

**САВЈЕТ МИНИСТРА
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ**

596

На основу члана 17. и члана 22. став 1. Закона о Савјету министара Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 и 24/08), Савјет министара Босне и Херцеговине, на 37. сједници, одржаној 20.05.2021. године, донио је

**ОДЛУКУ
О ИЗМЈЕНАМА И ДОПУНИ ОДЛУКЕ О
ЗАСТУПНИКУ/АГЕНТУ САВЈЕТА МИНИСТРА
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ПРЕД ЕВРОПСКИМ
СУДОМ ЗА ЉУДСКА ПРАВА И УРЕДУ
ЗАСТУПНИКА/АГЕНТА САВЈЕТА МИНИСТРА
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ПРЕД ЕВРОПСКИМ
СУДОМ ЗА ЉУДСКА ПРАВА**

Члан 1.

У Одлуци о заступнику/агенту Савјета министара Босне и Херцеговине пред Европским судом за људска права и Уреду заступника/агента Савјета министара Босне и Херцеговине пред Европским судом за људска права ("Службени гласник БиХ", бр. 41/03, 65/05 и 22/19), у члану 4. став 3. мијења се и гласи:

"3. За заступника/агента Савјета министара могу бити именоване особе које испуњавају слиједеће услове:

- а) завршен правни факултет и положен правосудни испит;
- б) најмање пет година радног искуства у струци, од чега три године на руководећим пословима;
- ц) пет година радног искуства на пословима заступања пред судовима у Босни и

Херцеговини или Европским судом за људска права

- д) активно знање енглеског или француског језика."

Члан 2.

У члану 12. ст. 3. и 4. мијењају се и гласе:

"3. Министар за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине, на приједлог руководиоца Уреда, уз сагласност Савјета министара Босне и Херцеговине, доноси Правилник о унутрашњој организацији Уреда заступника/агента Савјета министара Босне и Херцеговине пред Европским судом за људска права.

4. Правилник из става 3. овог члана се, након потписивања од стране Министра за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине, уз претходно дату сагласност Савјета министара Босне и Херцеговине, сматра додатком Правилника о унутрашњој организацији Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине".

Иза става 4. додаје се нови став 5. који гласи:

"5. Руководилац Уреда доноси Правилник о раду Уреда."

Досадашњи став 5. постаје став 6.

Члан 3.

Ова Одлука ступа на снагу даном доношења и објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

СМ број 106/21
20. маја 2021. године
Сарајево

Предсједавајући
Савјета министара БиХ
Др **Зоран Тегелтија**, с. р.

На основу члана 26. става (1) тачка б) алинеја 8) и става (2) Закона о платама и накнадама у институцијама Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 50/08, 35/09, 75/09, 32/12, 42/12, 50/12, 32/13, 87/13, 72/17, 25/18, 32/20 и 65/20), члана 17. Закона о Савјету министара Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07, 24/08) и члана 6. става (1) Одлуке о критеријумима за утврђивање додатка на плату на основу обављања сложених информатичко-апликацијских послова у институцијама Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 38/09), на приједлог Агенције за статистику Босне и Херцеговине, Савјет министара Босне и

Херцеговине на 37. сједници одржаној 20.5.2021. године,
доноси

**ОДЛУКУ
О ДОДАТКУ НА ПЛАТУ ЗАПОСЛЕНИХ У
АГЕНЦИЈИ ЗА СТАТИСТИКУ БОСНЕ И
ХЕРЦЕГОВИНЕ**

Члан 1.

(Предмет Одлуке)

Овом Одлуком утврђује се проценат додатка на плату
запослених са високом школском спремом на основу

обављања сложених информатичко-апликацијских послова у Агенцији за статистику Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Агенција), а у складу са одредбама Закона о платама и накнадама у институцијама Босне и Херцеговине и Одлуке о критеријумима за утврђивање додатка на плату на основу обављања сложених информатичко-апликацијских послова у институцијама Босне и Херцеговине.

Члан 2.

(Проценат додатка на плату)

Проценат додатка на плату за обављање сложених информатичко-апликацијских послова, у зависности од степена њихове сложености и посебности, за запослене у Агенцији, дат је у следећој табели:

Име и презиме државног службеника/ Радно мјесто	Сложени информатичко-апликацијски послови и посебности	Број остварених бодова (ББк _n)	Проценти додатка на плату	
Шевала Абаз/ Шеф Одсека за апликације и управљање базама података	Управљање и пројектовање процеса и управљачких апликација	4	20	20%
	Пројектовање и развој процеса и управљачких апликација	6		
	Јединственост радног мјеста	0		
	Имплементација процеса и управљачких апликација	3		
	Тестирање процеса и управљачких апликација	3		
	Обука корисника	2		
	Одржавање процеса и управљачких апликација	2		
Бранислава Цвијетић/ Стручни савјетник за пројектовање и програмирање	Управљање и пројектовање процеса и управљачких апликација	3	15	15%
	Пројектовање и развој процеса и управљачких апликација	4		
	Јединственост радног мјеста	0		
	Имплементација процеса и управљачких апликација	3		
	Тестирање процеса и управљачких апликација	1		
	Обука корисника	1		
	Одржавање процеса и управљачких апликација	3		
Весна Шеховац/ Стручни савјетник за пројектовање и програмирање	Управљање и пројектовање процеса и управљачких апликација	3	15	15%
	Пројектовање и развој процеса и управљачких апликација	4		
	Јединственост радног мјеста	0		
	Имплементација процеса и управљачких апликација	3		
	Тестирање процеса и управљачких апликација	1		
	Обука корисника	1		
	Одржавање процеса и управљачких апликација	3		
Нено Свјетлановић/ Стручни савјетник за развој апликација и база	Управљање и пројектовање процеса и управљачких апликација	4	15	15%
	Пројектовање и развој процеса и управљачких апликација	3		
	Јединственост радног мјеста	0		
	Имплементација процеса и управљачких апликација	3		
	Тестирање процеса и управљачких апликација	1		
	Обука корисника	1		
	Одржавање процеса и управљачких апликација	3		
Белма Месиховић/ Виши стручни сарадник за развој апликација и база	Управљање и пројектовање процеса и управљачких апликација	4	15	15%
	Пројектовање и развој процеса и управљачких апликација	3		
	Јединственост радног мјеста	0		
	Имплементација процеса и управљачких апликација	3		
	Тестирање процеса и управљачких апликација	1		
	Обука корисника	1		
	Одржавање процеса и управљачких апликација	3		
Амра Халиловић Хасић/ Стручни савјетник за развој и одржавање сервера класификација	Управљање и пројектовање процеса и управљачких апликација	4	15	15%
	Пројектовање и развој процеса и управљачких апликација	3		
	Јединственост радног мјеста	0		
	Имплементација процеса и управљачких апликација	3		
	Тестирање процеса и управљачких апликација	1		
	Обука корисника	1		
	Одржавање процеса и управљачких апликација	3		
Александар Јакшић/ Виши стручни сарадник за администрацију база података	Управљање и пројектовање процеса и управљачких апликација	4	15	15%
	Пројектовање и развој процеса и управљачких апликација	3		
	Јединственост радног мјеста	0		
	Имплементација процеса и управљачких апликација	3		
	Тестирање процеса и управљачких апликација	1		
	Обука корисника	1		
	Одржавање процеса и управљачких апликација	3		

Соња Јурић/ Стручни савјетник за подршку комуникација и мрежних сервиса	Управљање и пројектовање процеса и управљачких апликација	4	15	15%
	Пројектовање и развој процеса и управљачких апликација	3		
	Јединственост радног мјеста	0		
	Имплементација процеса и управљачких апликација	3		
	Тестирање процеса и управљачких апликација	1		
	Обука корисника	1		
	Одржавање процеса и управљачких апликација	3		
Аднан Гушић/ Шеф Одјека за базе дисеминације	Управљање и пројектовање процеса и управљачких апликација	5	20	20%
	Пројектовање и развој процеса и управљачких апликација	6		
	Јединственост радног мјеста	0		
	Имплементација процеса и управљачких апликација	3		
	Тестирање процеса и управљачких апликација	3		
	Обука корисника	1		
	Одржавање процеса и управљачких апликација	2		
Ален Мргуд/ Шеф Одјека за уредништво и публикување	Управљање и пројектовање процеса и управљачких апликација	5	20	20%
	Пројектовање и развој процеса и управљачких апликација	5		
	Јединственост радног мјеста	0		
	Имплементација процеса и управљачких апликација	5		
	Тестирање процеса и управљачких апликација	1		
	Обука корисника	1		
	Одржавање процеса и управљачких апликација	3		

Члан 3.

(Ступање на снагу)

Ова одлука ступа на снагу наредног дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ".

СМ број 107/21
20. маја 2021. године
Сарајево

Предсједавајући
Савјета министара БиХ
Др Зоран Тегелтија, с. р.

Агенције за статистику Босне и Херцеговине, Вјеће министара Босне и Херцеговине, на 37. сједници одржаној 20.5.2021. године, donosi

ODLUKU

O DODATKU NA PLAĆU ZAPOSLENIH U AGENCIJI ZA STATISTIKU BOSNE I HERCEGOVINE

Члан 1.

(Предмет Одлуке)

Овом Одлуком утврђује се проценат додатка на плаћу запослених са високим школском спремом на основу обављања сложених информатичко-апликацијских послова у Агенцији за статистику Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Агенција), а у складу са одредбама Закона о плаћама и накнадима у институцијама Босне и Херцеговине и Одлуке о критеријима за утврђивање додатка на плаћу на основу обављања сложених информатичко-апликацијских послова у институцијама Босне и Херцеговине.

Члан 2.

(Проценат додатка на плаћу)

Проценат додатка на плаћу за обављање сложених информатичко-апликацијских послова, у зависности од степена њихове сложености и посебности, за запослене у Агенцији, дат је у сlijедећој табели:

Ime i prezime državnog služenika/ Radno mjesto	Složeni informatičko-aplikacijski poslovi i posebnosti	Broj ostvarenih bodova (BBk)	Procenti dodatka na plaću	
Ševala Abaz/ Šef Odsjeka za aplikacije i upravljanje bazama podataka	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	4	20	20%
	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	6		
	Jedinstvenost radnog mjesta	0		
	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Obuka korisnika	2		
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	2		
Branislava Cvijetić/ Stručni savjetnik za projektovanje i programiranje	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	3	15	15%
	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	4		
	Jedinstvenost radnog mjesta	0		
	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	1		
	Obuka korisnika	1		
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	3		
Vesna Šehovac/ Stručni savjetnik za projektovanje i	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	3	15	15%
	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	4		
	Jedinstvenost radnog mjesta	0		

programiranje	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	1		
	Obuka korisnika	1		
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	3		
Neno Svjetlanović/ Stručni savjetnik za razvoj aplikacija i baza	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	4	15	15%
	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Jedinstvenost radnog mjesta	0		
	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	1		
	Obuka korisnika	1		
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	3		
Belma Mesihović/ Viši stručni saradnik za razvoj aplikacija i baza	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	4	15	15%
	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Jedinstvenost radnog mjesta	0		
	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	1		
	Obuka korisnika	1		
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	3		
Amra Halilović Hasić/ Stručni savjetnik za razvoj i održavanje servera klasifikacija	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	4	15	15%
	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Jedinstvenost radnog mjesta	0		
	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	1		
	Obuka korisnika	1		
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	3		
Aleksandar Jakšić/ Viši stručni saradnik za administraciju baza podataka	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	4	15	15%
	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Jedinstvenost radnog mjesta	0		
	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	1		
	Obuka korisnika	1		
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	3		
Sonja Jurić/ Stručni savjetnik za podršku komunikacija i mrežnih servisa	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	4	15	15%
	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Jedinstvenost radnog mjesta	0		
	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	1		
	Obuka korisnika	1		
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	3		
Adnan Gušić/ Šef Odsjeka za baze diseminacije	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	5	20	20%
	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	6		
	Jedinstvenost radnog mjesta	0		
	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Obuka korisnika	1		
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	2		
Alen Mrgud/ Šef Odsjeka za uredništvo i publiciranje	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	5	20	20%
	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	5		
	Jedinstvenost radnog mjesta	0		
	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	5		
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	1		
	Obuka korisnika	1		
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	3		

Član 3.

(Stupanje na snagu)

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 107/21
20. maja 2021. godine
Sarajevo

Predsjedavajući
Vijeća ministara BiH
Dr. **Zoran Tegeltija**, s. r.

Na temelju članka 26. stavak (1) točka b) alineja 8) i stavka (2) Zakona o plaćama i naknadama u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 50/08, 35/09,

75/09, 32/12, 42/12, 50/12, 32/13, 87/13, 72/17, 25/18, 32/20 i 65/20), članka 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07, 24/08) i članka 6. stavak (1) Odluke o kriterijima za utvrđivanje dodatka na plaću na temelju obavljanja složenih informatičko-aplikacijskih poslova u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 38/09), na prijedlog Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine na 37. sjednici održanoj 20.5.2021. godine, donosi

ODLUKU
O DODATKU NA PLAĆU ZAPOSLENIH U AGENCIJI
ZA STATISTIKU BOSNE I HERCEGOVINE

Članak 1.

(Predmet Odluke)

Ovom Odlukom utvrđuje se postotak dodatka na plaću zaposlenih sa visokom školskom spremom na temelju

obavljanja složenih informatičko-aplikacijskih poslova u Agenciji za statistiku Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Agencija), a sukladno odredbama Zakona o plaćama i naknadama u institucijama Bosne i Hercegovine i Odluke o kriterijima za utvrđivanje dodatka na plaću na temelju obavljanja složenih informatičko-aplikacijskih poslova u institucijama Bosne i Hercegovine.

Članak 2.

(Postotak dodatka na plaću)

Postotak dodatka na plaću za obavljanje složenih informatičko-aplikacijskih poslova, u ovisnosti od stupnja njihove složenosti i posebnosti, za zaposlene u Agenciji, dan je u slijedećoj tablici:

Ime i prezime državnog službenika/ Radno mjesto	Složeni informatičko-aplikacijski poslovi i posebnosti	Broj ostvarenih bodova (BBk)	Postotak dodatka na plaću	
Ševala Abaz/ Šef Odsjeka za aplikacije i upravljanje bazama podataka	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	4	20	20%
	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	6		
	Jedinstvenost radnog mjesta	0		
	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Obuka korisnika	2		
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	2		
Branislava Cvijetić/ Stručni savjetnik za projektovanje i programiranje	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	3	15	15%
	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	4		
	Jedinstvenost radnog mjesta	0		
	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	1		
	Obuka korisnika	1		
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	3		
Vesna Šehovac/ Stručni savjetnik za projektovanje i programiranje	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	3	15	15%
	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	4		
	Jedinstvenost radnog mjesta	0		
	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	1		
	Obuka korisnika	1		
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	3		
Neno Svjetlanović/ Stručni savjetnik za razvoj aplikacija i baza	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	4	15	15%
	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Jedinstvenost radnog mjesta	0		
	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	1		
	Obuka korisnika	1		
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	3		
Belma Mesihović/ Viši stručni suradnik za razvoj aplikacija i baza	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	4	15	15%
	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Jedinstvenost radnog mjesta	0		
	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	1		
	Obuka korisnika	1		
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	3		
Amra Halilović Hasić/ Stručni savjetnik za razvoj i održavanje servera klasifikacija	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	4	15	15%
	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Jedinstvenost radnog mjesta	0		
	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	1		
	Obuka korisnika	1		
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	3		
Aleksandar Jakšić/ Viši stručni suradnik za administraciju baza podataka	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	4	15	15%
	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Jedinstvenost radnog mjesta	0		
	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	1		
	Obuka korisnika	1		
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	3		
Sonja Jurić/ Stručni savjetnik za podršku komunikacija i mrežnih servisa	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	4	15	15%
	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Jedinstvenost radnog mjesta	0		

	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	1		
	Obuka korisnika	1		
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	3		
Adnan Gušić/ Šef Odsjeka za baze diseminacije	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	5	20	20%
	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	6		
	Jedinstvenost radnog mjesta	0		
	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	3		
	Obuka korisnika	1		
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	2		
Alen Mrgud/ Šef Odsjeka za uredništvo i publiciranje	Upravljanje i projektovanje procesa i upravljačkih aplikacija	5	20	20%
	Projektovanje i razvoj procesa i upravljačkih aplikacija	5		
	Jedinstvenost radnog mjesta	0		
	Implementacija procesa i upravljačkih aplikacija	5		
	Testiranje procesa i upravljačkih aplikacija	1		
	Obuka korisnika	1		
	Održavanje procesa i upravljačkih aplikacija	3		

Članak 3

(Stupanje na snagu)

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 107/21
20. svibnja 2021. godine
Sarajevo

Predsjedatelj
Vijeća ministara BiH
Dr. **Zoran Tegeltija**, v. r.

598

На основу члана 19. став (6) и члана 141. став (7) тачка а) Закона о странцима ("Службени гласник БиХ", број 88/15) и члана 17. Закона о Савјету министара Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 и 24/08), Савјет министара Босне и Херцеговине, на 39. сједници одржаној 11. јуна 2021. године, донио је

ОДЛУКУ

**О ИЗМЈЕНАМА И ДОПУНАМА ОДЛУКЕ О
ПРОПИСИВАЊУ ДОДАТНИХ УСЛОВА ЗА УЛАЗАК
СТРАНАЦА У БОСНУ И ХЕРЦЕГОВИНУ**

Члан 1.

У Одлуци о прописивању додатних услова за улазак странаца у Босну и Херцеговину ("Службени гласник БиХ", бр. 57/20 и 58/20) члан 2. мијења се и гласи:

"Члан 2.

Странац који испуњава услове за улазак у Босну и Херцеговину прописане Законом о странцима, може ући у Босну и Херцеговину уколико на граничном прелазу Босне и Херцеговине предочи један од сљедећих доказа:

- a) негатivan nalaz *PCR* testa ili brzog antigenog testa na virus *SARS-CoV-2*, koji nije stariji od 48 sati ukoliko dolazi iz zemalja Evrope, a ukoliko dolazi iz drugih zemalja koji nije stariji od 72 sata do dolaska na гранични прелаз Босне и Херцеговине,
- б) потврду о вакцинацији за особу која је прије више од 14 дана од дана доласка на гранични прелаз Босне и Херцеговине примила другу дозу вакцине против *COVID-19* или је вакцинисана једном дозом прије 14 дана и више од дана доласка на гранични прелаз Босне и Херцеговине, ако се ради о вакцини која се прима у једној дози,
- ц) потврду издату од љекара да је преболио болест *COVID-19* у протеклом периоду од 14. до 180.

дана од дана доласка на гранични прелаз Босне и Херцеговине."

Члан 2.

У члану 3. став (1) ове Одлуке, мијења се и гласи:
"Изузетно од члана 2. ове Одлуке, странци који не морају
приликом уласка у Босну и Херцеговину предочити
негативан налаз теста или потврде из члана 2. став (1) тач.
а), б) и ц) су:"

У тачки ј) иза ријечи "Босне и Херцеговине" интерпункцијски знак тачка замијењује се интерпункцијским знаком запета и додају се нове тач. к), л) и м) које гласе:

- г) дјеца млађа од седам година која путују у пратњи родитеља или старатеља ако исти посједују негативан налаз *PCR* теста или брзог антигеног теста на вирус *SARS-CoV-2*, односно потврду о вакцинацији или потврду да је преболио болест *COVID-19*, како је то наведено у члану 2. став (1) тач. а), б) и ц) ове одлуке,
- д) странци са одобреним привременим или сталним бораваком у Босни и Херцеговини, уколико се враћају у Босну и Херцеговину након изласка и борава само у Црној Гори, Републици Хрватској и/или Републици Србији, под условом да укупан боравак у овим државама није трајао дужи од 48 сати од напуштања територије Босне и Херцеговине, што се доказује отиском излазног, односно улазног штамбиља у путној исправи странца,
- м) странци држављани Републике Турске који свакодневно прелазе границу Босне и Херцеговине ради извођења радова на изградњи моста Рача у оквиру реализације пројекта аутоцеста/брза цеста Сарајево - Београд - Сарајево. За омогућавање несметаног преласка границе Босне и Херцеговине, Министарство комуникација и транспорта Босне и Херцеговине доставиће Граничној полицији Босне и Херцеговине овјерену листу држављана Републике Турске који су ангажовани као извођачи радова на изградњи моста Рача у оквиру наведеног пројекта са именима, презименима и бројем путне исправе са којом прелазе границу Босне и Херцеговине и потврду да се пројекат реализује на бази потписаног Споразума о сарадњи на реализацији пројекта аутоцеста/брза цеста Сарајево - Београд - Београд

Сарајево ("Службени гласник БиХ - Међународни уговори", број 13/20)."

Члан 3.

Ова одлука ступа на снагу даном доношења и објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

СМ број 117/21
11. јуна 2021. године
Сарајево

Председавајући
Савјета министара БиХ
Др **Зоран Тегелтија**, с. р.

На основу члана 19. став (6) и члана 141. став (7) тачка а) Закона о странцима ("Службени гласник БиХ", број 88/15) и члана 17. Закона о Вијећу министара Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 и 24/08), Вијеће министара Босне и Херцеговине, на 39. сједници одржаној 11. јуна 2021. године, донијело је

ODLUKU

**O IZMJENAMA I DOPUNAMA ODLUKE O
PROPISIVANJU DODATNIH USLOVA ZA ULAZAK
STRANACA U BOSNU I HERCEGOVINU**

Члан 1.

У Одлуци о прописивању додатних услова за улазак странаца у Босну и Херцеговину ("Службени гласник БиХ", бр. 57/20 и 58/20) члан 2. мијења се и гласи:

"Члан 2.

Странак који испуњава услове за улазак у Босну и Херцеговину прописане Законом о странцима, може ући у Босну и Херцеговину уколико на граничном прелазу Босне и Херцеговине предочи један од слjedeћих доказа:

- a) негативан налаз PCR testa или брзог антигеног testa на вирус SARS-CoV-2, који није старији од 48 сати уколико долази из земља Европе, а уколико долази из других земаља који није старији од 72 сата до доласка на гранични прелаз Босне и Херцеговине,
- b) потврду о вакцинасану за особу која је prije више од 14 дана од дана доласка на гранични прелаз Босне и Херцеговине примила другу дозу вакцине против COVID-19 или је вакцинисана једном дозом prije 14 дана и више од дана доласка на гранични прелаз Босне и Херцеговине, ако се ради о вакцини која се prima у једној дози,
- c) потврду издату од лјекара да је преболио болест COVID - 19 у proteklom periodu од 14. до 180. дана од дана доласка на гранични прелаз Босне и Херцеговине."

Члан 2.

У члану 3. став (1) ове Одлуке, мијења се и гласи: "Изузетно од члана 2. ове Одлуке, странци који не морају приликом уласка у Босну и Херцеговину предочити негативан налаз testa или потврде из члана 2. став (1) таč. а), б) и c) су:"

У тачки j) иза ријечи "Босне и Херцеговине" interpunkcijski знак тачка замjenjuje се interpunkcijskim знаком zarez и dodaju се nove таč. k), l) и m) које гласе:

- "k) деца млада од седам година која путују у pratnji родитеља или staratelja ако isti посjедују негативан налаз PCR testa или брзог антигеног testa на вирус SARS-CoV-2, односно потврду о вакцинасану или потврду да је преболио болест COVID-19, како је то наведено у члану 2. став (1) таč. а), б) и c) ове одлуке,
- l) странци са одобреним привременим или сталним боравком у Босни и Херцеговини, уколико се враћају у Босну и Херцеговину након изласка и боравка само у Crnoj Gori, Republici Hrvatskoj и/или

Republici Srbiji, под uslovom да ukupan boravak у овим државима није трајао дуže од 48 sati од напуштања територије Босне и Херцеговине, што се dokazuje отиском излазног, односно улазног штамбилја у putnoj ispravi странца,

- m) странци држављани Republike Turske који svakodnevno prelaze границу Босне и Херцеговине ради извођења радова на изградњи mosta Рача у оквиру реализације пројекта autocesta/brza cesta Сарајево - Beograd - Сарајево. За omogućavanje nesmetаног prelaska границе Босне и Херцеговине, Министарство комуникација и prometa Босне и Херцеговине dostavit ће Graničnoј policiji Босне и Херцеговине ovjerenu listu држављана Republike Turske који су ангажовани као извођачи радова на изградњи mosta Рача у оквиру наведеног пројекта са именима, презименима и бројем putne исправе са којом prelaze границу Босне и Херцеговине и потврду да се пројекат реализује на бази потписаног Sporazuma о сарадњи на реализацији пројекта autocesta/ brza cesta Сарајево - Beograd - Сарајево ("Службени гласник БиХ - Међународни уговори", број 13/20)."

Члан 3.

Ова одлука ступа на снагу даном доношења и објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

VM број 117/21
11. јуна 2021. године
Сарајево

Председавајући
Вијећа министара БиХ
Др. **Zoran Tegeltija**, с. р.

На основу члана 19. став (6) и члана 141. став (7) тачка а) Закона о странцима ("Службени гласник БиХ", број 88/15) и члана 17. Закона о Вијећу министара Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 и 24/08), Вијеће министара Босне и Херцеговине, на 39. сједници одржаној 11. јуна 2021. године, донијело је

ODLUKU

**O IZMJENAMA I DOPUNAMA ODLUKE O
PROPISIVANJU DODATNIH UVJETA ZA ULAZAK
STRANACA U BOSNU I HERCEGOVINU**

Чланак 1.

У Одлуци о прописивању додатних uvjeta за улазак странаца у Босну и Херцеговину ("Службени гласник БиХ", бр. 57/20 и 58/20) чланак 2. мијења се и гласи:

"Чланак 2.

Странак који испуњава uvjete за улазак у Босну и Херцеговину прописане Законом о странцима, може ући у Босну и Херцеговину уколико на граничном пријелазу Босне и Херцеговине предочи један од sljedeћих доказа:

- a) негативан налаз PCR testa или брзог антигеног testa на вирус SARS-CoV-2, који није старији од 48 сати уколико долази из земља Европе, а уколико долази из других земаља који није старији од 72 сата до доласка на гранични пријелаз Босне и Херцеговине,
- b) потврду о вакцинасану за особу која је prije више од 14 дана од дана доласка на гранични пријелаз Босне и Херцеговине примила другу дозу вакцине против COVID-19 или је вакцинисана једном дозом prije 14 дана и више од дана доласка на гранични пријелаз Босне и Херцеговине, ако се ради о вакцини која се prima у једној дози,

- c) potvrdu izdatu od liječnika da je prebolio bolest COVID-19 u proteklom razdoblju od 14. do 180. dana od dana dolaska na granični prijelaz Bosne i Hercegovine."

Članak 2.

U članku 3. stavak (1) ove Odluke, mijenja se i glasi: "Iznimno od članka 2. ove Odluke, stranci koji ne moraju prilikom ulaska u Bosnu i Hercegovinu predložiti negativan nalaz testa ili potvrde iz članka 2. stavak (1) toč. a), b) i c) su:"

U točki j) iza riječi "Bosne i Hercegovine" interpunkcijski znak točka mijenja se interpunkcijskim znakom zarez i dodaju se nove toč. k), l) i m) koje glase:

- "k) djeca mlađa od sedam godina koja putuju u pratnji roditelja ili staratelja ako isti posjeduju negativan nalaz PCR testa ili brzog antigenog testa na virus SARS-CoV-2, odnosno potvrdu o vakciniranju ili potvrdu da je prebolio bolest COVID-19, kako je to navedeno u članku 2. stavak (1) toč. a), b) i c) ove odluke,
- l) stranci s odobrenim privremenim ili stalnim boravkom u Bosni i Hercegovini, ukoliko se vraćaju u Bosnu i Hercegovinu nakon izlaska i boravka samo u Crnoj Gori, Republici Hrvatskoj i/ili Republici Srbiji, pod uvjetom da ukupan boravak u ovim državama nije trajao dulje od 48 sati od napuštanja teritorija Bosne i Hercegovine, što se dokazuje otiskom izlaznog, odnosno ulaznog štamblja u putnoj ispravi stranca,
- m) stranci državljani Republike Turske koji svakodnevno prelaze granicu Bosne i Hercegovine radi izvođenja radova na izgradnji mosta Rača u okviru realizacije projekta autoceste/brza cesta Sarajevo - Beograd - Sarajevo. Za omogućavanje nesmetanog prelaska granice Bosne i Hercegovine, Ministarstvo komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine dostavit će Graničnoj policiji Bosne i Hercegovine ovjerenu listu državljana Republike Turske koji su angažirani kao izvođači radova na izgradnji mosta Rača u okviru navedenog projekta s imenima, prezimenima i brojem putne isprave s kojom prelaze granicu Bosne i Hercegovine i potvrdu da se projekat realizira na osnovi potpisanog Sporazuma o suradnji na realizaciji projekta autoceste/ brza cesta Sarajevo - Beograd - Sarajevo ("Službeni glasnik BiH - Međunarodni ugovori", broj 13/20)."

Članak 3.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 117/21
11. lipnja 2021. godine
Sarajevo

Predsjedatelj
Vijeća ministara BiH
Dr. **Zoran Tegeltija**, v. r.

МИНИСТАРСТВО ЦИВИЛНИХ ПОСЛОВА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

599

На основу члана 61. став (2) Закона о управи ("Службени гласник БиХ", бр. 32/02 и 102/09), а у вези са чланом 6. став (3) Правилника о категоризацији спортиста на нивоу Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 52/16 и 87/16), министарка цивилних послова Босне и Херцеговине донијела је

ДОПУНУ ОДЛУКЕ О ДОДЈЕЛИ ЗВАЊА ЗАСЛУЖНОГ СПОРТИСТЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ И ВРХУНСКОГ СПОРТИСТЕ МЕЂУНАРОДНОГ РАЗРЕДА ЗА 2020. ГОДИНУ

Члан 1.

(Предмет)

У члану 2. став (2) Одлуке о додјели звања заслужног спортисте Босне и Херцеговине и врхунског спортисте међународног разреда за 2020. годину ("Службени гласник БиХ", број 82/20) иза тачке н) додаје се нова тачка њ) која гласи:

"њ) Тарик Омерагић".

Члан 2.

(Ступање на снагу)

Ова Одлука ступа на снагу даном доношења и објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

Број 11-35-10-1986-БР/20

10. маја 2021. године

Сарајево

Министарка

Анкица Гудељевић, с. р.

На основу члана 61. став (2) Закона о управи ("Службени гласник БиХ", бр. 32/02 и 102/09), а у вези са чланом 6. став (3) Правилника о категоризацији спортиста на нивоу Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 52/16 и 87/16), министарка цивилних послова Босне и Херцеговине донијела је

ДОПУНУ ОДЛУКЕ О ДОДЈЕЛИ ЗВАНЈА ЗАСЛУЖНОГ СПОРТИСТЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ И ВРХУНСКОГ СПОРТИСТЕ МЕЂУНАРОДНОГ РАЗРЕДА ЗА 2020. ГОДИНУ

Члан 1.

(Предмет)

У члану 2. став (2) Одлуке о додјели звања заслужног спортисте Босне и Херцеговине и врхунског спортисте међународног разреда за 2020. годину ("Службени гласник БиХ", број 82/20) иза тачке н) додаје се нова тачка њ) која гласи:

"њ) Тарик Омерагић".

Члан 2.

(Ступање на снагу)

Ова одлука ступа на снагу даном доношења и објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

Број 11-35-10-1986-ВР/20

10. маја 2021. године

Сарајево

Министарка

Анкица Гудељевић, с. р.

На основу члана 61. ставка (2) Закона о управи ("Службени гласник БиХ", бр. 32/02 и 102/09), а у вези са чланом 6. став (3) Правилника о категоризацији спортиста на нивоу Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 52/16 и 87/16), министарка цивилних послова Босне и Херцеговине донијела је

ДОПУНУ ОДЛУКЕ О ДОДЈЕЛИ ЗВАНЈА ЗАСЛУЖНОГ СПОРТАША БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ И ВРХУНСКОГ СПОРТАША МЕЂУНАРОДНОГ РАЗРЕДА ЗА 2020. ГОДИНУ

Чланак 1.

(Предмет)

У члану 2. ставка (2) Одлуке о додјели звања заслужног спортиста Босне и Херцеговине и врхунског спортиста

međunarodnog razreda za 2020. godinu ("Službeni glasnik BiH", broj 82/20) iza točke n) dodaje se nova točka nj) koja glasi:

"nj) Tarik Omeragić".

Članak 2.

(Stupanje na snagu)

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

Број 11-35-10-1986-VR/20

10. свибња 2021. године

Сарајево

Ministrica

Ankica Gudeljević, v. r.

УСТАВНИ СУД БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

600

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вијећу, у предмету број **АП 3400/19**, рјешавајући апелацију **Зорана Вишекруне**, на основу члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став (2) тачка б) и члана 59 ст. (1) и (3) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – пречишћени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Златко М. Кнежевић, предсједник

Мато Тадић, потпредсједник

Мирсад Ђеман, потпредсједник

Валерија Галић, судија

Миодраг Симоновић, судија

Сеада Палаврић, судија

на сједници одржаној 5. маја 2021. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Одбија се као неоснована апелација **Зорана Вишекруне** поднесена против Пресуде Врховног суда Републике Српске број 71 0 П 200958 18 Рев од 16. маја 2019. године, Пресуде Окружног суда у Бањалуци број 71 0 П 200958 17 Гж од 22. фебруара 2018. године и Пресуде Основног суда у Бањалуци број 71 П 200958 14 П од 11. августа 2017. године.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и у "Службеном гласнику Брчко дистрикта Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Зоран Вишекруна (у даљњем тексту: апелант) из Бањалуке поднио је 26. августа 2019. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против Пресуде Врховног суда Републике Српске (у даљњем тексту: Врховни суд) број 71 0 П 200958 18 Рев од 16. маја 2019. године, Пресуде Окружног суда у Бањалуци (у даљњем тексту: Окружни суд) број 71 0 П 200958 17 Гж од 22. фебруара 2018. године и Пресуде Основног суда у Бањалуци (у даљњем тексту: Основни суд) број 71 П 200958 14 П од 11. августа 2017. године.

II. Поступак пред Уставним судом

2. На основу члана 23 Правила Уставног суда, од Врховног суда, Окружног суда, Основног суда и законског заступника тужене Републике Српске (у даљњем тексту: тужена) затражено је 6. новембра 2020. године да доставе одговор на апелацију.

3. Врховни суд, Окружни суд, Основни суд и тужена су одговор на апелацију доставили у периоду од 13. до 24. новембра 2020. године.

III. Чињенично стање

4. Чињенице предмета које произлазе из апелационих навода и докумената предочених Уставном суду могу да се сумирају на следећи начин.

Уводне напомене

5. Апелант је пред Основним судом тужбом покренуо радни спор против тужене ради поништења рјешења о отказу уговора о раду, враћања на посао и исплате. Предмет је заведен под бројем 71 0 П 084053 09.

6. Пресудом Окружног суда број 71 0 П 084053 12 Рев од 8. новембра 2012. године, у вијећу у којем је као члан учествовала судија Невенка Митрић, жалба тужене је уважена и првостепена пресуда преиначена тако што је одбијен апелантов тужбени захтјев.

7. Одлучујући о апелантовој ревизији, Врховни суд је Пресудом број 71 0 П 084053 12 Рев од 8. новембра 2012. године, у вијећу у којем је као његов члан учествовала судија Тања Бундало, ревизију одбио.

Оспорене пресуде

8. Апелант је 13. октобра 2014. године покренуо парнични поступак против тужене ради накнаде штете. У наводима тужбе апелант тврди да му је штету проузроковала тужена "путем судске власти која се вршила преко судова: Основног суда у Бањалуци, Окружног суда у Бањалуци и Врховног суда Републике Српске, односно судија који су запослени у овим судовима, а који су рјешавали", између осталих, предмет из тач. 6 и 7 ове одлуке.

9. Након што је одржао три рочишта Основни суд је, одлучујући о коначно одређеном апелантовом тужбеном захтјеву од 11. јуна 2017. године, донио Пресуду број 71 П 200958 14 П од 11. августа 2017. године којом је одбијен тужбени захтјев за накнаду штете на име изгубљене зараде коју би апелант остварио према редовном току ствари у радном односу код тужене (Секретаријат Владе РС) у периоду од 1. јануара 2002. до 30. маја 2015. године у износу од 166.000,00 КМ, уз обавезивање апеланта на накнаду трошкова поступка. Основни суд је на стр. од 2 до 6 образложења пресуде таксативно побројао предложене доказе, те је на стр. од 6 до 15 изнио појединачну оцјену проведених доказа, те је након њихове оцјене у смислу члана 8 Закона о парничном поступку (у даљњем тексту: ЗПП) утврдио да је тужбени захтјев неоснован.

10. Основни суд је, прије свега, одбио приговор пресуђене ствари с обзиром на то да је чињенични основ предметног тужбеног захтјева базиран на наводном незаконитом раду судова у поступцима који су претходно вођени по апелантовој тужби и није идентичан с чињеничним основом по тужби за заштиту права из радног односа из предмета 71 0 П 084053 09.

11. Основни суд је затим указао да је предмет тужбе захтјев за накнаду штете, чији основ, према тврдњи и схватању апеланта, лежи у одговорности тужене која је путем судске власти одлучивала у спору за заштиту права из радног односа који је апелант претходно водио, те се у вези с тим позвао на одредбе чл. 154 и 155 Закона о облигационим односима (у даљњем тексту: ЗОО), које је цитирао.

12. Током поступка утврђено је да међу странкама није спорно да је апеланту изречена мјера престанка радног

односа код тужене због утврђене дисциплинске одговорности апеланта за учињену тежу повреду радне обавезе (неоправдан изостанак с посла у трајању од три дана узастопно). Утврђено је такође да је апелант водио радни спор с циљем заштите својих права, али да у судском поступку није успио да докаже оправданост навода из тужбе, тако да је тужбени захтјев одбијен. Основни суд је увидом у пресуде редовних судова, на које се апелант позива, утврдио да је апеланту на законит начин престао радни однос и да је изречена мјера тужене о отказу уговора о раду законита, па сходно томе, према оцјени тог суда, не постоји правни основ за накнаду штете у виду изгубљене зараде коју би апелант остварио да је остао у радном односу и да није донесен акт послодавца о престанку радног односа. Основни суд је додао да су редовни судови, који су у оквиру своје надлежности одлучивали о основаности апелантовог захтјева за заштиту права из радног односа, за своје одлуке дали образложење, а одлуке на које се апелант позива правоснажне су и коначне и не могу бити предмет преиспитивања у овом предмету. Сходно томе, апелантови наводи о наводној незаконитој оцјени доказа од стране судова и докази изведени на те околности у претходно вођеном поступку не могу бити предмет разматрања у предметном парничном поступку за накнаду штете.

13. О трошковима поступка одлучено је примјеном чл. 386 и 396 ЗПП, те у складу с Тарифом о наградама и накнадама трошкова за рад адвоката (у даљем тексту: Тарифа), те у свјетлу чињенице да је апелант изгубио спор у цијелости. Приликом одмјеравања трошкова примијењен је тарифни број 2 Тарифе, а одлучујући у границама постављеног захтјева туженој су досуђени трошкови за састављање одговора на тужбу (980,00 КМ) и приступ на три рочишта на којима се расправљало (укупно 2.949,00 КМ), све увећано за паушал од 25% (980,00), што укупно износи 4.900,00 КМ. Приликом одлучења, Основни суд је имао у виду одредбу члана 395 ЗПП.

14. Одлучујући о апелантовој жалби против првостепене пресуде, Окружни суд је у трочланом вијећу, у којем је као члан учествовала и судија Невенка Митрић, донио Пресуду број 71 0 П 200958 17 Гж од 22. фебруара 2018. године којом је жалба одбијена и првостепена пресуда потврђена. Окружни суд је подсјетио да се жалбеним наводима указује на незаконитост поступања редовних судова у претходној парници у којој је одбијен апелантов тужбени захтјев за поништење одлуке о отказу уговора о раду, и то зато што су редовни судови погрешно цијенили рокове застаре за вођење дисциплинског поступка. Након што је испитао наводе жалбе у свјетлу оспорене пресуде, Окружни суд је закључио да је пресуда правилна и законита и да наводи жалбе ничим не доводе у сумњу њену законитост.

15. Према оцјени Окружног суда, чињеница да апелант није задовољан исходом поступака по правним лијековима које је користио у претходној парници не може да води закључку о незаконитом поступању суда, како је то правилно утврдио првостепени суд. С обзиром на институционалну надлежност судова у поступку контроле законитости судских одлука на основу одредби Закона о судовима РС изражавање правног става, те примјена материјалног или процесног права од стране виших судова у односу на ниже судове не може се подвести под незаконито или неправилно поступање судова, како то апелант у жалби тврди. Сходно томе, апелантови наводи да се првостепени суд није бавио разлозима из пресуде Окружног и Врховног суда из претходне парнице, а што је,

према апелантовој тврдњи, за последицу имало незаконитост побијане одлуке, нису основани јер апелант ничим није доказао да је од стране судова дошло до незаконитог поступања, а које је било у узрочно-последичној вези са штетом коју апелант захтијева у смислу чл. 154, 155 и 189 ЗОО. Окружни суд је испитао првостепену пресуду и у дијелу одлуке о трошковима поступка наводећи у том правцу да је одлука и у том дијелу правилна јер је донесена уз правилну примјену права, а приликом утврђивања висине трошкова правилно је примијењена Тарифа.

16. Апелант је 20. јула 2018. године поднио захтјев Врховном суду за изузеће судије Тање Бундало из вијећа тог суда зато што је именована судија била члан судског вијећа ревизионог суда у радно-правном спору када је донесена незаконита Одлука број 71 0 П 084053 12 Рев од 8. новембра 2012. године јер, сходно томе, према апелантовим тврдњама, не може непристрасно одлучивати у предметном поступку.

17. Врховни суд је Рјешењем број 118-0-СуВ-18-000 007 од 20. августа 2018. године одбио захтјев као неоснован зато што апелантови аргументи нису довели у сумњу непристрасност судије Тање Бундало за поступање у предметном поступку, те је примјеном члана 359 став 1 у вези са чланом 357 став 2 ЗПП одлучено као у диспозитиву рјешења.

18. Одлучујући о апелантовој ревизији поднесеној против другостепене пресуде, Врховни суд је у трочланом вијећу, у којем је учествовала судија Тања Бундало, донио Пресуду број 71 0 П 200958 18 Рев од 16. маја 2019. године којом је ревизија одбијена.

19. Врховни суд је, између осталог, навео да се правилност и законитост пресуда на које се апелант позива могла испитивати само у том поступку поводом редовних и ванредних правних лијекова (у оба предмета апелантове ревизије су одбијене). У конкретном случају суд је везан правоснажношћу пресуда које су донесене у парницама на које се апелант позива, те се сматра да је истинито оно што је утврђено у правоснажној пресуди, односно да постоји или не постоји право или правни однос који су у њој утврђени. Из тог разлога Врховни суд је нагласио да у конкретном случају не може утврђивати да ли су законите пресуде из наведених парница, те да ли се ради о незаконитом раду суда, већ се прихвата да су пресуде правилне и законите и да је утврђење из тих пресуда да је апеланту на законит начин престао радни однос истинито. У таквим околностима апелант није доказао да се ради о незаконитом и неправилном раду суда који би довео до одговорности тужене за тражену штету у смислу члана 172 ЗОО, те сходно томе нису основани апелантови опширни наводи да су судови у спорним парницама поступали незаконито.

20. Како је суд везан правоснажношћу пресуда из претходне парнице, те се у конкретном случају не може испитивати законитост тих пресуда, то, према оцјени Врховног суда, није било сметњи да у доношењу оспорене пресуде Окружног суда учествује судија Невенка Митрић, која је учествовала и у доношењу Пресуде Окружног суда број 71 0 П 084053 11 Гж од 14. октобра 2011. године, на чијој наводној незаконитости апелант заснива тужбени захтјев за накнаду штете. Наведено и зато, како је истакао Врховни суд, што се чињенице на којима је заснован тужбени захтјев и правни основ из предметне парнице разликују од навода тужбе, тужбеног захтјева и правног основа из означене претходне парнице. Врховни суд је још навео да нису основани ни ревизиони наводи да у

оспореној пресуди нису образложени жалбени наводи јер је другостепени суд суштински дао одговоре на све битне апелантове жалбене наводе.

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

21. Апелант сматра да је оспореним одлукама повријеђено његово право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљњем тексту: Европска конвенција), право на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију и право на дјелотворан правни лијек из члана 13 Европске конвенције. Апелант тврди да вијећа Окружног суда и Врховног суда нису била непристрасна и правична јер су судије Невенка Митрић (члан вијећа Окружног суда) и Тања Бундало (члан вијећа Врховног суда) учествовале и у предметној парници, али и у ранијој парници у вези са спорним престанком радног односа, што је за апеланта неприхватљиво јер именоване судије имају супротне интересе у односу на апеланта, а које у овој парници штите себе од одговорности за свој ранији незаконити рад у радно-правном спору. Апелант сматра жалосним образложење Врховног суда да није било основа да се именоване судије искључе из судских вијећа, нити се материјална правоснажност ранијих пресуда може довести у везу са саставом непристрасног суда (вијећа), како то погрешно тврди Врховни суд. Због наведеног, апелант сматра да му је повријеђено право на непристрасан суд као сегмент права на правично суђење. Апелант кршење права на правично суђење види и у произвољној оцјени доказа, затим у произвољној примјени права и у недостатку одговора на све изнесене приговоре. Апелант тврди да му је онемогућено доказивање чињеница и да је изостала оцјена доказа, те да су судови остали "нијем" на његов тужбени захтјев којим није тражио укидање и преиспитивање пресуда из ранијих парница, већ накнаду штете у контексту чињенице да су судије у претходној парници учиниле очите незаконитости и оштетиле апеланта, због чега тражи накнаду штете која му је причињена. Институт правоснажности се односи искључиво на изреку пресуде, док образложење пресуде није обухваћено тим институтом, па се сходно томе све чињенице могу утврђивати поново и другачије иако су раније у неком поступку утврђене. У конкретном случају нису утврђиване чињенице, нити су цијењени докази, па такав поступак не може бити правичан. Апелант кршење права на правично суђење види и у сегменту суђења у разумном року јер сматра да су прекорачени сви разумни рокови, те због дужине трајања поступка тражи правичну накнаду.

22. Кршење права из члана 13 Европске конвенције апелант опширно образлаже у наводима апелације истичући да правни лијек не може бити дјелотворан када се у њему укаже на одређене незаконитости и повреде, а судови те наводе намјерно игноришу. Према апелантовим тврдњама, управо наведено се десило у конкретном случају јер су и Окружни и Врховни суд пропустили да испитају све његове жалбене, односно ревизионе наводе. У том правцу апелант наводи да је у жалби навео да је првостепени суд пропустио да цијени доказе како то налаже члан 8 ЗПП, али се Окружни суд на те наводе није осврнуо. Кршење права на имовину апелант доводи у везу с одлуком о трошковима поступка које мора да плати. У том правцу наводи да је оспореним одлукама обавезан да

плати трошкове поступка увећане за 25% паушала и да се на тај дио одлуке жалио и Окружном суду и Врховном суду, али наведени судови уопште нису реаговали на тај приговор, па је на тај начин повријеђено његово право на мирно уживање имовине.

23. Због свега наведеног, апелант предлаже да се апелација усвоји, да се утврди кршење апелантовог права на које се позвао, те да се укину све оспорене пресуде, јер је дошло до вишеструке повреде норми Устава Босне и Херцеговине и Европске конвенције, како би се апеланту омогућило да води поступак пред независним и непристрасним судом, судом који ће утврдити чињенично стање, који ће цијенити доказе и који ће примјенити позитивне законске норме и на томе засновати своју одлуку.

б) Одговори на апелацију

24. Врховни суд, Окружни суд и Основни суд су све приговоре оцијенили неоснованим. Истакнуто је да је током поступка апеланту била пружена могућност да износи чињенице, предлаже и изводи доказе, једнако као и туженој, да улаже редовне и ванредне правне лијекове, те да побјане одлуке садрже довољне и ваљане разлоге у погледу чињеница одлучних за правилну примјену материјалног права. Предложено је да се апелација одбије као неоснована.

25. Тужена је, између осталог, истакла да су сви приговори неосновани јер су редовни судови спровели поступак заснован на ЗПП, спровели доказни поступак оцјеном свих предложених доказа, утврдили чињенично стање на које су правилно примијенили материјално право. Предложено је да се апелација одбије као неоснована.

V. Релевантни прописи

26. **Закон о облигационим односима** ("Службени лист СФРЈ" бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89 и "Службени гласник РС" бр. 17/93, 3/96, 39/03 и 74/04)

За потребе ове одлуке користи се неслужбени пречишћени текст прописа сачињен у Уставном суду БиХ, како је објављен у службеним гласилима јер није објављен на свим службеним језицима и писмима, а који у релевантном дијелу гласи:

Основи одговорности

Члан 154.

(1) *Ко другоме проузрокује штету дужан је накнадити је, уколико не докаже да је штета настала без његове кривице.*

(2) *За штету од ствари или делатности, од којих потиче повећана опасност штете за околину, одговара се без обзира на кривицу.*

(3) *За штету без обзира на кривицу одговара се и у другим случајевима предвиђеним законом.*

Штета

Члан 155.

Штета је умањење нечије имовине (обична штета) и спречавање њеног повећања (измакла корист), као и ношење другоме физичког или психичког бола или страха (нематеријална штета).

Одговорност правног лица за штету коју проузрокује његов орган

Члан 172. став (1)

(1) *Правно лице одговара за штету коју његов орган проузрокује трећем лицу у вршењу или у вези са вршењем својих функција.*

*Обична штета и измакла корист**Члан 189.*

(1) *Оштећеник има право како на накнаду обичне штете, тако и на накнаду измакле користи.*

(2) *Висина накнаде штете одређује се према ценама у време доношења судске одлуке, изузев случаја кад закон наређује што друго.*

(3) *При оцени висине измакле користи узима се у обзир добитак који се могао основано очекивати према редовном току ствари или према посебним околностима, а чије је остварење спречено штетниковом радњом или пропуштањем.*

(4) *Кад је ствар уништена или оштећена кривичним делом учињеним са умишљајем, суд може одредити висину накнада према вредности коју је ствар имала за оштећеника.*

27. Закон о парничном поступку ("Службени гласник Републике Српске" бр. 58/03, 85/03, 74/05, 63/07, 105/08 – одлука УС, 45/09 – одлука УС, 49/09 и 61/13)

За потребе ове одлуке користи се неслужбени пречишћени текст прописа сачињен у Уставном суду БиХ, а који у релевантном дијелу гласи:

Члан 8.

Које ће чињенице узети као доказане одлучује суд на основу слободне оцјене доказа. Суд ће савјесно и брижљиво оцјенити сваки доказ засебно и све доказе заједно.

ИСКЉУЧЕЊЕ И ИЗУЗЕЊЕ*Члан 357.*

Судија ће бити искључен од вршења судијске дужности (искључење):

1) *ако је и сам странка, законски заступник странке или пуномоћник странке, ако је са странком у односу саовлашћеника, саобавезника или регресног обавезника или ако је у истом предмету саслушан као свједок или вјештак,*

2) *ако му је странка или законски заступник или пуномоћник странке сродник по крви у правој линији, а у побочној линији до четвртог степена, или му је брачни, односно ванбрачни супружник сродник по тазбини до другог степена, без обзира на то да ли је брак престао или није,*

3) *ако је старалац, усвојилац или усвојеник странке, њеног законског заступника или пуномоћника или ако између њега и странке, њеног законског заступника или пуномоћника странке постоји заједничко домаћинство,*

4) *ако између судије и странке тече нека друга парница,*

5) *ако у је истом предмету учествовао у поступку медијације или у закључењу судског поравнања које се побијају у парници или је донио одлуку која се побија или је заступао странку као адвокат и*

6) *ако је у стечајном поступку учествовао у доношењу одлуке поводом које је дошло до спора.*

Судија може да буде изузет ако постоје околности које доводе у сумњу његову непристрасност (изузеће), као што је блиски однос са неком од странака или постоје било који други разлози који могу довести у питање његову непристрасност.

Члан 358.

Странка подноси захтјев за искључење, односно изузеће судије, чим сазна да постоји разлог који од разлога за искључење, односно изузеће, а најкасније до завршетка расправе, а ако није било расправе, до доношења одлуке.

Странка може у правном лијеку или у одговору на правни лијек поименично навести судију који не би могао

учествовати у доношењу одлуке због разлога из члана 357. овог закона.

У захтјеву мора да се наведе законски разлог због кога се тражи искључење или изузеће, околности из којих произлази да је приједлог правовремено поднесен и чињенице на којима се заснива постојање разлога за искључење или изузеће.

Странка може тражити искључење или изузеће само поименично одређеног судије који у предмету поступа.

Члан 359. став (1)

О захтјеву за искључење или изузеће судије одлучује предсједник суда.

Члан 386. став (1)

Странка која у цјелини изгуби парницу дужна је да противној странци накнади трошкове.

Члан 395.

Одредбе о трошковима поступка примјењују се и на странке које заступају Правобранилаштво и Центар за пружање бесплатне правне помоћи.

Трошкови поступка из става 1. овог члана обухваћају трошкове у складу са Тарифом о накнадама и наградама за рад адвоката у Републици Српској.

Члан 396. став (1)

О накнади трошкова одлучује суд на одређени захтјев странке без расправљања.

VI. Допустивост

28. У складу са чланом VI/36) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд, такође, има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом уставу када она постану предмет спора због пресуде било којег суда у Босни и Херцеговини.

29. У складу са чланом 18 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њом побија, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако се поднесе у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку који је користио.

30. У конкретном случају предмет оспоравања апелацијом је Пресуда Врховног суда број 71 0 П 200958 18 Рев од 16. маја 2019. године, против које нема других дјелотворних правних лијекова могућих према закону. Затим, оспорену пресуду апелант је примио 28. јуна 2019. године, а апелација је поднесена 26. августа 2019. године, тј. у року од 60 дана, како је прописано чланом 18 став (1) Правила Уставног суда. Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. (3) и (4) Правила Уставног суда јер не постоји неки други формални разлог због којег апелација није допуштена, нити је очигледно (*prima facie*) неоснована.

31. Имајући у виду одредбе члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине и члана 18 ст. (1), (3) и (4) Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да предметна апелација испуњава услове у погледу допустивости.

VII. Меритум

32. Апелант побија пресуде редовних судова тврдећи да су тим пресудама повријеђена његова права из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције, члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију и члана 13 Европске конвенције.

Право на правично суђење

33. Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

е) Право на правичан поступак у грађанским и кривичним стварима и друга права у вези с кривичним поступком.

34. Члан 6 Европске конвенције у релевантном дијелу гласи:

1. Приликом утврђивања његових грађанских права и обавеза или кривичне оптужбе против њега, свако има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним судом установљеним законом.

35. У конкретном случају поступак који је апелант водио пред редовним судовима односио се на накнаду штете. Према пракси Уставног суда: "Право на накнаду штете у траженом износу представља право приватног карактера и, као такво, грађанско право на које се примјењују стандарди правичног суђења" (види Уставни суд, Одлука број АП 428/04 од 23. марта 2005. године, став 22, објављена у "Службеном гласнику БиХ" број 32/05).

36. Уставни суд запажа да апелант у предметној апелацији, између осталог, покреће питање повреде права на правично суђење с аспекта повреде принципа непристрасности суда. Апелант повреду наведеног принципа види у чињеници што су у вијећу Врховног суда и Окружног суда у предметном случају (поступак за накнаду штете коју је, према апелантовим тврдњама, проузроковала тужена "путем судске власти која се вршила преко судова: Основног суда у Бањалуци, Окружног суда у Бањалуци и Врховног суда Републике Српске, односно судија који су запослени у овим судовима") учествовале судија Тања Бундало (члан вијећа Врховног суда) и судија Невенка Митрић (члан вијећа Окружног суда), које су учествовале у вијећима истих судова (види тач. 6 и 7 ове одлуке) у радном спору који је апелант водио против тужене ради поништавања одлуке о отказу уговора о раду, исплате и враћања на посао. Апелант сматра да му је због тога прекршено право на непристрасан суд.

37. У вези с овим наводима, Уставни суд подсјећа да је "непристрасност" одсуство предрасуда или унапријед утврђеног става према странкама. Према утврђеној пракси Европског суда за људска права (у даљњем тексту: Европски суд) и Уставног суда, постојање непристрасности, у сврху члана 6 став 1 Европске конвенције, мора се оцјењивати према субјективном тесту. То значи да се треба утврдити да ли постоје личне предрасуде судије који је судио у одређеном предмету. Постојање непристрасности се, такође, оцјењује и према објективном тесту, што значи да се утврђује да ли је суд, између осталог и својим саставом, пружио довољне гаранције да се искључи оправдана сумња у вези с његовом непристрасношћу (види Европски суд, *Межнарић против Хрватске*, пресуда од 15. јула 2005. године, апликација број 71615/01, став 29 и Уставни суд, Одлука број АП 1785/06 од 30. марта 2006. године, објављена у "Службеном гласнику БиХ" број 57/07).

38. Из апелационих навода произлази да апелант у конкретном случају није довео у питање субјективну непристрасност судија Тање Бундало и Невенке Митрић, тако да се Уставни суд неће ни бавити тим питањем. Апелант је оспорио непристрасност наведених судија према објективном принципу јер су исте судије биле

чланови вијећа Врховног односно Окружног суда и у предметном поступку за накнаду штете, али и у радном спору за који апелант тврди да је вођен незаконито и управо на тој незаконитости суда, односно судија заснива основ за накнаду штете.

39. Што се тиче објективне непристрасности мора се утврдити да ли се, независно од понашања одређеног судије, могу утврдити чињенице које могу довести у сумњу његову непристрасност. Међутим, при одлучивању да ли у конкретном случају постоје оправдани разлози за бојазан да одређени судија није непристрасан, апелантов став јесте важан, али није одлучујући. Оно што је одлучујуће јесте да ли се таква бојазан може објективно оправдати (*op. cit.*, *Межнарић*, став 31). У вези с тим, чак је и утисак који суд оставља у јавности од одређене важности, односно "правда се не треба само спровести, већ се мора и видјети да се она спроводи" (види Европски суд, *De Cubber против Белгије*, пресуда од 26. октобра 1984. године, серија А, број 86, став 26). Дакле, важно је повјерење које судови морају уживати и постигати у јавности у демократском друштву. Такође, према пракси Европског суда, чињеница да је одређени судија имао различите улоге у појединим фазама одређеног предмета може у одређеним околностима довести у питање непристрасност суда, што се оцјењује у сваком конкретном случају. Тако је Уставни суд у својој пракси, а слиједећи ставове Европског суда, закључио да "чињеница да су одређене судије учествовале у вијећу које је доносило законом прописане одлуке у фази која је претходила кривичном поступку пред првостепеним судом (одлука о притвору) није сметња да те судије учествују у вијећу другостепеног суда које одлучује о жалби против првостепене пресуде" (види Уставни суд, Одлука број АП 525/04 од 18. јануара 2005. године). Оно што је одлучујуће јесте да ли се један те исти судија директно бавио одлучивањем о питањима која су релевантна за одлучивање, односно меритумом предмета (види Европски суд, *Oberschlick против Аустрије*, Одлука број 1 од 23. маја 1991. године, серија А, број 204). У вези с наведеним, Европски суд је јасно истакао да је сваки конкретни предмет у којем је један судија учествовао у више фаза случај за себе, који треба бити појединачно испитан.

40. У конкретном случају правила у вези с изузећем судија утемељена су у члану 357 ЗПП, из чега слиједи закључак да наведени закон прописује правила којима се желе уклонити узроци који би могли резултирати разумном сумњом у непристрасност суда, односно судије у појединачним предметима. Међутим, како је у пракси Европског суда наглашено, задатак Европског суда, па дакле ни Уставног суда, није да испитује та правила или праксу *in abstracto*, већ да испитује да ли начин на који су та правила примјењена према апеланту или на који су утицала на исход поступка према апеланту покреће питање кршења права из члана 6 став 1 Европске конвенције (види Европски суд, *Fey против Аустрије*, пресуда од 24. фебруара 1993. године, серија А, број 255, став 27 и Уставни суд, Одлука број АП 1187/06 од 13. септембра 2007. године, објављена у "Службеном гласнику БиХ" број 86/07).

41. У конкретном случају Уставни суд запажа да одредбе члана 357 ЗПП *explicite* не прописују конкретну ситуацију која би указивала на обавезу изузећа судија, што је утврдио и Врховни суд одлучујући о апелантовом захтјеву за изузеће судије тог суда Тање Бундало. Наиме, ради се о два одвојена предмета у којима се као чланови судских вијећа појављују исте судије на истој судској инстанци. Међутим, како се конкретни предмет за накнаду

штете доводи у везу с ранијим радним спором који је апелант водио, Уставни суд ће у околностима конкретне случаја испитати да ли је апелантова сумња у пристрасност суда могла бити објективно оправдана у односу на релевантне чињеничне околности.

42. Сходно наведеном, Уставни суд указује да из релевантних докумената произлази да су судије Тања Бундало и Невенка Митрић чиниле ревизионо односно жалбено вијеће Врховног суда односно Окружног суда у радном спору који је апелант водио против тужене ради заштите права из радног односа. Чињеница је да је радни спор правоснажно окончан Пресудом Врховног суда број 71 0 П 084053 12 Рев од 8. новембра 2012. године којом је одбијена апелантова ревизија. Уставни суд запажа да је ревизијом била оспорена пресуда Окружног суда којом је одбијен апелантов тужбени захтјев. Апелант је тужбом у тој парници тражио да се утврди да су незаконите одлуке тужене о отказу уговора о раду, повратак на посао и исплату. Уставни суд запажа да су цитирана пресуда Врховног суда и пресуда Окружног суда биле предмет оцјене пред Уставним судом по апелантовој апелацији која је одбијена као неоснована у контексту приговора везаних за кршење права на правично суђење, имовину и дјелотворан правни лијек (види Уставни суд, Одлука о допуствости и меритуму број АП 55/13 од 17. септембра 2014. године, доступна на интернет станици Уставног суда www.ustavnisud.ba). Уставни суд запажа да апелант у предметној парници од тужене тужбом захтијева накнаду штете која му је проузрокована у наведеном радном спору због незаконитог рада судија Врховног и Окружног суда тврдећи да су пресуде незаконите, што имплицира закључак да апелант суштински тражи преиспитивање правоснажних пресуда редовних судова, иако то у наводима апелације негира тврдњом да је од судова заправо "само" тражио да се поново утврди чињенично стање везано за отказ уговора о раду како би се утврдиле неправилности које нису утврђене у ранијој парници. Уставни суд запажа да су редовни судови у конкретном случају одлучивали о законским условима за накнаду штете, при чему су јасно нагласили да су везани правоснажношћу пресуда на којима апелант заснива свој захтјев и да не постоје законски услови за преиспитивање оног што је утврђено у ранијем поступку јер се сматра да је истинито оно што је утврђено у правоснажној пресуди. Сходно чињеници да су се редовни судови у конкретном случају бавили искључиво законским условима за накнаду штете, при чему су пресуде на које се апелант позива правоснажне и ни на који начин нису могле бити предмет преиспитивања (што би у супротном, с аспекта непристрасности суда, могао бити проблем) јер су судови везани правоснажношћу пресуда, Уставни суд сматра да у околностима конкретне случаја апелантов приговор о кршењу права на непристрасан суд искључиво због чињенице што су судије Тања Бундало и Невенка Митрић чиниле састав ревизионог односно жалбеног вијећа, без додатних разлога и конкретизације овог приговора, није објективно оправдан. Сходно наведеном, Уставни суд сматра да је приговор о кршењу права на непристрасан суд из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције неоснован.

43. У односу на апелантове приговоре којим доводи у питање утврђено чињенично стање, оцјену доказа и примјену права Уставни суд указује на то да, према пракси Европског суда за људска права (у даљњем тексту: Европски суд) и Уставног суда, задатак ових судова није преиспитивање закључака редовних судова у погледу

чињеничног стања и примјене права (види Европски суд, *Pronina против Русије*, одлука о допуствости од 30. јуна 2005. године, апликација број 65167/01). Наиме, Уставни суд није надлежан да супституише редовне судове у процјени чињеница и доказа, већ је, генерално, задатак редовних судова да оцијене чињенице и доказе које су извели (види Европски суд, *Thomas против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 10. маја 2005. године, апликација број 19354/02). Задатак Уставног суда је да испита да ли су, евентуално, повријеђена или занемарена уставна права (право на правично суђење, право на приступ суду, право на дјелотворан правни лијек и др.), те да ли је примјена закона била, евентуално, произвољна или дискриминациона.

44. Уставни суд ће се, дакле, изузетно упустити у испитивање начина на који су надлежни судови утврђивали чињенице и на тако утврђене чињенице примјенили позитивно-правне прописе када је очигледно да је у одређеном поступку дошло до произвољног поступања редовног суда, како у поступку утврђивања чињеница тако и примјене релевантних позитивно-правних прописа (види Уставни суд, Одлука број АП 311/04 од 22. априла 2005. године, став 26). У контексту наведеног, Уставни суд подсјећа и да је у више својих одлука указао да очигледна произвољност у примјени релевантних прописа никада не може водити ка правичном поступку (види Уставни суд, Одлука број АП 1293/05 од 12. септембра 2006. године, тачка 25 и даље и, *mutatis mutandis*, Европски суд, *Анђелковић против Србије*, пресуда од 9. априла 2013. године, тачка 24). Сходно наведеном, Уставни суд ће испитати да ли је чињенично стање погрешно утврђено, односно да ли је приликом одлучења дошло до погрешно утврђеног чињеничног стања, односно произвољне примјене права.

45. Уставни суд, такође, подсјећа на то да је ван његове надлежности да процјењује квалитет закључака судова у погледу процјене доказа уколико се ова процјена не чини очигледно произвољном. Уставни суд се неће мијешати у начин на који су редовни судови усвојили доказе као доказну грађу. Исто тако, Уставни суд се неће мијешати ни у то којим доказима страна у поступку редовни судови поклањају повјерење на основу слободне судијске процјене (види Уставни суд, Одлука број АП 612/04 од 30. новембра 2004. године, објављена у "Службеном гласнику БиХ" број 19/05, Европски суд, *Doorson против Холандије*, пресуда од 6. марта 1996. године, објављена у Извјештајима број 1996-II, став 78).

46. Имајући у виду образложења редовних судова о неоснованости тужбеног захтјева онако како је постављен, Уставни суд не уочава ништа што би могло оправдати бројне апелантове приговоре. Према мишљењу Уставног суда, одлучење редовних судова је управо сагласно с праксом Уставног суда заузетом у предметима у којима се покретало питање одговорности надлежног органа по принципу објективне одговорности у контексту незаконитости одлука надлежних органа – органа управе или судова (види, између осталих, Уставни суд, одлуке о допуствости и меритуму бр. АП 4322/17 од 19. септембра 2019. године, тачка 41 и АП 895/19 од 28. октобра 2020. године, тачка 44, доступне на интернет страници Уставног суда www.ustavnisud.ba). У предмету број АП 2667/19, који је покретао готово идентично питање, Уставни суд није утврдио произвољност редовних судова (који су одбили тужбени захтјев за накнаду штете из основа апелантовог приговора да му је штета причињена незаконитом правоснажном одлуком донесеном у управном поступку,

односно управном спору) у образложењу да су органи управе и суд у управном спору поступали у складу са својом надлежношћу, а оцјена законитости одлука које су донесене у поступку могла се испитати само у оквиру управног, односно судског спора коришћењем правних лијекова, а не мимо њега, као што то апелант у конкретном случају чини (види Уставни суд, Одлука о допуствости и меритуму број *АП 2667/19* од 17. фебруара 2021. године, тачка 37, доступна на интернет страници Уставног суда www.ustavnisud.ba).

47. Доводећи наведену праксу у везу с образложењем редовних судова у конкретном случају Уставни суд запажа да је дато образложење сагласно са заузетом праксом Уставног суда.

48. У вези с апелантовим приговором да је од стране редовних судова изостала оцјена доказа, Уставни суд овај приговор не може прихватити оправданим будући да је првостепени суд извео све апелантове предложене доказе, које је тај суд цијенио у смислу члана 8 ЗПП (види стр. 2–15. првостепене пресуде). При томе, Уставни суд подсјећа на тачку 45 ове одлуке, те указује да његова улога није да чињеничну оцјену редовних судова замијени сопственом и да је опште правило да је на тим судовима да оцјене доказе, па би стога били потребни увјерљиви разлози да Уставни суд одступи од чињеница које су утврдили домаћи судови. У конкретном случају Уставни суд не уочава да је апелант пружио увјерљиве разлоге за своје тврдње о изостанку оцјене доказа. Уставни суд не може прихватити оправданим апелантове наводе да се судови нису бавили свим апелантовим жалбеним, односно ревизионим приговорима будући да судови и нису у обавези да се баве свим приговорима, већ оним за које оцјене да су релевантни. У конкретном случају Уставни суд не запажа да су редовни судови пропустили да се баве апелантовим релевантним приговорима. Релевантан приговор свакако јесте приговор који се тиче трошкова поступка који је, супротно апелантовим тврдњама, испитао Окружни суд прихватавши као закониту одлуку првостепеног суда и у дијелу трошкова поступка (види тачку 15 ове одлуке). При томе, апелант не конкретизује овај приговор, осим што је очито незадовољан висином досуђених трошкова поступка.

49. У вези с приговорима везаним за кршење права на суђење у разумном року, Уставни суд запажа да је апелант тужбу поднио 13. октобра 2014. године, а да је поступак правоснажно окончан пресудом Врховног суда од 6. маја 2019. године. Дакле, предметни парнични поступак је на три судске инстанце правоснажно окончан у року од четири године и седам мјесеци. Имајући у виду релевантне околности конкретне случаја, Уставни суд сматра да су редовни судови одлуке доносили у прикладним роковима и да ништа не указује да су оправдани апелациони приговори у вези с кршењем права на суђење у разумном року. Штавише, Уставни суд запажа да је у оквиру рока од четири године и седам мјесеци одлучивано и о апелантовом захтјеву за изузеће судије Врховног суда и да је апелант тужбени захтјев коначно определијелио 11. јуна 2017. године, што је свакако утицало на укупну дужину трајања поступка, чему је допринио сам апелант. Стога, Уставни суд и овај приговор сматра неоснованим. Сходно наведеном, неоснован је и апелантов захтјев за накнаду нематеријалне штете.

50. Имајући у виду све претходно изнесено, Уставни суд закључује да оспореним пресудама није прекршено апелантово право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

Право на имовину

51. Кршење права на имовину апелант доводи у везу с одлуком о трошковима поступка и тврдњама да се Окружни суд и Врховни суд нису бавили овим приговором, без конкретизације у чему се огледа произвољност Основног суда приликом одмјеравања трошкова поступка, о чему се Уставни суд већ изјаснио у оквиру права на правично суђење утврдивши да је приговор неоснован, па слиједом тога Уставни суд закључује да је и приговор о кршењу права на имовину неоснован из истог разлога.

Право на дјелотворан правни лијек

52. У вези с апелантовим наводима о кршењу права на дјелотворан правни лијек из члана 13 Европске конвенције, Уставни суд указује да апелант није експлицитно навео у вези с којим правима сматра да постоји кршење права из члана 13. Међутим, из апелације се може закључити да се наводи о кршењу овог права доводе у везу с правом на правично суђење. У вези с тим, Уставни суд запажа да је апелант имао и користио могућност коришћења законом прописаних правних лијекова у парничном поступку. Чињеница да ти правни лијекови нису резултирали апелантовим успјехом у парничном поступку не може водити закључку о непостојању или недјелотворности правних лијекова, па Уставни суд закључује да је и овај приговор неоснован.

VIII. Закључак

53. Уставни суд закључује да не постоји повреда права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције, нити права на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију када су редовни судови за став о неоснованости тужбеног захтјева за накнаду штете дали детаљно, јасно и аргументовано образложење како у погледу изведених доказа, утврђеног чињеничног стања, тако и у погледу примјене материјалног и процесног права, и када је апеланту омогућено да равноправно учествује у поступку, у оквиру законом прописаног поступка, те када му је омогућено суђење пред непристрасним судом у разумном року.

54. Нема ни кршења права на дјелотворан правни лијек из члана 13 Европске конвенције у вези с правом на правично суђење јер чињеница да апелант није био задовољан исходом поступака по правним лијековима које је користио не може да води закључку о кршењу тог права.

55. На основу члана 59 ст. (1) и (3) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

56. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник

Уставног суда Босне и Херцеговине

Златко М. Кнежевић, с. р

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 3400/19**, rješavajući apelaciju **Zorana Višekruna**, na osnovu člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 57. stav (2) tačka b) i člana 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik

Mato Tadić, potpredsjednik

Mirsad Čeman, potpredsjednik

Valerija Galić, sutkinja

Miodrag Simović, sudija
Seada Palavrić, sutkinja
na sjednici održanoj 5. maja 2021. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neosnovana apelacija **Zorana Višekruna** podnesena protiv Presude Vrhovnog suda Republike Srpske broj 71 0 P 200958 18 Rev od 16. maja 2019. godine, Presude Okružnog suda u Banjaluci broj 71 0 P 200958 17 Gž od 22. februara 2018. godine i Presude Osnovnog suda u Banjaluci broj 71 P 200958 14 P od 11. augusta 2017. godine.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i u "Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Zoran Višekruna (u daljnjem tekstu: apelant) iz Banjaluke podnio je 26. augusta 2019. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Vrhovnog suda Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) broj 71 0 P 200958 18 Rev od 16. maja 2019. godine, Presude Okružnog suda u Banjaluci (u daljnjem tekstu: Okružni sud) broj 71 0 P 200958 17 Gž od 22. februara 2018. godine i Presude Osnovnog suda u Banjaluci (u daljnjem tekstu: Osnovni sud) broj 71 P 200958 14 P od 11. augusta 2017. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na osnovu člana 23. Pravila Ustavnog suda, od Vrhovnog suda, Okružnog suda, Osnovnog suda i zakonskog zastupnika tužene Republike Srpske (u daljnjem tekstu: tužena) zatraženo je 6. novembra 2020. godine da dostave odgovor na apelaciju.

3. Vrhovni sud, Okružni sud, Osnovni sud i tužena su odgovor na apelaciju dostavili u periodu od 13. do 24. novembra 2020. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelacionih navoda i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

Uvodne napomene

5. Apelant je pred Osnovnim sudom tužbom pokrenuo radni spor protiv tužene radi poništenja rješenja o otkazu ugovora o radu, vraćanja na posao i isplate. Predmet je zaveden pod brojem 71 0 P 084053 09.

6. Presudom Okružnog suda broj 71 0 P 084053 12 Rev od 8. novembra 2012. godine, u vijeću u kojem je kao član učestvovala sutkinja Nevenka Mitrić, žalba tužene je uvažena i prvostepena presuda preinačena tako što je odbijen apelantov tužbeni zahtjev.

7. Odlučujući o apelantovoj reviziji, Vrhovni sud je Presudom broj 71 0 P 084053 12 Rev od 8. novembra 2012. godine, u vijeću u kojem je kao njegov član učestvovala sutkinja Tanja Bundalo, reviziju odbio.

Osporene presude

8. Apelant je 13. oktobra 2014. godine pokrenuo parnični postupak protiv tužene radi naknade štete. U navodima tužbe apelant tvrdi da mu je štetu prouzrokovala tužena "putem sudske vlasti koja se vršila preko sudova: Osnovnog suda u Banjaluci, Okružnog suda u Banjaluci i Vrhovnog suda Republike Srpske, odnosno sudija koji su zaposleni u ovim sudovima, a koji su rješavali", između ostalih, predmet iz tač. 6. i 7. ove odluke.

9. Nakon što je održao tri ročišta Osnovni sud je, odlučujući o konačno opredijeljenom apelantovom tužbenom zahtjevu od 11. juna 2017. godine, donio Presudu broj 71 P 200958 14 P od 11. augusta 2017. godine kojom je odbijen tužbeni zahtjev za naknadu štete na ime izgubljene zarade koju bi apelant ostvario prema redovnom toku stvari u radnom odnosu kod tužene (Sekretarijat Vlade RS) u periodu od 1. januara 2002. do 30. maja 2015. godine u iznosu od 166.000,00 KM, uz obavezivanje apelanta na naknadu troškova postupka. Osnovni sud je na str. od 2. do 6. obrazloženja presude taksativno pobrojao predložene dokaze, te je na str. od 6. do 15. iznio pojedinačnu ocjenu provedenih dokaza, te je nakon njihove ocjene u smislu člana 8. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP) utvrdio da je tužbeni zahtjev neosnovan.

10. Osnovni sud je, prije svega, odbio prigovor presuđene stvari s obzirom na to da je činjenični osnov predmetnog tužbenog zahtjeva baziran na navodnom nezakonitom radu sudova u postupcima koji su prethodno vođeni po apelantovoj tužbi i nije identičan s činjeničnim osnovom po tužbi za zaštitu prava iz radnog odnosa iz predmeta 71 0 P 084053 09.

11. Osnovni sud je zatim ukazao da je predmet tužbe zahtjev za naknadu štete, čiji osnov, prema tvrdnji i shvaćanju apelanta, leži u odgovornosti tužene koja je putem sudske vlasti odlučivala u sporu za zaštitu prava iz radnog odnosa koji je apelant prethodno vodio, te se u vezi s tim pozvao na odredbe čl. 154. i 155. Zakona o obligacionim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO), koje je citirao.

12. Tokom postupka utvrđeno je da među strankama nije sporno da je apelantu izrečena mjera prestanka radnog odnosa kod tužene zbog utvrđene disciplinske odgovornosti apelanta za učinjenu težu povredu radne obaveze (neopravdan izostanak s posla u trajanju od tri dana uzastopno). Utvrđeno je također da je apelant vodio radni spor s ciljem zaštite svojih prava, ali da u sudskom postupku nije uspio dokazati opravdanost navoda iz tužbe, tako da je tužbeni zahtjev odbijen. Osnovni sud je uvidom u presude redovnih sudova, na koje se apelant poziva, utvrdio da je apelantu na zakonit način prestao radni odnos i da je izrečena mjera tužene o otkazu ugovora o radu zakonita, pa shodno tome, prema ocjeni tog suda, ne postoji pravni osnov za naknadu štete u vidu izgubljene zarade koju bi apelant ostvario da je ostao u radnom odnosu i da nije donesen akt poslodavca o prestanku radnog odnosa. Osnovni sud je dodao da su redovni sudovi, koji su u okviru svoje nadležnosti odlučivali o osnovanosti apelantovog zahtjeva za zaštitu prava iz radnog odnosa, za svoje odluke dali obrazloženje, a odluke na koje se apelant poziva pravomoćne su i konačne i ne mogu biti predmet preispitivanja u ovom predmetu. Shodno tome, apelantovi navodi o navodnoj nezakonitoj ocjeni dokaza od strane sudova i dokazi izvedeni na te okolnosti u prethodno vođenom postupku ne mogu biti predmet razmatranja u predmetnom parničnom postupku za naknadu štete.

13. O troškovima postupka odlučeno je primjenom čl. 386. i 396. ZPP, te u skladu s Tarifom o nagradama i naknadama troškova za rad advokata (u daljnjem tekstu: Tarifa), te u svjetlu činjenice da je apelant izgubio spor u cijelosti. Prilikom odmjeravanja troškova primijenjen je tarifni broj 2 Tarife, a odlučujući u granicama postavljenog zahtjeva tuženoj su dosuđeni troškovi za sastavljanje odgovora na tužbu (980,00 KM) i pristup na tri ročišta na kojima se raspravljalo (ukupno 2.949,00 KM), sve uvećano za paušal od 25% (980,00), što ukupno iznosi 4.900,00 KM. Prilikom odlučivanja, Osnovni sud je imao u vidu odredbu člana 395. ZPP.

14. Odlučujući o apelantovoj žalbi protiv prvostepene presude, Okružni sud je u tročlanom vijeću, u kojem je kao član učestvovala i sutkinja Nevenka Mitrić, donio Presudu broj 71 0

P 200958 17 Gž od 22. februara 2018. godine kojom je žalba odbijena i prvostepena presuda potvrđena. Okružni sud je podsjetio da se žalbenim navodima ukazuje na nezakonitost postupanja redovnih sudova u prethodnoj parnici u kojoj je odbijen apelantov tužbeni zahtjev za poništenje odluke o otkazu ugovora o radu, i to zato što su redovni sudovi pogrešno cijenili rokove zastare za vođenje disciplinskog postupka. Nakon što je ispitao navode žalbe u svjetlu osporene presude, Okružni sud je zaključio da je presuda pravilna i zakonita i da navodi žalbe ničim ne dovode u sumnju njenu zakonitost.

15. Prema ocjeni Okružnog suda, činjenica da apelant nije zadovoljan ishodom postupka po pravnim lijekovima koje je koristio u prethodnoj parnici ne može da vodi zaključku o nezakonitom postupanju suda, kako je to pravilno utvrdio prvostepeni sud. S obzirom na institucionalnu nadležnost sudova u postupku kontrole zakonitosti sudskih odluka na osnovu odredbi Zakona o sudovima RS izražavanje pravnog stava, te primjena materijalnog ili procesnog prava od strane viših sudova u odnosu na niže sudove ne može se podvesti pod nezakonito ili nepravilno postupanje sudova, kako to apelant u žalbi tvrdi. Shodno tome, apelantovi navodi da se prvostepeni sud nije bavio razlozima iz presude Okružnog i Vrhovnog suda iz prethodne parnice, a što je, prema apelantovoj tvrdnji, za posljedicu imalo nezakonitost pobijane odluke, nisu osnovani jer apelant ničim nije dokazao da je od strane sudova došlo do nezakonitog postupanja, a koje je bilo u uzročno-posljedičnoj vezi sa štetom koju apelant zahtijeva u smislu čl. 154, 155. i 189. ZOO. Okružni sud je ispitao prvostepenu presudu i u dijelu odluke o troškovima postupka navodeći u tom pravcu da je odluka i u tom dijelu pravilna jer je donesena uz pravilnu primjenu prava, a prilikom utvrđivanja visine troškova pravilno je primijenjena Tarifa.

16. Apelant je 20. jula 2018. godine podnio zahtjev Vrhovnom sudu za izuzeće sutkinje Tanje Bundalo iz vijeća tog suda zato što je imenovana sutkinja bila član sudskog vijeća revizionog suda u radno-pravnom sporu kada je donesena nezakonita Odluka broj 71 0 P 084053 12 Rev od 8. novembra 2012. godine jer, shodno tome, prema apelantovim tvrdnjama, ne može nepristrasno odlučivati u predmetnom postupku.

17. Vrhovni sud je Rješenjem broj 118-0-SuV-18-000 007 od 20. augusta 2018. godine odbio zahtjev kao neosnovan zato što apelantovi argumenti nisu doveli u sumnju nepristrasnost sutkinje Tanje Bundalo za postupanje u predmetnom postupku, te je primjenom člana 359. stav 1. u vezi sa članom 357. stav 2. ZPP odlučeno kao u dispozitivu rješenja.

18. Odlučujući o apelantovoj reviziji podnesenoj protiv drugostepene presude, Vrhovni sud je u tročlanom vijeću, u kojem je učestvovala sutkinja Tanja Bundalo, donio Presudu broj 71 0 P 200958 18 Rev od 16. maja 2019. godine kojom je revizija odbijena.

19. Vrhovni sud je, između ostalog, naveo da se pravilnost i zakonitost presuda na koje se apelant poziva mogla ispitivati samo u tom postupku povodom redovnih i vanrednih pravnih lijekova (u oba predmeta apelantove revizije su odbijene). U konkretnom slučaju sud je vezan pravomoćnošću presuda koje su donesene u parnicama na koje se apelant poziva, te se smatra da je istinito ono što je utvrđeno u pravomoćnoj presudi, odnosno da postoji ili ne postoji pravo ili pravni odnos koji su u njoj utvrđeni. Iz tog razloga Vrhovni sud je naglasio da u konkretnom slučaju ne može utvrđivati da li su zakonite presude iz navedenih parnica, te da li se radi o nezakonitom radu suda, već se prihvata da su presude pravilne i zakonite i da je utvrđenje iz tih presuda da je apelantu na zakonit način prestao radni odnos istinito. U takvim okolnostima apelant nije dokazao da se radi o nezakonitom i nepravilnom radu suda koji bi doveo do odgovornosti tužene za traženu štetu u smislu člana

172. ZOO, te shodno tome nisu osnovani apelantovi opširni navodi da su sudovi u spornim parnicama postupali nezakonito.

20. Kako je sud vezan pravomoćnošću presuda iz prethodne parnice, te se u konkretnom slučaju ne može ispitivati zakonitost tih presuda, to, prema ocjeni Vrhovnog suda, nije bilo smetnji da u donošenju osporene presude Okružnog suda učestvuje sutkinja Nevenka Mitrić, koja je učestvovala i u donošenju Presude Okružnog suda broj 71 0 P 084053 11 Gž od 14. oktobra 2011. godine, na čijoj navodnoj nezakonitosti apelant zasniva tužbeni zahtjev za naknadu štete. Navedeno i zato, kako je istakao Vrhovni sud, što se činjenice na kojima je zasnovan tužbeni zahtjev i pravni osnov iz predmetne parnice razlikuju od navoda tužbe, tužbenog zahtjeva i pravnog osnova iz označene prethodne parnice. Vrhovni sud je još naveo da nisu osnovani ni revizioni navodi da u osporenoj presudi nisu obrazloženi žalbeni navodi jer je drugostepeni sud suštinski dao odgovore na sve bitne apelantove žalbene navode.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

21. Apelant smatra da je osporenim odlukama povrijeđeno njegovo pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija), pravo na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju i pravo na djelotvoran pravni lijek iz člana 13. Evropske konvencije. Apelant tvrdi da vijeća Okružnog suda i Vrhovnog suda nisu bila nepristrasna i pravična jer su sutkinje Nevenka Mitrić (član vijeća Okružnog suda) i Tanja Bundalo (član vijeća Vrhovnog suda) učestvovala i u predmetnoj parnici, ali i u ranijoj parnici u vezi sa spornim prestankom radnog odnosa, što je za apelanta neprihvatljivo jer imenovane sutkinje imaju suprotne interese u odnosu na apelanta, a koje u ovoj parnici štite sebe od odgovornosti za svoj raniji nezakoniti rad u radno-pravnom sporu. Apelant smatra žalosnim obrazloženje Vrhovnog suda da nije bilo osnova da se imenovane sutkinje isključe iz sudskih vijeća, niti se materijalna pravomoćnost ranijih presuda može dovesti u vezu sa sastavom nepristrasnog suda (vijeća), kako to pogrešno tvrdi Vrhovni sud. Zbog navedenog, apelant smatra da mu je povrijeđeno pravo na nepristrasan sud kao segment prava na pravično suđenje. Apelant kršenje prava na pravično suđenje vidi i u proizvoljnoj ocjeni dokaza, zatim u proizvoljnoj primjeni prava i u nedostatku odgovora na sve iznesene prigovore. Apelant tvrdi da mu je onemogućeno dokazivanje činjenica i da je izostala ocjena dokaza, te da su sudovi ostali "nijemi" na njegov tužbeni zahtjev kojim nije tražio ukidanje i preispitivanje presuda iz ranijih parnica, već naknadu štete u kontekstu činjenice da su sudije u prethodnoj parnici učinile očite nezakonitosti i oštetile apelanta, zbog čega traži naknadu štete koja mu je pričinjena. Institut pravomoćnosti se odnosi isključivo na izreku presude, dok obrazloženje presude nije obuhvaćeno tim institutom, pa se shodno tome sve činjenice mogu utvrđivati ponovo i drugačije iako su ranije u nekom postupku utvrđene. U konkretnom slučaju nisu utvrđivane činjenice, niti su cijenjени dokazi, pa takav postupak ne može biti pravičan. Apelant kršenje prava na pravično suđenje vidi i u segmentu suđenja u razumnom roku jer smatra da su prekoračeni svi razumni rokovi, te zbog dužine trajanja postupka traži pravičnu naknadu.

22. Kršenje prava iz člana 13. Evropske konvencije apelant opširno obrazlaže u navodima apelacije ističući da pravni lijek ne može biti djelotvoran kada se u njemu ukaže na određene nezakonitosti i povrede, a sudovi te navode namjerno

ignoriraju. Prema apelantovim tvrdnjama, upravo navedeno se desilo u konkretnom slučaju jer su i Okružni i Vrhovni sud propustili da ispituju sve njegove žalbene, odnosno revizionarne navode. U tom pravcu apelant navodi da je u žalbi naveo da je prvostepeni sud propustio da cijeni dokaze kako to nalaže član 8. ZPP, ali se Okružni sud na te navode nije osvrnuo. Kršenje prava na imovinu apelant dovodi u vezu s odlukom o troškovima postupka koje mora da plati. U tom pravcu navodi da je osporenim odlukama obavezan da plati troškove postupka uvećane za 25% paušala i da se na taj dio odluke žalio i Okružnom sudu i Vrhovnom sudu, ali navedeni sudovi uopće nisu reagirali na taj prigovor, pa je na taj način povrijeđeno njegovo pravo na mirno uživanje imovine.

23. Zbog svega navedenog, apelant predlaže da se apelacija usvoji, da se utvrdi kršenje apelantovog prava na koje se pozvao, te da se ukinu sve osporene presude, jer je došlo do višestruke povrede normi Ustava Bosne i Hercegovine i Evropske konvencije, kako bi se apelantu omogućilo da vodi postupak pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, sudom koji će utvrditi činjenično stanje, koji će cijeliti dokaze i koji će primijeniti pozitivne zakonske norme i na tome zasnovati svoju odluku.

b) Odgovori na apelaciju

24. Vrhovni sud, Okružni sud i Osnovni sud su sve prigovore ocijenili neosnovanim. Istaknuto je da je tokom postupka apelantu bila pružena mogućnost da iznosi činjenice, predlaže i izvodi dokaze, jednako kao i tuženoj, da ulaže redovne i vanredne pravne lijekove, te da pobijane odluke sadrže dovoljne i valjane razloge u pogledu činjenica odlučnih za pravilnu primjenu materijalnog prava. Predloženo je da se apelacija odbije kao neosnovana.

25. Tužena je, između ostalog, istakla da su svi prigovori neosnovani jer su redovni sudovi proveli postupak zasnovan na ZPP, proveli dokazni postupak ocjenom svih predloženih dokaza, utvrdili činjenično stanje na koje su pravilno primijenili materijalno pravo. Predloženo je da se apelacija odbije kao neosnovana.

V. Relevantni propisi

26. **Zakon o obligacionim odnosima** ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89 i "Službeni glasnik RS" br. 17/93, 3/96, 39/03 i 74/04)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst propisa sačinjen u Ustavnom sudu BiH, kako je objavljen u službenim glasilima jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, a koji u relevantnom dijelu glasi:

Osnovi odgovornosti

Član 154.

(1) *Ko drugome prouzrokuje štetu dužan je naknaditi je, ukoliko ne dokaže da je šteta nastala bez njegove krivice.*

(2) *Za štetu od stvari ili delatnosti, od kojih potiče povećana opasnost štete za okolinu, odgovara se bez obzira na krivicu.*

(3) *Za štetu bez obzira na krivicu odgovara se i u drugim slučajevima predviđenim zakonom.*

Šteta

Član 155.

Šteta je umanjenje nečije imovine (obična šteta) i sprečavanje njenog povećanja (izmakla korist), kao i nanošenje druge fizičkog ili psihičkog bola ili straha (nematerijalna šteta).

Odgovornost pravnog lica za štetu koju prouzrokuje njegov organ

Član 172. stav (1)

(1) Pravno lice odgovara za štetu koju njegov organ prouzrokuje trećem licu u vršenju ili u vezi sa vršenjem svojih funkcija.

Obična šteta i izmakla korist

Član 189.

(1) Oštećenik ima pravo kako na naknadu obične štete, tako i na naknadu izmakle koristi.

(2) Visina naknade štete određuje se prema cenama u vreme donošenja sudske odluke, izuzev slučaja kad zakon naređuje što drugo.

(3) Pri oceni visine izmakle koristi uzima se u obzir dobitak koji se mogao osnovano očekivati prema redovnom toku stvari ili prema posebnim okolnostima, a čije je ostvarenje sprečeno štetnikovom radnjom ili propuštanjem.

(4) Kad je stvar uništena ili oštećena krivičnim delom učinjenim sa umišljajem, sud može odrediti visinu naknada prema vrednosti koju je stvar imala za oštećenika.

27. **Zakon o parničnom postupku** ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 58/03, 85/03, 74/05, 63/07, 105/08 – odluka US, 45/09 – odluka US, 49/09 i 61/13)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst propisa sačinjen u Ustavnom sudu BiH, kako je objavljen u službenim glasilima jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, a koji u relevantnom dijelu glasi:

Član 8.

Koje će činjenice uzeti kao dokazane odlučuje sud na osnovu slobodne ocjene dokaza. Sud će savjesno i brižljivo ocijeniti svaki dokaz zasebno i sve dokaze zajedno.

ISKLUČENJE I IZUZEĆE

Član 357.

Sudija će biti isključen od vršenja sudijske dužnosti (isključenje):

1) ako je i sam stranka, zakonski zastupnik stranke ili punomoćnik stranke, ako je sa strankom u odnosu saovlašćenika, saobaveznika ili regresnog obaveznika ili ako je u istom predmetu saslušan kao svjedok ili vještak,

2) ako mu je stranka ili zakonski zastupnik ili punomoćnik stranke srodnik po krvi u pravoj liniji, a u pobočnoj liniji do četvrtog stepena, ili mu je braćni, odnosno vanbraćni supružnik srodnik po tazbini do drugog stepena, bez obzira na to da li je brak prestao ili nije,

3) ako je staralac, usvojilac ili usvojenik stranke, njenog zakonskog zastupnika ili punomoćnika ili ako između njega i stranke, njenog zakonskog zastupnika ili punomoćnika stranke postoji zajedničko domaćinstvo,

4) ako između sudije i stranke teče neka druga parnica,

5) ako u je istom predmetu učestvovao u postupku medijacije ili u zaključenju sudskog poravnania koje se pobijaju u parnici ili je donio odluku koja se pobija ili je zastupao stranku kao advokat i

6) ako je u stečajnom postupku učestvovao u donošenju odluke povodom koje je došlo do spora.

Sudija može da bude izuzet ako postoje okolnosti koje dovode u sumnju njegovu nepristrasnost (izuzeće), kao što je bliski odnos sa nekom od stranaka ili postoje bilo koji drugi razlozi koji mogu dovesti u pitanje njegovu nepristrasnost.

Član 358.

Stranka podnosi zahtjev za isključenje, odnosno izuzeće sudije, čim sazna da postoji bilo koji od razloga za isključenje, odnosno izuzeće, a najkasnije do završetka rasprave, a ako nije bilo rasprave, do donošenja odluke.

Stranka može u pravnom lijeku ili u odgovoru na pravni lijek poimenično navesti sudiju koji ne bi mogao učestvovati u donošenju odluke zbog razloga iz člana 357. ovog zakona.

U zahtjevu mora da se navede zakonski razlog zbog koga se traži isključenje ili izuzeće, okolnosti iz kojih proizlazi da je prijedlog pravovremeno podnesen i činjenice na kojima se zasniva postojanje razloga za isključenje ili izuzeće.

Stranka može tražiti isključenje ili izuzeće samo poimenično određenog sudije koji u predmetu postupa.

Član 359. stav (1)

O zahtjevu za isključenje ili izuzeće sudije odlučuje predsjednik suda.

Član 386. stav (1)

Stranka koja u cjelini izgubi parnicu dužna je da protivnoj stranci naknadi troškove.

Član 395.

Odredbe o troškovima postupka primjenjuju se i na stranke koje zastupaju Pravobranilaštvo i Centar za pružanje besplatne pravne pomoći.

Troškovi postupka iz stava 1. ovog člana obuhvaćaju troškove u skladu sa Tarifom o naknadama i nagradama za rad advokata u Republici Srpskoj.

Član 396. stav (1)

O naknadi troškova odlučuje sud na određeni zahtjev stranke bez raspravljanja.

VI. Dopustivost

28. U skladu sa članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

29. U skladu sa članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njom pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

30. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Presuda Vrhovnog suda broj 71 0 P 200958 18 Rev od 16. maja 2019. godine, protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Zatim, osporenu presudu apelant je primio 28. juna 2019. godine, a apelacija je podnesena 26. augusta 2019. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki drugi formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neosnovana.

31. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

32. Apelant pobija presude redovnih sudova tvrdeći da su tim presudama povrijeđena njegova prava iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije, člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju i člana 13. Evropske konvencije.

Pravo na pravično suđenje

33. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava u vezi sa krivičnim postupkom.

34. Član 6. Evropske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja njegovih građanskih prava i obaveza ili krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom ustanovljenim zakonom.

35. U konkretnom slučaju postupak koji je apelant vodio pred redovnim sudovima odnosio se na naknadu štete. Prema praksi Ustavnog suda: "Pravo na naknadu štete u traženom iznosu predstavlja pravo privatnog karaktera i, kao takvo, građansko pravo na koje se primjenjuju standardi pravičnog suđenja" (vidi Ustavni sud, Odluka broj AP 428/04 od 23. marta 2005. godine, stav 22, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 32/05).

36. Ustavni sud zapaža da apelant u predmetnoj apelaciji, između ostalog, pokreće pitanje povrede prava na pravično suđenje s aspekta povrede načela nepristrasnosti suda. Apelant povredu navedenog načela vidi u činjenici što su u vijeću Vrhovnog suda i Okružnog suda u predmetnom slučaju (postupak za naknadu štete koju je, prema apelantovim tvrdnjama, prouzrokovala tužena "putem sudske vlasti koja se vršila preko sudova: Osnovnog suda u Banjaluci, Okružnog suda u Banjaluci i Vrhovnog suda Republike Srpske, odnosno sudija koji su zaposleni u ovim sudovima") učestvovala sutkinja Tanja Bundalo (član vijeća Vrhovnog suda) i sutkinja Nevenka Mitrić (član vijeća Okružnog suda), koje su učestvovala u vijećima istih sudova (vidi tač. 6. i 7. ove odluke) u radnom sporu koji je apelant vodio protiv tužene radi poništavanja odluke o otkazu ugovora o radu, isplate i vraćanja na posao. Apelant smatra da mu je zbog toga prekršeno pravo na nepristrasan sud.

37. U vezi s ovim navodima, Ustavni sud podsjeća da je "nepristrasnost" odsustvo predrasuda ili unaprijed utvrđenog stava prema strankama. Prema utvrđenoj praksi Evropskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Evropski sud) i Ustavnog suda, postojanje nepristrasnosti, u svrhu člana 6. stav 1. Evropske konvencije, mora se ocjenjivati prema subjektivnom testu. To znači da se treba utvrditi da li postoje lične predrasude sudije koji je sudio u određenom predmetu. Postojanje nepristrasnosti se, također, ocjenjuje i prema objektivnom testu, što znači da se utvrđuje da li je sud, između ostalog i svojim sastavom, pružio dovoljne garancije da se isključi opravdana sumnja u vezi s njegovom nepristrasnošću (vidi Evropski sud, *Mežnarić protiv Hrvatske*, presuda od 15. jula 2005. godine, aplikacija broj 71615/01, stav 29. i Ustavni sud, Odluka broj AP 1785/06 od 30. marta 2006. godine, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 57/07).

38. Iz apelacionih navoda proizlazi da apelant u konkretnom slučaju nije doveo u pitanje subjektivnu nepristrasnost sutkinja Tanje Bundalo i Nevenke Mitrić, tako da se Ustavni sud neće ni baviti tim pitanjem. Apelant je osporio nepristrasnost navedenih sutkinja prema objektivnom načelu jer su iste sutkinje bile članovi vijeća Vrhovnog odnosno Okružnog suda i u predmetnom postupku za naknadu štete, ali i u radnom sporu za koji apelant tvrdi da je vođen nezakonito i upravo na toj nezakonitosti suda, odnosno sudija zasniva osnov za naknadu štete.

39. Što se tiče objektivne nepristrasnosti mora se utvrditi da li se, nezavisno od ponašanja određenog sudije, mogu utvrditi činjenice koje mogu dovesti u sumnju njegovu nepristrasnost. Međutim, pri odlučivanju da li u konkretnom slučaju postoje opravdani razlozi za bojazan da određeni sudija nije nepristrasan, apelantov stav jeste važan, ali nije odlučujući. Ono što je odlučujuće jeste da li se takva bojazan može

objektivno opravdati (*op. cit.*, *Mežnarić*, stav 31). U vezi s tim, čak je i utisak koji sud ostavlja u javnosti od određene važnosti, odnosno "pravda se ne treba samo provesti, već se mora i vidjeti da se ona provodi" (vidi Evropski sud, *De Cubber protiv Belgije*, presuda od 26. oktobra 1984. godine, serija A, broj 86, stav 26). Dakle, važno je povjerenje koje sudovi moraju uživati i podsticati u javnosti u demokratskom društvu. Također, prema praksi Evropskog suda, činjenica da je određeni sudija imao različite uloge u pojedinim fazama određenog predmeta može u određenim okolnostima dovesti u pitanje nepristrasnost suda, što se ocjenjuje u svakom konkretnom slučaju. Tako je Ustavni sud u svojoj praksi, a slijedeći stavove Evropskog suda, zaključio da "činjenica da su određene sudije učestvovalе u vijeću koje je donosilo zakonom propisane odluke u fazi koja je prethodila krivičnom postupku pred prvostepenim sudom (odluka o pritvoru) nije smetnja da te sudije učestvuju u vijeću drugostepenog suda koje odlučuje o žalbi protiv prvostepene presude" (vidi Ustavni sud, Odluka broj AP 525/04 od 18. januara 2005. godine). Ono što je odlučujuće jeste da li se jedan te isti sudija direktno bavio odlučivanjem o pitanjima koja su relevantna za odlučivanje, odnosno meritumom predmeta (vidi Evropski sud, *Oberschlick protiv Austrije*, Odluka broj 1 od 23. maja 1991. godine, serija A, broj 204). U vezi s navedenim, Evropski sud je jasno istakao da je svaki konkretni predmet u kojem je jedan sudija učestvovao u više faza slučaj za sebe, koji treba biti pojedinačno ispitivan.

40. U konkretnom slučaju pravila u vezi s izuzećem sudija utemeljena su u članu 357. ZPP, iz čega slijedi zaključak da navedeni zakon propisuje pravila kojima se žele ukloniti uzroci koji bi mogli rezultirati razumnom sumnjom u nepristrasnost suda, odnosno sudije u pojedinačnim predmetima. Međutim, kako je u praksi Evropskog suda naglašeno, zadatak Evropskog suda, pa dakle ni Ustavnog suda, nije da ispituje ta pravila ili praksu *in abstracto*, već da ispituje da li način na koji su ta pravila primijenjena prema apelantu ili na koji su utjecala na ishod postupka prema apelantu pokreće pitanje kršenja prava iz člana 6. stav 1. Evropske konvencije (vidi Evropski sud, *Fey protiv Austrije*, presuda od 24. februara 1993. godine, serija A, broj 255, stav 27. i Ustavni sud, Odluka broj AP 1187/06 od 13. septembra 2007. godine, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 86/07).

41. U konkretnom slučaju Ustavni sud zapaža da odredbe člana 357. ZPP *explicite* ne propisuju konkretnu situaciju koja bi ukazivala na obavezu izuzeća sutkinja, što je utvrdio i Vrhovni sud odlučujući o apelantovom zahtjevu za izuzeće sutkinje tog suda Tanja Bundalo. Naime, radi se o dva odvojena predmeta u kojima se kao članovi sudskih vijeća pojavljuju iste sutkinje na istoj sudskoj instanci. Međutim, kako se konkretni predmet za naknadu štete dovodi u vezu s ranijim radnim sporom koji je apelant vodio, Ustavni sud će u okolnostima konkretnog slučaja ispitati da li je apelantova sumnja u pristrasnost suda mogla biti objektivno opravdana u odnosu na relevantne činjenične okolnosti.

42. Shodno navedenom, Ustavni sud ukazuje da iz relevantnih dokumenata proizlazi da su sutkinje Tanja Bundalo i Nevenka Mitrić činile reviziono odnosno žalbeno vijeće Vrhovnog suda odnosno Okružnog suda u radnom sporu koji je apelant vodio protiv tužene radi zaštite prava iz radnog odnosa. Činjenica je da je radni spor pravomoćno okončan Presudom Vrhovnog suda broj 71 0 P 084053 12 Rev od 8. novembra 2012. godine kojom je odbijena apelantova revizija. Ustavni sud zapaža da je revizijom bila osporena presuda Okružnog suda kojom je odbijen apelantov tužbeni zahtjev. Apelant je tužbom u toj parnici tražio da se utvrdi da su nezakonite odluke tužene o otkazu ugovora o radu, povratak na posao i isplatu. Ustavni sud zapaža da su citirana presuda Vrhovnog suda i

presuda Okružnog suda bile predmet ocjene pred Ustavnim sudom po apelantovoj apelaciji koja je odbijena kao neosnovana u kontekstu prigovora vezanih za kršenje prava na pravično suđenje, imovinu i djelotvoran pravni lijek (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP 55/13 od 17. septembra 2014. godine, dostupna na internetskoj stranici Ustavnog suda www.ustavisud.ba). Ustavni sud zapaža da apelant u predmetnoj parnici od tužene tužbom zahtijeva naknadu štete koja mu je prouzrokovana u navedenom radnom sporu zbog nezakonitog rada sudija Vrhovnog i Okružnog suda tvrdeći da su presude nezakonite, što implicira zaključak da apelant suštinski traži preispitivanje pravomoćnih presuda redovnih sudova, iako to u navodima apelacije negira tvrdnjom da je od sudova zapravo "samo" tražio da se ponovo utvrdi činjenično stanje vezano za otkaz ugovora o radu kako bi se utvrdile nepravilnosti koje nisu utvrđene u ranijoj parnici. Ustavni sud zapaža da su redovni sudovi u konkretnom slučaju odlučivali o zakonskim uvjetima za naknadu štete, pri čemu su jasno naglasili da su vezani pravomoćnošću presuda na kojima apelant zasniva svoj zahtjev i da ne postoje zakonski uvjeti za preispitivanje onog što je utvrđeno u ranijem postupku jer se smatra da je istinito ono što je utvrđeno u pravomoćnoj presudi. Shodno činjenici da su se redovni sudovi u konkretnom slučaju bavili isključivo zakonskim uvjetima za naknadu štete, pri čemu su presude na koje se apelant poziva pravomoćne i ni na koji način nisu mogle biti predmet preispitivanja (što bi u suprotnom, s aspekta nepristrasnosti suda, mogao biti problem) jer su sudovi vezani pravomoćnošću presuda, Ustavni sud smatra da u okolnostima konkretnog slučaja apelantov prigovor o kršenju prava na nepristrasan sud isključivo zbog činjenice što su sutkinje Tanja Bundalo i Nevenka Mitrić činile sastav revizionog odnosno žalbenog vijeća, bez dodatnih razloga i konkretizacije ovog prigovora, nije objektivno opravdan. Shodno navedenom, Ustavni sud smatra da je prigovor o kršenju prava na nepristrasan sud iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije neosnovan.

43. U odnosu na apelantove prigovore kojim dovodi u pitanje utvrđeno činjenično stanje, ocjenu dokaza i primjenu prava Ustavni sud ukazuje na to da, prema praksi Evropskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Evropski sud) i Ustavnog suda, zadatak ovih sudova nije preispitivanje zaključaka redovnih sudova u pogledu činjeničnog stanja i primjene prava (vidi Evropski sud, *Pronina protiv Rusije*, odluka o dopustivosti od 30. juna 2005. godine, aplikacija broj 65167/01). Naime, Ustavni sud nije nadležan da supstituirá redovne sudove u procjeni činjenica i dokaza, već je, općenito, zadatak redovnih sudova da ocijene činjenice i dokaze koje su izveli (vidi Evropski sud, *Thomas protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 10. maja 2005. godine, aplikacija broj 19354/02). Zadatak Ustavnog suda je da ispita da li su, eventualno, povrijeđena ili zanemarena ustavna prava (pravo na pravično suđenje, pravo na pristup sudu, pravo na djelotvoran pravni lijek i dr.), te da li je primjena zakona bila, eventualno, proizvoljna ili diskriminaciona.

44. Ustavni sud će se, dakle, izuzetno upustiti u ispitivanje načina na koji su nadležni sudovi utvrđivali činjenice i na tako utvrđene činjenice primijenili pozitivno-pravne propise kada je očigledno da je u određenom postupku došlo do proizvoljnog postupanja redovnog suda, kako u postupku utvrđivanja činjenica tako i primjene relevantnih pozitivno-pravnih propisa (vidi Ustavni sud, Odluka broj AP 311/04 od 22. aprila 2005. godine, stav 26). U kontekstu navedenog, Ustavni sud podsjeća i da je u više svojih odluka ukazao da očigledna proizvoljnost u primjeni relevantnih propisa nikada ne može voditi ka pravičnom postupku (vidi Ustavni sud, Odluka broj AP 1293/05

od 12. septembra 2006. godine, tačka 25. i dalje i, *mutatis mutandis*, Evropski sud, *Andelković protiv Srbije*, presuda od 9. aprila 2013. godine, tačka 24). Shodno navedenom, Ustavni sud će ispitati da li je činjenično stanje pogrešno utvrđeno, odnosno da li je prilikom odlučivanja došlo do pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja, odnosno proizvoljne primjene prava.

45. Ustavni sud, također, podsjeća na to da je van njegove nadležnosti da procjenjuje kvalitet zaključaka sudova u pogledu procjene dokaza ukoliko se ova procjena ne čini očigledno proizvoljnom. Ustavni sud se neće miješati u način na koji su redovni sudovi usvojili dokaze kao dokaznu građu. Isto tako, Ustavni sud se neće miješati ni u to kojim dokazima strana u postupku redovni sudovi poklanjaju povjerenje na osnovu slobodne sudijske procjene (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 612/04* od 30. novembra 2004. godine, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 19/05, Evropski sud, *Doorson protiv Holandije*, presuda od 6. marta 1996. godine, objavljena u Izvještajima broj 1996-II, stav 78).

46. Imajući u vidu obrazloženja redovnih sudova o neosnovanosti tužbenog zahtjeva onako kako je postavljen, Ustavni sud ne uočava ništa što bi moglo opravdati brojne apelantove prigovore. Prema mišljenju Ustavnog suda, odlučnje redovnih sudova je upravo saglasno s praksom Ustavnog suda zauzetom u predmetima u kojima se pokretalo pitanje odgovornosti nadležnog organa po principu objektivne odgovornosti u kontekstu nezakonitosti odluka nadležnih organa – organa uprave ili sudova (vidi, između ostalih, Ustavni sud, odluke o dopustivosti i meritumu br. *AP 4322/17* od 19. septembra 2019. godine, tačka 41. i *AP 895/19* od 28. oktobra 2020. godine, tačka 44, dostupne na internetskoj stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba). U predmetu broj *AP 2667/19*, koji je pokretao gotovo identično pitanje, Ustavni sud nije utvrdio proizvoljnost redovnih sudova (koji su odbili tužbeni zahtjev za naknadu štete iz osnova apelantovog prigovora da mu je šteta pričinjena nezakonitom pravomoćnom odlukom donesenom u upravnom postupku, odnosno upravnom sporu) u obrazloženju da su organi uprave i sud u upravnom sporu postupali u skladu sa svojom nadležnošću, a ocjena zakonitosti odluka koje su donesene u postupku mogla se ispitati samo u okviru upravnog, odnosno sudskog spora korištenjem pravnih lijekova, a ne mimo njega, kao što to apelant u konkretnom slučaju čini (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP 2667/19* od 17. februara 2021. godine, tačka 37, dostupna na internetskoj stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba).

47. Dovodeći navedenu praksu u vezu s obrazloženjem redovnih sudova u konkretnom slučaju Ustavni sud zapaža da je dato obrazloženje saglasno sa zauzetom praksom Ustavnog suda.

48. U vezi s apelantovim prigovorom da je od strane redovnih sudova izostala ocjena dokaza, Ustavni sud ovaj prigovor ne može prihvatiti opravdanim budući da je prvostepeni sud izveo sve apelantove predložene dokaze, koje je taj sud cijenio u smislu člana 8. ZPP (vidi str. 2–15. prvostepene presude). Pri tome, Ustavni sud podsjeća na tačku 45. ove odluke, te ukazuje da njegova uloga nije da činjeničnu ocjenu redovnih sudova zamijeni vlastitom i da je opće pravilo da je na tim sudovima da ocijene dokaze, pa bi stoga bili potrebni uvjerljivi razlozi da Ustavni sud odstupi od činjenica koje su utvrdili domaći sudovi. U konkretnom slučaju Ustavni sud ne uočava da je apelant pružio uvjerljive razloge za svoje tvrdnje o izostanku ocjene dokaza. Ustavni sud ne može prihvatiti opravdanim apelantove navode da se sudovi nisu bavili svim apelantovim žalbenim, odnosno revizionim prigovorima budući da sudovi i nisu u obavezi da se bave svim prigovorima, već onim za koje ocijene da su relevantni. U

konkretnom slučaju Ustavni sud ne zapaža da su redovni sudovi propustili da se bave apelantovim relevantnim prigovorima. Relevantan prigovor svakako jeste prigovor koji se tiče troškova postupka koji je, suprotno apelantovim tvrdnjama, ispitao Okružni sud prihvativši kao zakonitu odluku prvostepenog suda i u dijelu troškova postupka (vidi tačku 15. ove odluke). Pri tome, apelant ne konkretizira ovaj prigovor, osim što je očito nezadovoljan visinom dosuđenih troškova postupka.

49. U vezi s prigovorima vezanim za kršenje prava na suđenje u razumnom roku, Ustavni sud zapaža da je apelant tužbu podnio 13. oktobra 2014. godine, a da je postupak pravomoćno okončan presudom Vrhovnog suda od 6. maja 2019. godine. Dakle, predmetni parnični postupak je na tri sudske instance pravomoćno okončan u roku od četiri godine i sedam mjeseci. Imajući u vidu relevantne okolnosti konkretnog slučaja, Ustavni sud smatra da su redovni sudovi odluke donosili u prikladnim rokovima i da ništa ne ukazuje da su opravdani apelacioni prigovori u vezi s kršenjem prava na suđenje u razumnom roku. Štaviše, Ustavni sud zapaža da je u okviru roka od četiri godine i sedam mjeseci odlučivano i o apelantovom zahtjevu za izuzeće sutkinje Vrhovnog suda i da je apelant tužbeni zahtjev konačno opredijelio 11. juna 2017. godine, što je svakako utjecalo na ukupnu dužinu trajanja postupka, čemu je doprinio sam apelant. Stoga, Ustavni sud i ovaj prigovor smatra neosnovanim. Shodno navedenom, neosnovan je i apelantov zahtjev za naknadu nematerijalne štete.

50. Imajući u vidu sve prethodno izneseno, Ustavni sud zaključuje da osporenim presudama nije prekršeno apelantovo pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

Pravo na imovinu

51. Kršenje prava na imovinu apelant dovodi u vezu s odlukom o troškovima postupka i tvrdnjama da se Okružni sud i Vrhovni sud nisu bavili ovim prigovorom, bez konkretizacije u čemu se ogleda proizvoljnost Osnovnog suda prilikom odmjeravanja troškova postupka, o čemu se Ustavni sud već izjasnio u okviru prava na pravično suđenje utvrdivši da je prigovor neosnovan, pa slijedom toga Ustavni sud zaključuje da je i prigovor o kršenju prava na imovinu neosnovan iz istog razloga.

Pravo na djelotvoran pravni lijek

52. U vezi s apelantovim navodima o kršenju prava na djelotvoran pravni lijek iz člana 13. Evropske konvencije, Ustavni sud ukazuje da apelant nije eksplicitno naveo u vezi s kojim pravima smatra da postoji kršenje prava iz člana 13. Međutim, iz apelacije se može zaključiti da se navodi o kršenju ovog prava dovode u vezu s pravom na pravično suđenje. U vezi s tim, Ustavni sud zapaža da je apelant imao i koristio mogućnost korištenja zakonom propisanih pravnih lijekova u parničnom postupku. Činjenica da ti pravni lijekovi nisu rezultirali apelantovim uspjehom u parničnom postupku ne može voditi zaključku o nepostojanju ili nedjelotvornosti pravnih lijekova, pa Ustavni sud zaključuje da je i ovaj prigovor neosnovan.

VIII. Zaključak

53. Ustavni sud zaključuje da ne postoji povreda prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije, niti prava na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju kada su redovni sudovi za stav o neosnovanosti tužbenog zahtjeva za naknadu štete dali detaljno, jasno i argumentirano obrazloženje kako u pogledu izvedenih

dokaza, utvrđenog činjeničnog stanja, tako i u pogledu primjene materijalnog i procesnog prava, i kada je apelantu omogućeno da ravnopravno učestvuje u postupku, u okviru zakonom propisanog postupka, te kada mu je omogućeno suđenje pred nepristrasnim sudom u razumnom roku.

54. Nema ni kršenja prava na djelotvoran pravni lijek iz člana 13. Evropske konvencije u vezi s pravom na pravično suđenje jer činjenica da apelant nije bio zadovoljan ishodom postupaka po pravnim lijekovima koje je koristio ne može da vodi zaključku o kršenju tog prava.

55. Na osnovu člana 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

56. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, s. r.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 3400/19**, rješavajući apelaciju **Zorana Višekruna**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b) i članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik

Mato Tadić, dopredsjednik

Mirsad Ćeman, dopredsjednik

Valerija Galić, sutkinja

Miodrag Simović, sudac

Seada Palavrić, sutkinja

na sjednici održanoj 5. svibnja 2021. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neutemeljena apelacija **Zorana Višekruna** podnesena protiv Presude Vrhovnog suda Republike Srpske broj 71 0 P 200958 18 Rev od 16. svibnja 2019. godine, Presude Okružnog suda u Banjaluci broj 71 0 P 200958 17 Gž od 22. veljače 2018. godine i Presude Osnovnog suda u Banjaluci broj 71 P 200958 14 P od 11. kolovoza 2017. godine.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i u "Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Zoran Višekruna (u daljnjem tekstu: apelant) iz Banjaluke podnio je 26. kolovoza 2019. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Vrhovnog suda Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) broj 71 0 P 200958 18 Rev od 16. svibnja 2019. godine, Presude Okružnog suda u Banjaluci (u daljnjem tekstu: Okružni sud) broj 71 0 P 200958 17 Gž od 22. veljače 2018. godine i Presude Osnovnog suda u Banjaluci (u daljnjem tekstu: Osnovni sud) broj 71 P 200958 14 P od 11. kolovoza 2017. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Vrhovnog suda, Okružnog suda, Osnovnog suda i zakonskog zastupnika tužene Republike Srpske (u daljnjem tekstu: tužena) zatraženo je 6. studenog 2020. godine da dostave odgovor na apelaciju.

3. Vrhovni sud, Okružni sud, Osnovni sud i tužena su odgovor na apelaciju dostavili u razdoblju od 13. do 24. studenog 2020. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelacijskih navoda i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

Uvodne napomene

5. Apelant je pred Osnovnim sudom tužbom pokrenuo radni spor protiv tužene radi poništenja rješenja o otkazu ugovora o radu, vraćanja na posao i isplate. Predmet je zaveden pod brojem 71 0 P 084053 09.

6. Presudom Okružnog suda broj 71 0 P 084053 12 Rev od 8. studenog 2012. godine, u vijeću u kojem je kao član sudjelovala sutkinja Nevenka Mitrić, žalba tužene je uvažena i prvostupanjska presuda preinačena tako što je odbijen apelantov tužbeni zahtjev.

7. Odlučujući o apelantovoj reviziji, Vrhovni sud je Presudom broj 71 0 P 084053 12 Rev od 8. studenog 2012. godine, u vijeću u kojem je kao njegov član sudjelovala sutkinja Tanja Bundalo, reviziju odbio.

Osporene presude

8. Apelant je 13. listopada 2014. godine pokrenuo parnični postupak protiv tužene radi naknade štete. U navodima tužbe apelant tvrdi da mu je štetu prouzročila tužena "putem sudske vlasti koja se vršila preko sudova: Osnovnog suda u Banjaluci, Okružnog suda u Banjaluci i Vrhovnog suda Republike Srpske, odnosno sudija koji su zaposleni u ovim sudovima, a koji su rješavali", između ostalih, predmet iz toč. 6. i 7. ove Odluke.

9. Nakon što je održao tri ročišta Osnovni sud je, odlučujući o konačno opredijeljenom apelantovom tužbenom zahtjevu od 11. lipnja 2017. godine, donio Presudu broj 71 P 200958 14 P od 11. kolovoza 2017. godine kojom je odbijen tužbeni zahtjev za naknadu štete na ime izgubljene zarade koju bi apelant ostvario prema redovnom toku stvari u radnom odnosu kod tužene (Tajništvo Vlade RS) u razdoblju od 1. siječnja 2002. do 30. svibnja 2015. godine u iznosu od 166.000,00 KM, uz obvezivanje apelanta na naknadu troškova postupka. Osnovni sud je na str. od 2. do 6. obrazloženja presude taksativno pobrojao predložene dokaze, te je na str. od 6. do 15. iznio pojedinačnu ocjenu provedenih dokaza, te je nakon njihove ocjene u smislu članka 8. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP) utvrdio da je tužbeni zahtjev neutemeljen.

10. Osnovni sud je, prije svega, odbio prigovor presuđene stvari s obzirom na to da je činjenična osnova predmetnog tužbenog zahtjeva bazirana na navodnom nezakonitom radu sudova u postupcima koji su prethodno vođeni po apelantovoj tužbi i nije identična s činjeničnom osnovom po tužbi za zaštitu prava iz radnog odnosa iz predmeta 71 0 P 084053 09.

11. Osnovni sud je potom ukazao da je predmet tužbe zahtjev za naknadu štete, čija osnova, prema tvrdnji i shvaćanju apelanta, leži u odgovornosti tužene koja je putem sudske vlasti odlučivala u sporu za zaštitu prava iz radnog odnosa koji je apelant prethodno vodio, te se u svezi s tim pozvao na odredbe čl. 154. i 155. Zakona o obligacijskim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO), koje je citirao.

12. Tijekom postupka utvrđeno je da među strankama nije sporno da je apelantu izrečena mjera prestanka radnog odnosa kod tužene zbog utvrđene stegovne odgovornosti apelanta za učinjenu težu povredu radne obveze (neopravdan izostanak s posla u trajanju od tri dana uzastopno). Utvrđeno je također da je apelant vodio radni spor s ciljem zaštite svojih prava, ali da u

sudskom postupku nije uspio dokazati opravdanost navoda iz tužbe, tako da je tužbeni zahtjev odbijen. Osnovni sud je uvidom u presude redovnih sudova, na koje se apelant poziva, utvrdio da je apelantu na zakonit način prestao radni odnos i da je izrečena mjera tužene o otkazu ugovora o radu zakonita, pa shodno tome, prema ocjeni tog suda, ne postoji pravna osnova za naknadu štete u vidu izgubljene zarade koju bi apelant ostvario da je ostao u radnom odnosu i da nije donesen akt poslodavca o prestanku radnog odnosa. Osnovni sud je dodao da su redovni sudovi, koji su u okviru svoje nadležnosti odlučivali o utemeljenosti apelantovog zahtjeva za zaštitu prava iz radnog odnosa, za svoje odluke dali obrazloženje, a odluke na koje se apelant poziva pravomoćne su i konačne i ne mogu biti predmet preispitivanja u ovom predmetu. Shodno tome, apelantovi navodi o navodnoj nezakonitoj ocjeni dokaza od strane sudova i dokazi izvedeni na te okolnosti u prethodno vođenom postupku ne mogu biti predmet razmatranja u predmetnom parničnom postupku za naknadu štete.

13. O troškovima postupka odlučeno je primjenom čl. 386. i 396. ZPP, te u skladu s Tarifom o nagradama i naknadama troškova za rad odvjetnika (u daljnjem tekstu: Tarifa), te u svjetlu činjenice da je apelant izgubio spor u cijelosti. Prilikom odmjeraivanja troškova primijenjen je tarifni broj 2 Tarife, a odlučujući u granicama postavljenog zahtjeva tuženoj su dosuđeni troškovi za sastavljanje odgovora na tužbu (980,00 KM) i pristup na tri ročišta na kojima se raspravljalo (ukupno 2.949,00 KM), sve uvećano za paušal od 25 % (980,00), što ukupno iznosi 4.900,00 KM. Prilikom odlučivanja, Osnovni sud je imao u vidu odredbu članka 395. ZPP.

14. Odlučujući o apelantovoj žalbi protiv prvostupajnske presude, Okružni sud je u tročlanom vijeću, u kojem je kao član sudjelovala i sutkinja Nevenka Mitrić, donio Presudu broj 71 0 P 200958 17 Gž od 22. veljače 2018. godine kojom je žalba odbijena i prvostupajnska presuda potvrđena. Okružni sud je podsjetio da se žalbenim navodima ukazuje na nezakonitost postupanja redovnih sudova u prethodnoj parnici u kojoj je odbijen apelantov tužbeni zahtjev za poništenje odluke o otkazu ugovora o radu, i to zato što su redovni sudovi pogrešno cijenili rokove zastare za vođenje stegovnog postupka. Nakon što je ispitao navode žalbe u svjetlu osporene presude, Okružni sud je zaključio da je presuda pravilna i zakonita i da navodi žalbe ničim ne dovode u sumnju njezinu zakonitost.

15. Prema ocjeni Okružnog suda, činjenica da apelant nije zadovoljan ishodom postupka po pravnim lijekovima koje je koristio u prethodnoj parnici ne može da vodi zaključku o nezakonitost postupku suda, kako je to pravilno utvrdio prvostupajnski sud. S obzirom na institucionalnu nadležnost sudova u postupku kontrole zakonitosti sudskih odluka na temelju odredbi Zakona o sudovima RS izražavanje pravnog stajališta, te primjena materijalnog ili procesnog prava od strane viših sudova u odnosu na niže sudove ne može se podvesti pod nezakonito ili nepravilno postupanje sudova, kako to apelant u žalbi tvrdi. Shodno tome, apelantovi navodi da se prvostupajnski sud nije bavio razlozima iz presude Okružnog i Vrhovnog suda iz prethodne parnice, a što je, prema apelantovoj tvrdnji, za posljedicu imalo nezakonitost pobijane odluke, nisu utemeljeni jer apelant ničim nije dokazao da je od strane sudova došlo do nezakonitog postupanja, a koje je bilo u uzročno-posljedičnoj vezi sa štetom koju apelant zahtijeva u smislu čl. 154., 155. i 189. ZOO. Okružni sud je ispitao prvostupajnsku presudu i u dijelu odluke o troškovima postupka navodeći u tom pravcu da je odluka i u tom dijelu pravilna jer je donesena uz pravilnu primjenu prava, a prilikom utvrđivanja visine troškova pravilno je primijenjena Tarifa.

16. Apelant je 20. srpnja 2018. godine podnio zahtjev Vrhovnom sudu za izuzeće sutkinje Tanje Bundalo iz vijeća tog

suda zato što je imenovana sutkinja bila član sudskog vijeća revizijskog suda u radno-pravnom sporu kada je donesena nezakonita Odluka broj 71 0 P 084053 12 Rev od 8. studenog 2012. godine jer, shodno tome, prema apelantovim tvrdnjama, ne može nepristrano odlučivati u predmetnom postupku.

17. Vrhovni sud je Rješenjem broj 118-0-SuV-18-000 007 od 20. kolovoza 2018. godine odbio zahtjev kao neutemeljen zato što apelantovi argumenti nisu doveli u sumnju nepristranost sutkinje Tanje Bundalo za postupanje u predmetnom postupku, te je primjenom članka 359. stavak 1. u svezi sa člankom 357. stavak 2. ZPP odlučeno kao u dispozitivu rješenja.

18. Odlučujući o apelantovoj reviziji podnesenoj protiv drugostupajnske presude, Vrhovni sud je u tročlanom vijeću, u kojem je sudjelovala sutkinja Tanja Bundalo, donio Presudu broj 71 0 P 200958 18 Rev od 16. svibnja 2019. godine kojom je revizija odbijena.

19. Vrhovni sud je, između ostalog, naveo da se pravilnost i zakonitost presuda na koje se apelant poziva mogla ispitivati samo u tom postupku u povodu redovnih i izvanrednih pravnih lijekova (u oba predmeta apelantove revizije su odbijene). U konkretnom slučaju sud je vezan pravomoćnošću presuda koje su donesene u parnicama na koje se apelant poziva, te se smatra da je istinito ono što je utvrđeno u pravomoćnoj presudi, odnosno da postoji ili ne postoji pravo ili pravni odnos koji su u njoj utvrđeni. Iz tog razloga Vrhovni sud je naglasio da u konkretnom slučaju ne može utvrđivati jesu li zakonite presude iz navedenih parnica, te radi li se o nezakonitom radu suda, već se prihvaća da su presude pravilne i zakonite i da je utvrđenje iz tih presuda da je apelantu na zakonit način prestao radni odnos istinito. U takvim okolnostima apelant nije dokazao da se radi o nezakonitom i nepravilnom radu suda koji bi doveo do odgovornosti tužene za traženu štetu u smislu članka 172. ZOO, te shodno tome nisu utemeljeni apelantovi opširni navodi da su sudovi u spornim parnicama postupali nezakonito.

20. Kako je sud vezan pravomoćnošću presuda iz prethodne parnice, te se u konkretnom slučaju ne može ispitivati zakonitost tih presuda, to, prema ocjeni Vrhovnog suda, nije bilo smetnji da u donošenju osporene presude Okružnog suda sudjeluje sutkinja Nevenka Mitrić, koja je sudjelovala i u donošenju Presude Okružnog suda broj 71 0 P 084053 11 Gž od 14. listopada 2011. godine, na čijoj navodnoj nezakonitosti apelant temelji tužbeni zahtjev za naknadu štete. Navedeno i zato, kako je istaknuo Vrhovni sud, što se činjenice na kojima je utemeljen tužbeni zahtjev i pravna osnova iz predmetne parnice razlikuju od navoda tužbe, tužbenog zahtjeva i pravne osnove iz označene prethodne parnice. Vrhovni sud je još naveo da nisu utemeljeni ni revizijski navodi da u osporenoj presudi nisu obrazloženi žalbeni navodi jer je drugostupajnski sud suštinski dao odgovore na sve bitne apelantove žalbene navode.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

21. Apelant smatra da je osporenim odlukama povrijeđeno njegovo pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija), pravo na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju i pravo na učinkovit pravni lijek iz članka 13. Europske konvencije. Apelant tvrdi da vijeća Okružnog suda i Vrhovnog suda nisu bila nepristrana i pravična jer su sutkinje Nevenka Mitrić (član vijeća Okružnog suda) i Tanja Bundalo (član vijeća Vrhovnog suda) sudjelovale i u predmetnoj parnici, ali i u ranijoj parnici u svezi sa spornim

prestankom radnog odnosa, što je za apelanta neprihvatljivo jer imenovane sutkinje imaju suprotne interese u odnosu na apelanta, a koje u ovoj parnici štite sebe od odgovornosti za svoj raniji nezakoniti rad u radno-pravnom sporu. Apelant smatra žalosnim obrazloženje Vrhovnog suda da nije bilo osnove da se imenovane sutkinje isključe iz sudskih vijeća, niti se materijalna pravomoćnost ranijih presuda može dovesti u vezu sa sastavom nepristranog suda (vijeća), kako to pogrešno tvrdi Vrhovni sud. Zbog navedenog, apelant smatra da mu je povrijeđeno pravo na nepristran sud kao segment prava na pravično suđenje. Apelant kršenje prava na pravično suđenje vidi i u proizvoljnoj ocjeni dokaza, potom u proizvoljnoj primjeni prava i u nedostatku odgovora na sve iznesene prigovore. Apelant tvrdi da mu je onemogućeno dokazivanje činjenica i da je izostala ocjena dokaza, te da su sudovi ostali "nijemi" na njegov tužbeni zahtjev kojim nije tražio ukidanje i preispitivanje presuda iz ranijih parnica, već naknadu štete u kontekstu činjenice da su suci u prethodnoj parnici učinili očite nezakonitosti i oštetili apelanta, zbog čega traži naknadu štete koja mu je pričinjena. Institut pravomoćnosti se odnosi isključivo na izreku presude, dok obrazloženje presude nije obuhvaćeno tim institutom, pa se shodno tome sve činjenice mogu utvrđivati ponovo i drugačije iako su ranije u nekom postupku utvrđene. U konkretnom slučaju nisu utvrđivane činjenice, niti su cijenjeni dokazi, pa takav postupak ne može biti pravičan. Apelant kršenje prava na pravično suđenje vidi i u segmentu suđenja u razumnom roku jer smatra da su prekoračeni svi razumni rokovi, te zbog dužine trajanja postupka traži pravičnu naknadu.

22. Kršenje prava iz članka 13. Europske konvencije apelant opširno obrazlaže u navodima apelacije ističući da pravni lijek ne može biti učinkovit kada se u njemu ukaže na određene nezakonitosti i povrede, a sudovi te navode namjerno ignoriraju. Prema apelantovim tvrdnjama, upravo navedeno se desilo u konkretnom slučaju jer su i Okružni i Vrhovni sud propustili ispitati sve njegove žalbene, odnosno revizijske navode. U tom pravcu apelant navodi da je u žalbi naveo da je prvostupanjski sud propustio cijeniti dokaze kako to nalaže članak 8. ZPP, ali se Okružni sud na te navode nije osvrnuo. Kršenje prava na imovinu apelant dovodi u vezu s odlukom o troškovima postupka koji mora platiti. U tom pravcu navodi da je osporenim odlukama obavezan platiti troškove postupka uvećane za 25 % paušala i da se na taj dio odluke žalio i Okružnom sudu i Vrhovnom sudu, ali navedeni sudovi uopće nisu reagirali na taj prigovor, pa je na taj način povrijeđeno njegovo pravo na mirno uživanje imovine.

23. Zbog svega navedenog, apelant predlaže da se apelacija usvoji, da se utvrdi kršenje apelantovog prava na koje se pozvao, te da se ukinu sve osporene presude, jer je došlo do višestruke povrede normi Ustava Bosne i Hercegovine i Europske konvencije, kako bi se apelantu omogućilo da vodi postupak pred neovisnim i nepristranim sudom, sudom koji će utvrditi činjenično stanje, koji će cijeniti dokaze i koji će primijeniti pozitivne zakonske norme i na tome utemeljiti svoju odluku.

b) Odgovori na apelaciju

24. Vrhovni sud, Okružni sud i Osnovni sud su sve prigovore ocijenili neutemeljenim. Istaknuto je da je tijekom postupka apelantu bila pružena mogućnost da iznosi činjenice, predlaže i izvodi dokaze, jednako kao i tuženjoj, da ulaže redovne i izvanredne pravne lijekove, te da pobijane odluke sadrže dovoljne i valjane razloge glede činjenica odlučnih za pravilnu primjenu materijalnog prava. Predloženo je da se apelacija odbije kao neutemeljena.

25. Tužena je, između ostalog, istaknula da su svi prigovori neutemeljeni jer su redovni sudovi proveli postupak utemeljen na ZPP, proveli dokazni postupak ocjenom svih predloženih dokaza, utvrdili činjenično stanje na koje su pravilno primijenili materijalno pravo. Predloženo je da se apelacija odbije kao neutemeljena.

V. Relevantni propisi

26. **Zakon o obligacionim odnosima** ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89 i "Službeni glasnik RS" br. 17/93, 3/96, 39/03 i 74/04)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst propisa sačinjen u Ustavnom sudu BiH, kako je objavljen u službenim glasilima jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, a koji u relevantnom dijelu glasi:

Osnovi odgovornosti

Član 154.

(1) *Ko drugome prouzrokuje štetu dužan je naknaditi je, ukoliko ne dokaže da je šteta nastala bez njegove krivice.*

(2) *Za štetu od stvari ili delatnosti, od kojih potiče povećana opasnost štete za okolinu, odgovara se bez obzira na krivicu.*

(3) *Za štetu bez obzira na krivicu odgovara se i u drugim slučajevima predviđenim zakonom.*

Šteta

Član 155.

Šteta je umanjenje nečije imovine (obična šteta) i sprečavanje njenog povećanja (izmakla korist), kao i nanošenje drugome fizičkog ili psihičkog bola ili straha (nematerijalna šteta).

Odgovornost pravnog lica za štetu koju prouzrokuje njegov organ

Član 172. stav (1)

(1) *Pravno lice odgovara za štetu koju njegov organ prouzrokuje trećem licu u vršenju ili u vezi sa vršenjem svojih funkcija.*

Obična šteta i izmakla korist

Član 189.

(1) *Oštećenik ima pravo kako na naknadu obične štete, tako i na naknadu izmakle koristi.*

(2) *Visina naknade štete određuje se prema cenama u vreme donošenja sudske odluke, izuzev slučaja kad zakon naređuje što drugo.*

(3) *Pri oceni visine izmakle koristi uzima se u obzir dobitak koji se mogao osnovano očekivati prema redovnom toku stvari ili prema posebnim okolnostima, a čije je ostvarenje sprečeno štetnikovom radnjom ili propuštanjem.*

(4) *Kad je stvar uništena ili oštećena krivičnim delom učinjenim sa umišljajem, sud može odrediti visinu naknada prema vrednosti koju je stvar imala za oštećenika.*

27. **Zakon o parničnom postupku** ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 58/03, 85/03, 74/05, 63/07, 105/08 – odluka US, 45/09 – odluka US, 49/09 i 61/13)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst propisa sačinjen u Ustavnom sudu BiH, kako je objavljen u službenim glasilima jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, a koji u relevantnom dijelu glasi:

Član 8.

Koje će činjenice uzeti kao dokazane odlučuje sud na osnovu slobodne ocjene dokaza. Sud će savjesno i brižljivo ocijeniti svaki dokaz zasebno i sve dokaze zajedno.

ISKLJUČENJE I IZUZEĆE

Član 357.

Sudija će biti isključen od vršenja sudijske dužnosti (isključenje):

1) ako je i sam stranka, zakonski zastupnik stranke ili punomoćnik stranke, ako je sa strankom u odnosu saovlaštenika, saobaveznika ili regresnog obaveznika ili ako je u istom predmetu sasušan kao svjedok ili vještak,

2) ako mu je stranka ili zakonski zastupnik ili punomoćnik stranke srodnik po krvi u pravoj liniji, a u pobočnoj liniji do četvrtog stepena, ili mu je bračni, odnosno vanbračni supružnik srodnik po tazbini do drugog stepena, bez obzira na to da li je brak prestao ili nije,

3) ako je staralac, usvojilac ili usvojenik stranke, njenog zakonskog zastupnika ili punomoćnika ili ako između njega i stranke, njenog zakonskog zastupnika ili punomoćnika stranke postoji zajedničko domaćinstvo,

4) ako između sudije i stranke teče neka druga parnica,

5) ako u je istom predmetu učestvovao u postupku medijacije ili u zaključenju sudskog poravnania koje se pobijaju u parnici ili je donio odluku koja se pobija ili je zastupao stranku kao advokat i

6) ako je u stečajnom postupku učestvovao u donošenju odluke povodom koje je došlo do spora.

Sudija može da bude izuzet ako postoje okolnosti koje dovode u sumnju njegovu nepristrasnost (izuzeće), kao što je bliski odnos sa nekom od stranaka ili postoje bilo koji drugi razlozi koji mogu dovesti u pitanje njegovu nepristrasnost.

Član 358.

Stranka podnosi zahtjev za isključenje, odnosno izuzeće sudije, čim sazna da postoji bilo koji od razloga za isključenje, odnosno izuzeće, a najkasnije do završetka rasprave, a ako nije bilo rasprave, do donošenja odluke.

Stranka može u pravnom lijeku ili u odgovoru na pravni lijek poimenično navesti sudiju koji ne bi mogao učestvovati u donošenju odluke zbog razloga iz člana 357. ovog zakona.

U zahtjevu mora da se navede zakonski razlog zbog koga se traži isključenje ili izuzeće, okolnosti iz kojih proizlazi da je prijedlog pravovremeno podnesen i činjenice na kojima se zasniva postojanje razloga za isključenje ili izuzeće.

Stranka može tražiti isključenje ili izuzeće samo poimenično određenog sudije koji u predmetu postupa.

Član 359. stav (1)

O zahtjevu za isključenje ili izuzeće sudije odlučuje predsjednik suda.

Član 386. stav (1)

Stranka koja u cjelini izgubi parnicu dužna je da protivnoj stranci naknadi troškove.

Član 395.

Odredbe o troškovima postupka primjenjuju se i na stranke koje zastupaju Pravobranilaštvo i Centar za pružanje besplatne pravne pomoći.

Troškovi postupka iz stava 1. ovog člana obuhvaćaju troškove u skladu sa Tarifom o naknadama i nagradama za rad advokata u Republici Srpskoj.

Član 396. stav (1)

O naknadi troškova odlučuje sud na određeni zahtjev stranke bez raspravljanja.

VI. Dopustivost

28. U skladu sa člankom VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacijsku nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu kada ona postanu predmetom spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

29. U skladu sa člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi učinkoviti pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se

podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem učinkovitom pravnom lijeku koji je koristio.

30. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Presuda Vrhovnog suda broj 71 0 P 200958 18 Rev od 16. svibnja 2019. godine, protiv koje nema drugih učinkovitih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Potom, osporenu presudu apelant je primio 28. lipnja 2019. godine, a apelacija je podnesena 26. kolovoza 2019. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki drugi formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neutemeljena.

31. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete glede dopustivosti.

VII. Meritum

32. Apelant pobija presude redovnih sudova tvrdeći da su tim presudama povrijeđena njegova prava iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije, članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju i članka 13. Europske konvencije.

Pravo na pravično suđenje

33. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima, i druga prava vezana za krivične postupke.

34. Članak 6. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja njegovih građanskih prava i obveza ili kaznene optužbe protiv njega, svatko ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim sudom ustanovljenim zakonom.

35. U konkretnom slučaju postupak koji je apelant vodio pred redovnim sudovima odnosio se na naknadu štete. Prema praksi Ustavnog suda: "Pravo na naknadu štete u traženom iznosu predstavlja pravo privatnog karaktera i, kao takvo, građansko pravo na koje se primjenjuju standardi pravičnog suđenja" (vidi Ustavni sud, Odluka broj AP 428/04 od 23. ožujka 2005. godine, stavak 22., objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 32/05).

36. Ustavni sud zapaža da apelant u predmetnoj apelaciji, između ostalog, pokreće pitanje povrede prava na pravično suđenje s aspekta povrede načela nepristrasnosti suda. Apelant povredu navedenog načela vidi u činjenici što su u vijeću Vrhovnog suda i Okružnog suda u predmetnom slučaju (postupak za naknadu štete koju je, prema apelantovim tvrdnjama, prouzročila tužena "putem sudske vlasti koja se vršila preko sudova: Osnovnog suda u Banjaluci, Okružnog suda u Banjaluci i Vrhovnog suda Republike Srpske, odnosno sudija koji su zaposleni u ovim sudovima") sudjelovale sutkinja Tanja Bundalo (član vijeća Vrhovnog suda) i sutkinja Nevenka Mitrić (član vijeća Okružnog suda), koje su sudjelovale u vijećima istih sudova (vidi toč. 6. i 7. ove odluke) u radnom sporu koji je apelant vodio protiv tužene radi poništavanja odluke o otkazu ugovora o radu, isplate i vraćanja na posao. Apelant smatra da mu je zbog toga prekršeno pravo na nepristran sud.

37. U svezi s ovim navodima, Ustavni sud podsjeća da je "nepristranost" odsustvo predrasuda ili unaprijed utvrđenog stajališta prema strankama. Prema utvrđenoj praksi Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud) i Ustavnog suda, postojanje nepristranosti, u svrhu članka 6. stavak 1. Europske konvencije, mora se ocjenjivati prema subjektivnom testu. To znači da se treba utvrditi postoje li osobne predrasude suca koji je sudio u određenom predmetu. Postojanje nepristranosti se, također, ocjenjuje i prema objektivnom testu, što znači da se utvrđuje je li sud, između ostalog i svojim sastavom, pružio dovoljne garancije da se isključi opravdana sumnja u svezi s njegovom nepristranošću (vidi Europski sud, *Mežnarić protiv Hrvatske*, presuda od 15. srpnja 2005. godine, aplikacija broj 71615/01, stavak 29. i Ustavni sud, Odluka broj *AP 1785/06* od 30. ožujka 2006. godine, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 57/07).

38. Iz apelacijskih navoda proizlazi da apelant u konkretnom slučaju nije doveo u pitanje subjektivnu nepristranost sutkinja Tanje Bundalo i Nevenke Mitrić, tako da se Ustavni sud neće ni baviti tim pitanjem. Apelant je osporio nepristranost navedenih sutkinja prema objektivnom načelu jer su iste sutkinje bile članovi vijeća Vrhovnog odnosno Okružnog suda i u predmetnom postupku za naknadu štete, ali i u radnom sporu za koji apelant tvrdi da je vođen nezakonito i upravo na toj nezakonitosti suda, odnosno sudaca temelji osnovu za naknadu štete.

39. Što se tiče objektivne nepristranosti mora se utvrditi mogu li se, neovisno o ponašanju određenog suca, utvrditi činjenice koje mogu dovesti u sumnju njegovu nepristranost. Međutim, pri odlučivanju postoje li u konkretnom slučaju opravdani razlozi za bojazan da određeni sudac nije nepristran, apelantovo stajalište jeste važno, ali nije odlučujuće. Ono što je odlučujuće jeste može li se takva bojazan objektivno opravdati (*op. cit.*, *Mežnarić*, stavak 31.). U svezi s tim, čak je i dojam koji sud ostavlja u javnosti od određene važnosti, odnosno "pravda se ne treba samo provesti, već se mora i vidjeti da se ona provodi" (vidi Europski sud, *De Cubber protiv Belgije*, presuda od 26. listopada 1984. godine, serija A, broj 86, stavak 26.). Dakle, važno je povjerenje koje sudovi moraju uživati i podsticati u javnosti u demokratskom društvu. Također, prema praksi Europskog suda, činjenica da je određeni sudac imao različite uloge u pojedinim fazama određenog predmeta može u određenim okolnostima dovesti u pitanje nepristranost suda, što se ocjenjuje u svakom konkretnom slučaju. Tako je Ustavni sud u svojoj praksi, a sljedeći stajališta Europskog suda, zaključio da "činjenica da su određeni suci sudjelovali u vijeću koje je donosilo zakonom propisane odluke u fazi koja je prethodila kaznenom postupku pred prvostupanjskim sudom (odluka o pritvoru) nije smetnja da ti suci sudjeluju u vijeću drugostupanjskog suda koje odlučuje o žalbi protiv prvostupanjske presude" (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 525/04* od 18. siječnja 2005. godine). Ono što je odlučujuće jeste je li se jedan te isti sudac izravno bavio odlučivanjem o pitanjima koja su relevantna za odlučivanje, odnosno meritumom predmeta (vidi Europski sud, *Oberschlick protiv Austrije*, Odluka broj 1 od 23. svibnja 1991. godine, serija A, broj 204). U svezi s navedenim, Europski sud je jasno istaknuo da je svaki konkretni predmet u kojem je jedan sudac sudjelovao u više faza slučaj za sebe, koji treba biti pojedinačno ispitivan.

40. U konkretnom slučaju pravila u svezi s izuzećem sudaca utemeljena su u članku 357. ZPP, iz čega slijedi zaključak da navedeni Zakon propisuje pravila kojima se žele ukloniti uzroci koji bi mogli rezultirati razumnom sumnjom u nepristranost suda, odnosno suca u pojedinačnim predmetima. Međutim, kako je u praksi Europskog suda naglašeno, zadaća

Europskog suda, pa dakle ni Ustavnog suda, nije ispitivati ta pravila ili praksu *in abstracto*, već ispitivati pokreće li način na koji su ta pravila primijenjena prema apelantu ili na koji su utjecala na ishod postupka prema apelantu pitanje kršenja prava iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije (vidi Europski sud, *Fey protiv Austrije*, presuda od 24. veljače 1993. godine, serija A, broj 255, stavak 27. i Ustavni sud, Odluka broj *AP 1187/06* od 13. rujna 2007. godine, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 86/07).

41. U konkretnom slučaju Ustavni sud zapaža da odredbe članka 357. ZPP *explicite* ne propisuju konkretnu situaciju koja bi ukazivala na obvezu izuzeća sutkinja, što je utvrdio i Vrhovni sud odlučujući o apelantovom zahtjevu za izuzeće sutkinje tog suda Tanje Bundalo. Naime, radi se o dva odvojena predmeta u kojima se kao članovi sudskih vijeća pojavljuju iste sutkinje na istoj sudskoj instanci. Međutim, kako se konkretni predmet za naknadu štete dovodi u vezu s ranijim radnim sporom koji je apelant vodio, Ustavni sud će u okolnostima konkretnog slučaja ispitati je li apelantova sumnja u pristranost suda mogla biti objektivno opravdana u odnosu na relevantne činjenične okolnosti.

42. Shodno navedenom, Ustavni sud ukazuje da iz relevantnih dokumenata proizlazi da su sutkinje Tanja Bundalo i Nevenka Mitrić činile revizijsko odnosno žalbeno vijeće Vrhovnog suda odnosno Okružnog suda u radnom sporu koji je apelant vodio protiv tužene radi zaštite prava iz radnog odnosa. Činjenica je da je radni spor pravomoćno okončan Presudom Vrhovnog suda broj 71 0 P 084053 12 Rev od 8. studenog 2012. godine kojom je odbijena apelantova revizija. Ustavni sud zapaža da je revizijom bila osporena presuda Okružnog suda kojom je odbijen apelantov tužbeni zahtjev. Apelant je tužbom u toj parnici tražio da se utvrdi da su nezakonite odluke tužene o otkazu ugovora o radu, povratak na posao i isplatu. Ustavni sud zapaža da su citirana presuda Vrhovnog suda i presuda Okružnog suda bile predmet ocjene pred Ustavnim sudom po apelantovoj apelaciji koja je odbijena kao neutemeljena u kontekstu prigovora vezanih za kršenje prava na pravično suđenje, imovinu i učinkovit pravni lijek (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP 55/13* od 17. rujna 2014. godine, dostupna na internetskoj stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba). Ustavni sud zapaža da apelant u predmetnoj parnici od tužene tužbom zahtijeva naknadu štete koja mu je prouzročena u navedenom radnom sporu zbog nezakonitog rada sudaca Vrhovnog i Okružnog suda tvrdeći da su presude nezakonite, što implicira zaključak da apelant suštinski traži preispitivanje pravomoćnih presuda redovnih sudova, iako to u navodima apelacije negira tvrdnjom da je od sudova zapravo "samo" tražio da se ponovo utvrdi činjenično stanje vezano za otkaz ugovora o radu kako bi se utvrdile nepravilnosti koje nisu utvrđene u ranijoj parnici. Ustavni sud zapaža da su redovni sudovi u konkretnom slučaju odlučivali o zakonskim uvjetima za naknadu štete, pri čemu su jasno naglasili da su vezani pravomoćnošću presuda na kojima apelant temelji svoj zahtjev i da ne postoje zakonski uvjeti za preispitivanje onog što je utvrđeno u ranijem postupku jer se smatra da je istinito ono što je utvrđeno u pravomoćnoj presudi. Shodno činjenici da su se redovni sudovi u konkretnom slučaju bavili isključivo zakonskim uvjetima za naknadu štete, pri čemu su presude na koje se apelant poziva pravomoćne i ni na koji način nisu mogle biti predmet preispitivanja (što bi u suprotnom, s aspekta nepristranosti suda, mogao biti problem) jer su sudovi vezani pravomoćnošću presuda, Ustavni sud smatra da u okolnostima konkretnog slučaja apelantov prigovor o kršenju prava na nepristran sud isključivo zbog činjenice što su sutkinje Tanja Bundalo i Nevenka Mitrić činile sastav revizijskog odnosno žalbenog vijeća, bez dodatnih razloga i

konkretizacije ovog prigovora, nije objektivno opravdan. Shodno navedenom, Ustavni sud smatra da je prigovor o kršenju prava na nepristran sud iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije neutemeljen.

43. U odnosu na apelantove prigovore kojim dovodi u pitanje utvrđeno činjenično stanje, ocjenu dokaza i primjenu prava Ustavni sud ukazuje na to da, prema praksi Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud) i Ustavnog suda, zadaća ovih sudova nije preispitivanje zaključaka redovnih sudova glede činjeničnog stanja i primjene prava (vidi Europski sud, *Pronina protiv Rusije*, odluka o dopustivosti od 30. lipnja 2005. godine, aplikacija broj 65167/01). Naime, Ustavni sud nije nadležan supstituirati redovne sudove u procjeni činjenica i dokaza, već je, općenito, zadaća redovnih sudova ocijeniti činjenice i dokaze koje su izveli (vidi Europski sud, *Thomas protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 10. svibnja 2005. godine, aplikacija broj 19354/02). Zadaća Ustavnog suda je ispitati jesu li, eventualno, povrijeđena ili zanemarena ustavna prava (pravo na pravično suđenje, pravo na pristup sudu, pravo na učinkovit pravni lijek i dr.), te je li primjena zakona bila, eventualno, proizvoljna ili diskriminacijska.

44. Ustavni sud će se, dakle, iznimno upustiti u ispitivanje načina na koji su nadležni sudovi utvrđivali činjenice i na tako utvrđene činjenice primijenili pozitivno-pravne propise kada je očigledno da je u određenom postupku došlo do proizvoljnog postupanja redovnog suda, kako u postupku utvrđivanja činjenica tako i primjene relevantnih pozitivno-pravnih propisa (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 311/04* od 22. travnja 2005. godine, stavak 26.). U kontekstu navedenog, Ustavni sud podsjeća i da je u više svojih odluka ukazao da očigledna proizvoljnost u primjeni relevantnih propisa nikada ne može voditi ka pravičnom postupku (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 1293/05* od 12. rujna 2006. godine, točka 25. i dalje i, *mutatis mutandis*, Europski sud, *Anđelković protiv Srbije*, presuda od 9. travnja 2013. godine, točka 24.). Shodno navedenom, Ustavni sud će ispitati je li činjenično stanje pogrešno utvrđeno, odnosno je li prilikom odlučivanja došlo do pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja, odnosno proizvoljne primjene prava.

45. Ustavni sud, također, podsjeća na to da je izvan njegove nadležnosti procjenjivati kvalitetu zaključaka sudova glede procjene dokaza ako se ova procjena ne doima očigledno proizvoljnom. Ustavni sud se neće miješati u način na koji su redovni sudovi usvojili dokaze kao dokaznu građu. Isto tako, Ustavni sud se neće miješati ni u to kojim dokazima strana u postupku redovni sudovi poklanjaju povjerenje na temelju slobodne sudačke procjene (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 612/04* od 30. studenog 2004. godine, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 19/05, Europski sud, *Doorson protiv Holandije*, presuda od 6. ožujka 1996. godine, objavljena u Izvješćima broj 1996-II, stavak 78.).

46. Imajući u vidu obrazloženja redovnih sudova o neutemeljenosti tužbenog zahtjeva onako kako je postavljen, Ustavni sud ne uočava ništa što bi moglo opravdati brojne apelantove prigovore. Prema mišljenju Ustavnog suda, odlučnje redovnih sudova je upravo suglasno s praksom Ustavnog suda zauzetom u predmetima u kojima se pokretalo pitanje odgovornosti nadležnog organa po načelu objektivne odgovornosti u kontekstu nezakonitosti odluka nadležnih organa – organa uprave ili sudova (vidi, između ostalih, Ustavni sud, odluke o dopustivosti i meritumu br. *AP 4322/17* od 19. rujna 2019. godine, točka 41. i *AP 895/19* od 28. listopada 2020. godine, točka 44., dostupne na internetskoj stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba). U predmetu broj

AP 2667/19, koji je pokretao gotovo identično pitanje, Ustavni sud nije utvrdio proizvoljnost redovnih sudova (koji su odbili tužbeni zahtjev za naknadu štete iz osnove apelantovog prigovora da mu je šteta pričinjena nezakonitom pravomoćnom odlukom donesenom u upravnom postupku, odnosno upravnom sporu) u obrazloženju da su organi uprave i sud u upravnom sporu postupali u skladu sa svojom nadležnošću, a ocjena zakonitosti odluka koje su donesene u postupku mogla se ispitati samo u okviru upravnog, odnosno sudskog spora korištenjem pravnih lijekova, a ne mimo njega, kao što to apelant u konkretnom slučaju čini (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP 2667/19* od 17. veljače 2021. godine, točka 37., dostupna na internetskoj stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba).

47. Dovodeći navedenu praksu u vezu s obrazloženjem redovnih sudova u konkretnom slučaju Ustavni sud zapaža da je dano obrazloženje suglasno sa zauzetom praksom Ustavnog suda.

48. U svezi s apelantovim prigovorom da je od strane redovnih sudova izostala ocjena dokaza, Ustavni sud ovaj prigovor ne može prihvatiti opravdanim jer je prvostupanjski sud izveo sve apelantove predložene dokaze, koje je taj sud cijenio u smislu članka 8. ZPP (vidi str. 2.–15. prvostupanjske presude). Pri tome, Ustavni sud podsjeća na točku 45. ove odluke, te ukazuje da njegova uloga nije činjeničnu ocjenu redovnih sudova zamijeniti vlastitom i da je opće pravilo da je na tim sudovima da ocijene dokaze, pa bi stoga bili potrebni uvjerljivi razlozi da Ustavni sud odstupi od činjenica koje su utvrdili domaći sudovi. U konkretnom slučaju Ustavni sud ne uočava da je apelant pružio uvjerljive razloge za svoje tvrdnje o izostanku ocjene dokaza. Ustavni sud ne može prihvatiti opravdanim apelantove navode da se sudovi nisu bavili svim apelantovim žalbenim, odnosno revizijskim prigovorima jer sudovi i nisu u obvezi baviti se svim prigovorima, već onim za koje ocijene da su relevantni. U konkretnom slučaju Ustavni sud ne zapaža da su redovni sudovi propustili baviti se apelantovim relevantnim prigovorima. Relevantan prigovor svakako jeste prigovor koji se tiče troškova postupka koji je, suprotno apelantovim tvrdnjama, ispitao Okružni sud prihvativši kao zakonitu odluku prvostupanjskog suda i u dijelu troškova postupka (vidi točku 15. ove Odluke). Pri tome, apelant ne konkretizira ovaj prigovor, osim što je očito nezadovoljan visinom dosuđenih troškova postupka.

49. U svezi s prigovorima vezanim za kršenje prava na suđenje u razumnom roku, Ustavni sud zapaža da je apelant tužbu podnio 13. listopada 2014. godine, a da je postupak pravomoćno okončan presudom Vrhovnog suda od 6. svibnja 2019. godine. Dakle, predmetni parnični postupak je na tri sudske instance pravomoćno okončan u roku od četiri godine i sedam mjeseci. Imajući u vidu relevantne okolnosti konkretnog slučaja, Ustavni sud smatra da su redovni sudovi odluke donosili u prikladnim rokovima i da ništa ne ukazuje da su opravdani apelacijski prigovori u svezi s kršenjem prava na suđenje u razumnom roku. Štoviše, Ustavni sud zapaža da je u okviru roka od četiri godine i sedam mjeseci odlučivano i o apelantovom zahtjevu za izuzeće sutkinje Vrhovnog suda i da je apelant tužbeni zahtjev konačno opredijelio 11. lipnja 2017. godine, što je svakako utjecalo na ukupnu duljinu trajanja postupka, čemu je doprinio sam apelant. Stoga, Ustavni sud i ovaj prigovor smatra neutemeljenim. Shodno navedenom, neutemeljen je i apelantov zahtjev za naknadu nematerijalne štete.

50. Imajući u vidu sve prethodno izneseno, Ustavni sud zaključuje da osporenim presudama nije prekršeno apelantovo pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

II. Поступак пред Уставним судом

2. На основу члана 23 Правила Уставног суда, од Врховног суда, Кантоналног суда и Кантоналног тужилаштва у Сарајеву (у даљем тексту: Тужилаштво) затражено је 4. марта 2021. године да доставе одговоре на апелацију.

3. Учесници у поступку су доставили одговоре на апелацију у периоду од 9. до 23. марта 2021. године.

III. Чињенично стање

4. Чињенице предмета које произилазе из апелантових навода и докумената предочених Уставном суду могу да се сумирају на сљедећи начин:

Уводне напомене

5. Уставни суд је Одлуком о допуствости и меритуму број АП 1482/20 од 23. јуна 2020. године одбио као неосновану апелацију коју је поднио апелант против Рјешења Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине број 09 0 К 027189 20 Кж 19 од 3. априла 2020. године и Рјешења Кантоналног суда у Сарајеву број 09 0 К 027189 20 Кв 81 од 23. марта 2020. године којим му је притвор продужен за наредна два мјесеца и који према тим рјешењима може да траје до 23. маја 2020. године или до нове одлуке суда. Апеланту је наведеним рјешењима притвор продужен због притворских разлога прописаних у члану 146 став 1 тачка ц) Закона о кривичном поступку Федерације Босне и Херцеговине (у даљем тексту: ЗКП).

Оспорена рјешења

6. Рјешењем Кантоналног суда број 09 0 К 027189 21 Кв 92 од 12. јануара 2021. године оптуженим Е.Ћ. и апеланту, против којих је у току кривични поступак због кривичних дјела организовани криминал из члана 342 став 3 и став 2 у вези са ставом 1 Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине (у даљем тексту: КЗФБиХ) у вези са кривичним дјелима кривотворење исправе из члана 373 став 2 у вези са ставом 1 КЗФБиХ и недозвољено коришћење личних података из члана 193 КЗФБиХ, злоупотреба службеног положаја или овлашћења из члана 383 став 3 у вези са ставом 1 КЗФБиХ и прање новца из члана 272 став 2 у вези са ставом 1 КЗФБиХ, одлучујући у поступку редовне контроле оправданости мјере притвора, продужен је притвор за наредна два мјесеца који према наведеном рјешењу може да траје до 12. марта 2021. године или до нове одлуке суда. Апеланту је притвор продужен због притворских разлога прописаних у члану 146 став 1 тачка ц) ЗКП.

7. У образложењу рјешења је наведено да је у поступку редовне контроле оправданости притвора продужена мјера притвора, јер се околности под којима је притвор раније продужен (рјешењем од 13. новембра 2020. године) нису промијениле како у односу на општи, тако и у односу на посебне услове, при чему је вијеће Кантоналног суда приликом контроле посебно оцијенило протек времена од одређивања притвора, па даље.

8. Закључак о даљем постојању основане сумње у вези с кривичним дјелима која се апеланту и Е.Ћ. стављају на терет вијеће Кантоналног суда је засновало на доказима на којима је закључак о неопходности продужења притвора био и претходно заснован (у претходном рјешењу). С тим у вези је напоменуто да је главни претрес у конкретном предмету започео 17. децембра 2019. године читањем оптужнице, али да до контроле оправданости притвора није отворен доказни поступак, тако да вијеће није било у могућности да размотри значај и утицај доказа који треба да се изводе на главном претресу. Затим је поновљено за

која кривична дјела се терете апелант и Е.Ћ. (идентично као и у уводу рјешења), те да основана сумња као темељни услов за продужење притвора у вези са наведеним кривичним дјелима из потврђене оптужнице произилази из доказа приложених уз оптужницу. Према мишљењу вијећа Кантоналног суда, основана сумња која је описана у ранијим рјешењима о одређивању и продужењу притвора није доведена у питање у конкретној фази поступка, нити постоје докази или други материјали који би довели у питање постојање основане сумње. С тим у вези су на страни 3. образложења рјешења побројани докази достављени уз оптужницу, а у наставку је (стр. од 4 до 137 образложења рјешења) опширно наведена њихова садржина, између осталих искази многобројних свједока који су саслушани у истрази, материјална документација, налази и мишљења вјештака економске струке, извјештаји инспекцијског надзора, те извјештаји пресретнутих разговора. Кантонални суд је истакао да наведени докази, изложени и анализирани у оној мјери која је потребна за доношење одлуке о постојању или непостојању услова за притвор из члана 146 ЗКП, сагласно потврђују основану сумњу као општи услов за продужење притвора, те да ће се апсолутном доказаношћу чињеница искључиво бавити судеће вијеће по закључењу главног претреса.

9. У погледу посебних притворских разлога је оцијењен аспект развоја конкретног кривичног поступка, односно да ли су се промијениле околности под којима је апеланту и Е.Ћ. притвор већ раније продужен, при чему је нарочито оцијењен протек времена трајања притвора. С тим у вези је закључено да се нису промијениле околности под којима је притвор претходно продужен и да је испуњен формални услов из тачке ц) става 1 члана 146 ЗКП. За наведени закључак су дати сљедећи разлози: да су апеланту потврђеном оптужницом на терет стављена кривична дјела са прописаном казном у трајању дужем од три године, да нарочите околности стварају увјерење да би апелант, уколико се нађе на слободи, наставио с криминалним активностима, односно да би поновио кривичноправне радње за које се у конкретном поступку терети, да је вијеће имало у виду природу и начин извршења кривичних дјела, као и врсту кривичних дјела за која се терети. У вези с тим је истакнуто да су апелант и Е.Ћ. кривична дјела за која се терете предузимали у дужем временском периоду (осам година) континуирано, да су радње предузимане у оквиру организоване групе која је дјеловала по принципу јасно подијељених улога њених чланова у којој су апелант и Е.Ћ. дјеловали као организатори, да су исказали висок степен упорности при извршењу инкриминисаних радњи које су резултирале енормно високим износима противправно стечене имовинске користи, да се радило о добро организованој и уходаној шеми незаконитог пословања, да чињенице указују на бројност незаконитих радњи и међусобну повезаност апеланта и осталих оптужених и да све наведено у својој укупности представља нарочите околности које оправдавају бојазан да би апелант (и остали оптужени), у случају пуштања на слободу, могао да понови кривично дјело за које се може изрећи казна затвора у трајању од три године или тежа казна, без обзира на ранију неосуђиваност, чиме су испуњени услови за продужење притвора из члана 146 став 1 тачка ц) ЗКП. Осим тога, како је даље наведено, чињенице и околности утврђене у ранијим рјешењима за одлуку о притвору се нису промијениле и оне су таквог интензитета да оправдавају мјеру притвора као најстрожију мјеру. Конкретизујући наведено, Кантонални суд је истакао да је мјера притвора и након протеча дужег временског периода, колико је

апелант провео у притвору, и даље неопходна и сразмјерна, те да је у оквирима прописаним законом из члана 151 став 2 тачка д) ЗКП. При томе је оцијењено да из свих околности које су у рјешењу опширно наведене и образложене не може да се изведе закључак да се мјера притвора претвара у казну, већ да је неопходна ради отклањања итерацијске опасности. Вијеће Кантоналног суда је образложило да је имало у виду и императивну одредбу члана 145 став 4 ЗКП која одређује да трајање притвора мора да буде сведено на најкраће нужно вријеме и дужност органа који учествују у кривичном поступку да поступају с посебном хитношћу, те је, у вези с тим, наведено да су главни претреси одржавани, да је у току читање оптужнице која је сложена и која садржи више од хиљаду страница, да предсједник вијећа примјењује процесне институте прописане у ЗКП ради елиминисања свега што одуговлачи поступак, те да су наређена одређена вјештачења ради утврђивања процесне способности појединих оптужених, да се претрес одржавао континуирано, сваких 15 дана, до наступања новонастале епидемиолошке ситуације и препоруке Високог судског и тужилачког савјета (у даљем тексту: ВСТС) у том правцу ради заштите здравља учесника у поступку и грађана. Приликом контроле мјере притвора вијеће Кантоналног суда је, осим наведеног, имало у виду члан 5 став 3 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: Европска конвенција) размотривши у том контексту могућност одређивања друге блаже мјере. Међутим, имајући у виду врсту и тежину кривичног дјела и начин извршења за које постоји основана сумња, исказану одлучност, упорност и истрајност, закључено је да и даље постоје објективни разлози који оправдавају трајање мјере притвора и да мјере забране нису примјениве, нити цјелисходне и да њима не може да се уклони опасност од понављања кривичног дјела.

10. Рјешењем Врховног суда број 09 0 К 027189 20 Кж 25 од 25. јануара 2021. године одбијена је жалба апелантовог браниоца (и браниоца Е.Ћ.) против рјешења Кантоналног суда од 12. јануара 2021. године. У образложењу рјешења је наведено да је, након испитивања побијаног рјешења у границама жалбених навода и по службеној дужности, у смислу одредбе члана 321 у вези са чланом 338 ЗКП, одлучено као у изреци, те су у наставку наведени разлози за такво становиште. С тим у вези је истакнуто да у првостепеном рјешењу није изостала оцјена доказа на којима је заснован закључак о постојању основане сумње да је апелант (и остали оптужени) починио кривична дјела за која се терети, да није изостала оцјена постојања посебних притворских разлога, да из образложења побијаног рјешења произилази да је првостепени суд изнио садржину доказа, те затим доказе анализирао појединачно и у међусобној повезаности и да је након тога извео закључак о постојању основане сумње, те да и даље постоје посебни притворски разлози у односу на апеланта (и остале оптужене). Осим тога, жалбом није указано које су се околности промијениле које би евентуално биле значајне за другачију одлуку суда и, стога, престанак мјере притвора било у погледу општег, било у погледу посебног услова за притвор. При томе жалбом нису доведени у питање докази на којима је првостепени суд засновао свој закључак о постојању основане сумње и нарочитих околности за продужење притвора, а ни разлози које је притом изнио. Чињеница да се одређени разлози понављају као и у ранијим рјешењима о продужењу притвора не даје основ за закључак да побијано рјешење није правилно и засновано на закону. Конкретизујући

наведено, Врховни суд је истакао да је неоснована жалбена тврдња да првостепени суд никада није имао увид у доказе из оптужнице, јер таква тврдња ничим није поткријељена. Слиједом наведеног, нису прихваћени жалбени наводи да стварна контрола оправданости притвора није извршена и да је продужење притвора у супротности са одредбама Устава БиХ и Европске конвенције. Стога је као неосновано оцијењено позивање апелантове одбране на Одлуку Уставног суда број АП 316/17, јер се у конкретном случају не ради о истој чињеничној и правној ситуацији. Врховни суд је у погледу неоснованости жалбених тврдњи истакнутих у правцу непостојања основане сумње закључио да су у побијаном рјешењу наведени конкретни разлози, засновани на доказима достављеним уз оптужницу, да постоји основана сумња да је апелант, заједно са Е.Ћ., организовао групу за организовани криминал ради вршења кривичних дјела за која се терети потврђеном оптужницом, те навео садржину доказа на којима је засновано постојање основане сумње.

11. У погледу неоснованости жалбених тврдњи које се односе на оспоравање посебног притворског разлога је наведено да је првостепени суд дао јасне и довољне разлоге за постојање нарочитих околности које оправдавају бојазан да би апелант, у случају пуштања на слободу, могао да понови кривично дјело, те су у том правцу поновљени релевантни дијелови првостепеног рјешења који су оцијењени као правилни и јасни, засновани на закону. Неприхватљивим су оцијењени наводи да притвор апеланту предуго траје, те је у том правцу наведено да је првостепени суд имао у виду вријеме које је апелант провео у притвору и да су чињенице и околности на основу којих је притвор продужен (ранијим рјешењима) још значајне за одлуку о притвору, да се те околности нису промијениле, да су релевантне, довољне и да су таквог интензитета који оправдава продужење мјере притвора чија је дужина у границама прописаним законом, у смислу члана 151 став 2 тачка д) ЗКП. С обзиром на то да је првостепени суд оцијенио врсту и тежину кривичних дјела која се апеланту стављају на терет, чињенице и околности под којима су предметна кривична дјела учињена, као и чињенице и околности због којих је притвор апеланту продужен из раније наведених законских основа, жалба апелантове одбране је одбијена као неоснована.

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

12. Апелацијом се указује на повреду права на личну слободу и безбједност из члана II/3д) Устава Босне и Херцеговине и члана 5 ст. 3 и 4 Европске конвенције и права на суђење у разумном року из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције у вези с правом на дјелотворан правни лијек из члана 13 Европске конвенције.

13. У апелацији се наводи да је релевантни период у конкретној кривичној ствари започео наредбом Кантоналног суда од 22. септембра 2016. године за претрес апелантовог стана и да је од тог тренутка апелант, заправо, свјестан да је осумњичен за кривична дјела која су му оптужницом стављена на терет. Притвор је одређен рјешењем Кантоналног суда од 26. јануара 2018. године, а оптужница је потврђена 28. јануара 2019. године, након чега се изјаснио о кривици. У 2019. години су одржани једна статусна конференција и три главна претреса на којима је започето читање оптужнице, а од фебруара 2020. године није одржан ниједан главни претрес. У том правцу је указано на становиште Европског суда за људска права

(у даљњем тексту: Европски суд) према којем дуги периоди за вријеме којих поступак стагнира без пружања икаквих објашњења нису прихватљиви. Подсјећа да дуготрајност поступка практично доводи и до повреде права на дјелотворан правни лијек из члана 13 Европске конвенције. Апелант истиче повреду права на слободу и безбједност, сматрајући да одлуке нису адекватно образложене и да нису наведени разлози који се захтијевају релевантним одредбама ЗКП да би се продужио притвор, те да су у оспореним рјешењима "нагомилани" притворски разлози без суштинског објашњења и образложења (преписани из ранијих рјешења о продужењу притвора). Судови, како сматра, нису оцијенили конкретне околности које су им, с обзиром на то да се већ три године налази у притвору (с прекидом од 11. до 30. маја 2018. године), биле познате, и то: да од претреса просторија (јуни 2016. године) није предузео било коју радњу за евентуални наставак активности, да је фирма блокирана, те да судови нису адекватно размотрили изрицање блажих мјера (истицање у свакој жалби), већ да се преко тих приједлога које сматра кључним олако прелазило према методи *copy paste*. Таквим поступањем су, како се наводи, прекршена апелантова основна људска права и стандарди заштићени Европском конвенцијом, при чему се позива на становиште Уставног суда из Одлуке број АП 316/17, сматрајући да у оспореним рјешењима нису идентификоване нарочите околности какве се захтијевају одредбом члана 146 став 1 тачка ц) ЗКП. Према апелантовом мишљењу, поново се интерпретира основана сумња као "укупне околности конкретног случаја", што је супротно принципима Устава и Европске конвенције, јер би, према таквом тумачењу, притвор постао облигаторан за сва кривична дјела за која је апелант оптужен (АП 3938/17, ст. 40 и 41). Коначно, сматра да у побијаним рјешењима није адекватно размотрена примјена блажих мјера, него је дато уопштено образложење без било какве конкретизације. Апелант је затражио накнаду нематеријалне штете у правичном износу и накнаду материјалних трошкова насталих поводом утврђивања повреде права.

б) Одговор на апелацију

14. Врховни суд је у опширном одговору истакао да је у побијаном рјешењу одговорено на све апелантове приговоре који су истицани у жалби, да трајање притвора мора да буде сведено на најкраће нужно вријеме, да је увидом у документацију и доказе у предмету утврђено да је првостепени суд у вези са наведеним у досадашњем току поступка заказивао и одржавао главне претресе, да је у току читање оптужнице која је сложена и која садржи више од хиљаду страница, да председник вијећа примјењује процесне институте прописане ЗКП ради отклањања свега што одуговлачи поступак, да је с циљем превазилажења новонастале епидемиолошке ситуације изазване вирусом и забране окупљања већег броја људи у једном простору (у конкретном случају на једном мјесту је нужно присуство готово 100 људи) било предложено раздвајање поступка организатора групе од њених чланова (14. септембра 2019. године), чему се Тужилаштво успротивило, да све наведено не значи да првостепени суд није поступао са довољно ревности. Кад је ријеч о одлуци о продужењу притвора, истакнуто је да из образложења оспорених рјешења произилази да су судови имали у виду вријеме које је апелант (и остали оптужени) провео у притвору, које је у оквиру рокова прописаних у члану 151 став 2 тачка д) ЗКП (притвор након потврђивања оптужнице). Из наведеног не може да се прихвати апелантов навод да је повријеђено

његово право на слободу и безбједност личности из члана 5 Европске конвенције, па је предложено да се апелација одбије као неоснована.

15. Кантонални суд сматра да је апелација неоснована, да апелант износи тврдњу према којој је повријеђено његово право на суђење у разумном року и право на слободу и безбједност, сматрајући да притвор предуго траје. У погледу неоснованости апелационих навода је истакнуто да су у оспореном рјешењу детаљно образложени разлози који се односе како на општи, тако и на посебне услове за притвор апеланту, као и разлози да притвор није могуће замијенити блажом мјером, па је предложено да се апелација одбије.

16. Тужилаштво сматра да оспореним одлукама судова нису повријеђена апелантова права и основне слободе. У погледу неоснованости тврдњи које се односе на суђење у разумном року, Тужилаштво је истакло да је чињеница да више од годину дана није заказиван главни претрес условљена новонасталим ванредним околностима, јер је од марта 2020. године проглашена пандемија корона вируса, те да је у ФБиХ било проглашено ванредно стање, као и забрана окупљања у затвореном простору више од 30 људи, која је и данас на снази. У конкретном предмету су оптужена 32 физичка лица (у међувремену су два лица закључила споразум о признању кривице због чега је поступак раздвојен, а једно оптужено лице је умрло) и четири правна лица, те би заказивањем и одржавањем рочишта у тим условима Кантонални суд кршио наредбе надлежних органа. Тужилаштво сматра да је Кантонални суд предузимао потребне мјере како би покушао да обезбједи услове за одржавање рочишта у овом предмету, обраћајући се Кризном штабу Цивилне заштите ФБиХ и ВСТС (детаљно образложено на страни 145 оспораваног рјешења Кантоналног суда). Стога, Тужилаштво сматра да су наводи апелације неосновани, јер поступањем суда није условљено одлагање рочишта. У односу на остале наводе апелације, Тужилаштво сматра да су судови изнијели детаљне и јасне разлоге у којима су оцијенили постојање општег и посебног разлога за притвор прописаног у тачки ц) става 1 члана 146 ЗКП, као и разлоге због којих нису оцијенили оправданим изрицање мјера забране апеланту, а који су у цијелости у складу са стандардима успостављеним праксом Уставног суда БиХ и Европског суда, због чега је предложено да се апелација одбије као неоснована.

V. Допустивост

17. У складу са чланом VI/36) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд, такође, има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом уставу када она постану предмет спора због пресуде било којег суда у Босни и Херцеговини.

18. У складу са чланом 18 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њоме побија, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако се поднесе у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку којег је користио.

19. У конкретном случају предмет оспоравања апелацијом је Рјешење Врховног суда број 09 0 К 027189 21 Кж 25 од 25. јануара 2021. године против којег нема других дјелотворних правних лијекова могућих према закону. Затим, оспорено рјешење апелант је примио 10. фебруара 2021. године а апелација је поднесена 17. фебруара 2021. године, тј. у року од 60 дана, како је прописано чланом 18

став (1) Правила Уставног суда. Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. (3) и (4) Правила Уставног суда, јер не постоји неки формални разлог због којег апелација није допуштена, нити је очигледно (*prima facie*) неоснована.

20. Имајући у виду одредбе члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, члана 18 ст. (1), (3) и (4) Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да предметна апелација испуњава услове у погледу допуштености.

VI. Релевантни прописи

21. Закон о кривичном поступку Федерације Босне и Херцеговине ("Службене новине Федерације БиХ" бр. 35/03, 37/03 - исправка, 56/03 - исправка, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10, 8/13 и 59/14)

За потребе ове одлуке користи се неслужбени пречишћени текст, сачињен у Уставном суду БиХ, који гласи:

Члан 3.

Претпоставка невиности и in dubio pro reo

(1) Свако се сматра невиним за кривично дјело док се правоснажном пресудом суда не утврди његова кривица.

(2) Сумњу у погледу постојања чињеница које чине обилежја кривичног дјела или о којима зависи примјена неке одредбе кривичног законодавства, суд рјешава пресудом на начин који је повољнији за оптуженог.

Члан 6.

Права осумњиченог односно оптуженог

(1) Осумњичени већ на првом испитивању мора бити обавијештен о дјелу за које се терети и о основама сумње против њега и да његов исказ може бити коришћен као доказ у даљем току поступка.

(2) Осумњиченом односно оптуженом се мора омогућити да се изјасни о свим чињеницама и доказима који га терете и да изнесе све чињенице и доказе који му иду у корист.

(3) Осумњичени односно оптужени није дужан да изнесе своју одбрану нити одговара на постављена питања.

Члан 33. став (1)

Раздвајање поступка

(1) Суд који је по члану 32. овог закона надлежан може из важних разлога или из разлога цијелисходности до завршетка главног претреса одлучити да се поступак за поједина кривична дјела или против појединих оптужених раздвоји и посебно доврши.

Одјељак 6. Притвор

Члан 145.

Одређивање притвора

(1) Притвор се може одредити или продужити само под условима прописаним у овом закону и само ако се исти циљ не може остварити другом мјером.

(2) Притвор одређује или продужује рјешењем суд на приједлог тужиоца а након што суд претходно саслуша осумњиченог односно оптуженог на околности разлога због којих се притвор предлаже, осим у случају из члана 146. став 1. тачка а) овог закона.

(3) Тужилац је дужан поднијети образложен приједлог за продужење притвора суду најкасније пет дана прије истека рока из рјешења о притвору. Суд одмах доставља приједлог осумњиченом, односно оптуженом и његовом браниоцу.

(4) Трајање притвора мора бити сведено на најкраће нужно вријеме. Ако се осумњичени, односно оптужени налази у притвору, дужност је свих органа који учествују у

кривичном поступку и органа који им пружају правну помоћ да поступају с посебном хитношћу.

(5) У току цијелог поступка притвор ће се укинути чим престану разлози на основу којих је одређен, а притвореник ће се одмах пустити на слободу. На приједлог оптуженог или браниоца за укидање притвора који је заснован на новим чињеницама суд ће одржати рочиште односно, сједницу вијећа о коме ће обавијестити странке и браниоца. Недолазак странака и браниоца који су уредно обавијештени не спрјечава одржавање рочишта, односно сједнице вијећа. Против рјешења о одбијању приједлога за укидање притвора жалба није дозвољена.

Члан 146. став (1) тачка ц)

Разлози за притвор

(1) Ако постоји основана сумња да је одређено лице починило кривично дјело, притвор му се може одредити:

[...]

ц) ако нарочите околности оправдавају страх да ће поновити кривично дјело или да ће довршити покушано кривично дјело или да ће починити кривично дјело којим пријети, а за та кривична дјела може се изрећи казна затвора од најмање од три године или тежа казна,

Члан 151.

Притвор послје потврђивања оптужнице

(1) Притвор се може одредити, продужити или укинути и послје потврђивања оптужнице. Контрола оправданости притвора се врши по истеку свака два мјесеца од дана доношења последњег рјешења о притвору. Жалба против овог рјешења не задржава његово извршење.

(2) Након потврђивања оптужнице и прије изрицања првостепене пресуде, притвор може трајати најдуже:

а) једну годину у случају кривичног дјела за које је прописана казна затвора до пет година;

б) једну годину и шест мјесеци у случају кривичног дјела за које је прописана казна затвора до десет година;

ц) двије године у случају кривичног дјела за које је прописана казна затвора преко десет година, али не и казна дугог трајања затвора;

д) три године у случају кривичног дјела за које је прописана казна дугог трајања затвора.

(3) Ако за вријеме из става 2. овог члана не буде изречена првостепена пресуда, притвор ће се укинути и оптужени пуштити на слободу.

Члан 243. став (3)

Одлучивање о оптужници

(3) Приликом потврђивања оптужнице, судија за претходно саслушање проучава сваку тачку оптужнице и доказе које му је доставио тужилац како би утврдио постојање основане сумње.

Члан 254.

Обавезе судије односно председника вијећа

(1) Судија односно председник вијећа руководи главним претресом.

(2) Дужност судије односно председника вијећа је да се стара за свестрано претресање предмета, утврђивања истине и отклањање свега што одуговлачи поступак, а не доприноси разјашњењу ствари.

(3) Уколико овим законом није другачије прописано, о приједлозима странака и браниоца одлучује судија односно председник вијећа.

(4) Одлуке судије односно председника вијећа се увијек објављују и, са кратким образложењем разматраних чињеница, уносе у записник о главном претресу.

Члан 312.

Битне повреде одредаба кривичног поступка

(1) *Битна повреда одредаба кривичног поступка постоји:*

а) *ако је суд био непрописно састављен или ако је у изрицању пресуде учествовао судија који није учествовао на главном претресу или који је правоснажном одлуком изузет од суђења;*

б) *ако је на главном претресу учествовао судија који се морао изузети;*

ц) *ако је главни претрес одржан без лица чија је присутност на главном претресу по закону обавезна или ако је оптуженом, браниоцу или оштећеном, противно његовом захтјеву, ускраћено да на главном претресу употребљава свој језик и да на свом језику прати ток главног претреса;*

д) *ако је повријеђено право на одбрану;*

е) *ако је противно закону била искључена јавност на главном претресу;*

ф) *ако је суд повриједио прописе кривичног поступка о постојању одобрења надлежног органа;*

г) *ако је суд донио пресуду а није био стварно надлежан или ако је неправилно одбио оптужбу због стварне ненадлежности;*

х) *ако суд својом пресудом није потпуно ријешио предмет оптужбе;*

и) *ако се пресуда заснива на доказу на коме се по одредбама овог закона не може заснивати пресуда;*

ј) *ако је оптужба прекорачена;*

к) *ако је изрека пресуде неразумљива, противрјечна сама себи или разлозима пресуде или ако пресуда уопште не садржи разлоге или у њој нису наведени разлози о релевантним чињеницама.*

(2) *Битна повреда одредаба кривичног поступка постоји и ако суд за вријеме припремања главног претреса или у току главног претреса или приликом доношења пресуде није примјенио или је неправилно примјенио неку одредбу овог закона, а то је било или је могло бити од утицаја на законито и правилно доношење пресуде.*

VII. Меритум

22. Апелант побија рјешења о продужењу притвора, указујући да су тим рјешењима повријеђена његова права из члана II/3д) и е) Устава Босне и Херцеговине и чл. 5 и 6 Европске конвенције, те право на ефикасан правни лијек из члана 13 Европске конвенције. Уставни суд ће, имајући у виду наведено, прво испитати наводе у погледу права на личну слободу и безбједност.

Право на личну слободу и безбједност

23. Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

д) *Право на личну слободу и безбједност.*

24. Члан 5 Европске конвенције у релевантном дијелу гласи:

1. *Свако има право на слободу и безбједност личности. Нико не може бити лишен слободе осим у сљедећим случајевима и у складу са поступком прописаним законом:*

(...)

ц. *у случају законитог хапшења или притварања лица у сврху његовог довођења пред надлежну закониту власт због разумне сумње да је починило кривично дјело, или када се то разумно сматра потребним како би се спријечило*

почињење кривичног дјела или бјекство након почињења кривичног дјела;

(...)

3. *Свако ко је ухапшен или притворен у складу с одредбама из става 1 тачка ц) овог члана изводи се без одлагања пред судију или друго службено лице овлашћено законом да врши судску власт, те има право да му се суди у разумном року или да буде пуштен на слободу до суђења. Пуштање на слободу може бити условљено јемствима да ће се лице појавити на суђењу.*

4. *Свако ко је лишен слободе хапшењем или притварањем има право да покрене поступак у коме ће суд брзо одлучити о законитости његовог притварања и наложити пуштање на слободу ако је притварање било незаконито.*

(...)

25. У конкретном случају апелант оспорава рјешења редовних судова којима му је, у поступку контроле оправданости мјере притвора, продужена мјера притвора. Будући да је оспореним рјешењем Кантоналног суда одређено да се притвор продужава за наредна два мјесеца и да може да траје до 13. марта 2021. године или до нове одлуке суда, произилази да је притвор који је одређен рјешењима оспореним овом апелацијом истекао.

26. У вези са испитивањем апелантових навода, Уставни суд, прије свега, подсјећа да апелант указује на кршење права на суђење у разумном року из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције у вези с правом на дјелотворан правни лијек из члана 13 Европске конвенције. Међутим, Уставни суд указује да се ови наводи, с обзиром на то да се ради о поступку одређивања, односно продужења притвора, поклапају са гаранцијама прописаним у члану 5 став 3 Европске конвенције ("има право да му се суди у разумном року или да буде пуштен на слободу до суђења"), па ће у наставку ове апелантове наводе, након испитивања оправданости притвора у контексту општих и посебних услова за притвор, испитати у контексту гаранција права на слободу и безбједност личности.

27. Даље, Уставни суд подсјећа да се оправданост изрицања и продужења мјере притвора процјењује с обзиром на околности конкретног случаја и његове специфичности. Продужење мјере притвора биће оправдано уколико постоје стварни разлози који упућују на постојање општег (јавног) интереса који је тако важан и значајан да, упркос пресумпцији невиности, претеже над принципом поштовања слободе појединца (види, Европски суд за људска права, *Buzadji против Молдавије*, пресуда од 5. јула 2016. године, став 90). Обавеза судске власти јесте да испита све разлоге "за" и "против" и да, с тим у вези, да разлоге и образложења (види, Европски суд, *Aleksanyan против Русије*, пресуда од 5. јуна 2009. године, став 179). Наиме, када закон прописује претпоставку у погледу околности важних за основу за континуирани притвор, постојање конкретних чињеница које надјачавају правило о поштовању слободе појединца мора да буде увјерљиво приказано (види, Европски суд, *Ilijkov против Бугарске*, број 33977/96, став 84, *in fine*, 26. јули 2001. године).

Постојање основане сумње

28. Уставни суд запажа да из образложења оспорених рјешења произилази да је апеланту притвор продужен у поступку судске контроле оправданости притвора након потврђивања оптужнице, у складу са одредбом члана 151 ЗКП. Даље, Уставни суд запажа да из образложења првостепеног рјешења, које је потврдио другостепени суд,

произилази да је становиште о постојању основане сумње да је апелант починио кривична дјела која му се стављају на терет, у смислу члана 146 став 1 ЗКП, утемељено на доказима достављеним уз оптужницу (набројани на страни 3. првостепеног рјешења) који су анализирани и оцијењени у наставку образложења и да се, између осталог, ради о исказима великог броја свједока саслушаних у истрази, налазима и мишљењима вјештака, записницима сачињеним након инспекцијске контроле пословних објеката, као и о другим многобројним доказима који су интерпретирани на стр. од 4. до 135. првостепеног рјешења. Према мишљењу вијећа Кантоналног суда, основана сумња која је описана у ранијим рјешењима о одређивању и продужењу притвора није доведена у питање у конкретној фази поступка, нити постоје докази или други материјали који би довели у питање постојање основане сумње као општег услова за продужење притвора, те да ће се апсолутном доказаношћу чињеница искључиво бавити судеће вијеће по закључењу главног претреса.

29. С обзиром на наведено Уставни суд сматра да су, у смислу стандарда који произилазе из праксе Европског суда коју Уставни суд слиједи, редовни судови утврдили чињенице и информације које могу да задовоље објективног посматрача да је апелант могао да почини кривична дјела која му се оптужницом стављају на терет (види, *mutatis mutandis*, поред осталих, Уставни суд, Одлука о допустивости и меритуму број *АП 5842/10* од 20. априла 2011. године, тачка 64, доступна на www.ustavnisud.ba), због чега апелантове тврдње у вези са закључком о непостојању основане сумње не могу да буду прихваћене као основане.

Посебан притворски основ из члана 146 став 1 тачка ц) ЗКП

30. Уставни суд указује да опасност од поновног почињења дјела, ако је увјерљиво утврђена, може да наведе судске власти да ставе и оставе осумњиченог у притвору како би спријечиле покушаје да почини даљња кривична дјела. Међутим, потребно је, између осталих услова, да опасност буде вјероватна, а мјера одговарајућа у свјетлу околности предмета, посебно прошлости и личности наведеног лица (види, Европски суд, *Clooth против Белгије*, 12. децембра 1991, став 40, Серија А, бр. 225, и *Paradyz против Француске*, апликација број 17020/05, став 71, 29. октобра 2009. године). Притом, кад се домаће власти позивају на опасност од поновног почињења дјела, морају да процијене мјеродавну опасност, укључујући да ли су претходне чињенице и оптужбе упоредиве с обзиром на природу или степен тежине са оптужбама у поступку који је у току (види, Европски суд, *Porikov против Русије*, апликација број 32327/06, став 60, 15. маја 2008. године, и *Shteyn (Stein) против Русије*, апликација број 23691/06, став 115, 18. јуна 2009. године). Најзад, тежина кривичног дјела не може сама за себе да послужи као оправдање за дуге периоде притвора (види, Европски суд, *Ijtkov против Бугарске*, апликација број 33977/96, ст. 80-81, 26. јула 2001. године, *Micha против Пољске*, апликација број 13425/02, став 49, 4. маја 2006. године, и *Gulyayeva против Русије*, апликација број 67413/01, став 186, 1. априла 2010. године).

31. Доводећи наведена становишта у везу са чињеницама конкретног предмета, Уставни суд запажа да у конкретном случају из оспорених рјешења произилази да су Кантонални суд и Врховни суд утврдили да на апелантовој страни постоји опасност од понављања кривичног дјела, те су закључили да је испуњен посебан услов предвиђен чланом 146 став 1 тачка ц) ЗКП. При томе

у образложењима оспорених рјешења је указано на околности (за које постоји основана сумња) из којих произилази да су радње извршења кривичних дјела предузимане континуирано у дужем временском периоду (осам година), да су инкриминисане радње предузимане у оквиру организоване групе у којој је апелант (и Е.Ћ.) био организатор, затим, висок степен исказане упорности који се огледа у чињеници да је, и након инспекцијског надзора и утврђених неправилности и незаконитости у пословању правног лица (чији је власник био апелант), Е.Ћ. у кратком времену основала ново друштво које је радило на идентичан начин (незаконито пословало, како се основано сумња), као и високу профитабилност од извршених радњи. Врховни суд је, потврђујући првостепено рјешење, закључио да све наведене околности у својој укупности представљају нарочите околности које оправдавају бојазан да би апелант, пуштањем на слободу, могао да понови кривично дјело, те да и даље егзистирају услови који се нису мијењали почев од одређивања притвора, па даље. Такође, размотрена је и околност да апелант није раније осуђиван, те је закључено да та околност не доводи у питање постојање овог посебног притворског разлога, јер ранија осуђиваност није услов за одређивање иницијалног притвора према овом притворском основу.

32. Апелацијом се суштински у овом дијелу оспорава закључак редовних судова у вези са датим образложењем у односу на посебан притворски разлог из члана 146 став 1 тачка ц) ЗКП, наводећи да је апелантова фирма блокирана (од 1. јуна 2016. године) након инспекцијског прегледа, да је изузета финансијска документација и да од лишавања слободе у јануару 2018. године, па ни у периоду када је привремено био пуштен на слободу (од 11. до 30. маја 2018. године) није покушао, нити предузео било какву радњу за наставак активности, што би *in concreto* биле једине мјеродавне чињенице у контексту евентуалног понављања дјела. Супротно апелантовим наводима, Уставни суд примјећује да је Кантонални суд имао у виду ове апелантове приговоре, те да је, с тим у вези (види тачку 9 Чињенично стање), јасно образложио *in concreto* које чињенице и околности у својој свеукупности представљају нарочите околности које оправдавају бојазан да би апелант, у случају пуштања на слободу, поновио кривично дјело.

33. Стога, Уставни суд сматра да су редовни судови при оцјени нарочитих околности навели јасне и аргументоване разлоге који у свеукупности представљају озбиљне разлоге од јавног интереса који, независно од претпоставке невиности, претежу над правом на слободу. Имајући у виду наведено, Уставни суд не сматра да су произвољна образложења из оспорених рјешења, те није могао да прихвати као основане апелантове тврдње о произвољности примјене члана 146 став 1 тачка ц) ЗКП.

34. Имајући у виду све наведено, Уставни суд сматра да је, у смислу члана 5 став 1 тачка ц) Европске конвенције, апелант (као особа) лишен слободе "у складу са законом прописаним поступком [...]" у сврху њезиног довођења пред надлежну закониту власт због разумне сумње да је починила кривично дјело, или када се то разумно сматра потребним како би се спријечило почињење кривичног дјела".

35. Стога, Уставни суд закључује да у конкретном случају није повријеђено апелантово право на слободу и безбједност личности из члана II(3д) Устава Босне и Херцеговине и члана став 1. тачка ц) Европске конвенције у односу на постојање општег и посебног притворског основа из члана 146 став 1 тачка ц) ЗКП.

Трајање притвора – разуман рок

36. Апелацијом се, такође, указује на прекомјерно трајање притвора и суђење у разумном року у односу на које је Уставни суд претходно навео (види тачку 26 одлуке) да ће те наводе испитати у контексту гаранција права на слободу и безбједност личности из члана 5 став 3 Европске конвенције.

37. У вези с тим, Уставни суд указује на конзистентну сопствену и праксу Европског суда према којој се питање да ли је период притвора разуман не може оцјењивати *in abstracto*, већ у сваком конкретном предмету према посебним околностима тог предмета. Наставак притвора може да буде оправдан само ако постоје конкретне назнаке истинског захтјева јавног интереса који, не доводећи у питање пресумпцију невиности, претеже над правилом о поштовању појединачне слободе (види, између осталих, предмет *W. против Швајцарске*, 26. јануара 1993. године, став 30, Серија А бр. 254-А, и *Kudla против Пољске* [VV], број 30210/96, став 110, ECHR 2000-XI). Европски суд је указао да је првенствено задатак домаћих власти да воде рачуна да притвор не премаше разуман рок, у сврху чега морају да испитају све чињенице које говоре "за" или "против" постојања истинског захтјева јавног интереса и дужно поштовање принципа пресумпције невиности, одступање од поштовања појединачних слобода, а у својим одлукама треба да наведу довољне и релевантне разлоге. Европски суд је позван да одлучи да ли је дошло до повреде права из члана 5 став 3 Европске конвенције, у суштини, на основу образложења датих у тим одлукама и чињеница које наведе апликант у својим жалбама (види, између осталог, Европски суд, *Бернобић против Хрватске*, пресуда од 21. јуна 2011. године, тач. 60-61, апликација број 57180/09). Даље, поштовање члана 5 став 3 Европске конвенције захтијева да судска власт преиспита сва питања у вези с притвором, те да одлуку о притвору донесе позивајући се на објективне критеријуме предвиђене законом, при чему тврдње "за" и "против" пуштања на слободу не смију да буду "уопштене и апстрактне" (види предмет *Smirnova против Русије*, бр. 46133/99 и 48183/99, став 63, ECHR 2003-IX). Суд мора да утврди и да ли су надлежне домаће власти показале "посебну ревност" у вођењу поступка (види, између бројних других, предмете *Idalov против Русије* [GC], број 5826/03, став 140, 22. маја 2012. године, и *Krikunov против Русије*, број 13991/05, став 36, 4. децембра 2014. године).

38. Доводећи наведена становишта у везу са чињеницама конкретног предмета, Уставни суд запажа да у конкретном случају из оспорених рјешења произилази да је апеланту притвор одређен 26. јануара 2018. године, да је против апеланта потврђена оптужница 28. јануара 2019. године, да су оспорена рјешења према којима је притвор и даље неопходан донесена у поступку судске контроле оправданости притвора након потврђивања оптужнице, да је главни претрес започео 2019. године читањем оптужнице и да је још у фази читања због, како произилази из одговора на апелацију, њене обимности (више од 1.000 страна), да од марта 2020. године, када је проглашено ванредно стање у БиХ због пандемије корона вируса, није одржан нити један претрес и да се апелант налази у притвору три године (са изузетком од 11. до 30. маја 2018. године, када је био привремено пуштен на слободу).

39. Уставни суд запажа да редовни судови као образложење за трајање притвора, односно за чињеницу да је поступак још у фази читања оптужнице налазе у томе да су претреси прије проглашења ванредног стања у БиХ (март 2020. године) редовно заказивани, да је прекид

наступио услед објективних околности на које више није могуће утицати због броја оптужених (32) и немогућности да истовремено присуствују суђењу, да је оптужница веома обимна и да, стога, још није започела фаза извођења доказа и да је у септембру 2019. године предсједник вијећа предложио раздвајање поступка који се води против апеланта, као организатора групе, од осталих оптужених, као чланова групе, чему се Тужилаштво противило, а коначна одлука о приједлогу још није донесена. Уставни суд, имајући у виду сопствену праксу (види, између осталих, Одлуку о допуствости и меритуму број АП 124/19 од 11. јуна 2019. године, став 64) и наведена становишта Европског суда, сматра да оваква образложења, у контексту дужине трајања притвора, нису адекватна, нити довољна због низа могућности које су суду дате одредбама ЗКП које омогућују ефективну контролу у вођењу поступка. На те околности су указали у својим одговорима Кантонални суд и Врховни суд са аспекта "ревностног поступања", односно настојања предсједника судског вијећа да искористи законске могућности и спријечи одуговлачење поступка тиме што је предложио да се раздвоји поступак у погледу лица (32) која су обухваћена оптужницом. Међутим, о наведеном приједлогу који, како из списка произилази, датира од септембра 2019. године још није донесена било каква одлука, па се само пуко настојање да се спријечи одуговлачење поступка овом радњом (приједлогом за раздвајање) не може да тумачи као ревностно поступање с циљем спречавања одуговлачења.

40. Осим тога, Уставни суд нема дилеме да на објективне околности изазване пандемијом корона вируса учесници у поступку (судови и тужилаштво) не могу да утичу. Међутим, Уставни суд подсјећа да се интензитет објективних околности током трајања пандемије у периоду од годину дана (март 2020 - март 2021. године) мијењао, почев од проглашења ванредног стања у ФБиХ 16. марта 2020. године, укидања ванредног стања због побољшања епидемиолошке ситуације 29. маја 2020. године, након чега су на нивоу БиХ и ентитета доношени прописи у зависности од тренутне епидемиолошке ситуације с циљем спречавања ширења болести (Наредба Кризног штаба ФБиХ од 11. марта 2021. године о увођењу рестриктивнијих мјера). Стога је, у смислу захтјева да се притвор сведе на најмању могућу мјеру, потребно објективне околности у вријеме одлучивања о продужењу притвора довести у везу с конкретним околностима (о којим је претходно било ријечи – између осталих, обимност оптужнице, број оптужених лица) и пронаћи модус који омогућава ефективну контролу вођења поступка које су дате у ЗКП, све уз поштивање рестриктивних мјера које су прописали надлежни кризни штабови. У том правцу, имајући у виду протек периода од три године, колико је апелант у притвору, и конкретну фазу поступка по оптужници (читање), Уставни суд из образложења оспорених рјешења није могао да утврди да су те могућности коришћене, да су објективне околности оцијењене у вези са епидемиолошким мјерама које су на снази у вријеме одлучивања како би се апеланту притвор свео на најмању могућу мјеру, у ситуацији када се апелант терети да је руководио групом за организовани криминал, да су при томе оптужницом обухваћени сви чланови те групе (32 лица), да је управо због великог броја оптужених лица и новонастале ситуације због ковида 19 неизвјесно када ће главни претрес бити настављен и да је, у коначници, апелант већ три године у притвору (с изузетком од 11. до 30. маја 2018. године, када је био привремено пуштен на слободу), како то захтијева стандард из члана 5

став 3 Европске конвенције, и закључује да је у овом дијелу дошло до повреде апелантовог права на слободу и безбједност из члана II/3д) Устава Босне и Херцеговине и члана 5 став 3 Европске конвенције који гарантују да свако ко је "притворен у складу с одредбама из става 1 тачка ц) овог члана изводи се без одлагања пред судију или друго службено лице овлашћено законом да врши судску власт, те има право да му се суди у разумном року или да буде пуштен на слободу до суђења. Пуштање на слободу може бити условљено јемствима да ће се лице појавити на суђењу". Поред наведеног, Уставни суд скреће пажњу да суд води и организује поступак без обзира на његову сложеност која, између осталог, подразумијева, на шта су судови у одговорима на апелацију скренули пажњу, обимност оптужнице и број лица која учествују у поступку. У том смислу Уставни суд понавља да лице које се налази у притвору не треба "трпјети" посљедице организовања рада на предмету, имајући при томе у виду протек времена од подигнуте оптужнице и неизвјесност у погледу наставка процеса које судови оправдавају ванредном околношћу изазваном пандемијом. Имајући управо у виду те околности, Уставни суд сматра да је Кантонални суд, који у конкретном случају води поступак, морао да поступа ефикасније и да искористи могућности које су му дате на располагање одредбама ЗКП, а које доношењем наредби у вези са пандемијом нису стављене ван снаге, нити је њихова примјена суштински ограничена.

41. Уставни суд, стога, без обзира на то што је оспорено рјешење о продужењу притвора апеланту истекло, указује Кантоналном суду, имајући у виду одредбе ЗКП и релевантне одредбе Устава Босне и Херцеговине и Европске конвенције и доводећи их у везу са чињеницама конкретnog предмета, на обавезу што хитнијег рјешавања предмета и хитно предузимање мјера за ефикасан наставак кривичног поступка против апеланта у смислу захтјева да се апеланту "суди у разумном року или да буде пуштен на слободу до суђења", успостављених чланом II/3д) Устава Босне и Херцеговине и чланом 5 став 3 Европске конвенције.

42. Најзад, Уставни суд подсјећа на то да је у својој досадашњој пракси усвојио становиште да, с обзиром на темпорални карактер рјешења о одређивању, односно продуживању мјере притвора, у ситуацији када утврди да је лишавање слободе апеланата по побијаној одлуци редовног суда резултирало повредом права на слободу и безбједност лица, али да је у тренутку доношења одлуке Уставног суда лишавање слободе према побијаним одлукама истекло, довољно да утврди повреду уставног права и укаже на учињене пропусте – конкретно да се објективне и околности *in concreto* доведу у везу и пронађе рјешење које омогућава ефективну контролу вођења поступка које су дате у ЗКП (види, између осталих, Уставни суд, Одлука о допустивости и меритуму број *АП 4531/15* од 8. децембра 2015. године, тач. 68 и 69 с референцама на релевантну праксу Уставног суда, доступна на www.ustavisud.ba), које редовни судови треба да имају у виду у даљњем току поступка, односно приликом евентуалног продужења притвора апеланту. Стога, у конкретном случају Уставни суд утврђује само деклараторну повреду у односу на оспорена рјешења с обзиром на то да је притвор апеланту у вријеме доношења одлуке Уставног суда већ истекао, али уз обавезивање Кантоналног суда да, у складу са овом одлуком, предузме мјере с циљем ефикасног наставка процеса у кривичном предмету против апеланта, како се не би довела у питање ефикасност апелације као дјелотворног правног лијека у овој врсти поступка.

Накнада нематеријалне штете

43. Имајући у виду да се у околностима конкретног случаја кривични поступак није водио на начин да се трајање притвора сведе на најмању могућу мјеру и да је апелант, због неефикасности Кантоналног суда, претрпио и нематеријалну штету која не може да се надокнади само утврђивањем деклараторне повреде, Уставни суд сматра да апеланту припада и правична накнада у износу од 450,00 КМ, у смислу члана 74 Правила Уставног суда и члана 41 Европске конвенције. При томе је Уставни суд имао у виду све специфичне околности конкретног предмета које су наведене у претходном дијелу одлуке, а нарочито околност да апелант као лице које се налази у притвору не треба "трпјети" посљедице организовања рада суда, односно евидентне неефикасности, нарочито у вријеме пандемије. При томе Уставни суд подсјећа да, за разлику од поступка пред редовним судовима, накнаду нематеријалне штете одређује у посебним случајевима кршења загарантованих људских права и основних слобода, водећи рачуна о стандардима који произилазе из праксе Уставног суда и Европског суда (види, Европски суд, *Spaxhiu и остали против БиХ*, апликација број 20514/15 и др. од 14. новембра 2017. године, *Драгин против Хрватске*, апликација број 75068/12 од 24. јула 2014. године, став 127) и економским условима у Босни и Херцеговини (подаци доступни на www.bhas.ba). Наведени износ апеланту је дужна да исплати Влада Кантона Сарајево у року од три мјесеца од дана достављања ове одлуке. Ова одлука Уставног суда у дијелу који се односи на накнаду нематеријалне штете представља извршну исправу.

44. У погледу апелантовог захтјева да му се накнаде трошкови ради утврђивања повреде, Уставни суд подсјећа да Правилима Уставног суда није прописано да апеланти имају право на трошкове из чега произилази да трошкове у вези са састављањем апелације искључиво сноси апеланти.

45. Уставни суд налаже Кантоналном суду да у даљњем току поступка при одређивању и продужењу мјере притвора апеланту предузме мјере за ефикасан наставак поступка и да обезбиједи гаранције да притвор не премаши разуман рок, које су дате одредбама члана II/3д) Устава Босне и Херцеговине, као и чланом 5 став 3 Европске конвенције.

VIII. Закључак

46. Уставни суд закључује да постоји повреда апелантовог права на слободу и безбједност из члана II/3д) Устава Босне и Херцеговине и члана 5 став 3 Европске конвенције када објективне околности нису доведене у везу са околностима *in concreto* и када у околностима конкретног случаја није обезбијеђено ефективно вођење поступка према одредбама ЗКП, које доношењем наредби у вези са пандемијом нису стављене ван снаге, нити је њихова примјена суштински ограничена, јер кривични поступак није вођен на начин да се трајање притвора сведе на најмању могућу мјеру, због чега је наложено предузимање мјера за ефикасан наставак поступка и обезбјеђење гаранција суђења у разумном року.

47. Супротно томе, Уставни суд закључује да нема кршења апелантовог права на слободу и безбједност из члана II/3д) Устава Босне и Херцеговине и члана 5 став 1 тачка ц) Европске конвенције када су редовни судови, одлучујући о продужењу мјере притвора апеланту, дали јасне и аргументоване разлоге како за постојање основане сумње, тако и за постојање посебних притворских разлога из члана 146 став 1 тачка ц) ЗКП због којих је апеланту притвор продужен.

48. На основу члана 59 ст. (1), (2) и (3) и члана 62 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

49. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник

Уставног суда Босне и Херцеговине

Златко М. Кнежевић, с. р.

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вјећу, у предмету број **AP 534/21**, рјешавајући апелацију **Sanela Đalića**, на основу члана VI/3.b) Устава Босне и Херцеговине, члана 57. став (2) тачка b), члана 59. ст. (1), (2) и (3) и члана 62. став (1) и члана 74. Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – преишчени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Златко М. Кнежевић, предсједник

Мато Тодић, потпредсједник

Мирсад Џеман, потпредсједник

Валерија Галић, судкиња

Миодраг Симић, судија

Сеада Палаврић, судкиња

на сједници одржаној 21. априла 2021. године донио је

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Дјеломично се усваја апелација **Sanela Đalića**.

Утврђује се повреда права на слободу и сигурност из члана II/3.d) Устава Босне и Херцеговине и члана 5. став 3. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода у односу на Рјешење Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине број 09 0 K 027189 21 Kž 25 од 25. јануара 2021. године и Рјешење Кантоналног суда у Сарајеву број 09 0 K 027189 21 Kv 92 од 12. јануара 2021. године у вези са правом апеланта **Sanela Đalića** да му се суди у разумном року, или да буде пуштен на слободу до суђења.

На основу члана 62. став (1) Правила Уставног суда, налаже се Кантоналном суду у Сарајеву да, у складу са овом одлуком, предузме мјере с циљем ефикасног наставка процеса у кривичном предмету против апеланта **Sanela Đalića**, у складу са чланом II/3.d) Устава Босне и Херцеговине и чланом 5. став 3. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Налаже се Кантоналном суду у Сарајеву да, у складу са чланом 72. став (5) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, у року од три мјесеца од дана достављања ове одлуке обавјести Уставни суд Босне и Херцеговине о предузетим мјерама с циљем извршења ове одлуке.

На основу члана 74. став (1) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, налаже се Влади Кантона Сарајево да апеланту **Sanelu Đaliću** исплати износ од 450,00 KM на име накнаде нематеријалне штете због дузине трајања притвора, и то у року од три мјесеца од достављања ове одлуке, уз обавезу да након истека овог рока плати законску затезну камату на евентуално неисплаћени износ, или дио износа накнаде одређене овом одлуком.

Одбија се као неоснована апелација **Sanela Đalića** поднесена против Рјешења Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине број 09 0 K 027189 21 Kž 25 од 25. јануара 2021. године и Рјешења Кантоналног суда у Сарајеву број 09 0 K 027189 21 Kv 92 од 12. јануара 2021. године у односу на право на слободу и сигурност из члана II/3.d) Устава Босне и Херцеговине и члана 5. став 1. тачка c) Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода у дијелу који се односи на постојање опћег и посебног притворског разлога из члана

146. став 1. тачка c) Закона о кривичном поступку Федерације Босне и Херцеговине.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и у "Службеном гласнику Брчко дистrikта Босне и Херцеговине".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Sanel Đalić (у даљњем тексту: апелант) из Сарајева, којег заступа Senad Kreho, адвокат из Сарајева, поднио је 17. фебруара 2021. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против Рјешења Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Врховни суд) број 09 0 K 027189 21 Kž 25 од 25. јануара 2021. године и Рјешења Кантоналног суда у Сарајеву (у даљњем тексту: Кантонални суд) број 09 0 K 027189 21 Kv 92 од 12. јануара 2021. године.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. На основу члана 23. Правила Уставног суда, од Врховног суда, Кантоналног суда и Кантоналног тужилаштва у Сарајеву (у даљњем тексту: Тужилаштво) затражено је 4. марта 2021. године да доставе одговоре на апелацију.

3. Учесници у поступку су доставили одговоре на апелацију у периоду од 9. до 23. марта 2021. године.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način:

Uvodne napomene

5. Уставни суд је Одлуком о допустивости и меритуму број AP 1482/20 од 23. јуна 2020. године одбио као неосновану апелацију коју је поднио апелант против Рјешења Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине број 09 0 K 027189 20 Kž 19 од 3. априла 2020. године и Рјешења Кантоналног суда у Сарајеву број 09 0 K 027189 20 Kv 81 од 23. марта 2020. године којим му је притвор продужен за наредна два мјесеца и који према тим рјешењима може трајати до 23. маја 2020. године или до нове одлуке суда. Апеланту је наведеним рјешењима притвор продужен због притворских разлога прописаних у члану 146. став 1. тачка c) Закона о кривичном поступку Федерације Босне и Херцеговине (у даљем тексту: ZKP).

Osporena rješenja

6. Рјешењем Кантоналног суда број 09 0 K 027189 21 Kv 92 од 12. јануара 2021. године оптуженим Е.Д. и апеланту, против којих је у току кривични поступак због кривичних djela организовани криминал из члана 342. став 3. и став 2. у вези са ставом 1. Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине (у даљем тексту: KZFBiH) у вези са кривичним djelima кривотворење исправе из члана 373. став 2. у вези са ставом 1. KZFBiH и недозволjeno коришћење личних података из члана 193. KZFBiH, злоупотреба службеног положаја или овлашћења из члана 383. став 3. у вези са ставом 1. KZFBiH и прanje новца из члана 272. став 2. у вези са ставом 1. KZFBiH, одлучујући у поступку редовне контроле оправданости мјере притвора, продужен је притвор за наредна два мјесеца који према наведеном рјешењу може трајати до 12. марта 2021. године или до нове одлуке суда. Апеланту је притвор продужен због притворских разлога прописаних у члану 146. став 1. тачка c) ZKP.

7. У образложењу рјешења је наведено да је у поступку редовне контроле оправданости притвора продужена мјера притвора, jer се околности под којима је притвор раније продужен (рјешењем од 13. новембра 2020. године) нису промијениле

kako u odnosu na опći, tako i u odnosu na posebne uvjete, pri čemu je vijeće Kantonalnog suda prilikom kontrole posebno ocijenilo protek vremena od određivanja pritvora, pa dalje.

8. Zaključak o daljem postojanju osnovane sumnje u vezi s krivičnim djelima koja se apelantu i E.Đ. stavljaju na teret vijeće Kantonalnog suda je utemeljilo na dokazima na kojima je zaključak o neophodnosti produženja pritvora bio i prethodno zasnovan (u prethodnom rješenju). S tim u vezi je napomenuto da je glavni pretres u konkretnom predmetu započeo 17. decembra 2019. godine čitanjem optužnice, ali da do kontrole opravdanosti pritvora nije otvoren dokazni postupak, tako da vijeće nije bilo u mogućnosti razmotriti značaj i utjecaj dokaza koji treba da se izvode na glavnom pretresu. Zatim je ponovljeno za koja krivična djela se terete apelant i E.Đ. (identično kao i u uvodu rješenja), te da osnovana sumnja kao temeljni uvjet za produženje pritvora u vezi sa navedenim krivičnim djelima iz potvrđene optužnice proizlazi iz dokaza priloženih uz optužnicu. Prema mišljenju vijeća Kantonalnog suda, osnovana sumnja koja je opisana u ranijim rješenjima o određivanju i produženju pritvora nije dovedena u pitanje u konkretnoj fazi postupka, niti postoje dokazi ili drugi materijali koji bi doveli u pitanje postojanje osnovane sumnje. S tim u vezi su na strani 3. obrazloženja rješenja pobrojani dokazi dostavljeni uz optužnicu, a u nastavku je (str. od 4 do 137 obrazloženja rješenja) opširno naveden njihov sadržaj, između ostalih iskazi mnogobrojnih svjedoka koji su saslušani u istrazi, materijalna dokumentacija, nalazi i mišljenja vještaka ekonomske struke, izvještaji inspekcijiskog nadzora, te izvještaji presretnutih razgovora. Kantonalni sud je istakao da navedeni dokazi, izloženi i analizirani u onoj mjeri koja je potrebna za donošenje odluke o postojanju ili nepostojanju uvjeta za pritvor iz člana 146. ZKP, saglasno potvrđuju osnovanu sumnju kao опći uvjet za produženje pritvora, te da će se apsolutnom dokazanošću činjenica isključivo baviti sudeće vijeće po zaključenju glavnog pretresa.

9. U pogledu posebnih pritvorskih razloga je ocijenjen aspekt razvoja konkretnog krivičnog postupka, odnosno da li su se promijenile okolnosti pod kojima je apelantu i E.Đ. pritvor već ranije produžen, pri čemu je naročito ocijenjen protek vremena trajanja pritvora. S tim u vezi je zaključeno da se nisu promijenile okolnosti pod kojima je pritvor prethodno produžen i da je ispunjen formalni uvjet iz tačke c) stava 1. člana 146. ZKP. Za navedeni zaključak su dati sljedeći razlozi: da su apelantu potvrđenom optužnicom na teret stavljena krivična djela sa propisanom kaznom u trajanju dužem od tri godine, da naročite okolnosti stvaraju uvjerenje da bi apelant, ukoliko se nađe na slobodi, nastavio s kriminalnim aktivnostima, odnosno da bi ponovio krivičnopravne radnje za koje se u konkretnom postupku tereti, da je vijeće imalo u vidu prirodu i način izvršenja krivičnih djela, kao i vrstu krivičnih djela za koja se tereti. U vezi s tim je istaknuto da su apelant i E.Đ. krivična djela za koja se terete preduzimali u dužem vremenskom periodu (osam godina) kontinuirano, da su radnje preduzimane u okviru organizirane grupe koja je djelovala po principu jasno podijeljenih uloga njenih članova u kojoj su apelant i E.Đ. djelovali kao organizatori, da su iskazali visok stepen upornosti pri izvršenju inkriminiranih radnji koje su rezultirale enormno visokim iznosima protivpravno stečene imovinske koristi, da se radilo o dobro organiziranoj i uhodanoj shemi nezakonitog poslovanja, da činjenice ukazuju na brojnost nezakonitih radnji i međusobnu povezanost apelanta i ostalih optuženih i da sve navedeno u svojoj ukupnosti predstavlja naročite okolnosti koje opravdavaju bojazan da bi apelant (i ostali optuženi), u slučaju puštanja na slobodu, mogao ponoviti krivično djelo za koje se može izreći kazna zatvora u trajanju od tri godine ili teža kazna, bez obzira na raniju neosuđivanost, čime su ispunjeni uvjeti za

produženje pritvora iz člana 146. stav 1. tačka c) ZKP. Osim toga, kako je dalje navedeno, činjenice i okolnosti utvrđene u ranijim rješenjima za odluku o pritvoru se nisu promijenile i one su takvog intenziteta da opravdavaju mjeru pritvora kao najstrožiju mjeru. Konkretizirajući navedeno, Kantonalni sud je istakao da je mjera pritvora i nakon proteka dužeg vremenskog perioda, koliko je apelant proveo u pritvoru, i dalje neophodna i razmjerna, te da je u okvirima propisanim zakonom iz člana 151. stav 2. tačka d) ZKP. Pri tome je ocijenjeno da se iz svih okolnosti koje su u rješenju opširno navedene i obrazložene ne može izvesti zaključak da se mjera pritvora pretvara u kaznu, već da je neophodna radi otklanjanja iteracijske opasnosti. Vijeće Kantonalnog suda je obrazložilo da je imalo u vidu i imperativnu odredbu člana 145. stav 4. ZKP koja određuje da trajanje pritvora mora biti svedeno na najkraće nužno vrijeme i dužnost organa koji učestvuju u krivičnom postupku da postupaju s posebnom hitnošću, te je, u vezi s tim, navedeno da su glavni pretresi održavani, da je u toku čitanje optužnice koja je složena i koja sadrži više od hiljadu stranica, da predsjednik vijeća primjenjuje procesne institute propisane u ZKP radi eliminiranja svega što odugovlači postupak, te da su naredena određena vještačenja radi utvrđivanja procesne sposobnosti pojedinih optuženih, da se pretres održavao kontinuirano, svakih 15 dana, do nastupanja novonastale epidemiološke situacije i preporuke Visokog sudskog i tužilačkog vijeća (u daljnjem tekstu: VSTV) u tom pravcu radi zaštite zdravlja učesnika u postupku i građana. Prilikom kontrole mjere pritvora vijeće Kantonalnog suda je, osim navedenog, imalo u vidu član 5. stav 3. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija) razmotrivši u tom kontekstu mogućnost određivanja druge blaže mjere. Međutim, imajući u vidu vrstu i težinu krivičnog djela i način izvršenja za koje postoji osnovana sumnja, iskazanu odlučnost, upornost i istrajnost, zaključeno je da i dalje postoje objektivni razlozi koji opravdavaju trajanje mjere pritvora i da mjere zabrane nisu primjenjive, niti svrsishodne i da se njima ne može ukloniti opasnost od ponavljanja krivičnog djela.

10. Rješenjem Vrhovnog suda broj 09 0 K 027189 20 Kž 25 od 25. januara 2021. godine odbijena je žalba apelantovog branioca (i branioca E.Đ.) protiv rješenja Kantonalnog suda od 12. januara 2021. godine. U obrazloženju rješenja je navedeno da je, nakon ispitivanja pobijanog rješenja u granicama žalbenih navoda i po službenoj dužnosti, u smislu odredbe člana 321. u vezi sa članom 338. ZKP, odlučeno kao u izreci, te su u nastavku navedeni razlozi za takav stav. S tim u vezi je istaknuto da u prvostepenom rješenju nije izostala ocjena dokaza na kojima je utemeljen zaključak o postojanju osnovane sumnje da je apelant (i ostali optuženi) počinio krivična djela za koja se tereti, da nije izostala ocjena postojanja posebnih pritvorskih razloga, da iz obrazloženja pobijanog rješenja proizlazi da je prvostepeni sud iznio sadržaj dokaza, te potom dokaze analizirao pojedinačno i u međusobnoj povezanosti i da je nakon toga izveo zaključak o postojanju osnovane sumnje, te da i dalje postoje posebni pritvorski razlozi u odnosu na apelanta (i ostale optužene). Osim toga, žalbom nije ukazano koje su se okolnosti promijenile koje bi eventualno bile značajne za drugačiju odluku suda i, stoga, prestanak mjere pritvora bilo u pogledu опćeg, bilo u pogledu posebnog uvjeta za pritvor. Pri tome žalbom nisu dovedeni u pitanje dokazi na kojima je prvostepeni sud zasnovao svoj zaključak o postojanju osnovane sumnje i naročitih okolnosti za produženje pritvora, a ni razlozi koje je pritvor iznio. Činjenica da se određeni razlozi ponavljaju kao i u ranijim rješenjima o produženju pritvora ne daje osnov za zaključak da pobijano rješenje nije pravilno i zasnovano na zakonu. Konkretizirajući navedeno, Vrhovni sud

je istakao da je neosnovana žalbena tvrdnja da prvostepeni sud nikada nije imao uvid u dokaze iz optužnice, jer takva tvrdnja ničim nije potkrijepljena. Slijedom navedenog, nisu prihvaćeni žalbeni navodi da stvarna kontrola opravdanosti pritvora nije izvršena i da je produženje pritvora u suprotnosti sa odredbama Ustava BiH i Evropske konvencije. Stoga je kao neosnovano ocijenjeno pozivanje apelantove odbrane na Odluku Ustavnog suda broj AP 316/17, jer se u konkretnom slučaju ne radi o istoj činjeničnoj i pravnoj situaciji. Vrhovni sud je u pogledu neosnovanosti žalbenih tvrdnji istaknutih u pravcu nepostojanja osnovane sumnje zaključio da su u pobijanom rješenju navedeni konkretni razlozi, utemeljeni na dokazima dostavljenim uz optužnicu, da postoji osnovana sumnja da je apelant, zajedno sa E.D., organizirao grupu za organizirani kriminal radi vršenja krivičnih djela za koja se tereti potvrđenom optužnicom, te naveo sadržaj dokaza na kojima je utemeljeno postojanje osnovane sumnje.

11. U pogledu neosnovanosti žalbenih tvrdnji koje se odnose na osporavanje posebnog pritvorskog razloga je navedeno da je prvostepeni sud dao jasne i dovoljne razloge za postojanje naročitih okolnosti koje opravdavaju bojazan da bi apelant, u slučaju puštanja na slobodu, mogao ponoviti krivično djelo, te su u tom pravcu ponovljeni relevantni dijelovi prvostepenog rješenja koji su ocijenjeni kao pravilni i jasni, zasnovani na zakonu. Neprihvatljivim su ocijenjeni navodi da pritvor apelantu predugo traje, te je u tom pravcu navedeno da je prvostepeni sud imao u vidu vrijeme koje je apelant proveo u pritvoru i da su činjenice i okolnosti na osnovu kojih je pritvor produžen (ranijim rješenjima) još značajne za odluku o pritvoru, da se te okolnosti nisu promijenile, da su relevantne, dovoljne i da su takvog intenziteta koji opravdava produženje mjere pritvora čija je dužina u granicama propisanim zakonom, u smislu člana 151. stav 2. tačka d) ZKP. S obzirom na to da je prvostepeni sud ocijenio vrstu i težinu krivičnih djela koja se apelantu stavljaju na teret, činjenice i okolnosti pod kojima su predmetna krivična djela učinjena, kao i činjenice i okolnosti zbog kojih je pritvor apelantu produžen iz ranije navedenih zakonskih osnova, žalba apelantove odbrane je odbijena kao neosnovana.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

12. Apelacijom se ukazuje na povredu prava na ličnu slobodu i sigurnost iz člana II/3.d) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 5. st. 3. i 4. Evropske konvencije i prava na suđenje u razumnom roku iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije u vezi s pravom na djelotvoran pravni lijek iz člana 13. Evropske konvencije.

13. U apelaciji se navodi da je relevantni period u konkretnoj krivičnoj stvari započeo naredbom Kantonalnog suda od 22. septembra 2016. godine za pretres apelantovog stana i da je od tog trenutka apelant, zapravo, svjestan da je osumnjičen za krivična djela koja su mu optužnicom stavljena na teret. Pritvor je određen rješenjem Kantonalnog suda od 26. januara 2018. godine, a optužnica je potvrđena 28. januara 2019. godine, nakon čega se izjasnio o krivici. U 2019. godini su održani jedna statusna konferencija i tri glavna pretresa na kojima je započeto čitanje optužnice, a od februara 2020. godine nije održan nijedan glavni pretres. U tom pravcu je ukazano na stav Evropskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Evropski sud) prema kojem dugi periodi za vrijeme kojih postupak stagnira bez pružanja ikakvih objašnjenja nisu prihvatljivi. Podsjeća da dugotrajnost postupka praktično dovodi i do povrede prava na djelotvoran pravni lijek iz člana 13. Evropske konvencije. Apelant ističe povredu prava na slobodu i sigurnost, smatrajući da odluke nisu adekvatno

obrazložene i da nisu navedeni razlozi koji se zahtijevaju relevantnim odredbama ZKP da bi se produžio pritvor, te da su u osporenim rješenjima "nagomilani" pritvorski razlozi bez suštinskog objašnjenja i obrazloženja (prepisani iz ranijih rješenja o produženju pritvora). Sudovi, kako smatra, nisu ocijenili konkretne okolnosti koje su im, s obzirom na to da se već tri godine nalazi u pritvoru (s prekidom od 11. do 30. maja 2018. godine), bile poznate, i to: da od pretresa prostorija (juni 2016. godine) nije preduzeo bilo koju radnju za eventualni nastavak aktivnosti, da je firma blokirana, te da sudovi nisu adekvatno razmotrili izricanje blažih mjera (isticane u svakoj žalbi), već da se preko tih prijedloga koje smatra ključnim olako prelazilo prema metodi *copy paste*. Takvim postupanjem su, kako se navodi, prekršena apelantova osnovna ljudska prava i standardi zaštićeni Evropskom konvencijom, pri čemu se poziva na stav Ustavnog suda iz Odluke broj AP 316/17, smatrajući da u osporenim rješenjima nisu identificirane naročite okolnosti kakve se zahtijevaju odredbom člana 146. stav 1. tačka c) ZKP. Prema apelantovom mišljenju, ponovo se interpretira osnovana sumnja kao "ukupne okolnosti konkretnog slučaja", što je suprotno načelima Ustava i Evropske konvencije, jer bi, prema takvom tumačenju, pritvor postao obligatoran za sva krivična djela za koja je apelant optužen (AP 3938/17, st. 40. i 41). Konačno, smatra da u pobijanim rješenjima nije adekvatno razmotrena primjena blažih mjera, nego je dato uopćeno obrazloženje bez bilo kakve konkretizacije. Apelant je zatražio naknadu nematerijalne štete u pravičnom iznosu i naknadu materijalnih troškova nastalih povodom utvrđivanja povrede prava.

b) Odgovor na apelaciju

14. Vrhovni sud je u opširnom odgovoru istakao da je u pobijanom rješenju odgovoreno na sve apelantove prigovore koji su isticali u žalbi, da trajanje pritvora mora biti svedeno na najkraće nužno vrijeme, da je uvidom u dokumentaciju i dokaze u predmetu utvrđeno da je prvostepeni sud u vezi sa navedenim u dosadašnjem toku postupka zakazivao i održavao glavne pretrese, da je u toku čitanje optužnice koja je složena i koja sadrži više od hiljadu stranica, da predsjednik vijeća primjenjuje procesne institute propisane ZKP radi otklanjanja svega što odugovlači postupak, da je s ciljem prevazilaženja novonastale epidemiološke situacije izazvane virusom i zabrane okupljanja većeg broja ljudi u jednom prostoru (u konkretnom slučaju na jednom mjestu je nužno prisustvo gotovo 100 ljudi) bilo predloženo razdvajanje postupka organizatora grupe od njenih članova (14. septembra 2019. godine), čemu se Tužilaštvo usprotivilo, da sve navedeno ne znači da prvostepeni sud nije postupao sa dovoljno revnosti. Kad je riječ o odluci o produženju pritvora, istaknuto je da iz obrazloženja osporenih rješenja proizlazi da su sudovi imali u vidu vrijeme koje je apelant (i ostali optuženi) proveo u pritvoru, koje je u okviru rokova propisanih u članu 151. stav 2. tačka d) ZKP (pritvor nakon potvrđivanja optužnice). Iz navedenog se ne može prihvatiti apelantov navod da je povrijeđeno njegovo pravo na slobodu i sigurnost ličnosti iz člana 5. Evropske konvencije, pa je predloženo da se apelacija odbije kao neosnovana.

15. Kantonalni sud smatra da je apelacija neosnovana, da apelant iznosi tvrdnju prema kojoj je povrijeđeno njegovo pravo na suđenje u razumnom roku i pravo na slobodu i sigurnost, smatrajući da pritvor predugo traje. U pogledu neosnovanosti apelacionih navoda je istaknuto da su u osporenim rješenjima detaljno obrazloženi razlozi koji se odnose kako na opći, tako i na posebne uvjete za pritvor apelantu, kao i razlozi da pritvor nije moguće zamijeniti blažom mjerom, pa je predloženo da se apelacija odbije.

16. Tužilaštvo smatra da osporenim odlukama sudova nisu povrijeđena apelantova prava i osnovne slobode. U pogledu neosnovanosti tvrdnji koje se odnose na suđenje u razumnom roku, Tužilaštvo je istaklo da je činjenica da više od godinu dana nije zakazivan glavni pretres uvjetovana novonastalim vanrednim okolnostima, jer je od marta 2020. godine proglašena pandemija korona virusa, te da je u FBiH bilo proglašeno vanredno stanje, kao i zabrana okupljanja u zatvorenom prostoru više od 30 ljudi, koja je i danas na snazi. U konkretnom predmetu su optužena 32 fizička lica (u međuvremenu su dva lica zaključila sporazum o priznanju krivice zbog čega je postupak razdvojen, a jedno optuženo lice je umrlo) i četiri pravna lica, te bi zakazivanjem i održavanjem ročišta u tim uvjetima Kantonalni sud kršio naredbe nadležnih organa. Tužilaštvo smatra da je Kantonalni sud preduzimao potrebne mjere kako bi pokušao da osigura uvjete za održavanje ročišta u ovom predmetu, obraćajući se Kriznom štabu Civilne zaštite FBiH i VSTV (detaljno obrazloženo na strani 145 osporavanog rješenja Kantonalnog suda). Stoga, Tužilaštvo smatra da su navodi apelacije neosnovani, jer postupanjem suda nije uvjetovano odgađanje ročišta. U odnosu na ostale navode apelacije, Tužilaštvo smatra da su sudovi iznijeli detaljne i jasne razloge u kojima su ocijenili postojanje općeg i posebnog razloga za pritvor propisanog u tački c) stava 1. člana 146. ZKP, kao i razloge zbog kojih nisu ocijenili opravdanim izricanje mjera zabrane apelantu, a koji su u cijelosti u skladu sa standardima uspostavljenim praksom Ustavnog suda BiH i Evropskog suda, zbog čega je predloženo da se apelacija odbije kao neosnovana.

V. Dopustivost

17. U skladu sa članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

18. U skladu sa članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku kojeg je koristio.

19. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Rješenje Vrhovnog suda broj 09 0 K 027189 21 Kž 25 od 25. januara 2021. godine protiv kojeg nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Zatim, osporeno rješenje apelant je primio 10. februara 2021. godine a apelacija je podnesena 17. februara 2021. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neosnovana.

20. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VI. Relevantni propisi

21. **Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine** ("Službene novine Federacije BiH" br. 35/03, 37/03 - ispravka, 56/03 - ispravka, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10, 8/13 i 59/14)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst, sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Član 3.

Pretpostavka nevinosti i in dubio pro reo

(1) *Svako se smatra nevinim na krivično djelo dok se pravomoćnom presudom suda ne utvrdi njegova krivnja.*

(2) *Sumnju u pogledu postojanja činjenica koje čine obilježja krivičnog djela ili o kojima ovisi primjena neke odredbe krivičnog zakonodavstva, sud rješava presudom na način koji je povoljniji za optuženog.*

Član 6.

Prava osumnjičenog odnosno optuženog

(1) *Osumnjičeni već na prvom ispitivanju mora biti obaviješten o djelu za koje se tereti i o osnovama sumnje protiv njega i da njegov iskaz može biti korišten kao dokaz u daljnjem toku postupka.*

(2) *Osumnjičenom, odnosno optuženom se mora omogućiti da se izjasni o svim činjenicama i dokazima koji ga terete i da iznese sve činjenice i dokaze koji mu idu u korist.*

(3) *Osumnjičeni, odnosno optuženi nije dužan iznijeti svoju odbranu niti odgovarati na postavljena pitanja.*

Član 33. stav (1)

Razdvajanje postupka

(1) *Sud koji je po članu 32. ovog zakona nadležan može iz važnih razloga ili iz razloga cjelishodnosti do završetka glavnog pretresa odlučiti da se postupak za pojedina krivična djela ili protiv pojedinih optuženih razdvoji i posebno dovrši.*

Odjeljak 6. Pritvor

Član 145.

Opće odredbe

(1) *Pritvor se može odrediti ili produžiti samo pod uvjetima propisanim u ovom Zakonu i samo ako se isti cilj ne može ostvariti drugom mjerom.*

(2) *Pritvor određuje ili produžuje rješenjem sud na prijedlog tužitelja a nakon što sud prethodno sasluša osumnjičenog odnosno optuženog na okolnosti razloga zbog kojih se pritvor predlaže, osim u slučaju iz člana 146. stav (1) tačka a) ovog Zakona.*

(3) *Tužitelj je dužan sudu podnijeti obrazložen prijedlog za produženje pritvora najkasnije pet dana prije isteka roka iz rješenja o pritvoru. Sud odmah dostavlja prijedlog osumnjičenom, odnosno optuženom i njegovom branitelju.*

(4) *Trajanje pritvora mora biti svedeno na najkraće nužno vrijeme. Ako se osumnjičeni, odnosno optuženi nalazi u pritvoru, dužnost je svih organa koji učestvuju u krivičnom postupku i organa koji im pružaju pravnu pomoć da postupaju sa posebnom hitnošću.*

(5) *U toku cijelog postupka pritvor će se ukinuti čim prestanu razlozi na osnovu kojih je određen, a pritvorenik će se odmah pustiti na slobodu. Po prijedlogu optuženog ili branitelja za ukidanje pritvora koji je zasnovan na novim činjenicama sud će održati ročište odnosno sjednicu vijeća o čemu će obavijestiti stranke i branitelja. Nedolazak stranaka i branitelja koji su uredno obaviješteni ne sprečava održavanje ročišta, odnosno sjednice vijeća. Protiv rješenja o odbijanju prijedloga za ukidanje pritvora žalba nije dozvoljena.*

Član 146. stav (1) tačka c)

Razlozi za pritvor

(1) *Ako postoji osnovana sumnja da je određena osoba učinila krivično djelo pritvor joj se može odrediti:*

[...]

c) *ako naročite okolnosti opravdavaju bojazan da će ponoviti krivično djelo ili da će dovršiti pokušano krivično djelo ili da će učiniti krivično djelo kojim prijeti, a za ta krivična djela može se izreći kazna zatvora najmanje od tri godine ili teža kazna,*

Član 151.*Pritvor poslije potvrđivanja optužnice*

(1) Pritvor se može odrediti, produžiti ili ukinuti i nakon potvrđivanja optužnice. Kontrola opravdanosti pritvora se vrši po isteku svaka dva mjeseca od dana donošenja posljednjeg rješenja o pritvoru. Žalba protiv ovog rješenja ne zadržava njegovo izvršenje.

(2) Nakon potvrđivanja optužnice i prije izricanja prvostepene presude, pritvor može trajati najduže:

a) jednu godinu u slučaju krivičnog djela za koje je propisana kazna zatvora do pet godina;

b) jednu godinu i šest mjeseci u slučaju krivičnog djela za koje je propisana kazna zatvora do deset godina;

c) dvije godine u slučaju krivičnog djela za koje je propisana kazna zatvora preko deset godina, ali ne i kazna dugotrajnog zatvora;

d) tri godine u slučaju krivičnog djela za koje je propisana kazna dugotrajnog zatvora.

(3) Ako za vrijeme iz stava 2. ovog člana ne bude izrečena prvostepena presuda, pritvor će se ukinuti i optuženi pustiti na slobodu.

Član 243. stav 3.*Odlučivanje o optužnici*

(3) Prilikom potvrđivanja optužnice sudija za prethodno saslušanje proučava svaku tačku optužnice i dokaze koje mu je dostavio tužitelj kako bi utvrdio postojanje osnovane sumnje.

Član 254.*Obaveze sudije, odnosno predsjednika vijeća*

(1) Sudija, odnosno predsjednik vijeća rukovodi glavnim pretresom.

(2) Dužnost sudije, odnosno predsjednika vijeća je da se stara za svestrano pretresanje predmeta, utvrđivanje istine i otklanjanje svega što odugovlači postupak, a ne doprinosi razjašnjenju stvari.

(3) Ukoliko ovim zakonom nije drugačije propisano, o prijedlozima stranaka i branitelja odlučuje sudija, odnosno predsjednik vijeća.

(4) Odluke sudije, odnosno predsjednika vijeća se uvijek objavljuju i s kratkim obrazloženjem razmatranih činjenica, unose u zapisnik o glavnom pretresu.

Član 312.*Bitne povrede odredaba krivičnog postupka*

(1) Bitna povreda odredaba krivičnog postupka postoji:

a) ako je sud bio nepropisno sastavljen ili ako je u izricanju presude učestvovao sudija koji nije učestvovao na glavnom pretresu ili koji je pravomoćnom odlukom izuzet od suđenja,

b) ako je na glavnom pretresu učestvovao sudija koji se morao izuzeti,

c) ako je glavni pretres održan bez osobe čija je prisutnost na glavnom pretresu po zakonu obavezna ili ako je optuženom, branitelju, ili oštećenom protivno njegovom zahtjevu, uskraćeno da na glavnom pretresu upotrebljava svoj jezik i da na svom jeziku prati tok glavnog pretresa,

d) ako je povrijeđeno pravo na odbranu,

e) ako je protivno zakonu bila isključena javnost na glavnom pretresu,

f) ako je sud povrijedio propise krivičnog postupka o postojanju odobrenja nadležnog organa,

g) ako je sud donio presudu, a nije bio stvarno nadležan ili ako je nepravilno odbio optužbu zbog stvarne nenadležnosti,

h) ako sud svojom presudom nije potpuno riješio predmet optužbe;

i) ako se presuda zasniva na dokazu na kome se po odredbama ovog zakona ne može zasnivati presuda,

j) ako je optužba prekoračena,

k) ako je izreka presude nerazumljiva, protivrječna sama sebi ili razlozima presude ili ako presuda uopće ne sadrži razloge ili u njoj nisu navedeni razlozi o odlučnim činjenicama.

(2) Bitna povreda odredaba krivičnog postupka postoji i ako sud za vrijeme pripremanja glavnog pretresa ili u toku glavnog pretresa ili prilikom donošenja presude nije primijenio ili je nepravilno primijenio koju odredbu ovog zakona, a to je bilo ili je moglo biti od uticaja na zakonito i pravilno donošenje presude.

VII. Meritum

22. Apelant pobija rješenja o produženju pritvora, ukazujući da su tim rješenjima povrijeđena njegova prava iz člana II/3.d) i e) Ustava Bosne i Hercegovine i čl. 5. i 6. Evropske konvencije, te pravo na efikasan pravni lijek iz člana 13. Evropske konvencije. Ustavni sud će, imajući u vidu navedeno, prvo ispitati navode u pogledu prava na ličnu slobodu i sigurnost.

Pravo na ličnu slobodu i sigurnost

23. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

d) Pravo na ličnu slobodu i sigurnost.

24. Član 5. Evropske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Svako ima pravo na slobodu i sigurnost ličnosti. Niko ne može biti lišen slobode osim u sljedećim slučajevima i u skladu sa zakonom propisanim postupkom:

(...)

c. u slučaju zakonitog hapšenja ili pritvaranja osobe u svrhu njezinog dovođenja pred nadležnu zakonitu vlast zbog razumne sumnje da je počinila krivično djelo, ili kada se to razumno smatra potrebnim kako bi se spriječilo počinjenje krivičnog djela ili bjekstvo nakon počinjenja krivičnog djela;

(...)

3. Svako ko je uhapšen ili pritvoren u skladu s odredbama iz stava 1. tačka c) ovog člana izvodi se bez odgađanja pred sudiju ili drugu službenu osobu ovlaštenu zakonom da vrši sudsku vlast, te ima pravo da mu se sudi u razumnom roku ili da bude pušten na slobodu do suđenja. Puštanje na slobodu može biti uvjetovano jamstvima da će se osoba pojaviti na suđenju.

4. Svako ko je lišen slobode hapšenjem ili pritvaranjem ima pravo pokrenuti postupak u kojem će sud brzo odlučiti o zakonitosti njegovog pritvaranja i naložiti puštanje na slobodu ako je pritvaranje bilo nezakonito.

(...)

25. U konkretnom slučaju apelant osporava rješenja redovnih sudova kojima mu je, u postupku kontrole opravdanosti mjere pritvora, produžena mjera pritvora. Budući da je osporenim rješenjem Kantonalnog suda određeno da se pritvor produžava za naredna dva mjeseca i da može trajati do 13. marta 2021. godine ili do nove odluke suda, proizlazi da je pritvor koji je određen rješenjima osporenim ovom apelacijom istekao.

26. U vezi sa ispitivanjem apelantovih navoda, Ustavni sud, prije svega, podsjeća da apelant ukazuje na kršenje prava na suđenje u razumnom roku iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije u vezi s pravom na djelotvoran pravni lijek iz člana 13. Evropske konvencije. Međutim, Ustavni sud ukazuje da se ovi navodi, s obzirom na to da se radi o postupku određivanja, odnosno produženja pritvora, poklapaju sa garancijama propisanim u članu 5. stav 3. Evropske konvencije ("ima pravo da mu se sudi

u разумном roku ili da bude pušten na slobodu do suđenja"), pa će u nastavku ove apelantove navode, nakon ispitivanja opravdanosti pritvora u kontekstu općih i posebnih uvjeta za pritvor, ispitati u kontekstu garancija prava na slobodu i sigurnost ličnosti.

27. Dalje, Ustavni sud podsjeća da se opravdanost izricanja i produženja mjere pritvora procjenjuje s obzirom na okolnosti konkretnog slučaja i njegove specifičnosti. Produženje mjere pritvora bit će opravdano ukoliko postoje stvarni razlozi koji upućuju na postojanje općeg (javnog) interesa koji je tako važan i značajan da, uprkos presumpciji nevinosti, preteže nad principom poštovanja slobode pojedinca (vidi, Evropski sud za ljudska prava, *Buzadji protiv Moldavije*, presuda od 5. jula 2016. godine, stav 90). Obaveza sudske vlasti jeste da ispita sve razloge "za" i "protiv" i da, s tim u vezi, dâ razloge i obrazloženja (vidi, Evropski sud, *Aleksanyan protiv Rusije*, presuda od 5. juna 2009. godine, stav 179). Naime, kada zakon propisuje pretpostavku u pogledu okolnosti važnih za osnovu za kontinuirani pritvor, postojanje konkretnih činjenica koje nadjačavaju pravilo o poštovanju slobode pojedinca mora biti uvjerljivo prikazano (vidi, Evropski sud, *Ilikov protiv Bugarske*, broj 33977/96, stav 84, *in fine*, 26. july 2001. godine).

Postojanje osnovane sumnje

28. Ustavni sud zapaža da iz obrazloženja osporenih rješenja proizlazi da je apelantu pritvor produžen u postupku sudske kontrole opravdanosti pritvora nakon potvrđivanja optužnice, u skladu sa odredbom člana 151. ZKP. Dalje, Ustavni sud zapaža da iz obrazloženja prvostepenog rješenja, koje je potvrdio drugostepeni sud, proizlazi da je stav o postojanju osnovane sumnje da je apelant počinio krivična djela koja mu se stavljaju na teret, u smislu člana 146. stav 1. ZKP, utemeljen na dokazima dostavljenim uz optužnicu (nabrojani na strani 3. prvostepenog rješenja) koji su analizirani i ocijenjeni u nastavku obrazloženja i da se, između ostalog, radi o iskazima velikog broja svjedoka saslušanih u istrazi, nalazima i mišljenjima vještaka, zapisnicima sačinjenim nakon inspeksijske kontrole poslovnih objekata, kao i o drugim mnogobrojnim dokazima koji su interpretirani na str. od 4. do 135. prvostepenog rješenja. Prema mišljenju vijeća Kantonalnog suda, osnovana sumnja koja je opisana u ranijim rješenjima o određivanju i produženju pritvora nije dovedena u pitanje u konkretnoj fazi postupka, niti postoje dokazi ili drugi materijali koji bi doveli u pitanje postojanje osnovane sumnje kao općeg uvjeta za produženje pritvora, te da će se apsolutnom dokazanošću činjenica isključivo baviti sudeće vijeće po zaključenju glavnog pretresa.

29. S obzirom na navedeno Ustavni sud smatra da su, u smislu standarda koji proizlaze iz prakse Evropskog suda koju Ustavni sud slijedi, redovni sudovi utvrdili činjenice i informacije koje mogu zadovoljiti objektivnog posmatrača da je apelant mogao počiniti krivična djela koja mu se optužnicom stavljaju na teret (vidi, *mutatis mutandis*, pored ostalih, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP 5842/10 od 20. aprila 2011. godine, tačka 64, dostupna na www.ustavnisud.ba), zbog čega apelantove tvrdnje u vezi sa zaključkom o nepostojanju osnovane sumnje ne mogu biti prihvaćene kao osnovane.

Poseban pritvorski osnov iz člana 146. stav 1. tačka c) ZKP

30. Ustavni sud ukazuje da opasnost od ponovnog počinjenja djela, ako je uvjerljivo utvrđena, može navesti sudske vlasti da stave i ostave osumnjičenog u pritvoru kako bi spriječile pokušaje da počini daljnja krivična djela. Međutim, potrebno je, između ostalih uvjeta, da opasnost bude vjerovatna, a mjera odgovarajuća u svjetlu okolnosti predmeta,

posebno prošlosti i ličnosti navedenog lica (vidi, Evropski sud, *Clooth protiv Belgije*, 12. decembra 1991, stav 40, Serija A, br. 225, i *Paradysz protiv Francuske*, aplikacija broj 17020/05, stav 71, 29. oktobra 2009. godine). Pritom, kad se domaće vlasti pozivaju na opasnost od ponovnog počinjenja djela, moraju da procijene mjerodavnu opasnost, uključujući da li su prethodne činjenice i optužbe uporedive s obzirom na prirodu ili stepen težine sa optužbama u postupku koji je u toku (vidi, Evropski sud, *Popkov protiv Rusije*, aplikacija broj 32327/06, stav 60, 15. maja 2008. godine, i *Shteyn (Stein) protiv Rusije*, aplikacija broj 23691/06, stav 115, 18. juna 2009. godine). Najzad, težina krivičnog djela ne može sama za sebe poslužiti kao opravdanje za duge periode pritvora (vidi, Evropski sud, *Ilikov protiv Bugarske*, aplikacija broj 33977/96, st. 80-81, 26. jula 2001. godine, *Michta protiv Poljske*, aplikacija broj 13425/02, stav 49, 4. maja 2006. godine, i *Gulyayeva protiv Rusije*, aplikacija broj 67413/01, stav 186, 1. aprila 2010. godine).

31. Dovodeći navedene stavove u vezu sa činjenicama konkretnog predmeta, Ustavni sud zapaža da u konkretnom slučaju iz osporenih rješenja proizlazi da su Kantonalni sud i Vrhovni sud utvrdili da na apelantovoj strani postoji opasnost od ponavljanja krivičnog djela, te su zaključili da je ispunjen poseban uvjet predviđen članom 146. stav 1. tačka c) ZKP. Pri tome u obrazloženjima osporenih rješenja je ukazano na okolnosti (za koje postoji osnovana sumnja) iz kojih proizlazi da su radnje izvršenja krivičnih djela preduzimate kontinuirano u dužem vremenskom periodu (osam godina), da su inkriminirane radnje preduzimate u okviru organizirane grupe u kojoj je apelant (i E.Đ.) bio organizator, zatim, visok stepen iskazane upornosti koji se ogleda u činjenici da je, i nakon inspeksijskog nadzora i utvrđenih nepravilnosti i nezakonitosti u poslovanju pravnog lica (čiji je vlasnik bio apelant), E.Đ. u kratkom vremenu osnovala novo društvo koje je radilo na identičan način (nezakonito poslovalo, kako se osnovano sumnja), kao i visoku profitabilnost od izvršenih radnji. Vrhovni sud je, potvrđujući prvostepeno rješenje, zaključio da sve navedene okolnosti u svojoj ukupnosti predstavljaju naročite okolnosti koje opravdavaju bojazan da bi apelant, puštanjem na slobodu, mogao ponoviti krivično djelo, te da i dalje egzistiraju uvjeti koji se nisu mijenjali počev od određivanja pritvora, pa dalje. Također, razmotrena je i okolnost da apelant nije ranije osuđivan, te je zaključeno da ta okolnost ne dovodi u pitanje postojanje ovog posebnog pritvorskog razloga, jer ranija osuđivanost nije uvjet za određivanje inicijalnog pritvora prema ovom pritvorskom osnovu.

32. Apelacijom se suštinski u ovom dijelu osporava zaključak redovnih sudova u vezi sa datim obrazloženjem u odnosu na poseban pritvorski razlog iz člana 146. stav 1. tačka c) ZKP, navodeći da je apelantova firma blokirana (od 1. juna 2016. godine) nakon inspeksijskog pregleda, da je izuzeta finansijska dokumentacija i da od lišavanja slobode u januaru 2018. godine, pa ni u periodu kada je privremeno bio pušten na slobodu (od 11. do 30. maja 2018. godine) nije pokušao, niti preduzeo bilo kakvu radnju za nastavak aktivnosti, što bi *in concreto* bile jedine mjerodavne činjenice u kontekstu eventualnog ponavljanja djela. Suprotno apelantovim navodima, Ustavni sud primjećuje da je Kantonalni sud imao u vidu ove apelantove prigovore, te da je, s tim u vezi (vidi tačku 9. Činjenično stanje), jasno obrazložio *in concreto* koje činjenice i okolnosti u svojoj sveukupnosti predstavljaju naročite okolnosti koje opravdavaju bojazan da bi apelant, u slučaju puštanja na slobodu, ponovio krivično djelo.

33. Stoga, Ustavni sud smatra da su redovni sudovi pri ocjeni naročitih okolnosti naveli jasne i argumentirane razloge

koji u sveukupnosti predstavljaju ozbiljne razloge od javnog interesa koji, nezavisno od pretpostavke nevinosti, pretežu nad pravom na slobodu. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud ne smatra da su proizvoljna obrazloženja iz osporenih rješenja, te nije mogao prihvatiti kao osnovane apelantove tvrdnje o proizvoljnosti primjene člana 146. stav 1. tačka c) ZKP.

34. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud smatra da je, u smislu člana 5. stav 1. tačka c) Evropske konvencije, apelant (kao osoba) lišen slobode "u skladu sa zakonom propisanim postupkom [...] u svrhu njezinog dovođenja pred nadležnu zakonitu vlast zbog razumne sumnje da je počinila krivično djelo, ili kada se to razumno smatra potrebnim kako bi se spriječilo počinjenje krivičnog djela".

35. Stoga, Ustavni sud zaključuje da u konkretnom slučaju nije povrijeđeno apelantovo pravo na slobodu i sigurnost ličnosti iz člana II/3.d) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 5. stav 1. tačka c) Evropske konvencije u odnosu na postojanje općeg i posebnog pritvorskog osnova iz člana 146. stav 1. tačka c) ZKP.

Trajanje pritvora – razuman rok

36. Apelacijom se, također, ukazuje na prekomjerno trajanje pritvora i suđenje u razumnom roku u odnosu na koje je Ustavni sud prethodno naveo (vidi tačku 26. odluke) da će te navode ispitati u kontekstu garancija prava na slobodu i sigurnost ličnosti iz člana 5. stav 3. Evropske konvencije.

37. U vezi s tim, Ustavni sud ukazuje na konzistentnu vlastitu i praksu Evropskog suda prema kojoj se pitanje da li je period pritvora razuman ne može ocjenjivati *in abstracto*, već u svakom konkretnom predmetu prema posebnim okolnostima tog predmeta. Nastavak pritvora može biti opravdan samo ako postoje konkretne naznake istinskog zahtjeva javnog interesa koji, ne dovodeći u pitanje presumpciju nevinosti, preteže nad pravilom o poštovanju pojedinačne slobode (vidi, između ostalih, predmet *W. protiv Švajcarske*, 26. januara 1993. godine, stav 30, Serija A br. 254-A, i *Kudla protiv Poljske* [VV], broj 30210/96, stav 110, ECHR 2000-XI). Evropski sud je ukazao da je prvenstveno zadatak domaćih vlasti da vode računa da pritvor ne premaši razuman rok, u svrhu čega moraju ispitati sve činjenice koje govore "za" ili "protiv" postojanja istinskog zahtjeva javnog interesa i dužno poštovanje načela presumpcije nevinosti, odstupanje od poštovanja pojedinačnih sloboda, a u svojim odlukama treba da navedu dovoljne i relevantne razloge. Evropski sud je pozvan da odluči da li je došlo do povrede prava iz člana 5. stav 3. Evropske konvencije, u biti, na osnovu obrazloženja datih u tim odlukama i činjenica koje navede aplikant u svojim žalbama (vidi, između ostalog, Evropski sud, *Bernobić protiv Hrvatske*, presuda od 21. juna 2011. godine, tač. 60-61, aplikacija broj 57180/09). Dalje, poštovanje člana 5. stav 3. Evropske konvencije zahtijeva da sudska vlast preispita sva pitanja u vezi s pritvorom, te da odluku o pritvoru donese pozivajući se na objektivne kriterije predviđene zakonom, pri čemu tvrdnje "za" i "protiv" puštanja na slobodu ne smiju biti "općenite i apstraktne" (vidi predmet *Smirnova protiv Rusije*, br. 46133/99 i 48183/99, stav 63, ECHR 2003-IX). Sud mora utvrditi i da li su nadležne domaće vlasti pokazale "posebnu revnost" u vođenju postupka (vidi, između brojnih drugih, predmete *Idalov protiv Rusije* [GC], broj 5826/03, stav 140, 22. maja 2012. godine, i *Krikunov protiv Rusije*, broj 13991/05, stav 36, 4. decembra 2014. godine).

38. Dovodeći navedene stavove u vezu sa činjenicama konkretnog predmeta, Ustavni sud zapaža da u konkretnom slučaju iz osporenih rješenja proizlazi da je apelantu pritvor određen 26. januara 2018. godine, da je protiv apelanta potvrđena optužnica 28. januara 2019. godine, da su osporena rješenja prema kojima je pritvor i dalje neophodan donesena u

postupku sudske kontrole opravdanosti pritvora nakon potvrđivanja optužnice, da je glavni pretres započeo 2019. godine čitanjem optužnice i da je još u fazi čitanja zbog, kako proizlazi iz odgovora na apelaciju, njene obimnosti (više od 1.000 strana), da od marta 2020. godine, kada je proglašeno vanredno stanje u BiH zbog pandemije korona virusa, nije održan niti jedan pretres i da se apelant nalazi u pritvoru tri godine (sa izuzetkom od 11. do 30. maja 2018. godine, kada je bio privremeno pušten na slobodu).

39. Ustavni sud zapaža da redovni sudovi kao obrazloženje za trajanje pritvora, odnosno za činjenicu da je postupak još u fazi čitanja optužnice nalaze u tome da su pretresi prije proglašenja vanrednog stanja u BiH (mart 2020. godine) redovno zakazivani, da je prekid nastupio usljed objektivnih okolnosti na koje više nije moguće utjecati zbog broja optuženih (32) i nemogućnosti da istovremeno prisustvuju suđenju, da je optužnica veoma obimna i da, stoga, još nije započela faza izvođenja dokaza i da je u septembru 2019. godine predsjednik vijeća predložio razdvajanje postupka koji se vodi protiv apelanta, kao organizatora grupe, od ostalih optuženih, kao članova grupe, čemu se Tužilaštvo protivilo, a konačna odluka o prijedlogu još nije donesena. Ustavni sud, imajući u vidu vlastitu praksu (vidi, između ostalih, Odluku o dopustivosti i meritumu broj AP 124/19 od 11. juna 2019. godine, stav 64) i navedene stavove Evropskog suda, smatra da ovakva obrazloženja, u kontekstu dužine trajanja pritvora, nisu adekvatna, niti dovoljna zbog niza mogućnosti koje su sudu date odredbama ZKP koje omogućuju efektivnu kontrolu u vođenju postupka. Na te okolnosti su ukazali u svojim odgovorima Kantonalni sud i Vrhovni sud sa aspekta "revnosnog postupanja", odnosno nastojanja predsjednika sudskog vijeća da iskoristi zakonske mogućnosti i spriječi odugovlačenje postupka time što je predložio da se razdvoji postupak u pogledu lica (32) koja su obuhvaćena optužnicom. Međutim, o navedenom prijedlogu koji, kako iz spisa proizlazi, datira od septembra 2019. godine još nije donesena bilo kakva odluka, pa se samo puko nastojanje da se spriječi odugovlačenje postupka ovom radnjom (prijedlogom za razdvajanje) ne može tumačiti kao revnosno postupanje s ciljem sprečavanja odugovlačenja.

40. Osim toga, Ustavni sud nema dileme da na objektivne okolnosti izazvane pandemijom korona virusa učesnici u postupku (sudovi i tužilaštvo) ne mogu utjecati. Međutim, Ustavni sud podsjeća da se intenzitet objektivnih okolnosti tokom trajanja pandemije u periodu od godinu dana (mart 2020 - mart 2021. godine) mijenjao, počev od proglašenja vanrednog stanja u FBiH 16. marta 2020. godine, ukidanja vanrednog stanja zbog poboljšanja epidemiološke situacije 29. maja 2020. godine, nakon čega su na nivou BiH i entiteta donošeni propisi u zavisnosti od trenutne epidemiološke situacije s ciljem sprečavanja širenja bolesti (Naredba Kriznog štaba FBiH od 11. marta 2021. godine o uvođenju restriktivnijih mjera). Stoga je, u smislu zahtjeva da se pritvor svede na najmanju moguću mjeru, potrebno objektivne okolnosti u vrijeme odlučivanja o produženju pritvora dovesti u vezu s konkretnim okolnostima (o kojim je prethodno bilo riječi – između ostalih, obimnost optužnice, broj optuženih lica) i pronaći modus koji omogućava efektivnu kontrolu vođenja postupka koje su date u ZKP, sve uz poštivanje restriktivnih mjera koje su propisali nadležni krizni štabovi. U tom pravcu, imajući u vidu protek perioda od tri godine, koliko je apelant u pritvoru, i konkretnu fazu postupka po optužnici (čitanje), Ustavni sud iz obrazloženja osporenih rješenja nije mogao utvrditi da su te mogućnosti korištene, da su objektivne okolnosti ocijenjene u vezi sa epidemiološkim mjerama koje su na snazi u vrijeme odlučivanja kako bi se apelantu pritvor sveo na najmanju moguću mjeru, u situaciji

kada se apelant tereti da je rukovodio grupom za organizirani kriminal, da su pri tome optužnicom obuhvaćeni svi članovi te grupe (32 lica), da je upravo zbog velikog broja optuženih lica i novonastale situacije zbog kovida 19 neizvjesno kada će glavni pretres biti nastavljen i da je, u konačnici, apelant već tri godine u pritvoru (s izuzetkom od 11. do 30. maja 2018. godine, kada je bio privremeno pušten na slobodu), kako to zahtijeva standard iz člana 5. stav 3. Evropske konvencije, i zaključuje da je u ovom dijelu došlo do povrede apelantovog prava na slobodu i sigurnost iz člana II/3.d) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 5. stav 3. Evropske konvencije koji garantiraju da svako ko je "pritvoren u skladu s odredbama iz stava 1. tačka c) ovog člana izvodi se bez odgađanja pred sudiju ili drugu službenu osobu ovlaštenu zakonom da vrši sudsku vlast, te ima pravo da mu se sudi u razumnom roku ili da bude pušten na slobodu do suđenja. Puštanje na slobodu može biti uvjetovano jamstvima da će se osoba pojaviti na suđenju". Pored navedenog, Ustavni sud skreće pažnju da sud vodi i organizira postupak bez obzira na njegovu složenost koja, između ostalog, podrazumijeva, na šta su sudovi u odgovorima na apelaciju skrenuli pažnju, obimnost optužnice i broj lica koja učestvuju u postupku. U tom smislu Ustavni sud ponavlja da lice koje se nalazi u pritvoru ne treba "trpjeti" posljedice organiziranja rada na predmetu, imajući pri tome u vidu protek vremena od podignute optužnice i neizvjesnost u pogledu nastavka procesa koje sudovi opravdavaju vanrednom okolnošću izazvanom pandemijom. Imajući upravo u vidu te okolnosti, Ustavni sud smatra da je Kantonalni sud, koji u konkretnom slučaju vodi postupak, morao postupiti efikasnije i iskoristiti mogućnosti koje su mu date na raspolaganje odredbama ZKP, a koje donošenjem naredbi u vezi sa pandemijom nisu stavljene van snage, niti je njihova primjena suštinski ograničena.

41. Ustavni sud, stoga, bez obzira na to što je osporeno rješenje o produženju pritvora apelantu isteklo, ukazuje Kantonalnom sudu, imajući u vidu odredbe ZKP i relevantne odredbe Ustava Bosne i Hercegovine i Evropske konvencije i dovodeći ih u vezu sa činjenicama konkretnog predmeta, na obavezu što hitnijeg rješavanja predmeta i hitno preduzimanje mjera za efikasan nastavak krivičnog postupka protiv apelanta u smislu zahtjeva da se apelantu "sudi u razumnom roku ili da bude pušten na slobodu do suđenja", uspostavljениh članom II/3.d) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 5. stav 3. Evropske konvencije.

42. Najzad, Ustavni sud podsjeća na to da je u svojoj dosadašnjoj praksi usvojio stav da, s obzirom na temporalni karakter rješenja o određivanju, odnosno produživanju mjere pritvora, u situaciji kada utvrdi da je lišavanje slobode apelanata po pobijanoj odluci redovnog suda rezultiralo povredom prava na slobodu i sigurnost lica, ali da je u trenutku donošenja odluke Ustavnog suda lišavanje slobode prema pobijanim odlukama isteklo, dovoljno da utvrdi povredu ustavnog prava i ukaže na učinjene propuste – konkretno da se objektivne i okolnosti *in concreto* dovedu u vezu i pronađe rješenje koje omogućava efektivnu kontrolu vođenja postupka koje su date u ZKP (vidi, između ostalih, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP 4531/15 od 8. decembra 2015. godine, tač. 68. i 69. s referencama na relevantnu praksu Ustavnog suda, dostupna na www.ustavnisud.ba), koje redovni sudovi treba da imaju u vidu u daljnjem toku postupka, odnosno prilikom eventualnog produženja pritvora apelantu. Stoga, u konkretnom slučaju Ustavni sud utvrđuje samo deklaratornu povredu u odnosu na osporena rješenja s obzirom na to da je pritvor apelantu u vrijeme donošenja odluke Ustavnog suda već istekao, ali uz obavezivanje Kantonalnog suda da, u skladu sa ovom odlukom, preduzme mjere s ciljem efikasnog nastavka procesa u krivičnom predmetu protiv

apelanta, kako se ne bi dovela u pitanje efikasnost apelacije kao djelotvornog pravnog lijeka u ovoj vrsti postupaka.

Naknada nematerijalne štete

43. Imajući u vidu da se u okolnostima konkretnog slučaja krivični postupak nije vodio na način da se trajanje pritvora svede na najmanju moguću mjeru i da je apelant, zbog neefikasnosti Kantonalnog suda, pretrpio i nematerijalnu štetu koja se ne može nadoknaditi samo utvrđivanjem deklaratorne povrede, Ustavni sud smatra da apelantu pripada i pravična naknada u iznosu od 450,00 KM, u smislu člana 74. Pravila Ustavnog suda i člana 41. Evropske konvencije. Pri tome je Ustavni sud imao u vidu sve specifične okolnosti konkretnog predmeta koje su navedene u prethodnom dijelu odluke, a naročito okolnost da apelant kao lice koje se nalazi u pritvoru ne treba "trpjeti" posljedice organiziranja rada suda, odnosno evidentne neefikasnosti, naročito u vrijeme pandemije. Pri tome Ustavni sud podsjeća da, za razliku od postupka pred redovnim sudovima, naknadu nematerijalne štete određuje u posebnim slučajevima kršenja zagarantiranih ljudskih prava i osnovnih sloboda, vodeći računa o standardima koji proizlaze iz prakse Ustavnog suda i Evropskog suda (vidi, Evropski sud, *Spahić i ostali protiv BiH*, aplikacija broj 20514/15 i dr. od 14. novembra 2017. godine, *Dragin protiv Hrvatske*, aplikacija broj 75068/12 od 24. jula 2014. godine, stav 127) i ekonomskim uvjetima u Bosni i Hercegovini (podaci dostupni na www.bhas.ba). Navedeni iznos apelantu je dužna isplatiti Vlada Kantona Sarajeva u roku od tri mjeseca od dana dostavljanja ove odluke. Ova odluka Ustavnog suda u dijelu koji se odnosi na naknadu nematerijalne štete predstavlja izvršnu ispravu.

44. U pogledu apelantovog zahtjeva da mu se naknade troškovi radi utvrđivanja povrede, Ustavni sud podsjeća da Pravilima Ustavnog suda nije propisano da apelanti imaju pravo na troškove iz čega proizlazi da troškove u vezi sa sastavljanjem apelacije isključivo snose apelanti.

45. Ustavni sud nalaže Kantonalnom sudu da u daljnjem toku postupka pri određivanju i produženju mjere pritvora apelantu preduzme mjere za efikasan nastavak postupka i da osigura garancije da pritvor ne premaši razuman rok, koje su date odredbama člana II/3.d) Ustava Bosne i Hercegovine, kao i članom 5. stav 3. Evropske konvencije.

VIII. Zaključak

46. Ustavni sud zaključuje da postoji povreda apelantovog prava na slobodu i sigurnost iz člana II/3.d) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 5. stav 3. Evropske konvencije kada objektivne okolnosti nisu dovedene u vezu sa okolnostima *in concreto* i kada u okolnostima konkretnog slučaja nije osigurano efektivno vođenje postupka prema odredbama ZKP, koje donošenjem naredbi u vezi sa pandemijom nisu stavljene van snage, niti je njihova primjena suštinski ograničena, jer krivični postupak nije vođen na način da se trajanje pritvora svede na najmanju moguću mjeru, zbog čega je naloženo preduzimanje mjera za efikasan nastavak postupka i osiguranje garancija suđenja u razumnom roku.

47. Suprotno tome, Ustavni sud zaključuje da nema kršenja apelantovog prava na slobodu i sigurnost iz člana II/3.d) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 5. stav 1. tačka c) Evropske konvencije kada su redovni sudovi, odlučujući o produženju mjere pritvora apelantu, dali jasne i argumentirane razloge kako za postojanje osnovane sumnje, tako i za postojanje posebnih pritvorskih razloga iz člana 146. stav 1. tačka c) ZKP zbog kojih je apelantu pritvor produžen.

48. Na osnovu člana 59. st. (1), (2) i (3) i člana 62. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

49. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, s. r.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 534/21**, rješavajući apelaciju **Sanela Đalića**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b), članka 59. st. (1), (2) i (3) i članka 62. stavak (1) i članka 74. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik
Mato Tadić, dopredsjednik
Mirsad Čeman, dopredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudac
Seada Palavrić, sutkinja
na sjednici održanoj 21. travnja 2021. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Djelomično se usvaja apelacija **Sanela Đalića**.

Utvrđuje se povreda prava na slobodu i sigurnost iz članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 5. stavak 3. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u odnosu na Rješenje Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj 09 0 K 027189 21 Kž 25 od 25. siječnja 2021. godine i Rješenje Kantonalnog suda u Sarajevu broj 09 0 K 027189 21 Kv 92 od 12. siječnja 2021. godine u svezi sa pravom apelanta Sanela Đalića da mu se sudi u razumnom roku, ili da bude pušten na slobodu do suđenja.

Na temelju članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, nalaže se Kantonalnom sudu u Sarajevu da, sukladno ovoj odluci, poduzme mjere s ciljem efikasnog nastavka procesa u kaznenom predmetu protiv apelanta Sanela Đalića, sukladno članku II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članku 5. stavak 3. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Nalaže se Kantonalnom sudu u Sarajevu da, sukladno članku 72. stavak (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od tri mjeseca od dana dostave ove odluke obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Na temelju članka 74. stavak (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, nalaže se Vladi Kantona Sarajevo da apelantu **Sanelu Đaliću** isplati iznos od 450,00 KM na ime naknade nematerijalne štete zbog duljine trajanja pritvora, i to u roku od tri mjeseca od dostave ove odluke, uz obvezu da nakon isteka ovog roka plati zakonsku zateznu kamatu na eventualno neisplaćeni iznos, ili dio iznosa naknade određene ovom odlukom.

Odbija se kao neutemeljena apelacija **Sanela Đalića** podnesena protiv Rješenja Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj 09 0 K 027189 21 Kž 25 od 25. siječnja 2021. godine i Rješenja Kantonalnog suda u Sarajevu broj 09 0 K 027189 21 Kv 92 od 12. siječnja 2021. godine u odnosu na pravo na slobodu i sigurnost iz članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 5. stavak 1. točka c) Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u dijelu koji se odnosi na postojanje općeg i posebnog pritvorskog razloga iz članka 146. stavak 1. točka c) Zakona o kaznenom postupku Federacije Bosne i Hercegovine.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i

Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i u "Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Sanel Đalić (u daljnjem tekstu: apelant) iz Sarajeva, kojeg zastupa Senad Kreho, odvjetnik iz Sarajeva, podnio je 17. veljače 2021. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Rješenja Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) broj 09 0 K 027189 21 Kž 25 od 25. siječnja 2021. godine i Rješenja Kantonalnog suda u Sarajevu (u daljnjem tekstu: Kantonalni sud) broj 09 0 K 027189 21 Kv 92 od 12. siječnja 2021. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Vrhovnog suda, Kantonalnog suda i Kantonalnog tužiteljstva u Sarajevu (u daljnjem tekstu: Tužiteljstvo) zatraženo je 4. ožujka 2021. godine da dostave odgovore na apelaciju.

3. Sudionici u postupku su dostavili odgovore na apelaciju u razdoblju od 9. do 23. ožujka 2021. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način:

Uvodne napomene

5. Ustavni sud je Odlukom o dopustivosti i meritumu broj AP 1482/20 od 23. lipnja 2020. godine odbio kao neutemeljenu apelaciju koju je podnio apelant protiv Rješenja Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj 09 0 K 027189 20 Kž 19 od 3. travnja 2020. godine i Rješenja Kantonalnog suda u Sarajevu broj 09 0 K 027189 20 Kv 81 od 23. ožujka 2020. godine kojim mu je pritvor produljen za naredna dva mjeseca i koji prema tim rješenjima može trajati do 23. svibnja 2020. godine ili do nove odluke suda. Apelantu je navedenim rješenjima pritvor produljen zbog pritvorskih razloga propisanih u članku 146. stavak 1. točka c) Zakona o kaznenom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: ZKP).

Osporena rješenja

6. Rješenjem Kantonalnog suda broj 09 0 K 027189 21 Kv 92 od 12. siječnja 2021. godine optuženim E.Đ. i apelantu, protiv kojih je u tijeku kazneni postupak zbog kaznenih djela organizirani kriminal iz članka 342. stavak 3. i stavak 2. u svezi sa stavkom 1. Kaznenog zakona Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: KZFBiH) u svezi sa kaznenim djelima krivotvorenje isprave iz članka 373. stavak 2. u svezi sa stavkom 1. KZFBiH i nedozvoljena uporaba osobnih podataka iz članka 193. KZFBiH, zlouporaba službenog položaja ili ovlasti iz članka 383. stavak 3. u svezi sa stavkom 1. KZFBiH i pranje novca iz članka 272. stavak 2. u svezi sa stavkom 1. KZFBiH, odlučujući u postupku redovite kontrole opravdanosti mjere pritvora, produljen je pritvor za naredna dva mjeseca koji prema navedenom rješenju može trajati do 12. ožujka 2021. godine ili do nove odluke suda. Apelantu je pritvor produljen zbog pritvorskih razloga propisanih u članku 146. stavak 1. točka c) ZKP.

7. U obrazloženju rješenja je navedeno da je u postupku redovite kontrole opravdanosti pritvora produljena mjera pritvora, jer se okolnosti pod kojima je pritvor ranije produljen (rješenjem od 13. studenog 2020. godine) nisu promijenile kako u odnosu na opći, tako i u odnosu na posebne uvjete, pri čemu je vijeće Kantonalnog suda prilikom kontrole posebice ocijenilo protek vremena od određivanja pritvora, pa dalje.

8. Zaključak o daljem postojanju utemeljene sumnje u svezi s kaznenim djelima koja se apelantu i E.Đ. stavljaju na teret vijeće Kantonalnog suda je utemeljilo na dokazima na kojima je zaključak o neophodnosti produljenja pritvora bio i prethodno zasnovan (u prethodnom rješenju). S tim u svezi je napomenuto da je glavni pretres u konkretnom predmetu započeo 17. prosinca 2019. godine čitanjem optužnice, ali da do kontrole opravdanosti pritvora nije otvoren dokazni postupak, tako da vijeće nije bilo u mogućnosti razmotriti značaj i utjecaj dokaza koji se trebaju izvesti na glavnom pretresu. Potom je ponovljeno za koja kaznena djela se terete apelant i E.Đ. (identično kao i u uvodu rješenja), te da utemeljena sumnja kao temeljni uvjet za produljenje pritvora u svezi sa navedenim kaznenim djelima iz potvrđene optužnice proizlazi iz dokaza priloženih uz optužnicu. Prema mišljenju vijeća Kantonalnog suda, utemeljena sumnja koja je opisana u ranijim rješenjima o određivanju i produljenju pritvora nije dovedena u pitanje u konkretnoj fazi postupka, niti postoje dokazi ili drugi materijali koji bi doveli u pitanje postojanje utemeljene sumnje. S tim u svezi su na strani 3. obrazloženja rješenja pobrojani dokazi dostavljeni uz optužnicu, a u nastavku je (str. od 4 do 137 obrazloženja rješenja) opširno naveden njihov sadržaj, između ostalih iskazi mnogobrojnih svjedoka koji su saslušani u istrazi, materijalna dokumentacija, nalazi i mišljenja vještaka ekonomske struke, izvješća inspekcijuskog nadzora, te izvješća presretnutih razgovora. Kantonalni sud je istaknuo da navedeni dokazi, izloženi i analizirani u onoj mjeri koja je potrebna za donošenje odluke o postojanju ili nepostojanju uvjeta za pritvor iz članka 146. ZKP, suglasno potvrđuju utemeljenu sumnju kao opći uvjet za produljenje pritvora, te da će se apsolutnom dokazanošću činjenica isključivo baviti sudeće vijeće po zaključenju glavnog pretresa.

9. U pogledu posebnih pritvorskih razloga je ocijenjen aspekt razvoja konkretnog kaznenog postupka, odnosno jesu li se promijenile okolnosti pod kojima je apelantu i E.Đ. pritvor već ranije produljen, pri čemu je osobito ocijenjen protok vremena trajanja pritvora. S tim u svezi je zaključeno da se nisu promijenile okolnosti pod kojima je pritvor prethodno produljen i da je ispunjen formalni uvjet iz točke c) stavka 1. članka 146. ZKP. Za navedeni zaključak su dani sljedeći razlozi: da su apelantu potvrđenom optužnicom na teret stavljena kaznena djela sa propisanom kaznom u trajanju duljem od tri godine, da osobite okolnosti stvaraju uvjerenje da bi apelant, ukoliko se nađe na slobodi, nastavio s kriminalnim aktivnostima, odnosno da bi ponovio kaznenopravne radnje za koje se u konkretnom postupku tereti, da je vijeće imalo u vidu narav i način izvršenja kaznenih djela, kao i vrstu kaznenih djela za koja se tereti. U svezi s tim je istaknuto da su apelant i E.Đ. kaznena djela za koja se terete poduzimali u duljem vremenskom razdoblju (osam godina) kontinuirano, da su radnje poduzimane u okviru organizirane skupine koja je djelovala po načelu jasno podijeljenih uloga njezinih članova u kojoj su apelant i E.Đ. djelovali kao organizatori, da su iskazali visok stupanj upornosti pri izvršenju inkriminiranih radnji koje su rezultirale enormno visokim iznosima protupravno stečene imovinske koristi, da se radilo o dobro organiziranoj i uhodanoj shemi nezakonitog poslovanja, da činjenice ukazuju na brojnost nezakonitih radnji i međusobnu povezanost apelanta i ostalih optuženih i da sve navedeno u svojoj ukupnosti predstavlja osobite okolnosti koje opravdavaju bojazan da bi apelant (i ostali optuženi), u slučaju puštanja na slobodu, mogao ponoviti kazneno djelo za koje se može izreći kazna zatvora u trajanju od tri godine ili teža kazna, bez obzira na raniju neosuđivanost, čime su ispunjeni uvjeti za produljenje pritvora iz članka 146. stavak 1. točka c) ZKP. Osim toga, kako je dalje navedeno, činjenice i okolnosti utvrđene u ranijim rješenjima za odluku o

pritvoru se nisu promijenile i one su takvog intenziteta da opravdavaju mjeru pritvora kao najstrožu mjeru. Konkretizirajući navedeno, Kantonalni sud je istaknuo da je mjera pritvora i nakon protoka duljeg vremenskog razdoblja, koliko je apelant proveo u pritvoru, i dalje neophodna i razmjerna, te da je u okvirima propisanim zakonom iz članka 151. stavak 2. točka d) ZKP. Pri tome je ocijenjeno da se iz svih okolnosti koje su u rješenju opširno navedene i obrazložene ne može izvesti zaključak da se mjera pritvora pretvara u kaznu, već da je neophodna radi otklanjanja iteracijske opasnosti. Vijeće Kantonalnog suda je obrazložilo da je imalo u vidu i imperativnu odredbu članka 145. stavak 4. ZKP koja određuje da trajanje pritvora mora biti svedeno na najkraće nužno vrijeme i dužnost tijela koja sudjeluju u kaznenom postupku da postupaju s posebnom žurnošću, te je, u svezi s tim, navedeno da su glavni pretresi održavani, da je u tijeku čitanje optužnice koja je složena i koja sadrži više od tisuću stranica, da predsjednik vijeća primjenjuje procesne institute propisane u ZKP radi eliminiranja svega što odugovlači postupak, te da su naređena određena vještačenja radi utvrđivanja procesne sposobnosti pojedinih optuženih, da se pretres održavao kontinuirano, svakih 15 dana, do nastupanja novonastale epidemiološke situacije i preporuke Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća (u daljnjem tekstu: VSTV) u tom pravcu radi zaštite zdravlja sudionika u postupku i građana. Prilikom kontrole mjere pritvora vijeće Kantonalnog suda je, osim navedenog, imalo u vidu članak 5. stavak 3. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija) razmotrivši u tom kontekstu mogućnost određivanja druge blaže mjere. Međutim, imajući u vidu vrstu i težinu kaznenog djela i način izvršenja za koje postoji utemeljena sumnja, iskazanu odlučnost, upornost i istrajnost, zaključeno je da i dalje postoje objektivni razlozi koji opravdavaju trajanje mjere pritvora i da mjere zabrane nisu primjenjive, niti svrsishodne i da se njima ne može ukloniti opasnost od ponavljanja kaznenog djela.

10. Rješenjem Vrhovnog suda broj 09 0 K 027189 20 Kž 25 od 25. siječnja 2021. godine odbijen je priziv apelantovog branitelja (i branitelja E.Đ.) protiv rješenja Kantonalnog suda od 12. siječnja 2021. godine. U obrazloženju rješenja je navedeno da je, nakon ispitivanja pobijanog rješenja u granicama prizivnih navoda i po službenoj dužnosti, u smislu odredbe članka 321. u svezi sa člankom 338. ZKP, odlučeno kao u izreci, te su u nastavku navedeni razlozi za takvo stajalište. S tim u svezi je istaknuto da u prvostupanjskom rješenju nije izostala ocjena dokaza na kojima je utemeljen zaključak o postojanju utemeljene sumnje da je apelant (i ostali optuženi) počinio kaznena djela za koja se tereti, da nije izostala ocjena postojanja posebnih pritvorskih razloga, da iz obrazloženja pobijanog rješenja proizlazi da je prvostupanjski sud iznio sadržaj dokaza, te potom dokaze analizirao pojedinačno i u međusobnoj povezanosti i da je nakon toga izveo zaključak o postojanju utemeljene sumnje, te da i dalje postoje posebni pritvorski razlozi u odnosu na apelanta (i ostale optužene). Osim toga, prizivom nije ukazano koje su se okolnosti promijenile koje bi eventualno bile značajne za drugačiju odluku suda i, stoga, prestanak mjere pritvora bilo u pogledu općeg, bilo u pogledu posebnog uvjeta za pritvor. Pri tome prizivom nisu dovedeni u pitanje dokazi na kojima je prvostupanjski sud zasnovao svoj zaključak o postojanju utemeljene sumnje i naročitih okolnosti za produljenje pritvora, a ni razlozi koje je pritvor iznio. Činjenica da se određeni razlozi ponavljaju kao i u ranijim rješenjima o produljenju pritvora ne daje osnovu za zaključak da pobijano rješenje nije pravilno i utemeljeno na zakonu. Konkretizirajući navedeno, Vrhovni sud je istaknuo da je neutemeljena prizivna tvrdnja da

prvostupajnski sud nikada nije imao uvid u dokaze iz optužnice, jer takva tvrdnja ničim nije potkrijepljena. Slijedom navedenog, nisu prihvaćeni prizivni navodi da stvarna kontrola opravdanosti pritvora nije izvršena i da je produljenje pritvora u suprotnosti sa odredbama Ustava BiH i Europske konvencije. Stoga je kao neutemeljeno ocijenjeno pozivanje apelantove obrane na Odluku Ustavnog suda broj AP 316/17, jer se u konkretnom slučaju ne radi o istoj činjeničnoj i pravnoj situaciji. Vrhovni sud je u pogledu neutemeljenosti prizivnih tvrdnji istaknutih u pravcu nepostojanja utemeljene sumnje zaključio da su u pobijanom rješenju navedeni konkretni razlozi, utemeljeni na dokazima dostavljenim uz optužnicu, da postoji utemeljena sumnja da je apelant, zajedno sa E.Đ., organizirao skupinu za organizirani kriminal radi vršenja kaznenih djela za koja se tereti potvrđenom optužnicom, te naveo sadržaj dokaza na kojima je utemeljeno postojanje utemeljene sumnje.

11. U pogledu neutemeljenosti prizivnih tvrdnji koje se odnose na osporavanje posebnog pritvorskog razloga je navedeno da je prvostupajnski sud dao jasne i dostatne razloge za postojanje osobitih okolnosti koje opravdavaju bojazan da bi apelant, u slučaju puštanja na slobodu, mogao ponoviti kazneno djelo, te su u tom pravcu ponovljeni relevantni dijelovi prvostupajnskog rješenja koji su ocijenjeni kao pravilni i jasni, utemeljeni na zakonu. Neprihvatljivim su ocijenjeni navodi da pritvor apelantu predugo traje, te je u tom pravcu navedeno da je prvostupajnski sud imao u vidu vrijeme koje je apelant proveo u pritvoru i da su činjenice i okolnosti na temelju kojih je pritvor produljen (ranijim rješenjima) još značajne za odluku o pritvoru, da se te okolnosti nisu promijenile, da su relevantne, dostatne i da su takvog intenziteta koji opravdava produljenje mjere pritvora čija je duljina u granicama propisanim zakonom, u smislu članka 151. stavak 2. točka d) ZKP. Obzirom na to da je prvostupajnski sud ocijenio vrstu i težinu kaznenih djela koja se apelantu stavljaju na teret, činjenice i okolnosti pod kojima su predmetna kaznena djela učinjena, kao i činjenice i okolnosti zbog kojih je pritvor apelantu produljen iz ranije navedenih zakonskih osnova, priziv apelantove obrane je odbijen kao neutemeljen.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

12. Apelacijom se ukazuje na povredu prava na osobnu slobodu i sigurnost iz članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 5. st. 3. i 4. Europske konvencije i prava na suđenje u razumnom roku iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije u svezi s pravom na učinkovit pravni lijek iz članka 13. Europske konvencije.

13. U apelaciji se navodi da je relevantno razdoblje u konkretnoj kaznenoj stvari započelo naredbom Kantonalnog suda od 22. rujna 2016. godine za pretres apelantovog stana i da je od tog trenutka apelant, zapravo, svjestan da je osumnjičen za kaznena djela koja su mu optužnicom stavljena na teret. Pritvor je određen rješenjem Kantonalnog suda od 26. siječnja 2018. godine, a optužnica je potvrđena 28. siječnja 2019. godine, nakon čega se izjasnio o krivnji. U 2019. godini su održani jedna statusna konferencija i tri glavna pretresa na kojima je započeto čitanje optužnice, a od veljače 2020. godine nije održan nijedan glavni pretres. U tom pravcu je ukazano na stajalište Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud) prema kojem duga razdoblja za vrijeme kojih postupak stagnira bez pružanja ikakvih objašnjenja nisu prihvatljiva. Podsjeća da dugotrajnost postupka praktično dovodi i do povrede prava na učinkovit pravni lijek iz članka 13. Europske konvencije. Apelant ističe povredu prava na

slobodu i sigurnost, smatrajući da odluke nisu adekvatno obrazložene i da nisu navedeni razlozi koji se zahtijevaju relevantnim odredbama ZKP da bi se produljio pritvor, te da su u osporenim rješenjima "nagomilani" pritvorski razlozi bez suštinskog objašnjenja i obrazloženja (prepisani iz ranijih rješenja o produljenju pritvora). Sudovi, kako smatra, nisu ocijenili konkretne okolnosti koje su im, obzirom na to da se već tri godine nalazi u pritvoru (s prekidom od 11. do 30. svibnja 2018. godine), bile poznate, i to: da od pretresa prostorija (lipanj 2016. godine) nije poduzeo bilo koju radnju za eventualni nastavak aktivnosti, da je tvrtka blokirana, te da sudovi nisu adekvatno razmotrili izricanje blažih mjera (isticane u svakom prizivu), već da se preko tih prijedloga koje smatra ključnim olako prelazilo prema metodi *copy paste*. Takvim postupanjem su, kako se navodi, prekršena apelantova temeljna ljudska prava i standardi zaštićeni Europskom konvencijom, pri čemu se poziva na stajalište Ustavnog suda iz Odluke broj AP 316/17, smatrajući da u osporenim rješenjima nisu identificirane osobite okolnosti kakve se zahtijevaju odredbom članka 146. stavak 1. točka c) ZKP. Prema apelantovom mišljenju, ponovno se interpretira utemeljena sumnja kao "ukupne okolnosti konkretnog slučaja", što je protivno načelima Ustava i Europske konvencije, jer bi, prema takvom tumačenju, pritvor postao obligatoran za sva kaznena djela za koja je apelant optužen (AP 3938/17, st. 40. i 41). Konačno, smatra da u pobijanim rješenjima nije adekvatno razmotrena primjena blažih mjera, nego je dano uopćeno obrazloženje bez bilo kakve konkretizacije. Apelant je zatražio naknadu nematerijalne štete u pravičnom iznosu i naknadu materijalnih troškova nastalih povodom utvrđivanja povrede prava.

b) Odgovor na apelaciju

14. Vrhovni sud je u opširnom odgovoru istaknuo da je u pobijanom rješenju odgovoreno na sve apelantove prigovore koji su isticali u prizivu, da trajanje pritvora mora biti svedeno na najkraće nužno vrijeme, da je uvidom u dokumentaciju i dokaze u predmetu utvrđeno da je prvostupajnski sud u svezi sa navedenim u dosadašnjem tijeku postupka zakazivao i održavao glavne pretrese, da je u tijeku čitanje optužnice koja je složena i koja sadrži više od tisuću stranica, da predsjednik vijeća primjenjuje procesne institute propisane ZKP radi otklanjanja svega što odugovlači postupak, da je s ciljem prevazilaženja novonastale epidemiološke situacije izazvane virusom i zabrane okupljanja većeg broja ljudi u jednom prostoru (u konkretnom slučaju na jednom mjestu je nužna nazočnost gotovo 100 ljudi) bilo predloženo razdvajanje postupka organizatora skupine od njezinih članova (14. rujna 2019. godine), čemu se Tužiteljstvo usprotivilo, da sve navedeno ne znači da prvostupajnski sud nije postupao sa dostatno revnosti. Kad je riječ o odluci o produljenju pritvora, istaknuto je da iz obrazloženja osporenih rješenja proizlazi da su sudovi imali u vidu vrijeme koje je apelant (i ostali optuženi) proveo u pritvoru, koje je u okviru rokova propisanih u članku 151. stavak 2. točka d) ZKP (pritvor nakon potvrđivanja optužnice). Iz navedenog se ne može prihvatiti apelantov navod da je povrijeđeno njegovo pravo na slobodu i sigurnost ličnosti iz članka 5. Europske konvencije, pa je predloženo da se apelacija odbije kao neutemeljena.

15. Kantonalni sud smatra da je apelacija neutemeljena, da apelant iznosi tvrdnju prema kojoj je povrijeđeno njegovo pravo na suđenje u razumnom roku i pravo na slobodu i sigurnost, smatrajući da pritvor predugo traje. U pogledu neutemeljenosti apelacijskih navoda je istaknuto da su u osporenim rješenjima detaljno obrazloženi razlozi koji se odnose kako na opći, tako i na posebne uvjete za pritvor apelantu, kao i

razlozi da pritvor nije moguće zamijeniti blažom mjerom, pa je predloženo da se apelacija odbije.

16. Tužiteljstvo smatra da osporenim odlukama sudova nisu povrijeđena apelantova prava i temeljne slobode. U pogledu neutemeljenosti tvrdnji koje se odnose na suđenje u razumnom roku, Tužiteljstvo je istaknulo da je činjenica da više od godinu dana nije zakazivan glavni pretres uvjetovana novonastalim izvanrednim okolnostima, jer je od ožujka 2020. godine proglašena pandemija korona virusa, te da je u FBiH bilo proglašeno izvanredno stanje, kao i zabrana okupljanja u zatvorenom prostoru više od 30 ljudi, koja je i danas na snazi. U konkretnom predmetu su optužene 32 fizičke osobe (u međuvremenu su dvije osobe zaključile sporazum o priznanju krivnje zbog čega je postupak razdvojen, a jedna optužena osoba je umrla) i četiri pravne osobe, te bi zakazivanjem i održavanjem ročišta u tim uvjetima Kantonalni sud kršio naredbe nadležnih tijela. Tužiteljstvo smatra da je Kantonalni sud poduzimao potrebne mjere kako bi pokušao osigurati uvjete za održavanje ročišta u ovom predmetu, obraćajući se Kriznom stožeru Civilne zaštite FBiH i VSTV (detaljno obrazloženo na strani 145 osporavanog rješenja Kantalnog suda). Stoga, Tužiteljstvo smatra da su navodi apelacije neutemeljeni, jer postupanjem suda nije uvjetovano odgađanje ročišta. U odnosu na ostale navode apelacije, Tužiteljstvo smatra da su sudovi iznijeli detaljne i jasne razloge u kojima su ocijenili postojanje općeg i posebnog razloga za pritvor propisanog u točki c) stavka 1. članka 146. ZKP, kao i razloge zbog kojih nisu ocijenili opravdanim izricanje mjera zabrane apelantu, a koji su u cijelosti sukladni standardima uspostavljenim praksom Ustavnog suda BiH i Europskog suda, zbog čega je predloženo da se apelacija odbije kao neutemeljena.

V. Dopustivost

17. Sukladno članku VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacijsku nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmetom spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

18. Sukladno članku 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi učinkoviti pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem učinkovitom pravnom lijeku kojeg je koristio.

19. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Rješenje Vrhovnog suda broj 09 0 K 027189 21 Kž 25 od 25. siječnja 2021. godine protiv kojeg nema drugih učinkovitih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Potom, osporeno rješenje apelant je primio 10. veljače 2021. godine a apelacija je podnesena 17. veljače 2021. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neutemeljena.

20. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VI. Relevantni propisi

21. **Zakon o kaznenom postupku Federacije Bosne i Hercegovine** ("Službene novine Federacije BiH" br. 35/03, 37/03 - ispravak, 56/03 - ispravak, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10, 8/13 i 59/14)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst, sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Članak 3.

Pretpostavka nevinosti i in dubio pro reo

(1) *Svako se smatra nevinim za kazneno djelo dok se pravomoćnom presudom suda ne utvrdi njegova krivnja.*

(2) *Sumnju glede postojanja činjenica koje čine obilježja kaznenog djela ili o kojima ovisi primjena neke odredbe kaznenog zakonodavstva, sud rješava presudom na način koji je povoljniji za optuženika.*

Članak 6.

Prava osumnjičenika odnosno optuženika

(1) *Osumnjičenik već na prvom ispitivanju mora biti obaviješten o djelu za koje se tereti i o osnovama sumnje protiv njega i da njegov iskaz može biti korišten kao dokaz u daljnjem toku postupka.*

(2) *Osumnjičeniku odnosno optuženiku se mora omogućiti da se očituje o svim činjenicama i dokazima koji ga terete i da iznese sve činjenice i dokaze koji mu idu u korist.*

(3) *Osumnjičenik odnosno optuženik nije dužan iznijeti svoju obranu niti odgovarati na postavljena pitanja.*

Članak 33. stavak (1)

Razdvajanje postupka

(1) *Sud koji je po članku 32. ovoga Zakona nadležan može iz važnih razloga ili iz razloga svrhovitosti do okončanja glavne rasprave odlučiti da se postupak za pojedina kaznena djela ili protiv pojedinih optuženika razdvoji i posebno dovrši.*

Odjeljak 6. Pritvor

Članak 145.

Određivanje pritvora

(1) *Pritvor se može odrediti ili produžiti samo pod uvjetima propisanim ovim Zakonom i samo ako se isti cilj ne može ostvariti drugom mjerom.*

(2) *Pritvor određuje ili produžuje rješenjem sud na prijedlog tužitelja, a nakon što sud prethodno sasluša osumnjičenika odnosno optuženika na okolnosti razloga zbog kojih se pritvor predlaže, osim u slučaju iz članka 146. stavak 1. točka a) ovog Zakona.*

(3) *Tužitelj je dužan podnijeti obrazložen prijedlog za produženje pritvora sudu najkasnije pet dana prije isteka roka iz rješenja o pritvoru. Sud odmah dostavlja prijedlog osumnjičeniku, odnosno optuženiku i njegovom branitelju.*

(4) *Trajanje pritvora mora biti svedeno na najkraće nužno vrijeme. Ako se osumnjičenik, odnosno optuženik nalazi u pritvoru, dužnost je svih tijela koja sudjeluju u kaznenom postupku i tijela koja im pružaju pravnu pomoć da postupaju s posebnom žurnošću.*

(5) *Tijekom cijelog postupka pritvor će se ukinuti čim prestanu razlozi na temelju kojih je određen, a pritvorenik će se odmah pustiti na slobodu. Po prijedlogu optuženika ili branitelja za ukidanje pritvora koji je utemeljen na novim činjenicama sud će održati ročište odnosno, sjednicu vijeća o kome će obavijestiti stranke i branitelja. Nedolazak stranaka i branitelja koji su uredno obaviješteni ne sprječava održavanje ročišta, odnosno sjednice vijeća. Protiv rješenja o odbijanju prijedloga za ukidanje pritvora žalba nije dozvoljena.*

Članak 146. stavak (1) točka c)

Razlozi za pritvor

(1) *Ako postoji osnovana sumnja da je određena osoba počinila kazneno djelo, pritvor joj se može odrediti:*

[...]

c) *ako naročite okolnosti opravdavaju bojazan da će ponoviti kazneno djelo ili će dovršiti pokušano kazneno djelo ili*

ће učiniti kazneno djelo kojim prijeti, a za ta se kaznena djela može izreći kazna zatvora najmanje od tri godine ili teža kazna,

Članak 151.

Pritvor nakon potvrđivanja optužnice

(1) Pritvor se može odrediti, produžiti ili ukinuti i nakon potvrđivanja optužnice. Nadzor opravdanosti pritvora obavlja se istekom svaka dva mjeseca od dana donošenja posljednjega rješenja o pritvoru. Žalba protiv ovoga rješenja ne zadržava njegovo izvršenje.

(2) Nakon potvrđivanja optužnice i prije izricanja prvostupanjske presude, pritvor može trajati najdulje:

a) jednu godinu u slučaju kaznenog djela za koje je propisana kazna zatvora do pet godina;

b) jednu godinu i šest mjeseci u slučaju kaznenog djela za koje je propisana kazna zatvora do deset godina;

c) dvije godine u slučaju kaznenog djela za koje je propisana kazna zatvora preko deset godina, ali ne i kazna dugotrajnog zatvora;

d) tri godine u slučaju kaznenog djela za koje je propisana kazna dugotrajnog zatvora.

(3) Ako za vrijeme iz stavka 2. ovog članka ne bude izrečena prvostupanjska presuda, pritvor će se ukinuti i optuženik pustiti na slobodu.

Članak 243. stavak (3)

Odlučivanje o optužnici

(3) Prilikom potvrđivanja optužnice, sudac za prethodno saslušanje proučava svaku točku optužnice i dokaze koje mu je dostavio tužitelj kako bi utvrdio postojanje osnovane sumnje.

Članak 254.

Obveze suca odnosno predsjednika vijeća

(1) Sudac odnosno predsjednik vijeća upravlja glavnom raspravom.

(2) Dužnost je suca odnosno predsjednika vijeća brinuti se za svestrano raspravljanje predmeta, utvrđivanja istine i otklanjanje svega što oduljuje postupak, a ne doprinosi razjašnjenju stvari.

(3) Ukoliko ovim Zakonom nije drugačije propisano, o prijedlozima stranaka i branitelja odlučuje sudac odnosno predsjednik vijeća.

(4) Odluke suca odnosno predsjednika vijeća se uvijek objavljuju i, s kratkim obrazloženjem razmatranih činjenica, unose u zapisnik o glavnoj raspravi.

Članak 312.

Bitne povrede odredaba kaznenog postupka

(1) Bitna povreda odredaba kaznenog postupka postoji:

a) ako je sud bio nepropisno sastavljen ili ako je u izricanju presude sudjelovao sudac koji nije sudjelovao na glavnoj raspravi ili koji je pravomoćnom odlukom izuzet od suđenja,

b) ako je na glavnoj raspravi sudjelovao sudac koji se morao izuzeti,

c) ako je glavna rasprava održana bez osobe čija je nazočnost na glavnoj raspravi po zakonu obvezna ili ako je optuženiku, branitelju ili oštećeniku protivno njegovu zahtjevu, uskraćeno na glavnoj raspravi upotrebljivati svoj jezik i na svojem jeziku pratiti tijek glavne rasprave,

d) ako je povrijeđeno pravo na obranu,

e) ako je protivno zakonu bila isključena javnost s glavne rasprave,

f) ako je sud povrijedio propise kaznenog postupka o postojanju odobrenja nadležnog tijela,

g) ako je sud donio presudu a nije bio stvarno nadležan ili ako je nepravilno odbio optužbu zbog stvarne nenadležnosti,

h) ako sud svojom presudom nije potpuno riješio predmet optužbe;

i) ako se presuda temelji na dokazu na kojemu se po odredbama ovoga Zakona ne može temeljiti presuda,

j) ako je optužba prekoračena,

k) ako je izreka presude nerazumljiva, proturječna sama sebi ili razlozima presude ili ako presuda uopće ne sadrži razloge ili u njoj nisu navedeni razlozi o odlučnim činjenicama.

(2) Bitna povreda odredaba kaznenog postupka postoji i ako sud za vrijeme pripremanja glavne rasprave ili tijekom glavne rasprave ili prilikom donošenja presude nije primijenio ili je nepravilno primijenio koju odredbu ovoga Zakona, a to je bilo ili je moglo biti od utjecaja na zakonito i pravilno donošenje presude.

VII. Meritum

22. Apelant pobija rješenja o produženju pritvora, ukazujući da su tim rješenjima povrijeđena njegova prava iz članka II/3.(d) i (e) Ustava Bosne i Hercegovine i čl. 5. i 6. Europske konvencije, te pravo na efikasan pravni lijek iz članka 13. Europske konvencije. Ustavni sud će, imajući u vidu navedeno, prvo ispitati navode u pogledu prava na osobnu slobodu i sigurnost.

Pravo na osobnu slobodu i sigurnost

23. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

d) Pravo na slobodu i sigurnost osobe.

24. Članak 5. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Svatko ima pravo na slobodu i sigurnost ličnosti. Nitko ne može biti lišen slobode osim u sljedećim slučajevima i sukladno postupku propisanom zakonom:

(...)

c. u slučaju zakonitog uhićenja ili pritvaranja osobe u svrhu njezinog dovođenja pred nadležnu zakonitu vlast zbog razumne sumnje da je počinila kazneno djelo, ili kada se to razumno smatra potrebnim kako bi se spriječilo počinjenje kaznenog djela ili bjekstvo nakon počinjenja kaznenog djela;

(...)

3. Svatko tko je uhićen ili pritvoren sukladno odredbama iz stavka 1. točka c) ovog članka izvodi se bez odgađanja pred suca ili drugu službenu osobu zakonom ovlaštenu da vrši sudsku vlast, te ima pravo da mu se sudi u razumnom roku ili da bude pušten na slobodu do suđenja. Puštanje na slobodu može biti uvjetovano jamstvima da će se osoba pojaviti na suđenju.

4. Svatko tko je lišen slobode uhićenjem ili pritvaranjem ima pravo pokrenuti postupak u kojem će sud brzo odlučiti o zakonitosti njegova pritvaranja i naložiti puštanje na slobodu ako je pritvaranje bilo nezakonito.

(...)

25. U konkretnom slučaju apelant osporava rješenja redovitih sudova kojima mu je, u postupku kontrole opravdanosti mjere pritvora, produžena mjera pritvora. Budući da je osporenim rješenjem Kantonalnog suda određeno da se pritvor produžava za naredna dva mjeseca i da može trajati do 13. ožujka 2021. godine ili do nove odluke suda, proizlazi da je pritvor koji je određen rješenjima osporenim ovom apelacijom istekao.

26. U svezi sa ispitivanjem apelantovih navoda, Ustavni sud, prije svega, podsjeća da apelant ukazuje na kršenje prava na suđenje u razumnom roku iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije u svezi s pravom na učinkovit pravni lijek iz članka 13. Europske konvencije. Međutim, Ustavni sud ukazuje da se ovi navodi,

obzirom na to da se radi o postupku određivanja, odnosno produljenja pritvora, poklapaju sa garancijama propisanim u članku 5. stavak 3. Europske konvencije ("ima pravo da mu se sudi u razumnom roku ili da bude pušten na slobodu do suđenja"), pa će u nastavku ove apelantove navode, nakon ispitivanja opravdanosti pritvora u kontekstu općih i posebnih uvjeta za pritvor, ispitati u kontekstu garancija prava na slobodu i sigurnost ličnosti.

27. Dalje, Ustavni sud podsjeća da se opravdanost izricanja i produljenja mjere pritvora procjenjuje obzirom na okolnosti konkretnog slučaja i njegove specifičnosti. Produljenje mjere pritvora bit će opravdano ukoliko postoje stvarni razlozi koji upućuju na postojanje općeg (javnog) interesa koji je tako važan i značajan da, usprkos presumpciji nevinosti, preteže nad načelom poštovanja slobode pojedinca (vidi, Europski sud za ljudska prava, *Buzadji protiv Moldavije*, presuda od 5. srpnja 2016. godine, stavak 90). Obveza sudske vlasti jeste da ispita sve razloge "za" i "protiv" i da, s tim u svezi, dā razloge i obrazloženja (vidi, Europski sud, *Aleksanyan protiv Rusije*, presuda od 5. lipnja 2009. godine, stavak 179). Naime, kada zakon propisuje pretpostavku u pogledu okolnosti važnih za osnovu za kontinuirani pritvor, postojanje konkretnih činjenica koje nadjačavaju pravilo o poštovanju slobode pojedinca mora biti uvjerljivo prikazano (vidi, Europski sud, *Ilijkov protiv Bugarske*, broj 33977/96, stavak 84, *in fine*, 26. srpanj 2001. godine).

Postojanje utemeljene sumnje

28. Ustavni sud zapaža da iz obrazloženja osporenih rješenja proizlazi da je apelantu pritvor produljen u postupku sudske kontrole opravdanosti pritvora nakon potvrđivanja optužnice, sukladno odredbi članka 151. ZKP. Dalje, Ustavni sud zapaža da iz obrazloženja prvostupanskog rješenja, koje je potvrdio drugostupajski sud, proizlazi da je stajalište o postojanju utemeljene sumnje da je apelant počinio kaznena djela koja mu se stavljaju na teret, u smislu članka 146. stavak 1. ZKP, utemeljeno na dokazima dostavljenim uz optužnicu (nabrojani na strani 3. prvostupanskog rješenja) koji su analizirani i ocijenjeni u nastavku obrazloženja i da se, između ostalog, radi o iskazima velikog broja svjedoka saslušanih u istrazi, nalazima i mišljenjima vještaka, zapisnicima sačinjenim nakon inspeksijske kontrole poslovnih objekata, kao i o drugim mnogobrojnim dokazima koji su interpretirani na str. od 4. do 135. prvostupanskog rješenja. Prema mišljenju vijeća Kantonalnog suda, utemeljena sumnja koja je opisana u ranijim rješenjima o određivanju i produljenju pritvora nije dovedena u pitanje u konkretnoj fazi postupka, niti postoje dokazi ili drugi materijali koji bi doveli u pitanje postojanje utemeljene sumnje kao općeg uvjeta za produljenje pritvora, te da će se apsolutnom dokazanošću činjenica isključivo baviti sudeće vijeće po zaključenju glavnog pretresa.

29. Obzirom na navedeno Ustavni sud smatra da su, u smislu standarda koji proizlaze iz prakse Europskog suda koju Ustavni sud slijedi, redoviti sudovi utvrdili činjenice i informacije koje mogu zadovoljiti objektivnog promatrača da je apelant mogao počiniti kaznena djela koja mu se optužnicom stavljaju na teret (vidi, *mutatis mutandis*, pored ostalih, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP 5842/10 od 20. travnja 2011. godine, točka 64, dostupna na www.ustavnisud.ba), zbog čega apelantove tvrdnje u svezi sa zaključkom o nepostojanju utemeljene sumnje ne mogu biti prihvaćene kao utemeljene.

Posebna pritvorska osnova iz članka 146. stavak 1. točka c) ZKP

30. Ustavni sud ukazuje da opasnost od ponovnog počinjenja djela, ako je uvjerljivo utvrđena, može navesti

sudske vlasti da stave i ostave osumnjičenog u pritvoru kako bi spriječile pokušaje da počinu daljnja kaznena djela. Međutim, potrebno je, između ostalih uvjeta, da opasnost bude vjerovatna, a mjera odgovarajuća u svjetlu okolnosti predmeta, posebice prošlosti i ličnosti navedene osobe (vidi, Europski sud, *Clooth protiv Belgije*, 12. prosinca 1991, stavak 40, Serija A, br. 225, i *Paradysz protiv Francuske*, aplikacija broj 17020/05, stavak 71, 29. listopada 2009. godine). Pritom, kad se domaće vlasti pozivaju na opasnost od ponovnog počinjenja djela, moraju procijeniti mjerodavnu opasnost, uključujući jesu li prethodne činjenice i optužbe usporedive obzirom na narav ili stupanj težine sa optužbama u postupku koji je u tijeku (vidi, Europski sud, *Popkov protiv Rusije*, aplikacija broj 32327/06, stavak 60, 15. svibnja 2008. godine, i *Shteyn (Stein) protiv Rusije*, aplikacija broj 23691/06, stavak 115, 18. lipnja 2009. godine). Najzad, težina kaznenog djela ne može sama za sebe poslužiti kao opravdanje za duga razdoblja pritvora (vidi, Europski sud, *Ilijkov protiv Bugarske*, aplikacija broj 33977/96, st. 80-81, 26. srpnja 2001. godine, *Micha protiv Poljske*, aplikacija broj 13425/02, stavak 49, 4. svibnja 2006. godine, i *Gulyayeva protiv Rusije*, aplikacija broj 67413/01, stavak 186, 1. travnja 2010. godine).

31. Dovodeći navedena stajališta u svezu sa činjenicama konkretnog predmeta, Ustavni sud zapaža da u konkretnom slučaju iz osporenih rješenja proizlazi da su Kantonalni sud i Vrhovni sud utvrdili da na apelantovoj strani postoji opasnost od ponavljanja kaznenog djela, te su zaključili da je ispunjen poseban uvjet predviđen člankom 146. stavak 1. točka c) ZKP. Pri tome u obrazloženjima osporenih rješenja je ukazano na okolnosti (za koje postoji utemeljena sumnja) iz kojih proizlazi da su radnje izvršenja kaznenih djela poduzimane kontinuirano u duljem vremenskom razdoblju (osam godina), da su inkriminirane radnje poduzimane u okviru organizirane skupine u kojoj je apelant (i E.Đ.) bio organizator, potom, visok stupanj iskazane upornosti koji se ogleda u činjenici da je, i nakon inspeksijskog nadzora i utvrđenih nepravilnosti i nezakonitosti u poslovanju pravne osobe (čiji je vlasnik bio apelant), E.Đ. u kratkom vremenu osnovala novo društvo koje je radilo na identičan način (nezakonito poslovalo, kako se utemeljeno sumnja), kao i visoku profitabilnost od izvršenih radnji. Vrhovni sud je, potvrđujući prvostupajsko rješenje, zaključio da sve navedene okolnosti u svojoj ukupnosti predstavljaju osobite okolnosti koje opravdavaju bojazan da bi apelant, puštanjem na slobodu, mogao ponoviti kazneno djelo, te da i dalje egzistiraju uvjeti koji se nisu mijenjali počev od određivanja pritvora, pa dalje. Također, razmotrena je i okolnost da apelant nije ranije osuđivan, te je zaključeno da ta okolnost ne dovodi u pitanje postojanje ovog posebnog pritvorskog razloga, jer ranija osuđivanost nije uvjet za određivanje inicijalnog pritvora prema ovoj pritvorskoj osnovi.

32. Apelacijom se suštinski u ovom dijelu osporava zaključak redovitih sudova u svezi sa danim obrazloženjem u odnosu na poseban pritvorski razlog iz članka 146. stavak 1. točka c) ZKP, navodeći da je apelantova tvrtka blokirana (od 1. lipnja 2016. godine) nakon inspeksijskog pregleda, da je izuzeta financijska dokumentacija i da od lišavanja slobode u siječnju 2018. godine, pa ni u razdoblju kada je privremeno bio pušten na slobodu (od 11. do 30. svibnja 2018. godine) nije pokušao, niti poduzeo bilo kakvu radnju za nastavak aktivnosti, što bi *in concreto* bile jedine mjerodavne činjenice u kontekstu eventualnog ponavljanja djela. Protivno apelantovim navodima, Ustavni sud primjećuje da je Kantonalni sud imao u vidu ove apelantove prigovore, te da je, s tim u svezi (vidi točku 9. Činjenično stanje), jasno obrazložio *in concreto* koje činjenice i okolnosti u svojoj sveukupnosti predstavljaju osobite okolnosti

koje opravdavaju bojazan da bi apelant, u slučaju puštanja na slobodu, ponovio kazneno djelo.

33. Stoga, Ustavni sud smatra da su redoviti sudovi pri ocjeni osobitih okolnosti naveli jasne i argumentirane razloge koji u sveukupnosti predstavljaju ozbiljne razloge od javnog interesa koji, neovisno o pretpostavci nevinosti, pretežu nad pravom na slobodu. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud ne smatra da su proizvoljna obrazloženja iz osporenih rješenja, te nije mogao prihvatiti kao utemeljene apelantove tvrdnje o proizvoljnosti primjene članka 146. stavak 1. točka c) ZKP.

34. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud smatra da je, u smislu članka 5. stavak 1. točka c) Europske konvencije, apelant (kao osoba) lišen slobode "sukladno zakonom propisanim postupkom [...] u svrhu njezinog dovođenja pred nadležnu zakonitu vlast zbog razumne sumnje da je počinila kazneno djelo, ili kada se to razumno smatra potrebnim kako bi se spriječilo počinjenje kaznenog djela".

35. Stoga, Ustavni sud zaključuje da u konkretnom slučaju nije povrijeđeno apelantovo pravo na slobodu i sigurnost ličnosti iz članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 5. stavak 1. točka c) Europske konvencije u odnosu na postojanje opće i posebne pritvorske osnove iz članka 146. stavak 1. točka c) ZKP.

Trajanje pritvora – razuman rok

36. Apelacijom se, također, ukazuje na prekomjerno trajanje pritvora i suđenje u razumnom roku u odnosu na koje je Ustavni sud prethodno naveo (vidi točku 26. odluke) da će te navode ispitati u kontekstu garancija prava na slobodu i sigurnost ličnosti iz članka 5. stavak 3. Europske konvencije.

37. U svezi s tim, Ustavni sud ukazuje na konzistentnu vlastitu i praksu Europskog suda prema kojoj se pitanje je li razdoblje pritvora razumno ne može ocjenjivati *in abstracto*, već u svakom konkretnom predmetu prema posebnim okolnostima tog predmeta. Nastavak pritvora može biti opravdan samo ako postoje konkretne naznake istinskog zahtjeva javnog interesa koji, ne dovodeći u pitanje presumpciju nevinosti, preteže nad pravilom o poštovanju pojedinačne slobode (vidi, između ostalih, predmet *W. protiv Švicarske*, 26. siječnja 1993. godine, stavak 30, Serija A br. 254-A, i *Kudla protiv Poljske* [VV], broj 30210/96, stavak 110, ECHR 2000-XI). Europski sud je ukazao da je prvenstveno zadaća domaćih vlasti da vode računa da pritvor ne premaši razuman rok, u svrhu čega moraju ispitati sve činjenice koje govore "za" ili "protiv" postojanja istinskog zahtjeva javnog interesa i dužno poštovanje načela presumpcije nevinosti, odstupanje od poštovanja pojedinačnih sloboda, a u svojim odlukama trebaju navesti dostatne i relevantne razloge. Europski sud je pozvan odlučiti je li došlo do povrede prava iz članka 5. stavak 3. Europske konvencije, u biti, na temelju obrazloženja danih u tim odlukama i činjenica koje navede aplikant u svojim prizivima (vidi, između ostalog, Europski sud, *Bernobić protiv Hrvatske*, presuda od 21. lipnja 2011. godine, toč. 60-61, aplikacija broj 57180/09). Dalje, poštovanje članka 5. stavak 3. Europske konvencije zahtijeva da sudska vlast preispita sva pitanja u svezi s pritvorom, te da odluku o pritvoru donese pozivajući se na objektivne kriterije predviđene zakonom, pri čemu tvrdnje "za" i "protiv" puštanja na slobodu ne smiju biti "općenite i apstraktne" (vidi predmet *Smirnova protiv Rusije*, br. 46133/99 i 48183/99, stavak 63, ECHR 2003-IX). Sud mora utvrditi i jesu li nadležne domaće vlasti pokazale "posebnu revnost" u vođenju postupka (vidi, između brojnih drugih, predmete *Idalov protiv Rusije* [GC], broj 5826/03, stavak 140, 22. svibnja 2012. godine, i *Krikunov protiv Rusije*, broj 13991/05, stavak 36, 4. prosinca 2014. godine).

38. Dovodeći navedena stajališta u svezu sa činjenicama konkretnog predmeta, Ustavni sud zapaža da u konkretnom slučaju iz osporenih rješenja proizlazi da je apelantu pritvor određen 26. siječnja 2018. godine, da je protiv apelanta potvrđena optužnica 28. siječnja 2019. godine, da su osporena rješenja prema kojima je pritvor i dalje neophodan donesena u postupku sudske kontrole opravdanosti pritvora nakon potvrđivanja optužnice, da je glavni pretres započeo 2019. godine čitanjem optužnice i da je još u fazi čitanja zbog, kako proizlazi iz odgovora na apelaciju, njezine opsežnosti (više od 1.000 strana), da od ožujka 2020. godine, kada je proglašeno izvanredno stanje u BiH zbog pandemije korona virusa, nije održan niti jedan pretres i da se apelant nalazi u pritvoru tri godine (sa iznimkom od 11. do 30. svibnja 2018. godine, kada je bio privremeno pušten na slobodu).

39. Ustavni sud zapaža da redoviti sudovi kao obrazloženje za trajanje pritvora, odnosno za činjenicu da je postupak još u fazi čitanja optužnice nalaze u tome da su pretresi prije proglašenja izvanrednog stanja u BiH (ožujak 2020. godine) redovito zakazivani, da je prekid nastupio uslijed objektivnih okolnosti na koje više nije moguće utjecati zbog broja optuženih (32) i nemogućnosti da istodobno budu nazočni suđenju, da je optužnica veoma opsežna i da, stoga, još nije započela faza izvođenja dokaza i da je u rujnu 2019. godine predsjednik vijeća predložio razdvajanje postupka koji se vodi protiv apelanta, kao organizatora skupine, od ostalih optuženih, kao članova skupine, čemu se Tužiteljstvo protivilo, a konačna odluka o prijedlogu još nije donesena. Ustavni sud, imajući u vidu vlastitu praksu (vidi, između ostalih, Odluku o dopustivosti i meritumu broj AP 124/19 od 11. lipnja 2019. godine, stavak 64) i navedena stajališta Europskog suda, smatra da ovakva obrazloženja, u kontekstu duljine trajanja pritvora, nisu adekvatna, niti dostatna zbog niza mogućnosti koje su sudu dane odredbama ZKP koje omogućuju efektivnu kontrolu u vođenju postupka. Na te okolnosti su ukazali u svojim odgovorima Kantonalni sud i Vrhovni sud sa aspekta "revnosnog postupanja", odnosno nastojanja predsjednika sudskog vijeća da iskoristi zakonske mogućnosti i spriječi odugovlačenje postupka time što je predložio da se razdvoji postupak u pogledu osoba (32) koje su obuhvaćene optužnicom. Međutim, o navedenom prijedlogu koji, kako iz spisa proizlazi, datira od rujna 2019. godine još nije donesena bilo kakva odluka, pa se samo puko nastojanje da se spriječi odugovlačenje postupka ovom radnjom (prijedlogom za razdvajanje) ne može tumačiti kao revnosno postupanje s ciljem sprečavanja odugovlačenja.

40. Osim toga, Ustavni sud nema dvojbe da na objektivne okolnosti izazvane pandemijom korona virusa sudionici u postupku (sudovi i Tužiteljstvo) ne mogu utjecati. Međutim, Ustavni sud podsjeća da se intenzitet objektivnih okolnosti tijekom trajanja pandemije u razdoblju od godinu dana (ožujak 2020 – ožujak 2021. godine) mijenjao, počev od proglašenja izvanrednog stanja u FBiH 16. ožujka 2020. godine, ukidanja izvanrednog stanja zbog poboljšanja epidemiološke situacije 29. svibnja 2020. godine, nakon čega su na razini BiH i entiteta donošeni propisi u ovisnosti o trenutačnoj epidemiološkoj situaciji s ciljem sprečavanja širenja bolesti (Naredba Kriznog stožera FBiH od 11. ožujka 2021. godine o uvođenju restriktivnijih mjera). Stoga je, u smislu zahtjeva da se pritvor svede na najmanju moguću mjeru, potrebno objektivne okolnosti u vrijeme odlučivanja o produljenju pritvora dovesti u svezu s konkretnim okolnostima (o kojim je prethodno bilo riječi – između ostalih, opsežnost optužnice, broj optuženih osoba) i pronaći modus koji omogućava efektivnu kontrolu vođenja postupka koje su dane u ZKP, sve uz poštivanje restriktivnih mjera koje su propisali nadležni krizni stožeri. U

tom pravcu, imajući u vidu protek razdoblja od tri godine, koliko je apelant u pritvoru, i konkretnu fazu postupka po optužnici (čitanje), Ustavni sud iz obrazloženja osporenih rješenja nije mogao utvrditi da su te mogućnosti korištene, da su objektivne okolnosti ocijenjene u svezi sa epidemiološkim mjerama koje su na snazi u vrijeme odlučivanja kako bi se apelantu pritvor sveo na najmanju moguću mjeru, u situaciji kada se apelant tereti da je rukovodio skupinom za organizirani kriminal, da su pri tome optužnicom obuhvaćeni svi članovi te skupine (32 osobe), da je upravo zbog velikog broja optuženih osoba i novonastale situacije zbog kovida 19 neizvjesno kada će glavni pretres biti nastavljen i da je, u konačnici, apelant već tri godine u pritvoru (s iznimkom od 11. do 30. svibnja 2018. godine, kada je bio privremeno pušten na slobodu), kako to zahtijeva standard iz članka 5. stavak 3. Europske konvencije, i zaključuje da je u ovom dijelu došlo do povrede apelantovog prava na slobodu i sigurnost iz članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 5. stavak 3. Europske konvencije koji garantiraju da svatko tko je " pritvoren sukladno odredbama iz stavka 1. točka c) ovog članka izvodi se bez odgađanja pred suca ili drugu službenu osobu ovlaštenu zakonom da vrši sudsku vlast, te ima pravo da mu se sudi u razumnom roku ili da bude pušten na slobodu do suđenja. Puštanje na slobodu može biti uvjetovano jamstvima da će se osoba pojaviti na suđenju". Pored navedenog, Ustavni sud skreće pozornost da sud vodi i organizira postupak bez obzira na njegovu složenost koja, između ostalog, podrazumijeva, na što su sudovi u odgovorima na apelaciju skrenuli pozornost, opsežnost optužnice i broj osoba koje sudjeluju u postupku. U tom smislu Ustavni sud ponavlja da osoba koja se nalazi u pritvoru ne treba "trpjeti" posljedice organiziranja rada na predmetu, imajući pri tome u vidu protek vremena od podignute optužnice i neizvjesnost u pogledu nastavka procesa koje sudovi opravdavaju izvanrednom okolnošću izazvanom pandemijom. Imajući upravo u vidu te okolnosti, Ustavni sud smatra da je Kantonalni sud, koji u konkretnom slučaju vodi postupak, morao postupati efikasnije i iskoristiti mogućnosti koje su mu dane na raspolaganje odredbama ZKP, a koje donošenjem naredbi u svezi sa pandemijom nisu stavljene izvan snage, niti je njihova primjena suštinski ograničena.

41. Ustavni sud, stoga, bez obzira na to što je osporeno rješenje o produljenju pritvora apelantu isteklo, ukazuje Kantonalnom sudu, imajući u vidu odredbe ZKP i relevantne odredbe Ustava Bosne i Hercegovine i Europske konvencije i dovodeći ih u svezu sa činjenicama konkretnog predmeta, na obvezu što žurnijeg rješavanja predmeta i žurno poduzimanje mjera za efikasan nastavak kaznenog postupka protiv apelanta u smislu zahtjeva da se apelantu "sudi u razumnom roku ili da bude pušten na slobodu do suđenja", uspostavljenih člankom II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 5. stavak 3. Europske konvencije.

42. Najzad, Ustavni sud podsjeća na to da je u svojoj dosadašnjoj praksi usvojio stajalište da, obzirom na temporalni karakter rješenja o određivanju, odnosno produljivanju mjere pritvora, u situaciji kada utvrdi da je lišavanje slobode apelanata po pobijanoj odluci redovitog suda rezultiralo povredom prava na slobodu i sigurnost osobe, ali da je u trenutku donošenja odluke Ustavnog suda lišavanje slobode prema pobijanim odlukama isteklo, dostatno da utvrdi povredu ustavnog prava i ukaže na učinjene propuste – konkretno da se objektivne i okolnosti *in concreto* dovedu u svezu i pronađe rješenje koje omogućava efektivnu kontrolu vođenja postupka koje su dane u ZKP (vidi, između ostalih, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP 4531/15 od 8. prosinca 2015. godine, toč. 68. i 69. s referencama na relevantnu praksu Ustavnog suda, dostupna na www.ustavisud.ba), koje redoviti

sudovi trebaju imati u vidu u daljnjem tijeku postupka, odnosno prilikom eventualnog produljenja pritvora apelantu. Stoga, u konkretnom slučaju Ustavni sud utvrđuje samo deklaratornu povredu u odnosu na osporena rješenja obzirom na to da je pritvor apelantu u vrijeme donošenja odluke Ustavnog suda već istekao, ali uz obvezivanje Kantonalnog suda da, sukladno ovoj odluci, poduzme mjere s ciljem efikasnog nastavka procesa u kaznenom predmetu protiv apelanta, kako se ne bi dovela u pitanje efikasnost apelacije kao učinkovitog pravnog lijeka u ovoj vrsti postupaka.

Naknada nematerijalne štete

43. Imajući u vidu da se u okolnostima konkretnog slučaja kazneni postupak nije vodio na način da se trajanje pritvora svede na najmanju moguću mjeru i da je apelant, zbog neefikasnosti Kantonalnog suda, pretrpio i nematerijalnu štetu koja se ne može nadoknaditi samo utvrđivanjem deklaratorne povrede, Ustavni sud smatra da apelantu pripada i pravična naknada u iznosu od 450,00 KM, u smislu članka 74. Pravila Ustavnog suda i članka 41. Europske konvencije. Pri tome je Ustavni sud imao u vidu sve specifične okolnosti konkretnog predmeta koje su navedene u prethodnom dijelu odluke, a osobito okolnost da apelant kao osoba koja se nalazi u pritvoru ne treba "trpjeti" posljedice organiziranja rada suda, odnosno evidentne neefikasnosti, osobito u vrijeme pandemije. Pri tome Ustavni sud podsjeća da, za razliku od postupka pred redovitim sudovima, naknadu nematerijalne štete određuje u posebnim slučajevima kršenja zagarantiranih ljudskih prava i temeljnih sloboda, vodeći računa o standardima koji proizlaze iz prakse Ustavnog suda i Europskog suda (vidi, Europski sud, *Spahić i ostali protiv BiH*, aplikacija broj 20514/15 i dr. od 14. studenog 2017. godine, *Dragin protiv Hrvatske*, aplikacija broj 75068/12 od 24. srpnja 2014. godine, stavak 127) i ekonomskim uvjetima u Bosni i Hercegovini (podaci dostupni na www.bhas.ba). Navedeni iznos apelantu je dužna isplatiti Vlada Kantona Sarajevo u roku od tri mjeseca od dana dostave ove odluke. Ova odluka Ustavnog suda u dijelu koji se odnosi na naknadu nematerijalne štete predstavlja izvršnu ispravu.

44. U pogledu apelantovog zahtjeva da mu se naknade troškovi radi utvrđivanja povrede, Ustavni sud podsjeća da Pravilima Ustavnog suda nije propisano da apelanti imaju pravo na troškove iz čega proizlazi da troškove u svezi sa sastavljanjem apelacije isključivo snose apelanti.

45. Ustavni sud nalaže Kantonalnom sudu da u daljnjem tijeku postupka pri određivanju i produljenju mjere pritvora apelantu poduzme mjere za efikasan nastavak postupka i da osigura garancije da pritvor ne premaši razuman rok, koje su dane odredbama članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine, kao i člankom 5. stavak 3. Europske konvencije.

VIII. Zaključak

46. Ustavni sud zaključuje da postoji povreda apelantovog prava na slobodu i sigurnost iz članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 5. stavak 3. Europske konvencije kada objektivne okolnosti nisu dovedene u svezu sa okolnostima *in concreto* i kada u okolnostima konkretnog slučaja nije osigurano efektivno vođenje postupka prema odredbama ZKP, koje donošenjem naredbi u svezi sa pandemijom nisu stavljene izvan snage, niti je njihova primjena suštinski ograničena, jer kazneni postupak nije vođen na način da se trajanje pritvora svede na najmanju moguću mjeru, zbog čega je naloženo poduzimanje mjera za efikasan nastavak postupka i osiguranje garancija suđenja u razumnom roku.

47. Protivno tome, Ustavni sud zaključuje da nema kršenja apelantovog prava na slobodu i sigurnost iz članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 5. stavak 1. točka c) Europske konvencije kada su redoviti sudovi, odlučujući o

produljenju mjere pritvora apelantu, dali jasne i argumentirane razloge kako za postojanje utemeljene sumnje, tako i za postojanje posebnih pritvorskih razloga iz članka 146. stavak 1. točka c) ZKP zbog kojih je apelantu pritvor produljen.

48. Na temelju članka 59. st. (1), (2) i (3) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

49. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, v. r.

602

Уставни суд Босне и Херцеговине у пленарном сазиву, у предмету број **У 1/21**, рјешавајући захтјев Жељка Комшића, члана Предсједништва Босне и Херцеговине, на основу члана VI/3а) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став (2) алинеја б) и члана 59 ст. (1) и (3) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – пречишћени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Златко М. Кнежевић, председник
Мато Тадић, потпредседник
Мирсад Ћеман, потпредседник
Tudor Pantiru, судија
Валерија Галић, судија
Миодраг Симовић, судија
Сеада Палаврић, судија
Angelika Nussberger, судија
Helen Keller, судија

на сједници одржаној 26. маја 2021. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Одлучујући о захтјеву **Жељка Комшића**, члана Предсједништва Босне и Херцеговине, за оцјену компатибилности члана 8 ст. 2, 3, 4, 5 и 6, члана 8.а и члана 32 став 3 тачка д) Закона о пребивалишту и боравишту држављана Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ" бр. 32/01, 56/08 и 58/15) са члановима I/2, II/3м) и II/4 Устава Босне и Херцеговине у вези с правом на слободу кретања и пребивалишта,

утврђује се да су члан 8 ст. 2, 3, 4, 5 и 6, члан 8.а и члан 32 став 3 тачка д) Закона о пребивалишту и боравишту држављана Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ" бр. 32/01, 56/08 и 58/15) у складу са члановима I/2, II/3м) и II/4 Устава Босне и Херцеговине у вези с правом на слободу кретања и пребивалишта.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и "Службеном гласнику Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Члан Предсједништва Босне и Херцеговине Жељко Комшић поднио је 7. јануара 2021. године Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) захтјев за оцјену компатибилности члана 8 ст. 2, 3, 4, 5 и 6, члана 8.а и члана 32 став 3 тачка д) Закона о пребивалишту и боравишту држављана Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ" бр. 32/01, 56/08 и 58/15; у даљњем тексту: оспорене одредбе) са члановима I/2, II/2, II/3м), II/4 и II/5 Устава Босне и Херцеговине, алинеје 5 и 8 Преамбуле Устава Босне и Херцеговине, Анекс I Устава Босне и Херцеговине, чланом 14 Европске конвенције за заштиту

људских права и основних слобода (у даљњем тексту: Европска конвенција), чланом 2 ст. 1, 3 и 4 Протокола број 4 уз Европску конвенцију, чланом 1 Протокола број 12 уз Европску конвенцију, чланом 2 став 2, чланом 5 став 1, чланом 12 и чланом 16 Међународног пакта о грађанским и политичким правима, чланом 2 став 1, чланом 4 и чланом 5 став 1 Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима, чл. 6 и 13 Универзалне декларације о људским правима УН-а, чланом 4 ст. 2 и 3 Оквирне конвенције за заштиту националних мањина и Анексом 7 Општег оквирног споразума за мир у БиХ.

II. Поступак пред Уставним судом

2. На основу члана 23 став (2) Правила Уставног суда, од Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине, Дома народа и Представничког дома затражено је 2. фебруара 2021. године да доставе одговор на захтјев.

3. Позвани су доставили одговор.

III. Захтјев

а) Наводи из захтјева

4. Уставни суд примјећује да је подносилац захтјева навео да је дио одредби које се оспоравају конкретним захтјевом био предмет разматрања пред Уставним судом (Одлука број **У 5/15** од 26. новембра 2015. године), али да Уставни суд у наведеној одлуци није узео у обзир чињеничне и правне аргументе који се износе у конкретном захтјеву.

5. Подносилац захтјева је навео да су одредбе члана 8 ст. 2, 3, 4, дио одредбе става 5, и то ријечи "који у поступку пријаве пребивалишта не могу обезбиједити доказе из става 2 овог члана" и ријечи "за пријављивање пребивалишта ради доказивања ваљаног основа", дио одредбе става 6, и то ријечи "и не могу обезбиједити доказе из става 2 овог члана" и ријечи "у прибављању доказа о ваљаном основу", члан 8.а и дио одредбе члана 32 став 3 тачка д), и то ријечи "и члана 8 ст. 2, 3 и 4" Закона о пребивалишту и боравишту држављана Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ" бр. 32/01, 56/08 и 58/15) супротне чл. I/2, II/2, II/3м), II/4, II/5 Устава Босне и Херцеговине, алинеје 5 и 8 Преамбуле Устава Босне и Херцеговине, Анекс I Устава Босне и Херцеговине, члану 14 Европске конвенције, члану 2 ст. 1, 3 и 4 Протокола број 4 уз Европску конвенцију, члану 1 Протокола број 12 уз Европску конвенцију, члану 2 став 2, члану 5 став 1, члану 12 и члану 16 Међународног пакта о грађанским и политичким правима, члану 2 став 1, члану 4 и члану 5 став 1 Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима, чл. 6 и 13 Универзалне декларације о људским правима УН-а, члану 4 ст. 2 и 3 Оквирне конвенције за заштиту националних мањина и Анексу 7 Општег оквирног споразума за мир у БиХ.

6. Подносилац захтјева наводи следеће: "Већ на први поглед, имајући у виду природу права на пребивалиште, те консеквенце правне и фактичке нарави које се везују за чињеницу пријаве пребивалишта, јасно је да оваква врста експлицитног 'пренормирања' и интродукције увјета императивне, условљавајуће и искључујуће нарави може да произведе (и производи!) бројне проблеме у пракси са становишта права и темељних слобода грађана гарантованих нормама уставне нарави. Наиме, ријеч је о праву и предмету регулативе који не трпи експлицитно прописивање на императиван – условљавајући и искључујући начин, гдје се отвара могућност – по оспораваним одредбама предметног закона да се значајан круг лица, која се могу наћи у различитим животним ситуацијама које не одговарају рестриктивно постављеним

критеријима, лиши права на пребивалиште, односно да им се онемогући пријава сталног мјеста пребивања/станована према критеријима истинитости, тачности и намјере сталног настањивања, што, како ће се видјети из текста који слиједи, већ производи катастрофалне последице по бројна права и темељне слободе грађана Босне и Херцеговине, односно по сам правни субјективитет особа у питању. Штавише, оспораваним одредбама предметног закона уводи се категорија тзв. ваљаног основа и ваљаних доказа за пријаву и стицање права на пребивалиште, што представља преседан у нормирању ове врсте права и што само по себи говори о ограничавајућој, условљавајућој и искључујућој нарави предметне/спорне регулативе у погледу овог права, које по својој природи и консеквенцама које производи по укупан правни субјективитет грађана не трпи овакву врсту условљавања – које може да доведе (и доводи!) до потпуне негације правног субјективитета грађанина, тиме и до његове ликвидације – у правном смислу – као субјекта права и правних односа, те до његовог свођења на пуки објекат који егзистира у чисто физичком смислу унутар друштва."

7. Подносилац захтјева сматра да постоје оправдани разлози према којима се оспоравање одредбе могу сматрати неуспавним с обзиром на три битне околности:

- прва се тиче природе права на пребивалиште и могућност његовог заснивања у правном смислу путем пријаве пребивалишта, односно утицаја те чињенице на могућност уживања бројних других права и основних слобода грађана;

- друга околност тиче се крајње рестриктивно постављених услова за "перфектуацију" овог права на императиван, условљавајући и искључујући начин, што је потпуно непримјерена врста нормирања са становишта саме природе овог права, чиме је значајан број грађана, међу којима су посебно и осјетљиве групе, расељена лица и повратници, те припадници ромске националне мањине (али и други грађани), доведен у безизлазан положај с обзиром на немогућност остваривања права на пријаву пребивалишта према критеријумима истинитости, тачности и намјере сталног пребивања (реалног стања). Подносилац пријаве наводи да је законодавац у овом случају потпуно занемарио специфичне околности које се тичу статуса наведених (али и других) категорија лица, али и природу права на пребивалиште и његову пријаву, која не трпи рестриктиван, условљавајући и искључујући начин регулативе;

- као треће, подносилац захтјева наводи да су "доношењем предметног закона из 2015. године" у највећој мјери одузета раније стечена права која су важила у складу са законом који је био на снази прије доношења предметног закона, односно да се у оквиру тог поништавања или одузимања раније стечених права ствара ново правно стање у којем се раније одузета стечена права не могу потврдити нити вратити оном дијелу грађана Босне и Херцеговине на које се односи нови систем утврђивања пребивалишта, из којег чак слиједи одузимање или поништавање других права и основних слобода који произлазе из статуса пријаве пребивалишта.

8. Подносилац захтјева наводи: "[у] смислу оспораваних одредби предметног закона, као императивни увјет за пријаву пребивалишта намеће се постојање права власништва или 'посједништва' на стамбеној некретности, било да је ријеч о праву власништва особе која пријављује пребивалиште које је већ засновано уписом у земљишне књиге, његових родитеља, брачног или ванбрачног партнера, усвојеника или усвојитеља са пријавом

пребивалишта (једних код других), односно закуподавца стамбене некретности или је ријеч о праву власништва у настајању – легализацијом и укњижбом стамбеног објекта, односно на стамбеном објекту поводом којег се води власнички спор. Поједностављено речено, без права власништва/посједништва на некретности, односно права власништва које је, у правном смислу, у процедури настајања кроз поступак легализације или укњижбе некретности која је неизвјесна, односно некретности поводом које се води власнички спор на страни особе која пријављује пребивалиште, њених родитеља, брачног или ванбрачног партнера, закуподавца, усвојитеља и усвојеника није могуће пријавити пребивалиште у Босни и Херцеговини. Већ на први поглед је јасно да оваква рестриктивно постављена регулатива у области права на пребивалиште и пријаву пребивалишта, те слободу кретања *de iure* и *de facto* искључује значајан број грађана Босне и Херцеговине, међу којима су и посебно угрожене категорије као што су грађани који не испуњавају рестриктивно постављене увјете, с обзиром на све реално постојеће околности: друштвене, имовинске, хисторијске, традиционалне, економско-социјалне и друге нарави које је законодавац напросто занемарио, затим расељена лица и повратници, као и припадници ромске националне мањине, али и значајан број других грађана ове земље."

9. Подносилац захтјева акцентира природу права на пребивалиште и права на пријаву пребивалишта, од чијег неометаног и консеквентног остварења непосредно зависи и слобода кретања, право на личне документе, те реализација бројних других права. Подносилац захтјева наводи: "С тим у вези, слобода кретања не обухвата само могућност сталног настањивања или привременог задржавања, односно промјену локалитета у чисто физичком смислу унутар одређеног простора/државе или ван ње него подразумијева и могућност континуитета неометаног уживања свих Уставом гарантованих права и темељних слобода грађана, укључујући и извршавање обавеза без обзира на било коју околност, па тако и на околност промјене мјеста пребивања унутар истог правног поретка. Пријава пребивалишта, у том смислу, појављује се као право и објективна чињеница која се не смије доводити у питање прописивањем увјета условљавајуће, искључујуће и императивне нарави, како је то направио законодавац доношењем оспораваних одредби предметног закона у овом случају, јер се тиме не оспорава само право на пребивалиште и слободу кретања, него се дисквалификују правна и пословна способност грађанина, односно докида се његов правни субјективитет. У том смислу, јавна власт је дужна створити претпоставке – како за слободу кретања и настањивања у физичком смислу тако и за неометано уживање Уставом гарантованих права и темељних слобода, те континуитет објективне могућности да се буде носиоцем и субјектом права и обавеза (а не њиховим објектом!), односно да се правним радњама заснивају односи правне нарави ради остваривања породичних, професионалних, економских, социјалних, културних, политичких и других права, слобода и интереса."

10. Имајући у виду значај права на пријаву пребивалишта, подносилац захтјева сматра да било какво условљавање искључујућег карактера може да представља непремостиву препреку за остваривање овог права, што није прихватљиво у демократском друштву и са становишта уставних норми. Подносилац захтјева наводи да прописивање одређених услова као што су право својине на стамбеној непокретности, постојање уговора о закупу, брачни или ванбрачни статус с власником стамбене

непокретности и сл. није спорно док су у функцији прецизирања и олакшавања пријаве пребивалишта и све док се наводе *exempli causa* и уз нормативну могућност да се пребивалиште пријави и заснује и по другим основима, поштујући критеријуме истинитости, тачности и намјере сталног настањивања. Међутим, када се ти или било који други услови пропишу као "предуслови" императивне, условљавајуће и искључујуће нарави, чије неиспуњење по аутоматизму доводи до немогућности остварења права на пребивалиште и његову пријаву, без нормативног утемељења могућности за пријаву пребивалишта по другом основу према критеријумима истинитости, тачности и намјере сталног настањивања, онда таква регулатива може да доведе до немогућности пријаве пребивалишта, немогућности остваривања права на личне документе, односно исправе и бројних других права, чиме се, у коначном, суштински докида правна и пословна способност, односно правни субјективитет лица у питању. То имплицира обавезу јавне власти у демократском друштву да свим грађанима обезбиди могућност пријаве пребивалишта према реалном стању у складу с критеријумима истинитости, тачности и намјере сталног настањивања без неотклоњивих препрека, гдје се евентуално прописивање додатних услова може појављивати искључиво као олакшавајућа и упућујућа околност, а не као пресудна околност чије је претходно остварење услов ултимативне нарави од којег пресудно зависи остварење такве врсте права као што је право на пребивалиште и формалну пријаву пребивалишта.

11. Подносилац захтјева као примјер "доброг" законског рјешења наводи Закон о пребивалишту и боравишту Републике Србије. Супротно наведеном законском рјешењу, подносилац захтјева истиче: "Оспорене одредбе кроз критерије власништва или посједништва на некретнини/стамбеном простору, брачни или ванбрачни статус са партнером који је власник или посједник некретнине/стамбеног простора (чија легализација је у току!), заједницу живота са родитељима брачног или ванбрачног партнера који су власници или посједници некретнине (чија легализација је у току!), постојање уговора о закупу те остале претходно наведене увјете као што је само формално индивидуално учешће у поступку легализације бесправног или у земљишним књигама неевидентног објекта, постављају се као императивни увјети условљавајуће и искључујуће природе чије неиспуњење по аутоматизму доводи до немогућности формалне пријаве пребивалишта."

12. Према мишљењу подносиоца захтјева, оспореним одредбама се уводе критеријуми који су непремостива препрека за пријаву пребивалишта већег броја грађана, а "у изгледу је још масовнија појава кршења овог права с обзиром на околности које је законодавац потпуно занемарио".

13. Подносилац захтјева указује на лица која су погођена оваквим законским рјешењем, односно акцентира да је законодавац занемарио фактичко стање ствари на терену, поготово у односу на повратнике, те Роме као лица која немају имовину.

14. У ову категорију лица (повратници, Роми и остала лица која немају имовину), онако како је презентовао подносилац захтјев, спадала би и лица чија је имовина уништена у току рата, срушена услијед ратних дјеловања ("и то услијед етничког чишћења"), а која немају средства за њену обнову. Подносилац захтјева наводи лоше стање у погледу обнове уништених стамбених објеката, које се користи за онемогућавање пријаве пребивалишта на

пријератне адресе становања расељеним лицима и повратницима тако што се и у овим случајевима примјењују услови рестриктивне, условљавајуће и искључујуће нарави прописани важећим оспораваним одредбама. Даље, наведеним су у потпуности суспендирани од примјене одредбе наведеног Поглавља IV овог закона у пракси због тога што се одредбе тог поглавља примјењују и тумаче у непосредној вези с оспореним одредбама. Подносилац захтјева указује да се ради о лицима која из објективних разлога нису успјела обновити стамбене јединице порушене за вријеме рата (нису им додијељена средства за обнову, а сами се налазе у стању које не омогућава обнову), што, према Анексу 7 Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини, није смјела бити препрека за пријаву на пријератне адресе пребивалишта. Примјеном оспорених одредби овој категорији лица наметнуте су непремостиве препреке за формалну пријаву пребивалишта у општинама пријератног мјеста пребивања.

15. У овом дијелу подносилац захтјева је указао на бројне примјере поништења пребивалишта и личних карата (докази достављени уз захтјев) из Сребренице, али на сличан начин се поступа и у другим мјестима. Подносилац захтјева наводи да су примјеном и тумачењем оспорених одредби напросто поништене одредбе Поглавља IV, па се пријава пребивалишта и заснивање права на пребивалиште повратничкој популацији уопште не дозвољава након ступања на снагу оспорених одредби.

16. Такође, подносилац захтјева је навео: "Поред наведеног, цијењени Уставни суд поступајући у овом предмету никако не би требао занемарити чињенично стање на терену које, између осталог, указује да је оспораваним одредбама предметног закона нарочито погођена посебно рањива популација ромске националне мањине, што је законодавац потпуно занемарио. Наиме, ноторно је познато да грађани Босне и Херцеговине који припадају ромској националној мањини у великом броју случајева не посједују лична идентификациона документа/исправе (личну карту на првом мјесту), у значајном броју случајева чак нису уписани нити у матичне књиге, ради чега нису у могућности да остваре бројна права која се често тичу голог опстанка, као што је право на здравствено осигурање и сл. Због немогућности пријаве пребивалишта и остваривања права на лична документа, поготово у контексту примјене оспораваних одредби предметног закона које императивно инсистирају на праву власништва или посједништву на стамбеним некретнинама у којима се стално пребива или које су предмет уговора о закупу и сл. као предувјетима за пријаву пребивалишта, најозбиљније посљедице сnose посебно рањиве групе унутар ове популације – као што су, примјера ради, породиље и труднице."

17. Подносилац захтјева указује на пропуст законодавца да отклони препреке формално-процесне нарави, које и даље утичу на немогућност пријаве пребивалишта према стварном мјесту пребивања, издавање личних идентификационих докумената, те уживање свих других права и слобода за све грађане, укључујући и припаднике ромске националне мањине као посебно осјетљиве групе. Наиме, оспораваним одредбама предметног закона ти услови су чак и пооштрени.

18. Подносилац захтјева указује и на бројна друга лица која имају непокретности (за разлику од повратника и Рома који према наводима из захтјева немају непокретности), али за њих немају потребне дозволе (употребне, грађевинске), односно лица којима непокретности нису легализоване, лица која имају

непокретности које нису уписане у земљишне књиге или нису ријешени својинскоправни односи на непокретностима.

19. У овом дијелу подносилац захтјева указује на историјске, традиционалне и друге околности које је законодавац, према мишљењу подносиоца захтјева, занемарио – фактичко стање које се тиче неуређености земљишних књига, неријешених насљедноправних односа, традиционалних околности "живота у заједници", ситуација када се објекти воде на преминулим сродницима, те на друге случајеве у којима се десетине хиљада грађана, ако не и стотине, доводе у стање очаја и потпуне безизлазности због наметања непремостивих препрека у погледу пријаве пребивалишта и кршења њиховог права на пребивалиште, "а што је узроковано петогодишњом примјеном оспораваних одредби предметног закона".

20. У овом дијелу подносилац захтјева указује на грађења без дозволе (због девастације стамбеног фонда услед рата, како у пријератним мјестима становања тако указује и на ситуацију у којој је протјерано становништво остало да живи у објектима изграђеним у рату или непосредно након рата). Подносилац захтјева указује на огроман број таквих (нелегално изграђених) објеката. Такође, наводи да покретање поступка легализације покреће питање сношења бројних трошкова који су за већину грађана изузетно високи, те износи податке о броју поднијетих захтјева за легализацију објеката (Општина Ново Сарајево), али и одбијених захтјева за легализацију, односно оних који нису успјели у поступку легализације. Подносилац захтјева истиче да се грађани у таквој ситуацији заправо додатно санкционишу "деперсонализацијом".

21. Такође, у овом дијелу подносилац захтјева указује на значајну чињеницу да "постоји немали број грађана који је, у складу са законом који је важио прије доношења предметног закона, имао могућност да оствари право на пребивалиште и да га уредно пријави код надлежног органа, што је евентуално и учињено, али би такво раније стечено право изгубио јер таква лица нису била, нити су сада у могућности да из формално-техничких или суштинских разлога процес легализације објекта у којем обитавају доведу до успјешног окончања, чиме би стекли право да пријаве своје пребивалиште. То би значило да тај немали број лица, десетине хиљада грађана ове земље, изгубио раније стечено право на пријаву пребивалишта."

22. Даље, подносилац захтјева образлаже неуставност указујући на релевантне дијелове Устава Босне и Херцеговине, Европске конвенције и протокола уз Европску конвенцију, те других докумената (наведени у тачки 5 ове одлуке).

23. У односу на право на слободу кретања, подносилац захтјева наводи да је одредбама Протокола број 4 уз Европску конвенцију гарантовано право на пребивалиште, те је експлицитно прописано да се никаква ограничења не могу поставити у односу на остваривање овог права осим оних, како је прописано наведеном одредбом, која су у складу са законом и која су нужна у демократском друштву у интересу националне, односно државне безбједности или јавне безбједности, ради очувања јавног поретка, за спречавање криминала, за заштиту морала или ради заштите права и слобода других. Подносилац захтјева наводи да се са становишта принципа владавине права, уставне владавине, те принципа уставности полази од тога да сва регулатива на нивоу законских аката, прије свега, мора да буде у складу с Уставом и другим нормама уставне нарави. Подносилац

захтјева наводи: "У овом случају *in concreto*, сасвим је јасно да заснивање права власништва на некретнини/стамбеном објекту у којем се пребива, или закључење брака, односно заснивање ванбрачне заједнице са лицем које је власник некретнине у којој се пребива, или доживотно пребивање са родитељима који су власници или посједници некретнине, или усвојитељски или усвојенички статус и сл. – што су увјети за остваривање права на пребивалиште и слободу кретања прописани оспораваним одредбама предметног закона, никако не могу имати било какав значај или утицај на државну и јавну сигурност, очување јавног поретка, за спречавање криминала, те за заштиту морала. Такођер, јасно је да прописани увјети остваривања права на пребивалиште и његову пријаву према стварном стању не могу утицати на права осталих грађана у квалитативном и квантитативном смислу, нити се њихово прописивање може правдати очувањем јавног интереса у демократском друштву на појединим дијеловима територија Босне и Херцеговине – него управо супротно, тако да нису јасни разлози нормативне, вриједносне и правне природе због којих је законодавац посегнуо за оваквом врстом ограничења!? Заправо, није јасан легитимни циљ оваквог ограничења уз сва директна и индиректна кршења Устава Босне и Херцеговине и међународних споразума за заштиту људских права и темељних слобода, уколико се у овом случају уопште може говорити о постојању било каквог легитимног циља. Уствари, ограничење утврђено оспораваним одредбама предметног закона није имало легитимни циљ, нити се било какав легитимни циљ може правдати кршењем права на пријаву пребивалишта и слободу кретања, те посљедице томе, кршењем правног субјективитета и бројних других права и слобода грађана – непосредно и посредно, односно њиховим условљавањем искључујуће, условљавајуће и императивне нарави у овом случају. Осим тога, законодавац у поступку доношења оспораваних одредби предметног закона није на аргументован и несумњив начин утврдио посебан јавни интерес како би се овакво условљавање и ограничавање императивне и искључујуће нарави могло сматрати разумним, односно пропорционалним легитимном циљу који се ограничавањем жели постићи *in concreto*. При томе, такођер, треба имати у виду да законодавац није апсолутно неограничен у властитој процјени ове пропорционалности те би у сваком конкретном случају било каквог ограничавања људских права и темељних слобода, прописаних Европском конвенцијом и њеним протоколима, морао пружити ваљане аргументе и доказе који би ишли у прилог потреби таквог ограничавања. На овој аргументацији редовно се инсистира у пракси Европског суда да случајевима преиспитивања легитимности ограничавања људских права и темељних слобода гарантованих Европском конвенцијом и њеним протоколима."

24. Подносилац захтјева указује да су на идентичан начин прекршене и одредбе члана 12 Међународног пакта о грађанским и политичким правима, којим се такође гарантује право на пребивалиште и слободу кретања, одредбе члана 13 Универзалне декларације о правима човјека УН-а, те у вези с тим и алинеје 5 и 8 Преамбуле Устава Босне и Херцеговине, у којима се реферише на обавезност примјене ових међународних инструмената, као и Анекса I Устава Босне и Херцеговине, који је побројао све међународне документе који третирају људска права и који се директно примјењују у Босни и Херцеговини.

25. Подносилац захтјев истиче: "Ријеч је, дакле, о наметању потпуно неодговарајућих услова императивне, условавајуће и искључујуће нарави за ову врсту права, односно о условавању с обзиром на имовину и имовински статус грађана, с обзиром на брачни, ванбрачни или усвојенички статус, заједницу живота са родитељима власницима или посједницима стамбене некретнине и сл. Тиме је, по нашем мишљењу, директно прекршена и одредба члана II/4. Устава Босне и Херцеговине која експлицитно прописује да је уживање права и слобода, укључујући и право на пребивалиште и његову формалну пријаву и слободу кретања, осигурано свим лицима у Босни и Херцеговини без дискриминације и довођења у неповољнији положај по било којем основу, укључујући, између осталог, и имовину односно имовински статус – с обзиром на чињеницу постојања или непостојања права власништва, односно посједа на стамбеним некретнинама у овом конкретном случају. Осим тога, наведена одредба члана II/4. Устава Босне и Херцеговине такођер забрањује било какву дискриминацију с обзиром на гарантована права и темељне слободе у односу на било какав други статус, што у овом конкретном случају подразумева брачни, ванбрачни, сроднички или усвојенички статус. У смислу наведеног, спорним одредбама предметног закона несумњиво су у неповољнији – дискриминаторски положај доведени грађани Босне и Херцеговине с обзиром на имовину, односно имовинско стање, те с обзиром на брачни, ванбрачни, сроднички и усвојенички статус у погледу уживања права на пребивалиште, његову формалну пријаву, и слободу кретања те, посљедицом томе, и бројних других права и слобода чија могућност реализације пресудно одређује садржај правног субјективитета сваког грађанина, његову личност, достојанство и особност унутар друштва и у правном промету, чиме је, по нашем мишљењу, директно прекршен и члан II/4. Устава Босне и Херцеговине."

26. Подносилац захтјева наводи да се оспореним одредбама уводи стање потпуне правне неизвјесности, чиме се директно крши принцип правне сигурности, а тај принцип представља принцип уставне нарави од највишег значаја. Правни принципи, међу којима је и наведени принцип, посебна су правила принципијелне нарави. Ријеч је о правилима вишег реда уставне нарави која су сама по себи својерстан извор права, те се могу сматрати "законом за законодавца". Од њиховог поштовања и консеквентног имплементирања у правни систем земље зависи кохерентност тог система, а у овом конкретном случају и правна сигурност учесника друштвених односа као посебна вриједност *per se*. Принцип правне сигурности дио је сваког демократског правног поретка, па тако и правног поретка Босне и Херцеговине, посебно с обзиром на одредбу члана I/2 Устава Босне и Херцеговине, која је такође прекршена. Подносилац захтјева опет указује да закон мора бити у складу с Уставом, те би Уставни суд у конкретном предмету "морао препознати све вриједности уставне нарави које су повријеђене нелегитимном интервенцијом законодавца".

27. Коначно, подносилац захтјева наводи: "Важно је нагласити чињеницу у којој, према нашем мишљењу, треба тражити и примарне разлоге за доношење овакве врсте регулативе ограничавајућег, негирајућег и искључујућег карактера тамо гдје јој нема мјеста (с обзиром на природу права у питању!). Та чињеница тиче се посљедица примјене оспораваних одредби предметног закона на посебно осјетљиву повратничку популацију и на расељена лица, гдје се ова регулатива појављује као непремостива

препрека за пријаву пријератног пребивалишта – тиме и повратка становништва у пријератна мјеста становања, чиме се посебно покушава легализирати стање настало етничким чишћењем на подручју босанскохерцеговачког ентитета Република Српска. Имајући у виду одредбе Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини, посебно његовог Анекса 7. и Устава Босне и Херцеговине, те чињеницу да се темељем оспораваних одредби предметног закона повратничка популација доводи у изразито неповољнији положај обзиром на све специфичности њиховог положаја, то би ове околности настале примјеном оспораваних одредби предметног закона цијењени Уставни суд посебно морао узети у обзир".

б) Одговор на захтјев

28. Дом народа, Уставноправна комисија Дома народа, у одговору на захтјев доставио је мишљење којим Уставном суду препушта одлуку о поднијетом захтјеву.

29. Представнички дом је у одговору на захтјев навео да је захтјев Уставног суда за достављање одговора достављен Уставноправној комисији Представничког дома. Након тога, Уставноправна комисија Представничког дома доставила је мишљење у којем је констатовала да је Закон о пребивалишту и боравишту држављана Босне и Херцеговине донијела Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине у складу с надлежностима прописаним чланом IV/4 Устава Босне и Херцеговине.

IV. Релевантни прописи

30. У Уставу Босне и Херцеговине релевантне одредбе гласе:

Члан I

2. Демократска начела

Босна и Херцеговина је демократска држава, која функционише на принципу владавине права и на основу слободних и демократских избора.

Члан II

Људска права и основне слободе

2. Међународни стандарди

Права и слободе предвиђене Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода и њеним протоколима директно се примјењују у Босни и Херцеговини. Ови акти имају приоритет над свим другим законима.

3. Набрајање права

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

[...]

м) Право на слободу кретања и пребивалишта.

4. Недискриминација

Уживање права и слобода, предвиђених овим чланом или међународним споразумима наведеним у Анексу I овог Устава, обезбијеђено је свим лицима у Босни и Херцеговини без дискриминације по било којој основи као што су пол, раса, боја, језик, вјероисповијест, политичко или друго мишљење, национално и социјално поријекло или повезаност са националном мањином, имовина, рођење или други статус.

31. У Закону о пребивалишту и боравишту држављана Босне и Херцеговине ¹ ("Службени гласник

¹ Уставни суд напомиње да се ради о одредбама које су биле на снази у наведеном садржају до доношења измјена и допуна наведеног закона из 2015. године када су добиле садржај који апелант оспорава у захтјеву.

БиХ" бр. 32/01 и 56/08) релевантне одредбе пречишћеног текста сачињеног у Уставном суду БиХ гласиле су:

Члан 8.

Приликом пријављивања и одјављивања пребивалишта или боравишта држављани су дужни да дају тачне и истините податке.

У року од 60 дана од успоставе пребивалишта или 60 дана након ступања на снагу овог закона, који год период је дужи, држављанин подноси захтјев за пријаву пребивалишта/боравишта надлежном органу у мјесту свог пребивалишта или боравишта наводећи своју кућну адресу. Заједно за захтјевом он подноси личну карту или други доказ идентитета.

При пријави пребивалишта малољетника, која је узрокована промјеном пребивалишта лица/органи који су наведени у члану 7. став 2, поступају у складу са поступком наведеним у ставу 2. овог члана подносећи родни лист малољетника.

При пријави пребивалишта по рођењу дјетета лица/органи наведени у члану 7. став 2. пријављују дијете код надлежног органа у року од 60 дана након рођења дјетета поступајући у складу са поступком утврђеним у ставу 2. овог члана, подносећи родни лист дјетета.

Одјава пребивалишта може се извршити непосредно код надлежног органа или по службеној дужности. По пријему захтјева за пријаву пребивалишта у складу са поступком утврђеним у претходним ставовима овог члана, надлежни орган пријављује пребивалиште држављанина када се претходно изврши одјава пребивалишта. Надлежни орган којем је поднесен захтјев за пријаву пребивалишта по службеној дужности обавјештава надлежни орган у мјесту ранијег пребивалишта држављанина, ради одјаве пребивалишта. О одјави пребивалишта обавјештава се надлежни орган којем је поднесен захтјев за пријаву пребивалишта.

Поступак од подношења захтјева за пријаву пребивалишта до одјаве ранијег пребивалишта и од пријаве новог пребивалишта не може трајати дужи од 15 дана.

Надлежни орган је дужан да држављанину одмах изда потврђену копију обрасца пријаве, која ће служити као доказ да је лице извршило пријаву пребивалишта како је предвиђено овим законом. Потврђени образац такође служи као доказ да је надлежни орган омогућио одјаву ранијег пребивалишта држављанина.

Члан 8а.

Ако надлежни орган у поступку спроведеном по службеној дужности или по захтјеву странке која има правни интерес утврди да је држављанин БиХ пријавио пребивалиште или боравиште супротно одредбама члана 8. став 1. овог закона, рјешењем ће поништити пребивалиште.

Члан 32.

Надзор над провођењем овог закона врши МЦПК тако што:

1. контролише законитост управних аката и радњи надлежних органа;
2. предлаже, односно покреће поступак оцјене законитости управних аката надлежних органа;
3. налаже надлежном органу извршење одређених обавеза које су им наметнуте овим законом;
4. доноси упутства и инструкције ради јединственог поступања надлежних органа.

У року од 90 дана од дана објављивања овог закона МЦПК доноси подзаконске акте о:

а) јединственом обрасцу пријаве и одјаве по одредбама овог закона;

б) правилнику о вршењу надзора над провођењем овог закона;

ц) свим другим питањима неопходним за провођење овог закона.

У року од 90 дана од дана ступања на снагу овог закона, орган који води централну евиденцију у складу са законом који регулише област централне евиденције и размјене података у БиХ доноси прописе о:

а) заштити података у централној евиденцији у складу са законом који регулише заштиту података у БиХ;

б) начину достављања података;

ц) начину размјене података између органа који води централну евиденцију и надлежних органа.

32. У Закону о измјенама и допунама Закона о пребивалишту и боравишту држављана Босне и Херцеговине¹ ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 58/15) релевантне одредбе гласе:

Члан 2.

Члан 8. мијења се и гласи:

"Члан 8.

Приликом пријављивања и одјављивања пребивалишта држављани су дужни да дају тачне и истините податке.

У поступку пријављивања пребивалишта и адресе становања држављани су дужни да приложе доказ да имају ваљан основ за пребивалиште на адреси на којој се пријављују. Као доказ да држављанин има ваљан основ за пребивалиште на адреси на којој се пријављује сматра се један од следећих доказа:

а) доказ о власништву или сувласништву или посједу стана, куће или другог објекта за становање;

б) овјерен уговор о закупу или овјерен уговор о подстанарском односу уз овјерен доказ о власништву или сувласништву или посједу станодавца;

ц) потврда да се пред надлежним органом води спор о власништву, односно да је покренут поступак легализације или укњижавања објекта, стана или куће на адреси на којој се пријављује пребивалиште.

Као ваљан доказ за пребивалиште сматраће се и овјерена изјава станодавца из које је видљиво да станодавац испуњава услове прописане тач. а), б) и ц) из претходног става овог члана и да даје пристанак да одређено лице буде пријављено на његовој адреси становања.

Брачни или ванбрачни партнери и сродници првог степена у правој линији (родитељи и дјеца), усвојоци и усвојеници, у поступку пријављивања пребивалишта, могу поднијети захтјев за пријаву пребивалишта на адреси већ пријављеног брачног или ванбрачног партнера или сродника првог степена у правој линији, односно усвојоца или усвојеника само уз доказ о брачном или ванбрачном стању, сродству или усвојењу, без прибављања доказа из става 2. овог члана, уз евидентирање постојања оваквог односа.

Надлежни органи социјалног старања, старачки домови, геријатријске и друге специјализоване здравствене установе дужне су да релевантне податке о адресама становања итићеника и корисника својих услуга,

¹ Измјенама и допунама Закона о пребивалишту и боравишту држављана Босне и Херцеговине који је објављен у наведеном "Службеном гласнику" дошло је до измјена и допуна чл. 8, 8а и члана 32 став 3 тачка д), те су оне добиле садржај који је и сада на снази и који подносилац захтјева оспорава.

држављана Босне и Херцеговине, који у поступку пријаве пребивалишта не могу обезбиједити доказе из става 2. овог члана, доставе надлежном органу за пријављивање пребивалишта ради доказивања ваљаног основа за пријаву пребивалишта на адреси на којој се пријављују.

Држављанима БиХ који су у стању социјалне потребе и не могу обезбиједити доказе из става 2. овог члана, а нису код надлежних органа социјалног старања евидентирани као корисници помоћи, могу од надлежног органа социјалног старања захтијевати помоћ у прибављању доказа о ваљаном основу за пријаву пребивалишта на адреси на којој се пријављују.

[...]"

Члан 3.

Члан 8а. мијења се и гласи:

"Члан 8а.

Надлежни органи су дужни да, у року од пет година од дана ступања на снагу овог закона, за сваког држављанина са евидентираним пребивалиштем изврше провјеру испуњености услова из члана 8. ст. 2. 3. и 4. Докази се могу прикупљати електронским путем уз коришћење дигитално потписаних података код органа надлежних за вођење евиденција у којима се налазе релевантни подаци.

У поступку провјере испуњености услова, надлежни органи су дужни да са посебном пажњом и разумијевањем цијене доказе за осјетљиве и социјално угрожене категорије држављана БиХ из члана 8. ст. 4, 5. и 6.

У поступку провјере испуњености услова, могу се као релевантне користити: матичне књиге, евиденције некретнина, завода за запошљавање, здравствене заштите, пензијско-инвалидског осигурања, корисника комуналних и других услуга и сл., о чему ће посебно упутство донијети директор Агенције."

Члан 9.

У члану 32. став 3. иза тачке ц) додаје се нова тачка д) која гласи:

"д) провођењу члана 7а. став 1. и члана 8. ст. 2, 3. и 4. овог закона."

33. Закон о пребивалишту и боравишту држављана Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ" бр. 32/01, 56/08 и 58/15) За потребе ове одлуке користи се неслужбени пречишћени текст сачињен у Уставном суду БиХ, који гласи:

Члан 8.

Приликом пријављивања и одјављивања пребивалишта држављани су дужни да дају тачне и истините податке.

У поступку пријављивања пребивалишта и адресе становања држављани су дужни да приложе доказ да имају ваљан основ за пребивалиште на адреси на којој се пријављују. Као доказ да држављанин има ваљан основ за пребивалиште на адреси на којој се пријављује сматра се један од следећих доказа:

а) доказ о власништву или сувласништву или посједу стана, куће или другог објекта за становање;

б) овјерен уговор о закупу или овјерен уговор о подстанарском односу уз овјерен доказ о власништву или сувласништву или посједу станодавца;

ц) потврда да се пред надлежним органом води спор о власништву, односно да је покренут поступак легализације или укњижавања објекта, стана или куће на адреси на којој се пријављује пребивалиште.

Као ваљан доказ за пребивалиште сматраће се и овјерена изјава станодавца из које је видљиво да

станодавац испуњава услове прописане тач. а), б) и ц) из претходног става овог члана и да даје пристанак да одређено лице буде пријављено на његовој адреси становања.

Брачни или ванбрачни партнери и сродници првог степена у правој линији (родитељи и дјеца), усвојоци и усвојеници, у поступку пријављивања пребивалишта, могу поднијети захтјев за пријаву пребивалишта на адреси већ пријављеног брачног или ванбрачног партнера или сродника првог степена у правој линији, односно усвојоца или усвојеника само уз доказ о брачном или ванбрачном стању, сродству или усвојењу, без прибављања доказа из става 2. овог члана, уз евидентирање постојања оваквог односа.

Надлежни органи социјалног старања, старачки домови, геријатријске и друге специјализоване здравствене установе дужне су да релевантне податке о адресама становања итд. и корисника својих услуга, држављана Босне и Херцеговине, који у поступку пријаве пребивалишта не могу обезбиједити доказе из става 2. овог члана, доставе надлежном органу за пријављивање пребивалишта ради доказивања ваљаног основа за пријаву пребивалишта на адреси на којој се пријављују.

Држављанима БиХ који су у стању социјалне потребе и не могу обезбиједити доказе из става 2. овог члана, а нису код надлежних органа социјалног старања евидентирани као корисници помоћи, могу од надлежног органа социјалног старања захтијевати помоћ у прибављању доказа о ваљаном основу за пријаву пребивалишта на адреси на којој се пријављују.

Лицу које нема мјесто и адресу становања, нити средстава којим би могло намирити потребу становања (у даљем тексту: бескућник) надлежни орган социјалног старања може омогућити да пријави пребивалиште на адреси установе социјалног старања, а у том случају бескућник је дужан да надлежном органу и установи социјалног старања достави адресу за контакт, која може бити код физичког или правног лица уз њихову сагласност.

Грађанин је дужан да надлежном органу пријави своје пребивалиште у року од 15 дана од дана настајења на адреси на којој пријављује пребивалиште.

При пријави пребивалишта малољетника орган или лице из члана 7. став 2. Закона прилажу родни лист малољетника.

При пријави пребивалишта по рођењу дјетета, лице или орган из става 8. овог члана пријављују дјете код надлежног органа у року од 30 дана након рођења дјетета прилажући родни лист дјетета.

Члан 8а.

Надлежни органи су дужни да, у року од пет година од дана ступања на снагу овог закона, за сваког држављанина са евидентираним пребивалиштем изврше провјеру испуњености услова из члана 8. ст. 2. 3. и 4. Докази се могу прикупљати електронским путем уз коришћење дигитално потписаних података код органа надлежних за вођење евиденција у којима се налазе релевантни подаци.

У поступку провјере испуњености услова, надлежни органи су дужни да са посебном пажњом и разумијевањем цијене доказе за осјетљиве и социјално угрожене категорије држављана БиХ из члана 8. ст. 4, 5. и 6.

У поступку провјере испуњености услова, могу се као релевантне користити: матичне књиге, евиденције некретнина, завода за запошљавање, здравствене заштите, пензијско-инвалидског осигурања, корисника

комуналних и других услуга и сл., о чему ће посебно упутство донијети директор Агенције.

Поглавље VI – ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 32.

Надзор над провођењем овог закона врши МЦПК тако што:

1. контролише законитост управних аката и радњи надлежних органа;
2. предлаже, односно покреће поступак оцјене законитости управних аката надлежних органа;
3. налаже надлежном органу извршење одређених обавеза које су им наметнуте овим законом;
4. доноси упутства и инструкције ради јединственог поступања надлежних органа.

У року од 90 дана од дана објављивања овог закона МЦПК доноси подзаконске акте о:

- а) јединственом обрасцу пријаве и одјаве по одредбама овог закона;
- б) правилнику о вршењу надзора над провођењем овог закона;
- ц) свим другим питањима неопходним за провођење овог закона.

У року од 90 дана од дана ступања на снагу овог закона, орган који води централну евиденцију у складу са законом који регулише област централне евиденције и размјене података у БиХ доноси прописе о:

- а) заштити података у централној евиденцији у складу са законом који регулише заштиту података у БиХ;
- б) начину достављања података;
- ц) начину размјене података између органа који води централну евиденцију и надлежних органа.
- д) провођењу члана 7а. став 1. и члана 8. ст. 2, 3. и 4. овог закона.

V. Допустивост

34. При испитивању допустивости захтјева Уставни суд је пошао од одредбе члана VI/3а) Устава Босне и Херцеговине.

35. Члан VI/3а) Устава Босне и Херцеговине гласи:

а) Уставни суд има искључиву надлежност да одлучује у споровима који по овом Уставу настају између ентитета, или између Босне и Херцеговине и једног или оба ентитета, или између институција Босне и Херцеговине, укључујући, али се не ограничавајући само на то:

- Да ли је одлука неког ентитета да успостави специјални паралелни однос са неком од сусједних држава сагласна овом Уставу, укључујући и одредбе које се односе на суверенитет и територијални интегритет Босне и Херцеговине.

- Да ли је неки члан устава или закона ентитета у сагласности са овим Уставом.

Спорове могу покретати само чланови Предсједништва, предсједавајући

Министарског савјета, предсједавајући или замјеник предсједавајућег било којег вијећа Парламентарне скупштине, једна четвртина чланова било којег вијећа Парламентарне скупштине или једна четвртина било ког законодавног вијећа неког ентитета.

36. У конкретном предмету подносилац захтјева је Жељко Комшић, члан Предсједништва Босне и Херцеговине, што значи да је захтјев поднијело овлашћено лице из члана VI/3а) Устава Босне и Херцеговине.

VI. Меритум

37. У конкретном случају подносилац захтјева сматра да оспорене одредбе нису у складу са чл. I/2, II/2, II/3м),

II/4 и II/5 Устава Босне и Херцеговине, алинеје 5 и 8 Преамбуле Устава Босне и Херцеговине, Анексом I Устава Босне и Херцеговине, чланом 14 Европске конвенције, чланом 2 ст. 1, 3 и 4 Протокола број 4 уз Европску конвенцију, чланом 1 Протокола број 12 уз Европску конвенцију, чл. 2 став 2, 5 став 1, 12 и 16 Међународног пакта о грађанским и политичким правима, чл. 2 став 1, 4 и 5 став 1 Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима, чл. 6 и 13 Универзалне декларације о људским правима УН-а, чланом 4 ст. 2 и 3 Оквирне конвенције за заштиту националних мањина и Анексом 7 Општег оквирног споразума за мир у БиХ.

38. Уставни суд најприје указује на одредбе које подносилац захтјева оспорава у предметном захтјеву:

Члан 8 став 2

У поступку пријављивања пребивалишта и адресе становања држављани су дужни приложити доказ да имају ваљан основ за пребивалиште на адреси на којој се пријављују. Као доказ да држављанин има ваљан основ за пребивалиште на адреси на којој се пријављује сматра се један од следећих доказа:

- а) Доказ о власништву или сувласништву или посједу стана, куће или другог објекта за становање.
- б) Овјерен уговор о закупу или овјерен уговор о подстанарском односу уз овјерен доказ о власништву или сувласништву или посједу станодавца.
- ц) Потврда да се пред надлежним органом води спор о власништву, односно да је покренут поступак легализације или укњижавања објекта, стана или куће на адреси на којој се пријављује пребивалиште.

Члан 8 став 3

Као ваљан доказ за пребивалиште сматраће се и овјерена изјава станодавца из које је видљиво да станодавац испуњава услове прописане тач. а), б) и ц) из претходног става овог члана и да даје пристанак да одређено лице буде пријављено на његовој адреси становања.

Члан 8 став 4

Брачни или ванбрачни партнери и сродници првог степена у правој линији (родитељи и дјеца), усвојоци и усвојеници, у поступку пријављивања пребивалишта, могу поднијети захтјев за пријаву пребивалишта на адреси већ пријављеног брачног или ванбрачног партнера или сродника првог степена у правој линији, односно усвојоца или усвојеника само уз доказ о брачном или ванбрачном стању, сродству или усвојењу, без прибављања доказа из става 2. овог члана, уз евидентирање постојања оваквог односа.

Члан 8 став 5

[...] који у поступку пријаве пребивалишта не могу обезбиједити доказе из става 2. овог члана, [...] за пријављивање пребивалишта ради доказивања ваљаног основа [...].

Члан 8 став 6

[...] и не могу обезбиједити доказе из става 2. овог члана, [...] у прибављању доказа о ваљаном основу за пријаву пребивалишта на адреси на којој се пријављују.

Члан 8 а

Надлежни органи су дужни да, у року од пет година од дана ступања на снагу овог закона, за сваког држављанина са евидентираним пребивалиштем изврше провјеру испуњености услова из члана 8. ст. 2. 3. и 4. Докази се могу прикупљати електронским путем уз коришћење дигитално потписаних података код органа

надлежних за вођење евиденција у којима се налазе релевантни подаци.

У поступку провјере испуњености услова, надлежни органи су дужни да са посебном пажњом и разумијевањем цијене доказе за осјетљиве и социјално угрожене категорије држављана БиХ из члана 8. ст. 4, 5. и 6.

У поступку провјере испуњености услова, могу се као релевантне користити: матичне књиге, евиденције некретнина, завода за запошљавање, здравствене заштите, пензијско-инвалидског осигурања, корисника комуналних и других услуга и сл., о чему ће посебно упутство донијети директор Агенције.

Члан 32 став 3 тачка д)

[...] и члана 8. ст. 2., 3. и 4. овог закона.

39. Уставни суд подсјећа да је у Одлуци број У 5/15 одлучивао о уставности одредби истог закона, које су поново оспорене предметним захтјевом, те одлучио да су оспорене одредбе у складу са чл. II/3м), II/4 и II/5 Устава Босне и Херцеговине. Одредбе које су поново оспорене предметним захтјевом су члан 8 ст. 2, 3, 4, 5 и 6, члан 8.а и члан 32 став 3 тачка д) Закона о пребивалишту и боравишту држављана Босне и Херцеговине (види тачку 33).

40. Када се упореде одредбе Закона о пребивалишту и боравишту држављана БиХ о којима је Уставни суд одлучио у Одлуци број У 5/15 и одредбе истог закона које су оспорене у конкретном случају, произлази да Уставни суд у Одлуци број У 5/15 није одлучио о одредбама члана 8.а, ст. 2 и 3 и члана 32 став 3 тачка д) Закона о пребивалишту и боравишту држављана Босне и Херцеговине (види тачку 33).

41. Имајући у виду да је о уставности већине одредаба Закона о пребивалишту и боравишту држављана БиХ чија се уставност оспорава у конкретном случају већ одлучено у Одлуци број У 5/15, Уставни суд напомиње да, сходно његовој ранијој пракси (види предмет број У 23/18, одлука о допуњивости и меритуму од 5. јула 2019. године), ипак може испитати исте, а поново оспорене одредбе с обзиром на то да се ради о сличним, али не и о истим наводима из захтјева за оцјену уставности.

42. Уставни суд ће наводе подносиоца захтјева испитати у односу на све оспорене одредбе, не правећи посебну разлику између одредби о чијој је уставности већ одлучено, као и одредби о чијој уставности није одлучено с обзиром на то да се највећи дио навода односи на одредбе о чијој уставности је већ одлучено Одлуком број У 5/15, те их није могуће раздвојити. Уставност оспорених одредби Уставни суд ће испитати у односу на члан I/2 Устава Босне и Херцеговине, члан II/3м) Устава Босне и Херцеговине и члан 2 Протокола број 4 уз Европску конвенцију, као и члан II/4 Устава Босне и Херцеговине. Прво ће се дати образложење у односу на право на слободу кретања и пребивалишта.

43. Члан II/3м) Устава Босне и Херцеговине гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

м) Право на слободу кретања и пребивалишта.

44. Члан 2 Протокола број 4 уз Европску конвенцију у релевантном дијелу гласи:

Слобода кретања

1. Свако ко се законито налази на територији једне државе има на тој територији право на слободу кретања и слободу избора боравишта.

[...]

3. Никаква ограничења не могу се поставити у односу на остваривање ових права осим оних која су у складу са законом и која су неопходна у демократском друштву у интересу државне или јавне безбједности, ради очувања јавног поретка, ради спречавања криминала, ради заштите здравља или морала, или ради заштите права и слобода других.

4. Права из става 1 могу се у одређеним областима, такође, подвргнути ограничењима која су уведена у складу са законом и оправдана јавним интересом у демократском друштву.

45. У Одлуци број У 5/15 у тачки 21 наведено је да су дефинисани докази који се сматрају ваљаним правним основом за пребивалиште на адреси на коју се пријављује држављанин БиХ, те је надаље указано који су то докази који произлазе из текста саме одредбе (измијењеног члана 8 ст. 2, 3 и 4 и одредбе ст. 5 и 6). Даље је указано на одредбу члана 8.а којом је прописана провјера свих евидентираних пребивалишта у року од пет година од ступања на снагу Закона о измјенама и допунама (ступио на снагу 29. јула 2015. године). Такође, Уставни суд је навео да је законодавац, прописујући доказе који могу бити ваљан правни основ за пријаву пребивалишта, прописао широк спектар доказа за које Уставни суд сматра да су разумни и објективни.

46. Имајући у виду наведено, те доводећи то у везу с наводима из конкретног захтјева, Уставни суд наглашава да подржава свој став да је законодавац прописао широк спектар доказа. За пријаву пребивалишта (мисли се на оспорени члан 8 ст. 2–6) тражи се доказ о својини или сусвојини или посједу стана, куће или другог објекта за становање. При томе, законодавац је оставио могућност да и лица која воде спор о својини или која су покренула поступак легализације или укњижбе потврде о покренутом поступку користе као доказ за пријаву пребивалишта.

47. Осим тога, Уставни суд примјећује да оспорени члан 8 ст. 2–6 прописује и доказ о посједу стана, куће или другог објекта за становање, без даљњих прецизирања. Уставни суд напомиње да је посјед (према Закону о стварним правима) фактичка власт на ствари, односно фактичко стање на ствари заштићено правом. Лица која тврде да имају посјед над непокретностима требају то да докажу, али се не траже исти услови који су потребни за доказивање права својине и упис у земљишне књиге.

48. Из оспорених одредби члана 8 ст. 2–6 јасно произлази да се пријава може извршити чак и када лице које се пријављује нема својину или сусвојину или посјед, већ и на основу уговора о закупу непокретности, или на основу уговора о подстанарском односу (уз овјерен доказ о својини, сусвојини или посједу станоодавца) или уз овјерену изјаву станоодавца (из које је видљиво да станоодавац испуњава прописане услове из тачака а), б) и ц) из става 2 члана 8) који да пристанак да одређено лице буде пријављено на његовој адреси становања. Дакле, у том случају лице које се пријављује не треба доказ о својини, односно сусвојини или посједу, односно то није императив за лице које се пријављује.

49. Такође, из оспорених одредби члана 8 ст. 2–6 јасно произлази да одређени статус (брачни, ванбрачни, сроднички, усвојенички) омогућава пријаву пребивалишта на адреси већ пријављеног брачног, односно ванбрачног друга, сродника итд., уз доказ о брачном или ванбрачном стању, сродству, усвојењу, без прибављања доказа из става 2. Дакле, пријаве по основу сродства, брака итд. ни у којем случају не траже као императив имовину онога који се жели пријавити, како се то тврди у захтјеву за оцјену

уставности, већ управо супротно додаје сасвим нови основ за пријаву пребивалишта.

50. У односу на наводе да је законодавац оспореним одредбама члана 8 ст. 2–6 поопштрио критеријуме у односу на одредбе које су раније биле на снази, Уставни суд наглашава да је у Одлуци број У 5/15 у тачки 23 наведено да је Савјет министара БиХ уз Приједлог закона о измјенама и допунама Закона о пребивалишту и боравишту доставио образложење за предложене измјене, те су као разлози наведене стварне потребе произашле из практичне примјене прописа у вези с електронским потписом, те потребе да се побољша законски текст прецизирањем услова за пријаву и одјаву пребивалишта и боравишта ради спречавања злоупотребе тог института. У образложењу је такође наведено да је "стратегија развоја система докумената била од круцијалног значаја да БиХ добије безвизни режим. Стратегијом је предвиђено унапређење система личних докумената. Полазни основ за систем личних докумената су поуздане евиденције пребивалишта и боравишта. Ма колико у безбједносном смислу били квалитетни, лични документи ће представљати 'мртво слово' ако иза њих не стоје тачне евиденције пребивалишта и боравишта на којима се могу лоцирати лица на чије име гласе. Међународна сарадња у области извршења санкција је европски стандард, а незамислива је без поузданих евиденција пребивалишта и боравишта. Босна и Херцеговина је једна од ријетких држава која уопште у дипломатско-конзуларним представништвима нема евиденцију својих држављана који бораве на подручју које покрива".

51. Уставни суд, дакле, налази да је закон јасно прописао услове за пријаву, наводећи доказе који могу бити ваљан правни основ, а Уставни суд налази да постоји легитимни циљ за наведено, односно јавни интерес који је наведен у Одлуци број У 5/15, који се огледа у обезбјеђивању тачних и истинитих евиденција о пријављеним пребивалиштима и у потреби да се унаприједи систем личних докумената. Наиме, "злоупотреба права" може бити далеко већа ако постоји могућност пријаве без било каквог доказа да ће лице које се пријављује заиста живјети на пријављеној адреси, него када се траже одређени докази за наведено. Осим тога, опет указујући на спектар прописаних доказа за пријаву пребивалишта, али и на олакшице приликом провере испуњености услова за пријављене држављане, Уставни суд у наведеним одредбама не може да пронађе непропорционалност на којој инсистира подносилац захтјева, нити у односу на повратнике (о којима је већ одлучио у Одлуци број У 5/15), нити у односу на било које друго лице.

52. Уставни суд опет упућује на став из Одлуке број У 5/15 (подносилац захтјева је навео да је могуће да у примјени одредби полицијски органи пристрасно и тенденциозно тумаче закон) у којем је јасно навео да је рад полицијских органа регулисан законом, као и да постоји судска заштита чак и у случају евентуалних незаконитих радњи тих органа. У вези с достављеним информацијама о прекршајним поступцима против грађана Сребренице, уколико су они заиста били незаконити, могла се поднијети апелација Уставном суду. Осим тога, Уставни суд примјећује да се достављена документација подносиоца пријаве односи на период прије ступања на снагу оспорених одредби (информације о прекршајним поступцима за 2013–2014. годину), те је сасвим јасно да се наведено не може довести у везу с оспореним одредбама које су ступиле на снагу.

53. Стога, имајући у виду закључак из Одлуке број У 5/15, као и све претходно наведено у конкретном предмету, Уставни суд налази да су оспорене одредбе у складу са чланом II(3м) Устава Босне и Херцеговине и чланом 2 Протокола број 4 уз Европску конвенцију.

54. Члан I/2 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Босна и Херцеговина је демократска држава, која функционише на принципу владавине права и на основу слободних и демократских избора.

55. Уставни суд примјећује да подносилац захтјева сматра да се оспореним одредбама крши члан I/2 Устава Босне и Херцеговине, те да закон мора најприје бити у складу с Уставом. Уставни суд подсјећа да је у својој досадашњој пракси наведени члан тумачио тако да садржи принцип владавине права. Принцип владавине права означава систем политичке власти заснован на томе да како грађани тако и сами носиоци државне власти поштују устав, законе и друге прописе. Сви закони, други прописи, као и поступци носилаца власти морају бити у складу са уставом. Осим тога, овај принцип захтијева да сви уставни закони и други прописи који се доносе морају бити усклађени с уставним принципима, што значи да правни систем почива на хијерархији правних аката, почевши од устава као највишег правног акта, па до подзаконских аката (види, између осталих, Уставни суд, одлуке о допустивости и меритуму бр. У 21/16 од 1. јуна 2017. године, тачка 19 и У 6/06 од 29. марта 2008. године, тачка 22).

56. Надаље, принцип владавине права није ограничен само на формално поштовање уставности и законитости, већ захтијева да сви правни акти (закони, прописи и сл.) имају одређен садржај, односно квалитет примјерен демократском систему, тако да служе заштити људских права и слобода у односима грађана и тијела јавне власти у оквиру демократског политичког система. У вези с тим, Уставни суд подсјећа да стандард квалитета закона тражи да правна норма буде доступна лицима на која се примјењује и да буде за њих предвидљива, то јест довољно прецизна да они могу стварно и конкретно знати своја права и обавезе до степена који је разуман у датим околностима, како би се према њима могли понашати (види Одлука о допустивости и меритуму број У 15/18 од 29. новембра 2018. године, тачка 26).

57. Дакле, подносилац захтјева сматра да садржај оспорених одредби не задовољава принцип владавине права из члана I/2 Устава Босне и Херцеговине. Суштински, подносилац захтјева се противи садашњем законском рјешењу као "императивном, искључујућем и условљавајућем". Подносилац захтјева инсистира да се због значаја права на пребивалиште, из којег се касније црпи бројна друга права, остваривање права на пријаву пребивалишта омогући и по другим основима "поштујући критеријуме истинитости, тачности и намјере сталног настањивања".

58. Овдје Уставни суд подсјећа на свој раније утврђени став да закон не мора бити идеалан да би био у складу с Уставом. Наведени принцип се у поступку апстрактне контроле уставности не може оспоравати с аспекта да ли је то најбоље могуће рјешење или да ли би другачије рјешење било праведније и боље. Очигледно да, у овом случају, подносилац захтјева сматра да критеријуми за пријаву пребивалишта из члана 8 ст. 2–6 не би требали гласити како сада гласе, већ би требали бити замијењени другим критеријумима које подносилац захтјева сматра одговарајућим, и то критеријумима "истинитости, тачности и намјере сталног настањивања". Међутим, таква питања се

могу постављати само надлежном законодавцу у законом предвиђеној процедури која се односи на измјене и допуне закона. Уставни суд је у више својих одлука нагласио да није надлежан да испитује уставност закона према члану VI/3а) Устава Босне и Херцеговине с аспекта да ли су одређена законска рјешења добра или лоша, да ли би могла бити боља или би се нешто могло регулисати на други начин итд. Према надлежности из члана VI/3а) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд је искључиво надлежан да утврди да ли је одређена законска одредба у складу с "овим уставом". Стога, имајући у виду закључак из Одлуке број У 5/15, као и све претходно наведено у конкретном предмету, Уставни суд налази да су оспорене одредбе у складу са чланом I/2 Устава Босне и Херцеговине.

59. Даље, подносилац захтјева указује на повреду права на недискриминацију у вези с правом на пребивалиште.

Члан II/4 Устава Босне и Херцеговине гласи:

4. Недискриминација

Уживање права и слобода, предвиђених овим чланом или међународним споразумима наведеним у Анексу I овог Устава, обезбијеђено је свим лицима у Босни и Херцеговини без дискриминације по било којој основи као што су пол, раса, боја, језик, вјероисповијест, политичко или друго мишљење, национално и социјално поријекло или повезаност са националном мањином, имовина, рођење или други статус.

60. Уставни суд опет указује да је у Одлуци број У 5/15 испитао наводе подносиоца захтјева о дискриминацији повратника (Бошњака и Хрвата који се желе вратити на територију Републике Српске), те није могао закључити да оспорене одредбе отварају питање дискриминације забрањене чланом II/4 Устава Босне и Херцеговине у вези с правом на слободу кретања и пребивалишта и слободан повратак избјеглица и расељених лица у своје домове. Таквим легислативним дјеловањем у области уређења права на пребивалиште и провјере евидентираних пребивалишта законодавац ни на који начин није довео у питање право било којег држављанина Босне и Херцеговине да слободно одабере мјесто пребивалишта, нити му је ограничио слободу кретања у смислу члана II/3м) и II/5 Устава Босне и Херцеговине.

61. У односу на наводе подносиоца захтјева да су "спорним одредбама предметног закона несумњиво у неповољнији дискриминаторски положај доведени грађани Босне и Херцеговине с обзиром на имовину, односно имовинско стање, те с обзиром на брачни, ванбрачни, сроднички и усвојенички статус у погледу уживања права на пребивалиште", Уставни суд може само да упути на претходне закључке из ове одлуке. Законодавац је прописао више основа за пријаву пребивалишта, те је као један од доказа доказ о својини, сусвојини или посједу. Међутим, неспорно је (а што је наведено у претходним тачкама одлуке) да и лица која немају имовину могу пријавити пребивалиште, уз испуњење законом прописаних услова. Дакле, не постоји "искључење" или "забрана" на основу "имовине", већ доказ о својини, сусвојини и посједу (а посјед није синоним за својину лица које се пријављује) представља доказ о ваљаном основу за пријаву пребивалишта.

62. Брак, односно ванбрачна заједница као један однос између лица, али и сродство или усвојење (потпуно другачији однос наспрам брака) представљају основе за пријаву пребивалишта. При томе се никоме не намеће обавеза закључења брака ради пријаве пребивалишта, нити је забрањено лицима која нису у браку да пријаве

пребивалиште. Исто се односи на родитеље или дјецу, с тим што је управо веома честа појава да се дјеца (бар неколико година након што постану пунољетна) најчешће и пријављују на адреси на којој им живе родитељи. Међутим, то ни у којем случају не значи, нити је подносилац захтјева за наведено дао било какво образложење или доказ, да, на примјер, дјеца не могу пријавити пребивалиште гдје год желе, уз испуњење услова прописаних законом. Дакле, ради се о покушају подносиоца захтјева да такве односе (брак, сродство) прикаже дискриминаторским, а за шта није дао нити један ваљан основ. Како је Уставни суд већ раније навео у овој одлуци, али и у Одлуци број У 5/15, "оваквим легислативним дјеловањем у области уређења права на пребивалиште и провјере евидентираних пребивалишта законодавац ни на који начин није довео у питање право било којег држављанина Босне и Херцеговине да слободно одабере мјесто пребивалишта, нити му је ограничио слободу кретања у смислу члана II/3м) и II/5 Устава Босне и Херцеговине". За другачију одлуку подносилац захтјева у конкретном предмету није понудио јасне и увјерљиве доказе.

63. С обзиром на то да је подносилац захтјева издвојио припаднике ромске националне мањине као лица чије животне потребе законодавац није узео у обзир приликом доношења оспорених одредби и тиме им отежао услове за пријаву пребивалишта, Уставни суд опет указује да припадници ромске националне мањине имају иста права на пријаву пребивалишта као и сви остали грађани Босне и Херцеговине, и то под једнаким условима. Чињеница да припадници ромске мањине, како то наводи подносилац захтјева, "чак нису уписани у матичне књиге" јесте неспорно проблем о којем држава треба да води рачуна, међутим, исто је тако неспорно да тај проблем не произлази из оспорених одредаба Закона о пријави пребивалишта и боравашта држављана БиХ, нити настаје њиховом примјеном. Из наведеног јасно произлази да припадници ромске националне мањине нису ни на који начин дискриминисани оспореним одредбама, нити им је одузето било које право.

64. Стога, Уставни суд закључује да оспорене одредбе нису у супротности са чланом II/4 Устава Босне и Херцеговине у вези са чланом II/3м) Устава Босне и Херцеговине. Уставни суд не сматра да је потребно додатно разматрати остале наводе о дискриминацији у односу на права из Европске конвенције и осталих међународних докумената.

VII. Закључак

65. Уставни суд закључује да је одредба члана 8 ст. 2, 3, 4, 5 и 6, члана 8.а, те члана 32 став 3 тачка д) Закона о пребивалишту и боравашту држављана БиХ компатибилна са чланом I/2, II/3м) и II/4 Устава Босне и Херцеговине у вези с правом на слободу кретања и пребивалишта будући да је оспореним одредбама јасно регулисан широк спектар доказа који су разумни и објективни за пријаву пребивалишта, који су прописани у јавном интересу и имају легитиман циљ, као и "додатних" доказа у поступку провјере пријављених држављана с евидентираним пребивалиштем, а што је обавеза надлежног органа, те се једнако примјењују на све грађане Босне и Херцеговине.

66. На основу члана 59 ст. (1) и (3) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

67. У смислу члана 43 Правила Уставног суда, потпредсједник Мирсад Ћеман је дао изјаву о неслагању с одлуком већине.

68. У складу са чланом VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Златко М. Кнежевић, с. р.

Уставни суд Босне и Херцеговине у пленарном сазиву, у предмету број **U 1/21**, рјешавајући захтјев Жeljка Комшића, члана Предсједништва Босне и Херцеговине, на основу члана VI/3.a) Устава Босне и Херцеговине, члана 57. став (2) алинеја b) и члана 59. ст. (1) и (3) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – пречишћени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Златко М. Кнежевић, предсједник

Мато Тодић, потпредсједник

Мирсад Ћеман, потпредсједник

Тудор Пантиру, судија

Валерија Галић, суткиња

Миодраг Симиновић, судија

Сеада Палаврић, суткиња

Ангелика Нуссбергер, суткиња

Хелен Келлер, суткиња

на сједници одржаној 26. маја 2021. године донио је

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Одлучујући о захтјеву **Жeljка Комшића**, члана Предсједништва Босне и Херцеговине, за оцјену компатибилности члана 8. ст. 2, 3, 4, 5. и 6, члана 8.a и члана 32. став 3. тачка d) Закона о пребивалишту и боравишту држављана Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ" бр. 32/01, 56/08 и 58/15) са члановима I/2, II/3.m) и II/4. Устава Босне и Херцеговине у вези с правом на слободу кретања и пребивалишта,

утврђује се да су члан 8. ст. 2, 3, 4, 5. и 6, члан 8.a и члан 32. став 3. тачка d) Закона о пребивалишту и боравишту држављана Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ" бр. 32/01, 56/08 и 58/15) у складу са члановима I/2, II/3.m) и II/4. Устава Босне и Херцеговине у вези с правом на слободу кретања и пребивалишта.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и "Службеном гласнику Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Члан Предсједништва Босне и Херцеговине Жeljко Комшић поднио је 7. јануара 2021. године Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) захтјев за оцјену компатибилности члана 8. ст. 2, 3, 4, 5. и 6, члана 8.a и члана 32. став 3. тачка d) Закона о пребивалишту и боравишту држављана Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ" бр. 32/01, 56/08 и 58/15; у даљњем тексту: оспорене одредбе) са члановима I/2, II/2, II/3.m), II/4. и II/5. Устава Босне и Херцеговине, алинеје 5. и 8. Пreamбуле Устава Босне и Херцеговине, Анекс I Устава Босне и Херцеговине, чланом 14. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљњем тексту: Европска конвенција), чланом 2. ст. 1, 3. и 4. Протокола број 4 уз Европску конвенцију, чланом 1. Протокола број 12 уз Европску конвенцију, чланом 2. став 2, чланом 5. став 1, чланом 12. и чланом 16. Међународног пакта о грађанским и политичким правима, чланом 2. став 1, чланом 4. и чланом 5. став 1. Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима, чл. 6. и 13. Универзалне декларације о људским правима UN-a, чланом 4. ст. 2. и 3. Оквирне конвенције за заштиту националних мањина и Анеksom 7. Опћег оквирног споразума за мир у БиХ.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. На основу члана 23. став (2) Правила Уставног суда, од Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине, Дома народа и Представничког дома затражено је 2. фебруара 2021. године да доставе одговор на захтјев.

3. Позвани су доставили одговор.

III. Zahtjev

a) Navodi iz zahtjeva

4. Уставни суд примјећује да је подносилац захтјева навео да је дио одредаби које се оспоравају конкретним захтјевом био предмет разматрања пред Уставним судом (Одлука број *U 5/15* од 26. новембра 2015. године), али да Уставни суд у наведеној одлуци није узео у обзир чињеничне и правне аргументе који се износе у конкретном захтјеву.

5. Подносилац захтјева је навео да су одредбе члана 8. ст. 2, 3, 4, дио одредбе става 5, и то ријећи "који у поступку prijаве пребивалишта не могу осигурати доказе из става 2. овог члана" и ријећи "за пријављивање пребивалишта ради доказивања ваљаног основа", дио одредбе става 6, и то ријећи "и не могу осигурати доказе из става 2. овог члана" и ријећи "у прибављању доказа о ваљаном основу", члан 8.a и дио одредбе члана 32. став 3. тачка d), и то ријећи "и члана 8. ст. 2, 3. и 4." Закона о пребивалишту и боравишту држављана Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ" бр. 32/01, 56/08 и 58/15) супротне чл. I/2, II/2, II/3.m), II/4, II/5. Устава Босне и Херцеговине, алинеје 5. и 8. Пreamбуле Устава Босне и Херцеговине, Анекс I Устава Босне и Херцеговине, члану 14. Европске конвенције, члану 2. ст. 1, 3. и 4. Протокола број 4 уз Европску конвенцију, члану 1. Протокола број 12 уз Европску конвенцију, члану 2. став 2, члану 5. став 1, члану 12. и члану 16. Међународног пакта о грађанским и политичким правима, члану 2. став 1, члану 4. и члану 5. став 1. Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима, чл. 6. и 13. Универзалне декларације о људским правима UN-a, члану 4. ст. 2. и 3. Оквирне конвенције за заштиту националних мањина и Анексу 7. Опћег оквирног споразума за мир у БиХ.

6. Подносилац захтјева наводи слjedeће: "Већ на први поглед, имајући у виду природу права на пребивалиште, те конзеквенте правне и фактичке нарави које се везују за чињеницу пријаве пребивалишта, јасно је да оваква врста експлицитног 'prenormiranja' и интродукције увјета императивне, условљавачуће и искључујуће нарави може да произведе (и производи!) бројне проблеме у пракси са становишта права и темелјних слобода грађана гарантованих нормama уставне нарави. Наиме, ријеч је о праву и предмету регулативе који не трпи експлицитно прописивање на императиван – условљавачући и искључујући начин, гдје се отвара могућност – по оспораваним одредбама предметног закона да се значајан круг лица, која се могу наћи у различитим животним ситуацијама које не одговарају рестриктивно постављеним критеријима, лиши права на пребивалиште, односно да им се онемогучи пријава сталног мјеста пребивања/становања према критеријима истинитости, тачности и намјере сталног настанјивања, што, како ће се видјети из текста који сlijеди, већ производи катастрофалне последице по бројна права и темелјне слободе грађана Босне и Херцеговине, односно по сам правни субјективитет особа у питању. Штавише, оспораваним одредбама предметног закона уводи се категорија tzv. ваљаног основа и ваљаних доказа за пријаву и стичање права на пребивалиште, што представља преседан у нормирању ове врсте права и што само по себи говори о ограничавачућој, условљавачућој и искључујућој нарави предметне/спорне регулативе у погледу овог права, које по својој природи и конзеквенцама које производи по укупан правни субјективитет грађана не трпи овакву врсту условљивања – које може да доведе (и доводи!) до потпуне негације правног

subjektiviteta građanina, time i do njegove likvidacije – u pravnom smislu – kao subjekta prava i pravnih odnosa, te do njegovog svođenja na puki objekat koji egzistira u čisto fizičkom smislu unutar društva."

7. Podnosilac zahtjeva smatra da postoje opravdani razlozi prema kojima se osporavane odredbe mogu smatrati neustavnim s obzirom na tri bitne okolnosti:

- prva se tiče prirode prava na prebivalište i mogućnost njegovog zasnivanja u pravnom smislu putem prijave prebivališta, odnosno utjecaja te činjenice na mogućnost uživanja brojnih drugih prava i osnovnih sloboda građana;

- druga okolnost tiče se krajnje restriktivno postavljenih uvjeta za "perfektuaciju" ovog prava na imperativan, uvjetujući i isključujući način, što je potpuno neprimjerena vrsta normiranja sa stanovišta same prirode ovog prava, čime je značajan broj građana, među kojima su posebno i osjetljive grupe, raseljena lica i povratnici, te pripadnici romske nacionalne manjine (ali i drugi građani), doveden u bezizlazan položaj s obzirom na nemogućnost ostvarivanja prava na prijavu prebivališta prema kriterijima istinitosti, tačnosti i namjere stalnog prebivanja (realnog stanja). Podnosilac prijave navodi da je zakonodavac u ovom slučaju potpuno zanemario specifične okolnosti koje se tiču statusa navedenih (ali i drugih) kategorija lica, ali i prirodu prava na prebivalište i njegovu prijavu, koja ne trpi restriktivan, uvjetujući i isključujući način regulative;

- kao treće, podnosilac zahtjeva navodi da su "donošenjem predmetnog zakona iz 2015. godine" u najvećoj mjeri oduzeta ranije stečena prava koja su važila u skladu sa zakonom koji je bio na snazi prije donošenja predmetnog zakona, odnosno da se u okviru tog poništavanja ili oduzimanja ranije stečenih prava stvara novo pravno stanje u kojem se ranije oduzeta stečena prava ne mogu potvrditi niti vratiti onom dijelu građana Bosne i Hercegovine na koje se odnosi novi sistem utvrđivanja prebivališta, iz kojeg čak slijedi oduzimanje ili poništavanje drugih prava i osnovnih sloboda koji proizlaze iz statusa prijave prebivališta.

8. Podnosilac zahtjeva navodi: "[u] smislu osporavanih odredbi predmetnog zakona, kao imperativni uvjet za prijavu prebivališta nameće se postojanje prava vlasništva ili 'posjedništva' na stambenoj nekretnini, bilo da je riječ o pravu vlasništva osobe koja prijavljuje prebivalište koje je već zasnovano upisom u zemljišne knjige, njegovih roditelja, bračnog ili vanbračnog partnera, usvojenika ili usvojitelja sa prijavom prebivališta (jednih kod drugih), odnosno zakupodavca stambene nekretnine ili je riječ o pravu vlasništva u nastajanju – legalizacijom i uknjižbom stambenog objekta, odnosno na stambenom objektu povodom kojeg se vodi vlasnički spor. Pojednostavljeno rečeno, bez prava vlasništva/'posjedništva' na nekretnini, odnosno prava vlasništva koje je, u pravnom smislu, u proceduri nastajanja kroz postupak legalizacije ili uknjižbe nekretnine koja je neizvjesna, odnosno nekretnine povodom koje se vodi vlasnički spor na strani osobe koja prijavljuje prebivalište, njenih roditelja, bračnog ili vanbračnog partnera, zakupodavca, usvojitelja i usvojenika nije moguće prijaviti prebivalište u Bosni i Hercegovini. Već na prvi pogled je jasno da ovakva restriktivno postavljena regulativa u oblasti prava na prebivalište i prijavu prebivališta, te slobodu kretanja *de iure* i *de facto* isključuje značajan broj građana Bosne i Hercegovine, među kojima su i posebno ugrožene kategorije kao što su građani koji ne ispunjavaju restriktivno postavljene uvjete, s obzirom na sve realno postojeće okolnosti: društvene, imovinske, historijske, tradicionalne, ekonomsko-socijalne i druge naravi koje je zakonodavac naprosto zanemario, zatim

raseljena lica i povratnici, kao i pripadnici romske nacionalne manjine, ali i značajan broj drugih građana ove zemlje."

9. Podnosilac zahtjeva akcentira prirodu prava na prebivalište i prava na prijavu prebivališta, od čijeg neometanog i konsekventnog ostvarenja neposredno zavisi i sloboda kretanja, pravo na lične dokumente, te realizacija brojnih drugih prava. Podnosilac zahtjeva navodi: "S tim u vezi, sloboda kretanja ne obuhvata samo mogućnost stalnog nastanjivanja ili privremenog zadržavanja, odnosno promjenu lokaliteta u čisto fizičkom smislu unutar određenog prostora/države ili van nje nego podrazumijeva i mogućnost kontinuiteta neometanog uživanja svih Ustavom garantovanih prava i temeljnih sloboda građana, uključujući i izvršavanje obaveza bez obzira na bilo koju okolnost, pa tako i na okolnost promjene mjesta prebivanja unutar istog pravnog poretka. Prijava prebivališta, u tom smislu, pojavljuje se kao pravo i objektivna činjenica koja se ne smije doводити u pitanje propisivanjem uvjeta uslovljavajuće, isključujuće i imperativne naravi, kako je to napravio zakonodavac donošenjem osporavanih odredbi predmetnog zakona u ovom slučaju, jer se time ne osporava samo pravo na prebivalište i slobodu kretanja, nego se diskvalifikuju pravna i poslovna sposobnost građanina, odnosno dokida se njegov pravni subjektivitet. U tom smislu, javna vlast je dužna stvoriti pretpostavke – kako za slobodu kretanja i nastanjivanja u fizičkom smislu tako i za neometano uživanje Ustavom garantovanih prava i temeljnih sloboda, te kontinuitet objektivne mogućnosti da se bude nosiocem i subjektom prava i obaveza (a ne njihovim objektom!), odnosno da se pravnim radnjama zasnivaju odnosi pravne naravi radi ostvarivanja porodičnih, profesionalnih, ekonomskih, socijalnih, kulturnih, političkih i drugih prava, sloboda i interesa."

10. Imajući u vidu značaj prava na prijavu prebivališta, podnosilac zahtjeva smatra da bilo kakvo uvjetovanje isključujućeg karaktera može da predstavlja nepremostivu prepreku za ostvarivanje ovog prava, što nije prihvatljivo u demokratskom društvu i sa stanovišta ustavnih normi. Podnosilac zahtjeva navodi da propisivanje određenih uvjeta kao što su pravo vlasništva na stambenoj nekretnini, postojanje ugovora o zakupu, bračni ili vanbračni status s vlasnikom stambene nekretnine i sl. nije sporno dok su u funkciji preciziranja i olakšavanja prijave prebivališta i sve dok se navode *exempli causa* i uz normativnu mogućnost da se prebivalište prijavi i zasnjuje i po drugim osnovima, poštujući kriterije istinitosti, tačnosti i namjere stalnog nastanjivanja. Međutim, kada se ti ili bilo koji drugi uvjeti propišu kao "preduvjeti" imperativne, uvjetujuće i isključujuće naravi, čije neispunjenje po automatizmu dovodi do nemogućnosti ostvarenja prava na prebivalište i njegovu prijavu, bez normativnog utemeljenja mogućnosti za prijavu prebivališta po drugom osnovu prema kriterijima istinitosti, tačnosti i namjere stalnog nastanjivanja, onda takva regulativa može da dovede do nemogućnosti prijave prebivališta, nemogućnosti ostvarivanja prava na lične dokumente, odnosno isprave i brojnih drugih prava, čime se, u konačnom, suštinski dokida pravna i poslovna sposobnost, odnosno pravni subjektivitet lica u pitanju. To implicira obavezu javne vlasti u demokratskom društvu da svim građanima osigura mogućnost prijave prebivališta prema realnom stanju u skladu s kriterijima istinitosti, tačnosti i namjere stalnog nastanjivanja bez neotklonjivih prepreka, gdje se eventualno propisivanje dodatnih uvjeta može pojavljivati isključivo kao olakšavajuća i upućujuća okolnost, a ne kao presudna okolnost čije je prethodno ostvarenje uvjet ultimativne naravi od kojeg presudno zavisi ostvarenje takve vrste prava kao što je pravo na prebivalište i formalnu prijavu prebivališta.

11. Podnosilac zahtjeva kao primjer "dobrog" zakonskog rješenja navodi Zakon o prebivalištu i boravištu Republike Srbije. Suprotno navedenom zakonskom rješenju, podnosilac zahtjeva ističe: "Osporene odredbe kroz kriterije vlasništva ili posjedništva na nekretnini/stambenom prostoru, bračni ili vanbračni status sa partnerom koji je vlasnik ili posjednik nekretnine/stambenog prostora (čija legalizacija je u toku!), zajednicu života sa roditeljima bračnog ili vanbračnog partnera koji su vlasnici ili posjednici nekretnine (čija legalizacija je u toku!), postojanje ugovora o zakupu te ostale prethodno navedene uvjete kao što je samo formalno individualno učešće u postupku legalizacije bespravnog ili u zemljišnim knjigama neevidentiranog objekta, postavljaju se kao imperativni uvjeti uslovljavajuće i isključujuće prirode čije neispunjenje po automatizmu dovodi do nemogućnosti formalne prijave prebivališta."

12. Prema mišljenju podnosioca zahtjeva, osporenim odredbama se uvode kriteriji koji su nepremostiva prepreka za prijavu prebivališta većeg broja građana, a "u izgledu je još masovnija pojava kršenja ovog prava s obzirom na okolnosti koje je zakonodavac potpuno zanemario".

13. Podnosilac zahtjeva ukazuje na lica koja su pogođena ovakvim zakonskim rješenjem, odnosno akcentira da je zakonodavac zanemario faktičko stanje stvari na terenu, pogotovo u odnosu na povratnike, te Rome kao lica koja nemaju imovinu.

14. U ovu kategoriju lica (povratnici, Romi i ostala lica koja nemaju imovinu), onako kako je prezentirao podnosilac zahtjev, spadala bi i lica čija je imovina uništena u toku rata, srušena uslijed ratnih djelovanja ("i to uslijed etničkog čišćenja"), a koja nemaju sredstva za njenu obnovu. Podnosilac zahtjeva navodi loše stanje u pogledu obnove uništenih stambenih objekata, koje se koristi za onemogućavanje prijave prebivališta na prijeratne adrese stanovanja raseljenim licima i povratnicima tako što se i u ovim slučajevima primjenjuju uvjeti restriktivne, uvjetujuće i isključujuće naravi propisani važećim osporavanim odredbama. Dalje, navedenim su u potpunosti suspendirane od primjene odredbe navedenog Poglavlja IV ovog zakona u praksi zbog toga što se odredbe tog poglavlja primjenjuju i tumače u neposrednoj vezi s osporenim odredbama. Podnosilac zahtjeva ukazuje da se radi o licima koja iz objektivnih razloga nisu uspjela obnoviti stambene jedinice porušene za vrijeme rata (nisu im dodijeljena sredstva za obnovu, a sami se nalaze u stanju koje ne omogućava obnovu), što, prema Aneksu 7. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, nije smjela biti prepreka za prijavu na prijeratne adrese prebivališta. Primjenom osporenih odredbi ovoj kategoriji lica nametnute su nepremostive prepreke za formalnu prijavu prebivališta u općinama prijeratnog mjesta prebivanja.

15. U ovom dijelu podnosilac zahtjeva je ukazao na brojne primjere poništenja prebivališta i ličnih karata (dokazi dostavljeni uz zahtjev) iz Srebrenice, ali na sličan način se postupi i u drugim mjestima. Podnosilac zahtjeva navodi da su primjenom i tumačenjem osporenih odredbi naprosto poništene odredbe Poglavlja IV, pa se prijava prebivališta i zasnivanje prava na prebivalište povratničkoj populaciji uopće ne dozvoljava nakon stupanja na snagu osporenih odredbi.

16. Također, podnosilac zahtjeva je naveo: "Pored navedenog, cijenjeni Ustavni sud postupajući u ovom predmetu nikako ne bi trebao zanemariti činjenično stanje na terenu koje, između ostalog, ukazuje da je osporavanim odredbama predmetnog zakona naročito pogođena posebno ranjiva populacija romske nacionalne manjine, što je zakonodavac potpuno zanemario. Naime, notorno je poznato da građani Bosne i Hercegovine koji pripadaju romskoj nacionalnoj

manjini u velikom broju slučajeva ne posjeduju lična identifikaciona dokumenta/isprave (ličnu kartu na prvom mjestu), u značajnom broju slučajeva čak nisu upisani niti u matične knjige, radi čega nisu u mogućnosti da ostvare brojna prava koja se često tiču golog opstanka, kao što je pravo na zdravstveno osiguranje i sl. Zbog nemogućnosti prijave prebivališta i ostvarivanja prava na lična dokumenta, pogotovo u kontekstu primjene osporavanih odredbi predmetnog zakona koje imperativno insistiraju na pravu vlasništva ili posjedništva na stambenim nekretninama u kojima se stalno prebiva ili koje su predmet ugovora o zakupu i sl. kao preduvjetima za prijavu prebivališta, najozbiljnije posljedice snose posebno ranjive grupe unutar ove populacije – kao što su, primjera radi, porodilje i trudnice."

17. Podnosilac zahtjeva ukazuje na propust zakonodavca da ukloni prepreke formalno-procesne naravi, koje i dalje utječu na nemogućnost prijave prebivališta prema stvarnom mjestu prebivanja, izdavanje ličnih identifikacionih dokumenata, te uživanje svih drugih prava i sloboda za sve građane, uključujući i pripadnike romske nacionalne manjine kao posebno osjetljive grupe. Naime, osporavanim odredbama predmetnog zakona ti uvjeti su čak i pooštreni.

18. Podnosilac zahtjeva ukazuje i na brojna druga lica koja imaju nekretnine (za razliku od povratnika i Roma koji prema navodima iz zahtjeva nemaju nekretnine), ali za njih nemaju potrebne dozvole (upotrebne, građevinske), odnosno lica kojima nekretnine nisu legalizirane, lica koja imaju nekretnine koje nisu upisane u zemljišne knjige ili nisu riješeni vlasničkopravni odnosi na nekretninama.

19. U ovom dijelu podnosilac zahtjeva ukazuje na historijske, tradicionalne i druge okolnosti koje je zakonodavac, prema mišljenju podnosioca zahtjeva, zanemario – faktičko stanje koje se tiče neuređenosti zemljišnih knjiga, neriješenih nasljednopravnih odnosa, tradicionalnih okolnosti "života u zajednici", situacija kada se objekti vode na preminulim srodnicima, te na druge slučajeve u kojima se desetine hiljada građana, ako ne i stotine, dovode u stanje očaja i potpune bezizlaznosti zbog nametanja nepremostivih prepreka u pogledu prijave prebivališta i kršenja njihovog prava na prebivalište, "a što je uzrokovano petogodišnjom primjenom osporavanih odredbi predmetnog zakona".

20. U ovom dijelu podnosilac zahtjeva ukazuje na građenja bez dozvole (zbog devastacije stambenog fonda uslijed rata, kako u prijeratnim mjestima stanovanja tako ukazuje i na situaciju u kojoj je protjerano stanovništvo ostalo da živi u objektima izgrađenim u ratu ili neposredno nakon rata). Podnosilac zahtjeva ukazuje na ogroman broj takvih (nelegalno izgrađenih) objekata. Također, navodi da pokretanje postupka legalizacije pokreće pitanje snošenja brojnih troškova koji su za većinu građana izuzetno visoki, te iznosi podatke o broju podnijetih zahtjeva za legalizaciju objekata (Općina Novo Sarajevo), ali i odbijenih zahtjeva za legalizaciju, odnosno onih koji nisu uspjeli u postupku legalizacije. Podnosilac zahtjeva ističe da se građani u takvoj situaciji zapravo dodatno sankcioniraju "depersonalizacijom".

21. Također, u ovom dijelu podnosilac zahtjeva ukazuje na značajnu činjenicu da "postoji nemali broj građana koji je, u skladu sa zakonom koji je važio prije donošenja predmetnog zakona, imao mogućnost da ostvari pravo na prebivalište i da ga uredno prijavi kod nadležnog organa, što je eventualno i učinjeno, ali bi takvo ranije stečeno pravo izgubio jer takva lica nisu bila, niti su sada u mogućnosti da iz formalno-tehničkih ili suštinskih razloga proces legalizacije objekta u kojem obitavaju dovedu do uspješnog okončanja, čime bi stekli pravo da prijave svoje prebivalište. To bi značilo da taj nemali broj lica, desetine

hiljada građana ove zemlje, izgubi ranije stečeno pravo na prijavu prebivališta."

22. Dalje, podnosilac zahtjeva obrazlaže neustavnost ukazujući na relevantne dijelove Ustava Bosne i Hercegovine, Evropske konvencije i protokola uz Evropsku konvenciju, te drugih dokumenata (navedeni u tački 5. ove odluke).

23. U odnosu na pravo na slobodu kretanja, podnosilac zahtjeva navodi da je odredbama Protokola broj 4 uz Evropsku konvenciju garantirano pravo na prebivalište, te je eksplicitno propisano da se nikakva ograničenja ne mogu postaviti u odnosu na ostvarivanje ovog prava osim onih, kako je propisano navedenom odredbom, koja su u skladu sa zakonom i koja su nužna u demokratskom društvu u interesu nacionalne, odnosno državne sigurnosti ili javne sigurnosti, radi očuvanja javnog poretka, za sprečavanje kriminala, za zaštitu morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih. Podnosilac zahtjeva navodi da se sa stanovišta principa vladavine prava, ustavne vladavine, te principa ustavnosti polazi od toga da sva regulativa na nivou zakonskih akata, prije svega, mora da bude u skladu sa Ustavom i drugim normama ustavne naravi. Podnosilac zahtjeva navodi: "U ovom slučaju *in concreto*, sasvim je jasno da zasnivanje prava vlasništva na nekretnini/stambenom objektu u kojem se prebiva, ili zaključenje braka, odnosno zasnivanje vanbračne zajednice sa licem koje je vlasnik nekretnine u kojoj se prebiva, ili doživotno prebivanje sa roditeljima koji su vlasnici ili posjednici nekretnine, ili usvojiteljski ili usvojenički status i sl. – što su uvjeti za ostvarivanje prava na prebivalište i slobodu kretanja propisani osporavanim odredbama predmetnog zakona, nikako ne mogu imati bilo kakav značaj ili uticaj na državnu i javnu sigurnost, očuvanje javnog poretka, za sprečavanje kriminala, te za zaštitu morala. Također, jasno je da propisani uvjeti ostvarivanja prava na prebivalište i njegovu prijavu prema stvarnom stanju ne mogu uticati na prava ostalih građana u kvalitativnom i kvantitativnom smislu, niti se njihovo propisivanje može pravdati očuvanjem javnog interesa u demokratskom društvu na pojedinim dijelovima teritorija Bosne i Hercegovine – nego upravo suprotno, tako da nisu jasni razlozi normativne, vrijednosne i pravne prirode zbog kojih je zakonodavac posegnuo za ovakvom vrstom ograničenja!? Zapravo, nije jasan legitimni cilj ovakvog ograničenja uz sva direktna i indirektna kršenja Ustava Bosne i Hercegovine i međunarodnih sporazuma za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, ukoliko se u ovom slučaju uopšte može govoriti o postojanju bilo kakvog legitimnog cilja. Ustvari, ograničenje utvrđeno osporavanim odredbama predmetnog zakona nije imalo legitimni cilj, niti se bilo kakav legitimni cilj može pravdati kršenjem prava na prijavu prebivališta i slobodu kretanja, te posljedično tome, kršenjem pravnog subjektiviteta i brojnih drugih prava i sloboda građana – neposredno i posredno, odnosno njihovim uslovljavanjem isključujuće, uslovljavajuće i imperativne naravi u ovom slučaju. Osim toga, zakonodavac u postupku donošenja osporavanih odredbi predmetnog zakona nije na argumentovan i nesumnjiv način utvrdio poseban javni interes kako bi se ovakvo uslovljavanje i ograničavanje imperativne i isključujuće naravi moglo smatrati razumnim, odnosno proporcionalnim legitimnom cilju koji se ograničavanjem želi postići *in concreto*. Pri tome, također, treba imati u vidu da zakonodavac nije apsolutno neograničen u vlastitoj procjeni ove proporcionalnosti te bi u svakom konkretnom slučaju bilo kakvog ograničavanja ljudskih prava i temeljnih sloboda, propisanih Evropskom konvencijom i njenim protokolima, morao pružiti valjane argumente i dokaze koji bi išli u prilog potrebi takvog ograničavanja. Na ovoj argumentaciji redovno se insistira u praksi Evropskog suda u slučajevima preispitivanja legitimnosti ograničavanja ljudskih

prava i temeljnih sloboda garantovanih Evropskom konvencijom i njenim protokolima."

24. Podnosilac zahtjeva ukazuje da su na identičan način prekršene i odredbe člana 12. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, kojim se također garantira pravo na prebivalište i slobodu kretanja, odredbe člana 13. Univerzalne deklaracije o pravima čovjeka UN-a, te u vezi s tim i alineje 5. i 8. Preambule Ustava Bosne i Hercegovine, u kojima se referira na obaveznost primjene ovih međunarodnih instrumenata, kao i Aneksa I Ustava Bosne i Hercegovine, koji je pobrojao sve međunarodne dokumente koji tretiraju ljudska prava i koji se direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini.

25. Podnosilac zahtjev ističe: "Riječ je, dakle, o nametanju potpuno neodgovarajućih uslova imperativne, uslovljavajuće i isključujuće naravi za ovu vrstu prava, odnosno o uslovljavanju s obzirom na imovinu i imovinski status građana, s obzirom na bračni, vanbračni ili usvojenički status, zajednicu života sa roditeljima vlasnicima ili posjednicima stambene nekretnine i sl. Time je, po našem mišljenju, direktno prekršena i odredba člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine koja eksplicitno propisuje da je uživanje prava i sloboda, uključujući i pravo na prebivalište i njegovu formalnu prijavu i slobodu kretanja, osigurano svim licima u Bosni i Hercegovini bez diskriminacije i dovođenja u nepovoljniji položaj po bilo kojem osnovu, uključujući, između ostalog, i imovinu odnosno imovinski status – s obzirom na činjenicu postojanja ili nepostojanja prava vlasništva, odnosno posjeda na stambenim nekretninama u ovom konkretnom slučaju. Osim toga, navedena odredba člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine također zabranjuje bilo kakvu diskriminaciju s obzirom na garantovana prava i temeljne slobode u odnosu na bilo kakav drugi status, što u ovom konkretnom slučaju podrazumijeva bračni, vanbračni, srodnički ili usvojenički status. U smislu navedenog, spornim odredbama predmetnog zakona nesumnjivo su u nepovoljniji – diskriminatorski položaj dovedeni građani Bosne i Hercegovine s obzirom na imovinu, odnosno imovinsko stanje, te s obzirom na bračni, vanbračni, srodnički i usvojenički status u pogledu uživanja prava na prebivalište, njegovu formalnu prijavu, i slobodu kretanja te, posljedično tome, i brojnih drugih prava i sloboda čija mogućnost realizacije presudno određuje sadržaj pravnog subjektiviteta svakog građanina, njegovu ličnost, dostojanstvo i osobnost unutar društva i u pravnom prometu, čime je, po našem mišljenju, direktno prekršen i član II/4. Ustava Bosne i Hercegovine."

26. Podnosilac zahtjeva navodi da se osporenim odredbama uvodi stanje potpune pravne neizvjesnosti, čime se direktno krši princip pravne sigurnosti, a taj princip predstavlja princip ustavne naravi od najvišeg značaja. Pravni principi, među kojima je i navedeni princip, posebna su pravila principijelne naravi. Riječ je o pravilima višeg reda ustavne naravi koja su sama po sebi svojevrsan izvor prava, te se mogu smatrati "zakonom za zakonodavca". Od njihovog poštovanja i konsekventnog implementiranja u pravni sistem zemlje zavisi koherentnost tog sistema, a u ovom konkretnom slučaju i pravna sigurnost učesnika društvenih odnosa kao posebna vrijednost *per se*. Princip pravne sigurnosti dio je svakog demokratskog pravnog poretka, pa tako i pravnog poretka Bosne i Hercegovine, posebno s obzirom na odredbu člana I/2. Ustava Bosne i Hercegovine, koja je također prekršena. Podnosilac zahtjeva opet ukazuje da zakon mora biti u skladu s Ustavom, te bi Ustavni sud u konkretnom predmetu "morao prepoznati sve vrijednosti ustavne naravi koje su povrijeđene nelegitimnom intervencijom zakonodavca".

27. Konačno, podnosilac zahtjeva navodi: "Važno je naglasiti činjenicu u kojoj, prema našem mišljenju, treba tražiti

i primarne razloge za donošenje ovakve vrste regulative ograničavajućeg, negirajućeg i isključujućeg karaktera tamo gdje joj nema mjesta (s obzirom na prirodu prava u pitanju!). Ta činjenica tiče se posljedica primjene osporavanih odredbi predmetnog zakona na posebno osjetljivu povratničku populaciju i na raseljena lica, gdje se ova regulativa pojavljuje kao nepremostiva prepreka za prijavu prijeratnog prebivališta – time i povratka stanovništva u prijeratna mjesta stanovanja, čime se posebno pokušava legalizirati stanje nastalo etničkim čišćenjem na području bosanskohercegovačkog entiteta Republika Srpska. Imajući u vidu odredbe Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, posebno njegovog Aneksa 7. i Ustava Bosne i Hercegovine, te činjenicu da se temeljem osporavanih odredbi predmetnog zakona povratnička populacija dovodi u izrazito nepovoljniji položaj obzirom na sve specifičnosti njihovog položaja, to bi ove okolnosti nastale primjenom osporavanih odredbi predmetnog zakona cijereni Ustavni sud posebno morao uzeti u obzir".

b) Odgovor na zahtjev

28. Dom naroda, Ustavopravna komisija Doma naroda, u odgovoru na zahtjev dostavio je mišljenje kojim Ustavnom sudu prepušta odluku o podnijetom zahtjevu.

29. Predstavnički dom je u odgovoru na zahtjev naveo da je zahtjev Ustavnog suda za dostavljanje odgovora dostavljen Ustavopravnoj komisiji Predstavničkog doma. Nakon toga, Ustavopravna komisija Predstavničkog doma dostavila je mišljenje u kojem je konstatirala da je Zakon o prebivalištu i boravištu državljana Bosne i Hercegovine donijela Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine u skladu s nadležnostima propisanim članom IV/4. Ustava Bosne i Hercegovine.

IV. Relevantni propisi

30. U Ustavu Bosne i Hercegovine relevantne odredbe glase:

Član I

2. Demokratska načela

Bosna i Hercegovina je demokratska država koja funkcionira u skladu sa zakonom i na osnovu slobodnih i demokratskih izbora.

Član II

Ljudska prava i osnovne slobode

2. Međunarodni standardi

Prava i slobode predviđeni u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i u njenim protokolima se direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Ovi akti imaju prioritet nad svim ostalim zakonima.

3. Katalog prava

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

[...]

m) Pravo na slobodu kretanja i prebivališta.

4. Nediskriminacija

Uživanje prava i sloboda, predviđenih u ovom članu ili u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I ovog Ustava, osigurano je svim licima u Bosni i Hercegovini bez diskriminacije po bilo kojem osnovu kao što je pol, rasa, boja, jezik, vjera, političko i drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost sa nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.

31. U Zakonu o prebivalištu i boravištu državljana Bosne i Hercegovine¹ ("Službeni glasnik BiH" br. 32/01 i 56/08) relevantne odredbe prečišćenog teksta sačinjenog u Ustavnom sudu BiH glasilе su:

Član 8.

Prilikom prijavljivanja i odjavljivanja prebivališta ili boravišta državljanin su dužni da daju tačne i istinite podatke.

U roku od 60 dana od uspostave prebivališta ili 60 dana nakon stupanja na snagu ovoga zakona, koji god period je duži, državljanin podnosi zahtjev za prijavu prebivališta/boravišta nadležnom organu u mjestu svog prebivališta ili boravišta navodeći svoju kućnu adresu. Zajedno sa zahtjevom on podnosi ličnu kartu ili drugi dokaz identiteta.

Pri prijavi prebivališta maloljetnika, koja je uzrokovana promjenom prebivališta lica/organi koji su navedeni u članu 7. stav 2., postupaju u skladu sa postupkom navedenim u stavu 2. ovoga člana podnoseći rodni list maloljetnika.

Pri prijavi prebivališta po rođenju djeteta lica/organi navedeni u članu 7. stav 2. prijavljuju dijete kod nadležnog organa u roku od 60 dana nakon rođenja djeteta postupajući u skladu sa postupkom utvrđenim u stavu 2. ovoga člana, podnoseći rodni list djeteta.

Odjava prebivališta može se izvršiti neposredno kod nadležnog organa ili po službenoj dužnosti. Po prijemu zahtjeva za prijavu prebivališta, u skladu s postupkom utvrđenim u prethodnim stavovima ovog člana, nadležni organ prijavljuje prebivalište državljanina kada se prethodno izvrši odjava prebivališta. Nadležni organ kojem je podnesen zahtjev za prijavu prebivališta po službenoj dužnosti obavještava nadležni organ u mjestu ranijeg prebivališta državljanina, radi odjave prebivališta. O odjavi prebivališta obavještava se nadležni organ kojem je podnesen zahtjev za prijavu prebivališta.

Postupak od podnošenja zahtjeva za prijavu prebivališta do odjave ranijeg prebivališta i od prijave novog prebivališta ne može trajati duže od 15 dana.

Nadležni organ je dužan da državljaninu odmah izda potvrđenu kopiju obrasca prijave, koja će služiti kao dokaz da je lice izvršilo prijavu prebivališta kako je predviđeno ovim zakonom. Potvrđeni obrazac također služi kao dokaz da je nadležni organ omogućio odjavu ranijeg prebivališta državljanina.

Član 8a.

Ukoliko nadležni organ u postupku provedenom po službenoj dužnosti ili po zahtjevu stranke koja ima pravni interes utvrdi da je državljanin BiH prijavio prebivalište ili boravište suprotno odredbama člana 8. stav 1. ovog zakona, rješenjem će poništiti prebivalište.

Član 32.

Nadzor nad provođenjem ovog zakona vrši MCPK tako što:

1. kontroliše zakonitost upravnih akata i radnji nadležnih organa;

2. predlaže, odnosno pokreće postupak ocjene zakonitosti upravnih akata nadležnih organa;

3. nalaže nadležnom organu izvršenje određenih obaveza koje su im nametnute ovim zakonom;

4. donosi uputstva i instrukcije radi jedinstvenog postupanja nadležnih organa.

U roku od 90 dana od dana objavljivanja ovog zakona MCPK donosi podzakonske akte o:

¹ Ustavni sud napominje da se radi o odredbama koje su bile na snazi u navedenom sadržaju do donošenja izmjena i dopuna navedenog zakona iz 2015. godine kada su dobile sadržaj koji apelant osporava u zahtjevu.

a) jedinstvenom obrascu prijave i odjave po odredbama ovog zakona;

b) pravilniku o vršenju nadzora nad provođenjem ovog zakona;

c) svim drugim pitanjima neophodnim za provođenje ovog zakona.

U roku od 90 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona organ koji vodi centralnu evidenciju, u skladu sa Zakonom kojim se regulira oblast centralne evidencije i razmjene podataka u BiH, donosi propise o:

a) zaštiti podataka u centralnoj evidenciji u skladu sa Zakonom kojim se regulira zaštita podataka u BiH;

b) načinu dostavljanja podataka;

c) način razmjene podataka između organa koji vodi centralnu evidenciju i nadležnih organa.

32. U Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o prebivalištu i boravištu državljana Bosne i Hercegovine¹ ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 58/15) relevantne odredbe glase:

Član 2.

Član 8. mijenja se i glasi:

"Član 8.

Prilikom prijavljivanja i odjavljivanja prebivališta državljani su dužni da daju tačne i istinite podatke.

U postupku prijavljivanja prebivališta i adrese stanovanja državljani su dužni priložiti dokaz da imaju valjan osnov za prebivalište na adresi na kojoj se prijavljuju. Kao dokaz da državljani ima valjan osnov za prebivalište na adresi na kojoj se prijavljuje smatra se jedan od sljedećih dokaza:

a) Dokaz o vlasništvu ili suvlasništvu ili posjedu stana, kuće ili drugog objekta za stanovanje.

b) Ovjeren ugovor o zakupu ili ovjeren ugovor o podstanarskom odnosu uz ovjeren dokaz o vlasništvu ili suvlasništvu ili posjedu stanodavca.

c) Potvrda da se pred nadležnim organom vodi spor o vlasništvu, odnosno da je pokrenut postupak legalizacije ili uknjižavanja objekta, stana ili kuće na adresi na kojoj se prijavljuje prebivalište.

Valjanim dokazom za prebivalište smatrat će se i ovjerena izjava stanodavca iz koje je vidljivo da stanodavac ispunjava uslove propisane tač. a), b) i c) iz prethodnog stava ovog člana i da daje pristanak da određeno lice bude prijavljeno na njegovoj adresi stanovanja.

Bračni ili vanbračni partneri i srodnici prvog stepena u pravoj liniji (roditelji i djeca), usvojioci i usvojenici, u postupku prijavljivanja prebivališta, mogu podnijeti zahtjev za prijavu prebivališta na adresi već prijavljenog bračnog ili vanbračnog partnera ili srodnika prvog stepena u pravoj liniji, odnosno usvojioca ili usvojenika samo uz dokaz o bračnom ili vanbračnom stanju, srodstvu ili usvojenju, bez pribavljanja dokaza iz stava 2. ovog člana, uz evidentiranje postojanja ovakvog odnosa.

Nadležni organi socijalne zaštite, starački domovi, gerijatrijske i druge specijalizirane zdravstvene ustanove dužni su da relevantne podatke o adresama stanovanja štićenika i korisnika svojih usluga, državljana Bosne i Hercegovine, koji u postupku prijave prebivališta ne mogu osigurati dokaze iz stava 2. ovog člana, dostave nadležnom organu za prijavljivanje prebivališta radi dokazivanja valjanog osnova za prijavu prebivališta na adresi na kojoj se prijavljuju.

Državljanima BiH koji su u stanju socijalne potrebe i ne mogu osigurati dokaze iz stava 2. ovog člana, a nisu kod nadležnih organa socijalne zaštite evidentirani kao korisnici pomoći, mogu od nadležnog organa socijalne zaštite zahtijevati pomoć u pribavljanju dokaza o valjanom osnovu za prijavu prebivališta na adresi na kojoj se prijavljuju.

[...]"

Član 3.

Član 8a. mijenja se i glasi:

"Član 8a.

Nadležni organi dužni su, u roku od pet godina od dana stupanja na snagu ovog zakona, za svakog državljanina s evidentiranim prebivalištem izvršiti provjeru ispunjenosti uslova iz člana 8. st. 2., 3. i 4. Dokazi se mogu prikupljati elektronskim putem uz korištenje digitalno potpisanih podataka kod organa nadležnih za vođenje evidencija u kojima se nalaze relevantni podaci.

U postupku provjere ispunjenosti uslova, nadležni organi dužni su s posebnom pažnjom i razumijevanjem cijeniti dokaze za osjetljive i socijalno ugrožene kategorije državljana BiH iz člana 8. st. 4., 5. i 6.

U postupku provjere ispunjenosti uslova, mogu se kao relevantne koristiti: matične knjige, evidencije nekretnina, zavoda za zapošljavanje, zdravstvene zaštite, penzijsko-invalidskog osiguranja, korisnika komunalnih i drugih usluga i sl., o čemu će posebno uputstvo donijeti direktor Agencije."

Član 9.

U članu 32. stav 3. iza tačke c) dodaje se nova tačka d) koja glasi:

"d) provođenju člana 7a. stav 1. i člana 8. st. 2., 3. i 4. ovog zakona".

33. Zakon o prebivalištu i boravištu državljana Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH" br. 32/01, 56/08 i 58/15) Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Član 8.

Prilikom prijavljivanja i odjavljivanja prebivališta državljani su dužni da daju tačne i istinite podatke.

U postupku prijavljivanja prebivališta i adrese stanovanja državljani su dužni priložiti dokaz da imaju valjan osnov za prebivalište na adresi na kojoj se prijavljuju. Kao dokaz da državljani ima valjan osnov za prebivalište na adresi na kojoj se prijavljuje smatra se jedan od sljedećih dokaza:

a) Dokaz o vlasništvu ili suvlasništvu ili posjedu stana, kuće ili drugog objekta za stanovanje.

b) Ovjeren ugovor o zakupu ili ovjeren ugovor o podstanarskom odnosu uz ovjeren dokaz o vlasništvu ili suvlasništvu ili posjedu stanodavca.

c) Potvrda da se pred nadležnim organom vodi spor o vlasništvu, odnosno da je pokrenut postupak legalizacije ili uknjižavanja objekta, stana ili kuće na adresi na kojoj se prijavljuje prebivalište.

Valjanim dokazom za prebivalište smatrat će se i ovjerena izjava stanodavca iz koje je vidljivo da stanodavac ispunjava uslove propisane tač. a), b) i c) iz prethodnog stava ovog člana i da daje pristanak da određeno lice bude prijavljeno na njegovoj adresi stanovanja.

Bračni ili vanbračni partneri i srodnici prvog stepena u pravoj liniji (roditelji i djeca), usvojioci i usvojenici, u postupku prijavljivanja prebivališta, mogu podnijeti zahtjev za prijavu prebivališta na adresi već prijavljenog bračnog ili vanbračnog partnera ili srodnika prvog stepena u pravoj liniji, odnosno usvojioca ili usvojenika samo uz dokaz o bračnom ili vanbračnom stanju, srodstvu ili usvojenju, bez pribavljanja

¹ Izmjenama i dopunama Zakona o prebivalištu i boravištu državljana Bosne i Hercegovine koji je objavljen u navedenom „Službenom glasniku“ došlo je do izmjena i dopuna čl. 8, 8.a i člana 32. stav 3. tačka d), te su one dobile sadržaj koji je i sada na snazi i koji podnosioc zahtjeva osporava.

dokaza iz stava 2. ovog člana, uz evidentiranje postojanja ovakvog odnosa.

Nadležni organi socijalne zaštite, starački domovi, gerijatrijske i druge specijalizirane zdravstvene ustanove dužni su da relevantne podatke o adresama stanovanja štićenika i korisnika svojih usluga, državljana Bosne i Hercegovine, koji u postupku prijave prebivališta ne mogu osigurati dokaze iz stava 2. ovog člana, dostave nadležnom organu za prijavljivanje prebivališta radi dokazivanja valjanog osnova za prijavu prebivališta na adresi na kojoj se prijavljuju.

Državljanima BiH koji su u stanju socijalne potrebe i ne mogu osigurati dokaze iz stava 2. ovog člana, a nisu kod nadležnih organa socijalne zaštite evidentirani kao korisnici pomoći, mogu od nadležnog organa socijalne zaštite zahtijevati pomoć u pribavljanju dokaza o valjanom osnovu za prijavu prebivališta na adresi na kojoj se prijavljuju.

Licu koje nema mjesto i adresu stanovanja, ni sredstava kojima bi moglo namiriti potrebu stanovanja (u daljnjem tekstu: beskućnik) nadležni organ socijalne zaštite može omogućiti da prijavi prebivalište na adresi ustanove socijalne zaštite, a u tom slučaju beskućnik je dužan nadležnom organu i ustanovi socijalne zaštite dostaviti adresu za kontakt, koja može biti kod fizičkog ili pravnog lica, uz njihovu saglasnost.

Građanin je dužan nadležnom organu prijaviti svoje prebivalište u roku od 15 dana od dana nastanjenja na adresi na kojoj prijavljuje prebivalište.

Pri prijavi prebivališta maloljetnika organ ili lice iz člana 7. stav 2. Zakona prilažu rodni list maloljetnika.

Prilikom prijave prebivališta po rođenju djeteta, lice ili organ iz stava 8. ovog člana, prijavljuju dijete kod nadležnog organa u roku od 30 dana, nakon rođenja djeteta prilažući rodni list djeteta.

Član 8a.

Nadležni organi dužni su, u roku od pet godina od dana stupanja na snagu ovog zakona, za svakog državljanina s evidentiranim prebivalištem izvršiti provjeru ispunjenosti uslova iz člana 8. st. 2., 3. i 4. Dokazi se mogu prikupljati elektronskim putem uz korištenje digitalno potpisanih podataka kod organa nadležnih za vođenje evidencija u kojima se nalaze relevantni podaci.

U postupku provjere ispunjenosti uslova, nadležni organi dužni su s posebnom pažnjom i razumijevanjem cijeniti dokaze za osjetljive i socijalno ugrožene kategorije državljana BiH iz člana 8. st. 4., 5. i 6.

U postupku provjere ispunjenosti uslova, mogu se kao relevantne koristiti: matične knjige, evidencije nekretnina, zavoda za zapošljavanje, zdravstvene zaštite, penzijsko-invalidskog osiguranja, korisnika komunalnih i drugih usluga i sl., o čemu će posebno uputstvo donijeti direktor Agencije.

Poglavlje VI – PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 32.

Nadzor nad provođenjem ovog zakona vrši MCPK tako što:

1. kontroliše zakonitost upravnih akata i radnji nadležnih organa;
2. predlaže, odnosno pokreće postupak ocjene zakonitosti upravnih akata nadležnih organa;
3. nalaže nadležnom organu izvršenje određenih obaveza koje su im nametnute ovim zakonom;
4. donosi uputstva i instrukcije radi jedinstvenog postupanja nadležnih organa.

U roku od 90 dana od dana objavljivanja ovog zakona MCPK donosi podzakonske akte o:

- a) jedinstvenom obrascu prijave i objave po odredbama ovog zakona;

- b) pravilniku o vršenju nadzora nad provođenjem ovog zakona;

- c) svim drugim pitanjima neophodnim za provođenje ovog zakona.

U roku od 90 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona organ koji vodi centralnu evidenciju, u skladu sa Zakonom kojim se regulira oblast centralne evidencije i razmjene podataka u BiH, donosi propise o:

- a) zaštiti podataka u centralnoj evidenciji u skladu sa Zakonom kojim se regulira zaštita podataka u BiH;
- b) načinu dostavljanja podataka;
- c) način razmjene podataka između organa koji vodi centralnu evidenciju i nadležnih organa.
- d) provođenju člana 7a. stav 1. i člana 8. st. 2., 3. i 4. ovog zakona.

V. Dopustivost

34. Pri ispitivanju dopustivosti zahtjeva Ustavni sud je pošao od odredbe člana VI/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine.

35. Član VI/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

a) Ustavni sud je jedini nadležan da odlučuje o bilo kojem sporu koji se javlja po ovom Ustavu između dva entiteta, ili između Bosne i Hercegovine i jednog ili oba entiteta, te između institucija Bosne i Hercegovine, uključujući ali ne ograničavajući se na to:

- Da li je odluka entiteta da uspostavi poseban paralelan odnos sa susjednom državom u skladu sa ovim Ustavom, uključujući i odredbe koje se odnose na suverenitet i teritorijalni integritet Bosne i Hercegovine.

- Da li je bilo koja odredba ustava ili zakona jednog entiteta u skladu sa ovim Ustavom.

Sporove može pokrenuti član Predsjedništva, predsjedavajući Vijeća ministara, predsjedavajući, ili njegov zamjenik, bilo kojeg doma Parlamentarne skupštine; jedna četvrtina članova/delegata bilo kojeg doma Parlamentarne skupštine, ili jedna četvrtina članova bilo kojeg doma zakonodavnog organa jednog entiteta.

36. U konkretnom predmetu podnosilac zahtjeva je Željko Komšić, član Predsjedništva Bosne i Hercegovine, što znači da je zahtjev podnijelo ovlašteno lice iz člana VI/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine.

VI. Meritum

37. U konkretnom slučaju podnosilac zahtjeva smatra da osporene odredbe nisu u skladu sa čl. I/2, II/2, II/3.m), II/4. i II/5. Ustava Bosne i Hercegovine, alineje 5. i 8. Preambule Ustava Bosne i Hercegovine, Aneksom I Ustava Bosne i Hercegovine, članom 14. Evropske konvencije, članom 2. st. 1, 3. i 4. Protokola broj 4 uz Evropsku konvenciju, članom 1. Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju, čl. 2. stav 2, 5. stav 1, 12. i 16. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, čl. 2. stav 1, 4. i 5. stav 1. Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, čl. 6. i 13. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima UN-a, članom 4. st. 2. i 3. Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina i Aneksom 7. Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH.

38. Ustavni sud najprije ukazuje na odredbe koje podnosilac zahtjeva osporava u predmetnom zahtjevu:

Član 8. stav 2.

U postupku prijavljivanja prebivališta i adrese stanovanja državljani su dužni priložiti dokaz da imaju valjan osnov za prebivalište na adresi na kojoj se prijavljuju. Kao dokaz da državljanin ima valjan osnov za prebivalište na adresi na kojoj se prijavljuje smatra se jedan od sljedećih dokaza:

- a) Dokaz o vlasništvu ili suvlasništvu ili posjedu stana, kuće ili drugog objekta za stanovanje.

b) *Ovjeran ugovor o zakupu ili ovjeran ugovor o podstanarskom odnosu uz ovjeren dokaz o vlasništvu ili suvlasništvu ili posjedu stanodavca.*

c) *Potvrda da se pred nadležnim organom vodi spor o vlasništvu, odnosno da je pokrenut postupak legalizacije ili uknjižavanja objekta, stana ili kuće na adresi na kojoj se prijavljuje prebivalište.*

Član 8. stav 3.

Valjanim dokazom za prebivalište smatrat će se i ovjerena izjava stanodavca iz koje je vidljivo da stanodavac ispunjava uslove propisane tač. a), b) i c) iz prethodnog stava ovog člana i da daje pristanak da određeno lice bude prijavljeno na njegovoj adresi stanovanja.

Član 8. stav 4.

Bračni ili vanbračni partneri i srodnici prvog stepena u pravoj liniji (roditelji i djeca), usvojioci i usvojenici, u postupku prijavljivanja prebivališta, mogu podnijeti zahtjev za prijavu prebivališta na adresi već prijavljenog bračnog ili vanbračnog partnera ili srodnika prvog stepena u pravoj liniji, odnosno usvojioca ili usvojenika samo uz dokaz o bračnom ili vanbračnom stanju, srodstvu ili usvojenju, bez pribavljanja dokaza iz stava 2. ovog člana, uz evidentiranje postojanja ovakvog odnosa.

Član 8. stav 5.

[...] koji u postupku prijave prebivališta ne mogu osigurati dokaze iz stava 2. ovog člana, [...] za prijavljivanje prebivališta radi dokazivanja valjanog osnova [...].

Član 8. stav 6.

[...] i ne mogu osigurati dokaze iz stava 2. ovog člana, [...] u pribavljanju dokaza o valjanom osnovu za prijavu prebivališta na adresi na kojoj se prijavljuju.

Član 8.a

Nadležni organi dužni su, u roku od pet godina od dana stupanja na snagu ovog zakona, za svakog državljanina s evidentiranim prebivalištem izvršiti provjeru ispunjenosti uslova iz člana 8. st. 2., 3. i 4. Dokazi se mogu prikupljati elektronskim putem uz korištenje digitalno potpisanih podataka kod organa nadležnih za vođenje evidencija u kojima se nalaze relevantni podaci.

U postupku provjere ispunjenosti uslova, nadležni organi dužni su s posebnom pažnjom i razumijevanjem cijeniti dokaze za osjetljive i socijalno ugrožene kategorije državljana BiH iz člana 8. st. 4., 5. i 6.

U postupku provjere ispunjenosti uslova, mogu se kao relevantne koristiti: matične knjige, evidencije nekretnina, zavoda za zapošljavanje, zdravstvene zaštite, penzijsko-invalidskog osiguranja, korisnika komunalnih i drugih usluga i sl., o čemu će posebno uputstvo donijeti direktor Agencije.

Član 32. stav 3. tačka d)

[...] i člana 8. st. 2., 3. i 4. ovog zakona.

39. Ustavni sud podsjeća da je u Odluci broj U 5/15 odlučivao o ustavnosti odredaba istog zakona, koje su ponovo osporene predmetnim zahtjevom, te odlučio da su osporene odredbe u skladu sa čl. II/3.m), II/4. i II/5. Ustava Bosne i Hercegovine. Odredbe koje su ponovo osporene predmetnim zahtjevom su član 8. st. 2, 3, 4, 5. i 6, član 8.a i član 32. stav 3. tačka d) Zakona o prebivalištu i boravištu državljana Bosne i Hercegovine (vidi tačku 33).

40. Kada se uporede odredbe Zakona o prebivalištu i boravištu državljana BiH o kojima je Ustavni sud odlučio u Odluci broj U 5/15 i odredbe istog zakona koje su osporene u konkretnom slučaju, proizlazi da Ustavni sud u Odluci broj U 5/15 nije odlučio o odredbama člana 8.a, st. 2. i 3. i člana 32.

stav 3. tačka d) Zakona o prebivalištu i boravištu državljana Bosne i Hercegovine (vidi tačku 33).

41. Imajući u vidu da je o ustavnosti većine odredaba Zakona o prebivalištu i boravištu državljana BiH čija se ustavnost osporava u konkretnom slučaju već odlučeno u Odluci broj U 5/15, Ustavni sud napominje da, shodno njegovoj ranijoj praksi (vidi predmet broj U 23/18, odluka o dopustivosti i meritumu od 5. jula 2019. godine), ipak može ispitati iste, a ponovo osporene odredbe s obzirom na to da se radi o sličnim, ali ne i o istim navodima iz zahtjeva za ocjenu ustavnosti.

42. Ustavni sud će navode podnosioca zahtjeva ispitati u odnosu na sve osporene odredbe, ne praveći posebnu razliku između odredaba o čijoj je ustavnosti već odlučeno, kao i odredaba o čijoj ustavnosti nije odlučeno s obzirom na to da se najveći dio navoda odnosi na odredbe o čijoj ustavnosti je već odlučeno Odlukom broj U 5/15, te ih nije moguće razdvojiti. Ustavnost osporenih odredaba Ustavni sud će ispitati u odnosu na član I/2. Ustava Bosne i Hercegovine, član II/3.m) Ustava Bosne i Hercegovine i član 2. Protokola broj 4 uz Evropsku konvenciju, kao i član II/4. Ustava Bosne i Hercegovine. Prvo će se dati obrazloženje u odnosu na pravo na slobodu kretanja i prebivališta.

43. Član II/3.m) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

m) Pravo na slobodu kretanja i prebivališta.

44. Član 2. Protokola broj 4 uz Evropsku konvenciju u relevantnom dijelu glasi:

Sloboda kretanja

1. Svako ko se zakonito nalazi na teritoriji jedne države ima, na toj teritoriji, pravo na slobodu kretanja i slobodu izbora boravišta.

[...]

3. Nikakva ograničenja ne mogu se postaviti u odnosu na ostvarivanje ovih prava osim onih koja su u skladu sa zakonom i koja su nužna u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti ili javne sigurnosti, radi očuvanja javnog poretka, za sprječavanje kriminala, za zaštitu morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

4. Prava iz stava 1. mogu se također, u posebnim oblastima ograničiti u skladu sa zakonom i opravdati javnim interesom u demokratskom društvu. Svako ko se zakonito nalazi na teritoriji jedne države ima, na toj teritoriji, pravo na slobodu kretanja i slobodu izbora boravišta.

45. U Odluci broj U 5/15 u tački 21. navedeno je da su definirani dokazi koji se smatraju valjanim pravnim osnovom za prebivalište na adresi na koju se prijavljuje državljanin BiH, te je nadalje ukazano koji su to dokazi koji proizlaze iz teksta same odredbe (izmijenjenog člana 8. st. 2, 3. i 4. i odredbe st. 5. i 6). Dalje je ukazano na odredbu člana 8.a kojom je propisana provjera svih evidentiranih prebivališta u roku od pet godina od stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama (stupio na snagu 29. jula 2015. godine). Također, Ustavni sud je naveo da je zakonodavac, propisujući dokaze koji mogu biti valjan pravni osnov za prijavu prebivališta, propisao širok spektar dokaza za koje Ustavni sud smatra da su razumni i objektivni.

46. Imajući u vidu navedeno, te dovodeći to u vezu s navodima iz konkretnog zahtjeva, Ustavni sud naglašava da podržava svoj stav da je zakonodavac propisao širok spektar dokaza. Za prijavu prebivališta (misli se na osporeni član 8. st. 2–6) traži se dokaz o vlasništvu ili suvlasništvu ili posjedu stana, kuće ili drugog objekta za stanovanje. Pri tome, zakonodavac je ostavio mogućnost da i lica koja vode spor o vlasništvu ili koja su pokrenula postupak legalizacije ili uknjižbe potvrde o pokrenutom postupku koriste kao dokaz za prijavu prebivališta.

47. Osim toga, Ustavni sud primjećuje da osporeni član 8. st. 2–6. propisuje i dokaz o posjedu stana, kuće ili drugog objekta za stanovanje, bez daljnjih preciziranja. Ustavni sud napominje da je posjed (prema Zakonu o stvarnim pravima) faktička vlast na stvari, odnosno faktičko stanje na stvari zaštićeno pravom. Lica koja tvrde da imaju posjed nad nekretninama trebaju to da dokažu, ali se ne traže isti uvjeti koji su potrebni za dokazivanje prava vlasništva i upis u zemljišne knjige.

48. Iz osporenih odredbi člana 8. st. 2–6. jasno proizlazi da se prijava može izvršiti čak i kada lice koje se prijavljuje nema vlasništvo ili suvlasništvo ili posjed, već i na osnovu ugovora o zakupu nekretnine, ili na osnovu ugovora o podstanarskom odnosu (uz ovjeren dokaz o vlasništvu, suvlasništvu ili posjedu stanodavca) ili uz ovjerenu izjavu stanodavca (iz koje je vidljivo da stanodavac ispunjava propisane uvjete iz tačaka a), b) i c) iz stava 2. člana 8) koji dâ pristanak da određeno lice bude prijavljeno na njegovoj adresi stanovanja. Dakle, u tom slučaju lice koje se prijavljuje ne treba dokaz o vlasništvu, odnosno suvlasništvu ili posjedu, odnosno to nije imperativ za lice koje se prijavljuje.

49. Također, iz osporenih odredbi člana 8. st. 2–6. jasno proizlazi da određeni status (bračni, vanbračni, srodnički, usvojenički) omogućava prijavu prebivališta na adresi već prijavljenog bračnog, odnosno vanbračnog druga, srodnika itd., uz dokaz o bračnom ili vanbračnom stanju, srodstvu, usvojenju, bez pribavljanja dokaza iz stava 2. Dakle, prijave po osnovu srodstva, braka itd. ni u kojem slučaju ne traže kao imperativ imovinu onoga koji se želi prijaviti, kako se to tvrdi u zahtjevu za ocjenu ustavnosti, već upravo suprotno dodaje sasvim novi osnov za prijavu prebivališta.

50. U odnosu na navode da je zakonodavac osporenim odredbama člana 8. st. 2–6. poštio kriterije u odnosu na odredbe koje su ranije bile na snazi, Ustavni sud naglašava da je u Odluci broj U 5/15 u tački 23. navedeno da je Vijeće ministara BiH uz Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o prebivalištu i boravištu dostavilo obrazloženje za predložene izmjene, te su kao razlozi navedene stvarne potrebe proizašle iz praktične primjene propisa u vezi s elektronskim potpisom, te potrebe da se poboljša zakonski tekst preciziranjem uvjeta za prijavu i odjavu prebivališta i boravišta radi sprečavanja zloupotrebe tog instituta. U obrazloženju je također navedeno da je "strategija razvoja sistema dokumenata bila od krucijalnog značaja da BiH dobije bezvizni režim. Strategijom je predviđeno unapređenje sistema ličnih dokumenata. Polazni osnov za sistem ličnih dokumenata su pouzdane evidencije prebivališta i boravišta. Ma koliko u sigurnosnom smislu bili kvalitetni, lični dokumenti će predstavljati 'mrtvo slovo' ako iza njih ne stoje tačne evidencije prebivališta i boravišta na kojima se mogu locirati lica na čije ime glase. Međunarodna saradnja u oblasti izvršenja sankcija je evropski standard, a nezamisliva je bez pouzdanih evidencija prebivališta i boravišta. Bosna i Hercegovina je jedna od rijetkih država koja uopće u diplomatsko-konzularnim predstavništvima nema evidenciju svojih državljana koji borave na području koje pokriva".

51. Ustavni sud, dakle, nalazi da je zakon jasno propisao uvjete za prijavu, navodeći dokaze koji mogu biti valjan pravni osnov, a Ustavni sud nalazi da postoji legitimni cilj za navedeno, odnosno javni interes koji je naveden u Odluci broj U 5/15, koji se ogleda u osiguranju tačnih i istinitih evidencija o prijavljenim prebivalištima i u potrebi da se unaprijedi sistem ličnih dokumenata. Naime, "zloupotreba prava" može biti daleko veća ako postoji mogućnost prijave bez bilo kakvog dokaza da će lice koje se prijavljuje zaista živjeti na prijavljenoj adresi, nego kada se traže određeni dokazi za navedeno. Osim

toga, opet ukazujući na spektar propisanih dokaza za prijavu prebivališta, ali i na olakšice prilikom provjere ispunjenosti uvjeta za prijavljene državljane, Ustavni sud u navedenim odredbama ne može da pronađe neproporcionalnost na kojoj insistira podnosilac zahtjeva, niti u odnosu na povratnike (o kojima je već odlučio u Odluci broj U 5/15), niti u odnosu na bilo koje drugo lice.

52. Ustavni sud opet upućuje na stav iz Odluke broj U 5/15 (podnosilac zahtjeva je naveo da je moguće da u primjeni odredbi policijski organi pristrasno i tendenciozno tumače zakon) u kojem je jasno naveo da je rad policijskih organa reguliran zakonom, kao i da postoji sudska zaštita čak i u slučaju eventualnih nezakonitih radnji tih organa. U vezi s dostavljenim informacijama o prekršajnim postupcima protiv građana Srebrenice, ukoliko su oni zaista bili nezakoniti, mogla se podnijeti apelacija Ustavnom sudu. Osim toga, Ustavni sud primjećuje da se dostavljena dokumentacija podnosioca prijave odnosi na period prije stupanja na snagu osporenih odredbi (informacije o prekršajnim postupcima za 2013–2014. godinu), te je sasvim jasno da se navedeno ne može dovesti u vezu s osporenim odredbama koje su stupile na snagu.

53. Stoga, imajući u vidu zaključak iz Odluke broj U 5/15, kao i sve prethodno navedeno u konkretnom predmetu, Ustavni sud nalazi da su osporene odredbe u skladu sa članom II/3.m) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 2. Protokola broj 4 uz Evropsku konvenciju.

54. Član I/2. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Bosna i Hercegovina je demokratska država koja funkcioniše u skladu sa zakonom i na osnovu slobodnih i demokratskih izbora.

55. Ustavni sud primjećuje da podnosilac zahtjeva smatra da se osporenim odredbama krši član I/2. Ustava Bosne i Hercegovine, te da zakon mora najprije biti u skladu s Ustavom. Ustavni sud podsjeća da je u svojoj dosadašnjoj praksi navedeni član tumačio tako da sadrži princip vladavine prava. Princip vladavine prava označava sistem političke vlasti zasnovan na tome da kako građani tako i sami nosioci državne vlasti poštuju ustav, zakone i druge propise. Svi zakoni, drugi propisi, kao i postupci nosilaca vlasti moraju biti u skladu sa ustavom. Osim toga, ovaj princip zahtijeva da svi ustavi, zakoni i drugi propisi koji se donose moraju biti usklađeni s ustavnim principima, što znači da pravni sistem počiva na hijerarhiji pravnih akata, počevši od ustava kao najvišeg pravnog akta, pa do podzakonskih akata (vidi, između ostalih, Ustavni sud, odluke o dopustivosti i meritumu br. U 21/16 od 1. juna 2017. godine, tačka 19. i U 6/06 od 29. marta 2008. godine, tačka 22).

56. Nadalje, princip vladavine prava nije ograničen samo na formalno poštovanje ustavnosti i zakonitosti, već zahtijeva da svi pravni akti (zakoni, propisi i sl.) imaju određen sadržaj, odnosno kvalitet primjeren demokratskom sistemu, tako da služe zaštiti ljudskih prava i sloboda u odnosima građana i tijela javne vlasti u okviru demokratskog političkog sistema. U vezi s tim, Ustavni sud podsjeća da standard kvaliteta zakona traži da pravna norma bude dostupna licima na koja se primjenjuje i da bude za njih predvidljiva, to jest dovoljno precizna da oni mogu stvarno i konkretno znati svoja prava i obaveze do stepena koji je razuman u datim okolnostima, kako bi se prema njima mogli ponašati (vidi Odluka o dopustivosti i meritumu broj U 15/18 od 29. novembra 2018. godine, tačka 26).

57. Dakle, podnosilac zahtjeva smatra da sadržaj osporenih odredbi ne zadovoljava princip vladavine prava iz člana I/2. Ustava Bosne i Hercegovine. Suštinski, podnosilac zahtjeva se protivi sadašnjem zakonskom rješenju kao "imperativnom, isključujućem i uvjetujućem". Podnosilac zahtjeva insistira da se zbog značaja prava na prebivalište, iz

kojeg se kasnije crpe brojna druga prava, ostvarivanje prava na prijavu prebivališta omogućiti i po drugim osnovima "poštujući kriterije istinitosti, tačnosti i namjere stalnog nastanjivanja".

58. Ovdje Ustavni sud podsjeća na svoj ranije utvrđeni stav da zakon ne mora biti idealan da bi bio u skladu s Ustavom. Navedeni princip se u postupku apstraktne kontrole ustavnosti ne može osporavati s aspekta da li je to najbolje moguće rješenje ili da li bi drugačije rješenje bilo pravednije i bolje. Očigledno da, u ovom slučaju, podnosilac zahtjeva smatra da kriteriji za prijavu prebivališta iz člana 8. st. 2–6. ne bi trebali glasiti kako sada glase, već bi trebali biti zamijenjeni drugim kriterijima koje podnosilac zahtjeva smatra odgovarajućim, i to kriterijima "istinitosti, tačnosti i namjere stalnog nastanjivanja". Međutim, takva pitanja se mogu postavljati samo nadležnom zakonodavcu u zakonom predviđenoj proceduri koja se odnosi na izmjene i dopune zakona. Ustavni sud je u više svojih odluka naglasio da nije nadležan ispitivati ustavnost zakona prema članu VI/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine s aspekta da li su određena zakonska rješenja dobra ili loša, da li bi mogla biti bolja ili bi se nešto moglo regulirati na drugi način itd. Prema nadležnosti iz člana VI/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud je isključivo nadležan da utvrdi da li je određena zakonska odredba u skladu s "ovim ustavom". Stoga, imajući u vidu zaključak iz Odluke broj U 5/15, kao i sve prethodno navedeno u konkretnom predmetu, Ustavni sud nalazi da su osporene odredbe u skladu sa članom I/2. Ustava Bosne i Hercegovine.

59. Dalje, podnosilac zahtjeva ukazuje na povredu prava na nediskriminaciju u vezi s pravom na prebivalište.

Član II/4. Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

4. Nediskriminacija

Uživanje prava i sloboda, predviđenih u ovom članu ili u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I ovog Ustava, osigurano je svim licima u Bosni i Hercegovini bez diskriminacije po bilo kojem osnovu kao što je pol, rasa, boja, jezik, vjera, političko i drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost sa nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.

60. Ustavni sud opet ukazuje da je u Odluci broj U 5/15 ispitao navode podnosioca zahtjeva o diskriminaciji povratnika (Bošnjaka i Hrvata koji se žele vratiti na teritoriju Republike Srpske), te nije mogao zaključiti da osporene odredbe otvaraju pitanje diskriminacije zabranjene članom II/4. Ustava Bosne i Hercegovine u vezi s pravom na slobodu kretanja i prebivališta i slobodan povratak izbjeglica i raseljenih lica u svoje domove. Takvim legislativnim djelovanjem u oblasti uređenja prava na prebivalište i provjere evidentiranih prebivališta zakonodavac ni na koji način nije doveo u pitanje pravo bilo kojeg državljanina Bosne i Hercegovine da slobodno odabere mjesto prebivališta, niti mu je ograničio slobodu kretanja u smislu člana II/3.m) i II/5. Ustava Bosne i Hercegovine.

61. U odnosu na navode podnosioca zahtjeva da su "spornim odredbama predmetnog zakona nesumnjivo u nepovoljniji diskriminatorski položaj dovedeni građani Bosne i Hercegovine s obzirom na imovinu, odnosno imovinsko stanje, te s obzirom na bračni, vanbračni, srodnički i usvojenički status u pogledu uživanja prava na prebivalište", Ustavni sud može samo da uputi na prethodne zaključke iz ove odluke. Zakonodavac je propisao više osnova za prijavu prebivališta, te je kao jedan od dokaza dokaz o vlasništvu, suvlasništvu ili posjedu. Međutim, nesporno je (a što je navedeno u prethodnim tačkama odluke) da i lica koja nemaju imovinu mogu prijaviti prebivalište, uz ispunjenje zakonom propisanih uvjeta. Dakle, ne postoji "isključenje" ili "zabrana" na osnovu "imovine", već dokaz o vlasništvu, suvlasništvu i posjedu (a posjed nije

sinonim za vlasništvo lica koje se prijavljuje) predstavlja dokaz o valjanom osnovu za prijavu prebivališta.

62. Brak, odnosno vanbračna zajednica kao jedan odnos između lica, ali i srodstvo ili usvojenje (potpuno drugačiji odnos naspram braka) predstavljaju osnove za prijavu prebivališta. Pri tome se nikome ne nameće obaveza zaključenja braka radi prijave prebivališta, niti je zabranjeno licima koja nisu u braku da prijave prebivalište. Isto se odnosi na roditelje ili djecu, s tim što je upravo veoma česta pojava da se djeca (bar nekoliko godina nakon što postanu punoljetna) najčešće i prijavljuju na adresi na kojoj im žive roditelji. Međutim, to ni u kojem slučaju ne znači, niti je podnosilac zahtjeva za navedeno dao bilo kakvo obrazloženje ili dokaz, da, naprimjer, djeca ne mogu prijaviti prebivalište gdje god žele, uz ispunjenje uvjeta propisanih zakonom. Dakle, radi se o pokušaju podnosioca zahtjeva da takve odnose (brak, srodstvo) prikaže diskriminatorskim, a za šta nije dao niti jedan valjan osnov. Kako je Ustavni sud već ranije naveo u ovoj odluci, ali i u Odluci broj U 5/15, "ovakvim legislativnim djelovanjem u oblasti uređenja prava na prebivalište i provjere evidentiranih prebivališta zakonodavac ni na koji način nije doveo u pitanje pravo bilo kojeg državljanina Bosne i Hercegovine da slobodno odabere mjesto prebivališta, niti mu je ograničio slobodu kretanja u smislu člana II/3.m) i II/5. Ustava Bosne i Hercegovine". Za drugačiju odluku podnosilac zahtjeva u konkretnom predmetu nije ponudio jasne i uvjerljive dokaze.

63. S obzirom na to da je podnosilac zahtjeva izdvojio pripadnike romske nacionalne manjine kao lica čije životne potrebe zakonodavac nije uzeo u obzir prilikom donošenja osporenih odredbi i time im otežao uvjete za prijavu prebivališta, Ustavni sud opet ukazuje da pripadnici romske nacionalne manjine imaju ista prava na prijavu prebivališta kao i svi ostali građani Bosne i Hercegovine, i to pod jednakim uvjetima. Činjenica da pripadnici romske manjine, kako to navodi podnosilac zahtjeva, "čak nisu upisani u matične knjige" jeste nesporno problem o kojem država treba da vodi računa, međutim, isto je tako nesporno da taj problem ne proizlazi iz osporenih odredaba Zakona o prijavi prebivališta i boravišta državljana BiH, niti nastaje njihovom primjenom. Iz navedenog jasno proizlazi da pripadnici romske nacionalne manjine nisu ni na koji način diskriminirani osporenim odredbama, niti im je oduzeto bilo koje pravo.

64. Stoga, Ustavni sud zaključuje da osporene odredbe nisu u suprotnosti sa članom II/4. Ustava Bosne i Hercegovine u vezi sa članom II/3.m) Ustava Bosne i Hercegovine. Ustavni sud ne smatra da je potrebno dodatno razmatrati ostale navode o diskriminaciji u odnosu na prava iz Evropske konvencije i ostalih međunarodnih dokumenata.

VII. Zaključak

65. Ustavni sud zaključuje da je odredba člana 8. st. 2, 3, 4, 5. i 6, člana 8.a, te člana 32. stav 3. tačka d) Zakona o prebivalištu i boravištu državljana BiH kompatibilna sa članom I/2, II/3.m) i II/4. Ustava Bosne i Hercegovine u vezi s pravom na slobodu kretanja i prebivališta budući da je osporenim odredbama jasno reguliran širok spektar dokaza koji su razumni i objektivni za prijavu prebivališta, koji su propisani u javnom interesu i imaju legitiman cilj, kao i "dodatnih" dokaza u postupku provjere prijavljenih državljana s evidentiranim prebivalištem, a što je obaveza nadležnog organa, te se jednako primjenjuju na sve građane Bosne i Hercegovine.

66. Na osnovu člana 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

67. U smislu člana 43. Pravila Ustavnog suda, potpredsjednik Mirsad Čeman je dao izjavu o neslaganju s odlukom većine.

68. U skladu sa članom VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, s. r.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj U 1/21, rješavajući zahtjev Željka Komšića, člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine, na temelju članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) alineja b) i članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik
Mato Tadić, dopredsjednik
Mirsad Čeman, dopredsjednik
Tudor Pantiru, sudac
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudac
Seada Palavrić, sutkinja
Angelika Nussberger, sutkinja
Helen Keller, sutkinja

na sjednici održanoj 26. svibnja 2021. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odlučujući o zahtjevu **Željka Komšića**, člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine, za ocjenu kompatibilnosti članka 8. st. 2., 3., 4., 5. i 6., članka 8.a i članka 32. stavak 3. točka d) Zakona o prebivalištu i boravištu državljana Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH" br. 32/01, 56/08 i 58/15) sa člancima I/2., II/3.(m) i II/4. Ustava Bosne i Hercegovine u svezi s pravom na slobodu kretanja i prebivališta,

utvrđuje se da su članak 8. st. 2., 3., 4., 5. i 6., članak 8.a i članak 32. stavak 3. točka d) Zakona o prebivalištu i boravištu državljana Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH" br. 32/01, 56/08 i 58/15) u skladu sa člancima I/2., II/3.(m) i II/4. Ustava Bosne i Hercegovine u svezi s pravom na slobodu kretanja i prebivališta.

Odluku objavi u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Član Predsjedništva Bosne i Hercegovine **Željko Komšić** podnio je 7. siječnja 2021. godine Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) zahtjev za ocjenu kompatibilnosti članka 8. st. 2., 3., 4., 5. i 6., članka 8.a i članka 32. stavak 3. točka d) Zakona o prebivalištu i boravištu državljana Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH" br. 32/01, 56/08 i 58/15; u daljnjem tekstu: osporene odredbe) sa člancima I/2., II/2., II/3.(m), II/4. i II/5. Ustava Bosne i Hercegovine, alineje 5. i 8. Preambule Ustava Bosne i Hercegovine, Aneks I. Ustava Bosne i Hercegovine, člankom 14. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija), člankom 2. st. 1., 3. i 4. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju, člankom 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju, člankom 2. stavak 2., člankom 5. stavak 1., člankom 12. i člankom 16. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, člankom 2. stavak 1., člankom 4. i člankom 5. stavak 1. Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, čl. 6. i 13. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima UN-a, člankom 4. st. 2. i 3. Okvirne konvencije za zaštitu

nacionalnih manjina i Aneksom 7. Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. stavak (2) Pravila Ustavnog suda, od Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, Doma naroda i Zastupničkog doma zatraženo je 2. veljače 2021. godine da dostave odgovor na zahtjev.

3. Pozvani su dostavili odgovor.

III. Zahtjev

a) Navodi iz zahtjeva

4. Ustavni sud primjećuje da je podnositelj zahtjeva naveo da je dio odredbi koje se osporavaju konkretnim zahtjevom bio predmet razmatranja pred Ustavnim sudom (Odluka broj U 5/15 od 26. studenog 2015. godine), ali da Ustavni sud u navedenoj odluci nije uzео u obzir činjenične i pravne argumente koji se iznose u konkretnom zahtjevu.

5. Podnositelj zahtjeva je naveo da su odredbe članka 8. st. 2., 3., 4., dio odredbe stavka 5., i to riječi "koji u postupku prijave prebivališta ne mogu osigurati dokaze iz stavka 2. ovoga članka" i riječi "za prijavljivanje prebivališta radi dokazivanja valjane osnove", dio odredbe stavka 6., i to riječi "i ne mogu osigurati dokaze iz stavka 2. ovoga članka" i riječi "u pribavljanju dokaza o valjanoj osnovi", članak 8.a i dio odredbe članka 32. stavak 3. točka d), i to riječi "i članka 8. st. 2., 3. i 4." Zakona o prebivalištu i boravištu državljana Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH" br. 32/01, 56/08 i 58/15) suprotne čl. I/2., II/2., II/3.(m), II/4., II/5. Ustava Bosne i Hercegovine, alineje 5. i 8. Preambule Ustava Bosne i Hercegovine, Aneks I. Ustava Bosne i Hercegovine, članku 14. Europske konvencije, članku 2. st. 1., 3. i 4. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju, članku 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju, članku 2. stavak 2., članku 5. stavak 1., članku 12. i članku 16. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, članku 2. stavak 1., članku 4. i članku 5. stavak 1. Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, čl. 6. i 13. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima UN-a, članku 4. st. 2. i 3. Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina i Aneksu 7. Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH.

6. Podnositelj zahtjeva navodi sljedeće: "Već na prvi pogled, imajući u vidu prirodu prava na prebivalište, te konsekvence pravne i faktičke naravi koje se vezuju za činjenicu prijave prebivališta, jasno je da ovakva vrsta eksplicitnog 'prenormiranja' i introdukcije uvjeta imperativne, uslovljavajuće i isključujuće naravi može da proizvede (i proizvodi!) brojne probleme u praksi sa stanovišta prava i temeljnih sloboda građana garantovanih normama ustavne naravi. Naime, riječ je o pravu i predmetu regulative koji ne trpi eksplicitno propisivanje na imperativan – uslovljavajući i isključujući način, gdje se otvara mogućnost – po osporavanim odredbama predmetnog zakona da se značajan krug lica, koja se mogu naći u različitim životnim situacijama koje ne odgovaraju restriktivno postavljenim kriterijima, liši prava na prebivalište, odnosno da im se onemoguću prijava stalnog mjesta prebivanja/stanovanja prema kriterijima istinitosti, tačnosti i namjere stalnog nastanjivanja, što, kako će se vidjeti iz teksta koji slijedi, već proizvodi katastrofalne posljedice po brojna prava i temeljne slobode građana Bosne i Hercegovine, odnosno po sam pravni subjektivitet osoba u pitanju. Štaviše, osporavanim odredbama predmetnog zakona uvodi se kategorija tzv. valjanog osnova i valjanih dokaza za prijavu i sticanje prava na prebivalište, što predstavlja presedan u normiranju ove vrste prava i što samo po sebi govori o ograničavajućoj, uslovljavajućoj i isključujućoj naravi predmetne/sporne regulative u pogledu ovog prava, koje po

svojoj prirodi i konsekvencama koje proizvodi po ukupan pravni subjektivitet građana ne trpi ovakvu vrstu uslovljavanja – koje može da dovede (i dovodi!) do potpune negacije pravnog subjektiviteta građanina, time i do njegove likvidacije – u pravnom smislu – kao subjekta prava i pravnih odnosa, te do njegovog svodenja na puki objekat koji egzistira u čisto fizičkom smislu unutar društva."

7. Podnositelj zahtjeva smatra da postoje opravdani razlozi prema kojima se osporavane odredbe mogu smatrati neustavnim s obzirom na tri bitne okolnosti:

- prva se tiče prirode prava na prebivalište i mogućnost njegovog zasnivanja u pravnom smislu putem prijave prebivališta, odnosno utjecaja te činjenice na mogućnost uživanja brojnih drugih prava i temeljnih sloboda građana;

- druga okolnost tiče se krajnje restriktivno postavljenih uvjeta za "perfektuaciju" ovog prava na imperativan, uvjetujući i isključujući način, što je potpuno neprimjerena vrsta normiranja sa stanovišta same prirode ovog prava, čime je značajan broj građana, među kojima su posebno i osjetljive skupine, raseljene osobe i povratnici, te pripadnici romske nacionalne manjine (ali i drugi građani), doveden u bezizlazan položaj s obzirom na nemogućnost ostvarivanja prava na prijavu prebivališta prema kriterijima istinitosti, točnosti i namjere stalnog prebivanja (realnog stanja). Podnositelj prijave navodi da je zakonodavac u ovom slučaju potpuno zanemario specifične okolnosti koje se tiču statusa navedenih (ali i drugih) kategorija osoba, ali i prirodu prava na prebivalište i njegovu prijavu, koja ne trpi restriktivnu, uvjetujući i isključujući način regulative;

- kao treće, podnositelj zahtjeva navodi da su "donošenjem predmetnog zakona iz 2015. godine" u najvećoj mjeri oduzeta ranije stečena prava koja su važila u skladu sa zakonom koji je bio na snazi prije donošenja predmetnog zakona, odnosno da se u okviru tog poništavanja ili oduzimanja ranije stečenih prava stvara novo pravno stanje u kojem se ranije oduzeta stečena prava ne mogu potvrditi niti vratiti onom dijelu građana Bosne i Hercegovine na koje se odnosi novi sustav utvrđivanja prebivališta, iz kojeg čak slijedi oduzimanje ili poništavanje drugih prava i temeljnih sloboda koji proizlaze iz statusa prijave prebivališta.

8. Podnositelj zahtjeva navodi: "[u] smislu osporavanih odredbi predmetnog zakona, kao imperativni uvjet za prijavu prebivališta nameće se postojanje prava vlasništva ili 'posjedništva' na stambenoj nekretnini, bilo da je riječ o pravu vlasništva osobe koja prijavljuje prebivalište koje je već zasnovano upisom u zemljišne knjige, njegovih roditelja, bračnog ili vanbračnog partnera, usvojenika ili usvojitelja sa prijavom prebivališta (jednih kod drugih), odnosno zakupodavca stambene nekretnine ili je riječ o pravu vlasništva u nastajanju – legalizacijom i uknjižbom stambenog objekta, odnosno na stambenom objektu povodom kojeg se vodi vlasnički spor. Pojednostavljeno rečeno, bez prava vlasništva/'posjedništva' na nekretnini, odnosno prava vlasništva koje je, u pravnom smislu, u proceduri nastajanja kroz postupak legalizacije ili uknjižbe nekretnine koja je neizvjesna, odnosno nekretnine povodom koje se vodi vlasnički spor na strani osobe koja prijavljuje prebivalište, njenih roditelja, bračnog ili vanbračnog partnera, zakupodavca, usvojitelja i usvojenika nije moguće prijaviti prebivalište u Bosni i Hercegovini. Već na prvi pogled je jasno da ovakva restriktivno postavljena regulativa u oblasti prava na prebivalište i prijavu prebivališta, te slobodu kretanja *de iure* i *de facto* isključuje značajan broj građana Bosne i Hercegovine, među kojima su i posebno ugrožene kategorije kao što su građani koji ne ispunjavaju restriktivno postavljene uvjete, s obzirom na sve realno postojeće okolnosti: društvene,

imovinske, historijske, tradicionalne, ekonomsko-socijalne i druge naravi koje je zakonodavac naprosto zanemario, zatim raseljena lica i povratnici, kao i pripadnici romske nacionalne manjine, ali i značajan broj drugih građana ove zemlje."

9. Podnositelj zahtjeva akcentira prirodu prava na prebivalište i prava na prijavu prebivališta, o čijem neometanom i konsekventnom ostvarenju neposredno ovisi i sloboda kretanja, pravo na osobne dokumente, te realizacija brojnih drugih prava. Podnositelj zahtjeva navodi: "S tim u vezi, sloboda kretanja ne obuhvata samo mogućnost stalnog nastanjivanja ili privremenog zadržavanja, odnosno promjenu lokaliteta u čisto fizičkom smislu unutar određenog prostora/države ili van nje nego podrazumijeva i mogućnost kontinuiteta neometanog uživanja svih Ustavom garantovanih prava i temeljnih sloboda građana, uključujući i izvršavanje obaveza bez obzira na bilo koju okolnost, pa tako i na okolnost promjene mjesta prebivanja unutar istog pravnog poretka. Prijava prebivališta, u tom smislu, pojavljuje se kao pravo i objektivna činjenica koja se ne smije dovoditi u pitanje propisivanjem uvjeta uslovljavajuće, isključujuće i imperativne naravi, kako je to napravio zakonodavac donošenjem osporavanih odredbi predmetnog zakona u ovom slučaju, jer se time ne osporava samo pravo na prebivalište i slobodu kretanja, nego se diskvalifikuju pravna i poslovna sposobnost građanina, odnosno dokida se njegov pravni subjektivitet. U tom smislu, javna vlast je dužna stvoriti pretpostavke – kako za slobodu kretanja i nastanjivanja u fizičkom smislu tako i za neometano uživanje Ustavom garantovanih prava i temeljnih sloboda, te kontinuitet objektivne mogućnosti da se bude nosiocem i subjektom prava i obaveza (a ne njihovim objektom!), odnosno da se pravnim radnjama zasnivaju odnosi pravne naravi radi ostvarivanja porodičnih, profesionalnih, ekonomskih, socijalnih, kulturnih, političkih i drugih prava, sloboda i interesa."

10. Imajući u vidu značaj prava na prijavu prebivališta, podnositelj zahtjeva smatra da bilo kakvo uvjetovanje isključujućeg karaktera može predstavljati nepremostivu prepreku za ostvarivanje ovog prava, što nije prihvatljivo u demokratskom društvu i sa stanovišta ustavnih normi. Podnositelj zahtjeva navodi da propisivanje određenih uvjeta kao što su pravo vlasništva na stambenoj nekretnini, postojanje ugovora o zakupu, bračni ili izvanbračni status s vlasnikom stambene nekretnine i sl. nije sporno dok su u funkciji preciziranja i olakšavanja prijave prebivališta i sve dok se navode *exempli causa* i uz normativnu mogućnost da se prebivalište prijavi i zasnjuje i po drugim osnovama, poštujući kriterije istinitosti, točnosti i namjere stalnog nastanjivanja. Međutim, kada se ti ili bilo koji drugi uvjeti propišu kao "preduvjeti" imperativne, uvjetujuće i isključujuće naravi, čije neispunjenje po automatizmu dovodi do nemogućnosti ostvarenja prava na prebivalište i njegovu prijavu, bez normativnog utemeljenja mogućnosti za prijavu prebivališta po drugoj osnovi prema kriterijima istinitosti, točnosti i namjere stalnog nastanjivanja, onda takva regulativa može dovesti do nemogućnosti prijave prebivališta, nemogućnosti ostvarivanja prava na osobne dokumente, odnosno isprave i brojnih drugih prava, čime se, u konačnom, suštinski dokida pravna i poslovna sposobnost, odnosno pravni subjektivitet osobe u pitanju. To implicira obvezu javne vlasti u demokratskom društvu da svim građanima osigura mogućnost prijave prebivališta prema realnom stanju u skladu s kriterijima istinitosti, točnosti i namjere stalnog nastanjivanja bez neotklonjivih prepreka, gdje se eventualno propisivanje dodatnih uvjeta može pojavljivati isključivo kao olakšavajuća i upućujuća okolnost, a ne kao presudna okolnost čije je prethodno ostvarenje uvjet ultimativne naravi o kojem presudno ovisi ostvarenje takve

vrste prava kao što je pravo na prebivalište i formalnu prijavu prebivališta.

11. Podnositelj zahtjeva kao primjer "dobrog" zakonskog rješenja navodi Zakon o prebivalištu i boravištu Republike Srbije. Suprotno navedenom zakonskom rješenju, podnositelj zahtjeva ističe: "Osporene odredbe kroz kriterije vlasništva ili posjedništva na nekretnini/stambenom prostoru, bračni ili vanbračni status sa partnerom koji je vlasnik ili posjednik nekretnine/stambenog prostora (čija legalizacija je u toku!), zajednicu života sa roditeljima bračnog ili vanbračnog partnera koji su vlasnici ili posjednici nekretnine (čija legalizacija je u toku!), postojanje ugovora o zakupu te ostale prethodno navedene uvjete kao što je samo formalno individualno učešće u postupku legalizacije bespravnog ili u zemljišnim knjigama neevidentiranog objekta, postavljaju se kao imperativni uvjeti uslovljavajuće i isključujuće prirode čije neispunjenje po automatizmu dovodi do nemogućnosti formalne prijave prebivališta."

12. Prema mišljenju podnositelja zahtjeva, osporenim odredbama se uvode kriteriji koji su nepremostiva prepreka za prijavu prebivališta većeg broja građana, a "u izgledu je još masovnija pojava kršenja ovog prava s obzirom na okolnosti koje je zakonodavac potpuno zanemario".

13. Podnositelj zahtjeva ukazuje na osobe koje su pogođene ovakvim zakonskim rješenjem, odnosno akcentira da je zakonodavac zanemario faktičko stanje stvari na terenu, pogotovo u odnosu na povratnike, te Rome kao osobe koje nemaju imovinu.

14. U ovu kategoriju osoba (povratnici, Romi i ostale osobe koje nemaju imovinu), onako kako je prezentirao podnositelj zahtjev, spadale bi i osobe čija je imovina uništena tijekom rata, srušena uslijed ratnih djelovanja ("i to uslijed etničkog čišćenja"), a koje nemaju sredstva za njezinu obnovu. Podnositelj zahtjeva navodi loše stanje u pogledu obnove uništenih stambenih objekata, koje se koristi za onemogućavanje prijave prebivališta na prijeratne adrese stanovanja raseljenim osobama i povratnicima tako što se i u ovim slučajevima primjenjuju uvjeti restriktivne, uvjetujuće i isključujuće naravi propisani važećim osporavanim odredbama. Dalje, navedenim su u potpunosti suspendirane od primjene odredbe navedenog Poglavlja IV. ovog zakona u praksi zbog toga što se odredbe tog poglavlja primjenjuju i tumače u neposrednoj svezi s osporenim odredbama. Podnositelj zahtjeva ukazuje da se radi o osobama koje iz objektivnih razloga nisu uspjele obnoviti stambene jedinice porušene za vrijeme rata (nisu im dodijeljena sredstva za obnovu, a sami se nalaze u stanju koje ne omogućava obnovu), što, prema Aneksu 7. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, nije smjela biti prepreka za prijavu na prijeratne adrese prebivališta. Primjenom osporenih odredbi ovoj kategoriji osoba nametnute su nepremostive prepreke za formalnu prijavu prebivališta u općinama prijeratnog mjesta prebivanja.

15. U ovom dijelu podnositelj zahtjeva je ukazao na brojne primjere poništenja prebivališta i osobnih iskaznica (dokazi dostavljeni uz zahtjev) iz Srebrenice, ali na sličan način se postupa i u drugim mjestima. Podnositelj zahtjeva navodi da su primjenom i tumačenjem osporenih odredbi naprosto poništene odredbe Poglavlja IV., pa se prijava prebivališta i zasnivanje prava na prebivalište povratničkoj populaciji uopće ne dopušta nakon stupanja na snagu osporenih odredbi.

16. Također, podnositelj zahtjeva je naveo: "Pored navedenog, cijenjeni Ustavni sud postupajući u ovom predmetu nikako ne bi trebao zanemariti činjenično stanje na terenu koje, između ostalog, ukazuje da je osporavanim odredbama predmetnog zakona naročito pogođena posebno ranjiva populacija romske nacionalne manjine, što je zakonodavac

potpuno zanemario. Naime, notorno je poznato da građani Bosne i Hercegovine koji pripadaju romskoj nacionalnoj manjini u velikom broju slučajeva ne posjeduju lična identifikaciona dokumenta/isprave (ličnu kartu na prvom mjestu), u značajnom broju slučajeva čak nisu upisani niti u matične knjige, radi čega nisu u mogućnosti da ostvare brojna prava koja se često tiču golog opstanka, kao što je pravo na zdravstveno osiguranje i sl. Zbog nemogućnosti prijave prebivališta i ostvarivanja prava na lična dokumenta, pogotovo u kontekstu primjene osporavanih odredbi predmetnog zakona koje imperativno insistiraju na pravu vlasništva ili posjedništvu na stambenim nekretninama u kojima se stalno prebiva ili koje su predmet ugovora o zakupu i sl. kao preduvjetima za prijavu prebivališta, najozbiljnije posljedice snose posebno ranjive grupe unutar ove populacije – kao što su, primjera radi, porodilje i trudnice."

17. Podnositelj zahtjeva ukazuje na propust zakonodavca da ukloni prepreke formalno-procesne naravi, koje i dalje utječu na nemogućnost prijave prebivališta prema stvarnom mjestu prebivanja, izdavanje osobnih identifikacijskih dokumenata, te uživanje svih drugih prava i sloboda za sve građane, uključujući i pripadnike romske nacionalne manjine kao posebno osjetljive skupine. Naime, osporavanim odredbama predmetnog zakona ti uvjeti su čak i pooštreni.

18. Podnositelj zahtjeva ukazuje i na brojne druge osobe koje imaju nekretnine (za razliku od povratnika i Roma koji prema navodima iz zahtjeva nemaju nekretnine), ali za njih nemaju potrebne dozvole (upotrebne, građevinske), odnosno osobe kojima nekretnine nisu legalizirane, osobe koje imaju nekretnine koje nisu upisane u zemljišne knjige ili nisu riješeni vlasničkopravni odnosi na nekretninama.

19. U ovom dijelu podnositelj zahtjeva ukazuje na povijesne, tradicionalne i druge okolnosti koje je zakonodavac, prema mišljenju podnositelja zahtjeva, zanemario – faktičko stanje koje se tiče neuređenosti zemljišnih knjiga, neriješenih nasljednopravnih odnosa, tradicionalnih okolnosti "života u zajednici", situacija kada se objekti vode na preminulim srodnicima, te na druge slučajeve u kojima se desetine tisuća građana, ako ne i stotine, dovode u stanje očaja i potpune bezizlaznosti zbog nametanja nepremostivih prepreka u pogledu prijave prebivališta i kršenja njihovog prava na prebivalište, "a što je uzrokovano petogodišnjom primjenom osporavanih odredbi predmetnog zakona".

20. U ovom dijelu podnositelj zahtjeva ukazuje na građenja bez dozvole (zbog devastacije stambenog fonda uslijed rata, kako u prijeratnim mjestima stanovanja tako ukazuje i na situaciju u kojoj je protjerano stanovništvo ostalo živjeti u objektima izgrađenim u ratu ili neposredno nakon rata). Podnositelj zahtjeva ukazuje na ogroman broj takvih (nelegalno izgrađenih) objekata. Također, navodi da pokretanje postupka legalizacije pokreće pitanje snošanja brojnih troškova koji su za većinu građana izuzetno visoki, te iznosi podatke o broju podnijetih zahtjeva za legalizaciju objekata (Općina Novo Sarajevo), ali i odbijenih zahtjeva za legalizaciju, odnosno onih koji nisu uspjeli u postupku legalizacije. Podnositelj zahtjeva ističe da se građani u takvoj situaciji zapravo dodatno sankcioniraju "depersonalizacijom".

21. Također, u ovom dijelu podnositelj zahtjeva ukazuje na značajnu činjenicu da "postoji nemali broj građana koji je, u skladu sa zakonom koji je važio prije donošenja predmetnog zakona, imao mogućnost da ostvari pravo na prebivalište i da ga uredno prijavi kod nadležnog organa, što je eventualno i učinjeno, ali bi takvo ranije stečeno pravo izgubio jer takve osobe nisu bile, niti su sada u mogućnosti da iz formalno-tehničkih ili suštinskih razloga proces legalizacije objekta u kojem očitavaju dovedu do uspješnog okončanja, čime bi stekli

pravo da prijave svoje prebivalište. To bi značilo da taj nemali broj osoba, desetine tisuća građana ove zemlje, izgubi ranije stečeno pravo na prijavu prebivališta."

22. Dalje, podnositelj zahtjeva obrazlaže neustavnost ukazujući na relevantne dijelove Ustava Bosne i Hercegovine, Europske konvencije i protokola uz Europsku konvenciju, te drugih dokumenata (navedeni u točki 5. ove odluke).

23. U odnosu na pravo na slobodu kretanja, podnositelj zahtjeva navodi da je odredbama Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju garantirano pravo na prebivalište, te je eksplicitno propisano da se nikakva ograničenja ne mogu postaviti u odnosu na ostvarivanje ovog prava osim onih, kako je propisano navedenom odredbom, koja su u skladu sa zakonom i koja su nužna u demokratskom društvu u interesu nacionalne, odnosno državne sigurnosti ili javne sigurnosti, radi očuvanja javnog poretka, za sprečavanje kriminala, za zaštitu morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih. Podnositelj zahtjeva navodi da se sa stanovišta načela vladavine prava, ustavne vladavine, te načela ustavnosti polazi od toga da sva regulativa na razini zakonskih akata, prije svega, mora biti u skladu s Ustavom i drugim normama ustavne naravi. Podnositelj zahtjeva navodi: "U ovom slučaju *in concreto*, sasvim je jasno da zasnivanje prava vlasništva na nekretnini/stambenom objektu u kojem se prebiva, ili zaključenje braka, odnosno zasnivanje vanbračne zajednice sa licem koje je vlasnik nekretnine u kojoj se prebiva, ili doživotno prebivanje sa roditeljima koji su vlasnici ili posjednici nekretnine, ili usvojiteljski ili usvojenički status i sl. – što su uvjeti za ostvarivanje prava na prebivalište i slobodu kretanja propisani osporavanim odredbama predmetnog zakona, nikako ne mogu imati bilo kakav značaj ili uticaj na državnu i javnu sigurnost, očuvanje javnog poretka, za sprečavanje kriminala, te za zaštitu morala. Također, jasno je da propisani uvjeti ostvarivanja prava na prebivalište i njegovu prijavu prema stvarnom stanju ne mogu uticati na prava ostalih građana u kvalitativnom i kvantitativnom smislu, niti se njihovo propisivanje može pravdati očuvanjem javnog interesa u demokratskom društvu na pojedinim dijelovima teritorija Bosne i Hercegovine – nego upravo suprotno, tako da nisu jasni razlozi normativne, vrijednosne i pravne prirode zbog kojih je zakonodavac posegnuo za ovakvom vrstom ograničenja!?" Zapravo, nije jasan legitimni cilj ovakvog ograničenja uz sva direktna i indirektna kršenja Ustava Bosne i Hercegovine i međunarodnih sporazuma za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, ukoliko se u ovom slučaju uopšte može govoriti o postojanju bilo kakvog legitimnog cilja. Ustvari, ograničenje utvrđeno osporavanim odredbama predmetnog zakona nije imalo legitimni cilj, niti se bilo kakav legitimni cilj može pravdati kršenjem prava na prijavu prebivališta i slobodu kretanja, te posljedično tome, kršenjem pravnog subjektiviteta i brojnih drugih prava i sloboda građana – neposredno i posredno, odnosno njihovim uslovljavanjem isključujuće, uslovljavajuće i imperativne naravi u ovom slučaju. Osim toga, zakonodavac u postupku donošenja osporavanih odredbi predmetnog zakona nije na argumentovan i nesumnjiv način utvrdio poseban javni interes kako bi se ovakvo uslovljavanje i ograničavanje imperativne i isključujuće naravi moglo smatrati razumnim, odnosno proporcionalnim legitimnom cilju koji se ograničavanjem želi postići *in concreto*. Pri tome, također, treba imati u vidu da zakonodavac nije apsolutno neograničen u vlastitoj procjeni ove proporcionalnosti te bi u svakom konkretnom slučaju bilo kakvog ograničavanja ljudskih prava i temeljnih sloboda, propisanih Europskom konvencijom i njenim protokolima, morao pružiti valjane argumente i dokaze koji bi išli u prilog potrebi takvog ograničavanja. Na ovoj argumentaciji redovno se insistira u praksi Europskog suda u slučajevima preispitivanja legitimnosti ograničavanja ljudskih

prava i temeljnih sloboda garantovanih Europskom konvencijom i njenim protokolima."

24. Podnositelj zahtjeva ukazuje da su na identičan način prekršene i odredbe članka 12. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, kojim se također garantira pravo na prebivalište i slobodu kretanja, odredbe članka 13. Univerzalne deklaracije o pravima čovjeka UN-a, te u svezi s tim i alineje 5. i 8. Preambule Ustava Bosne i Hercegovine, u kojima se referira na obveznost primjene ovih međunarodnih instrumenata, kao i Aneksa I. Ustava Bosne i Hercegovine, koji je pobrojao sve međunarodne dokumente koji tretiraju ljudska prava i koji se izravno primjenjuju u Bosni i Hercegovini.

25. Podnositelj zahtjev ističe: "Riječ je, dakle, o nametanju potpuno neodgovarajućih uslova imperativne, uslovljavajuće i isključujuće naravi za ovu vrstu prava, odnosno o uslovljavanju s obzirom na imovinu i imovinski status građana, s obzirom na bračni, vanbračni ili usvojenički status, zajednicu života sa roditeljima vlasnicima ili posjednicima stambene nekretnine i sl. Time je, po našem mišljenju, direktno prekršena i odredba člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine koja eksplicitno propisuje da je uživanje prava i sloboda, uključujući i pravo na prebivalište i njegovu formalnu prijavu i slobodu kretanja, osigurano svim licima u Bosni i Hercegovini bez diskriminacije i dovođenja u nepovoljniji položaj po bilo kojem osnovu, uključujući, između ostalog, i imovinu odnosno imovinski status – s obzirom na činjenicu postojanja ili nepostojanja prava vlasništva, odnosno posjeda na stambenim nekretninama u ovom konkretnom slučaju. Osim toga, navedena odredba člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine također zabranjuje bilo kakvu diskriminaciju s obzirom na garantovana prava i temeljne slobode u odnosu na bilo kakav drugi status, što u ovom konkretnom slučaju podrazumijeva bračni, vanbračni, srodnički ili usvojenički status. U smislu navedenog, spornim odredbama predmetnog zakona nesumnjivo su u nepovoljniji – diskriminatorski položaj dovedeni građani Bosne i Hercegovine s obzirom na imovinu, odnosno imovinsko stanje, te s obzirom na bračni, vanbračni, srodnički i usvojenički status u pogledu uživanja prava na prebivalište, njegovu formalnu prijavu, i slobodu kretanja te, posljedično tome, i brojnih drugih prava i sloboda čija mogućnost realizacije presudno određuje sadržaj pravnog subjektiviteta svakog građanina, njegovu ličnost, dostojanstvo i osobnost unutar društva i u pravnom prometu, čime je, po našem mišljenju, direktno prekršen i član II/4. Ustava Bosne i Hercegovine."

26. Podnositelj zahtjeva navodi da se osporenim odredbama uvodi stanje potpune pravne neizvjesnosti, čime se izravno krši načelo pravne sigurnosti, a to načelo predstavlja načelo ustavne naravi od najvišeg značaja. Pravna načela, među kojima je i navedeno načelo, posebna su pravila načelne naravi. Riječ je o pravilima višeg reda ustavne naravi koja su sama po sebi svojevrsan izvor prava, te se mogu smatrati "zakonom za zakonodavca". O njihovom poštovanju i konsekventnom implementiranju u pravni sustav zemlje ovisi koherentnost tog sustava, a u ovom konkretnom slučaju i pravna sigurnost sudionika društvenih odnosa kao posebna vrijednost *per se*. Načelo pravne sigurnosti dio je svakog demokratskog pravnog poretka, pa tako i pravnog poretka Bosne i Hercegovine, posebno s obzirom na odredbu članka I/2. Ustava Bosne i Hercegovine, koja je također prekršena. Podnositelj zahtjeva opet ukazuje da zakon mora biti u skladu s Ustavom, te bi Ustavni sud u konkretnom predmetu "morao prepoznati sve vrijednosti ustavne naravi koje su povrijeđene nelegitimnom intervencijom zakonodavca".

27. Konačno, podnositelj zahtjeva navodi: "Važno je naglasiti činjenicu u kojoj, prema našem mišljenju, treba tražiti

i primarne razloge za donošenje ovakve vrste regulative ograničavajućeg, negirajućeg i isključujućeg karaktera tamo gdje joj nema mjesta (s obzirom na prirodu prava u pitanju!). Ta činjenica tiče se posljedica primjene osporavanih odredbi predmetnog zakona na posebno osjetljivu povratničku populaciju i na raseljena lica, gdje se ova regulativa pojavljuje kao nepremostiva prepreka za prijavu prijeratnog prebivališta – time i povratka stanovništva u prijeratna mjesta stanovanja, čime se posebno pokušava legalizirati stanje nastalo etničkim čišćenjem na području bosanskohercegovačkog entiteta Republika Srpska. Imajući u vidu odredbe Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, posebno njegovog Aneksa 7. i Ustava Bosne i Hercegovine, te činjenicu da se temeljem osporavanih odredbi predmetnog zakona povratnička populacija dovodi u izrazito nepovoljniji položaj obzirom na sve specifičnosti njihovog položaja, to bi ove okolnosti nastale primjenom osporavanih odredbi predmetnog zakona cijenjeni Ustavni sud posebno morao uzeti u obzir".

b) Odgovor na zahtjev

28. Dom naroda, Ustavnopravno povjerenstvo Doma naroda, u odgovoru na zahtjev dostavio je mišljenje kojim Ustavnom sudu prepušta odluku o podnijetom zahtjevu.

29. Zastupnički dom je u odgovoru na zahtjev naveo da je zahtjev Ustavnog suda za dostavu odgovora dostavljen Ustavnopravnom povjerenstvu Zastupničkog doma. Nakon toga, Ustavnopravno povjerenstvo Zastupničkog doma dostavilo je mišljenje u kojem je konstatalo da je Zakon o prebivalištu i boravištu državljana Bosne i Hercegovine donijela Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine u skladu s nadležnostima propisanim člankom IV/4. Ustava Bosne i Hercegovine.

IV. Relevantni propisi

30. U Ustavu Bosne i Hercegovine relevantne odredbe glase:

Članak I

2. Demokratska načela

Bosna i Hercegovina je demokratska država, koja funkcionira sukladno zakonu i temeljem slobodnih i demokratskih izbora..

Članak II

Ljudska prava i temeljne slobode

2. Međunarodni standardi

U Bosni i Hercegovini izravno se primjenjuju prava i slobode garantirani Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda kao i njezinim protokolima. Ovi akti imaju prioritet nad svim drugim zakonima.

3. Popis prava

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

[...]

m) Pravo na slobodu kretanja i prebivanja.

4. Nediskriminacija

Uživanje prava i sloboda predviđenih ovim člankom ili u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I ovom Ustavu, osigurano je za sve osobe u Bosni i Hercegovini bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi kao što je spol, rasa, boja, jezik, vjera, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, vezivanje za neku nacionalnu manjinu, imovina, rođenje ili drugi status.

31. U Zakonu o prebivalištu i boravištu državljana Bosne i Hercegovine¹ ("Službeni glasnik BiH" br. 32/01 i 56/08) relevantne odredbe prečišćenog teksta sačinjenog u Ustavnom sudu BiH glasila su:

Članak 8.

Prilikom prijavljivanja i odjavljivanja prebivališta ili boravišta državljanin su dužni da daju točne i istinite podatke.

U roku od 60 dana od uspostave prebivališta ili 60 dana nakon stupanja na snagu ovoga zakona, koje god razdoblje je dulje, državljanin podnosi zahtjev za prijavu prebivališta/boravišta nadležnom organu u mjestu svog prebivališta ili boravišta navodeći svoju kućnu adresu. Zajedno za zahtjevom on podnosi osobnu iskaznicu ili drugi dokaz o identitetu.

Pri prijavi prebivališta malodobnika, koja je uzrokovana promjenom prebivališta osobe/organi koji su navedeni u članku 7. stavak 2., postupaju sukladno s postupkom navedenim u stavku 2. ovoga članka podnoseći rodni list malodobnika.

Pri prijavi prebivališta po rođenju djeteta osoba/organi navedeni u članku 7. stavak 2. prijavljuju dijete kod nadležnog organa u roku od 60 dana nakon rođenja djeteta postupajući sukladno s postupkom utvrđenim u stavku 2. ovoga članka, podnoseći rodni list djeteta.

Odjava prebivališta može se izvršiti neposredno kod nadležnog tijela ili po službenoj dužnosti. Nakon zaprimanja zahtjeva za prijavu prebivališta, sukladno postupku utvrđenom u prethodnim stavcima ovoga članka, nadležno tijelo prijavljuje prebivalište državljanina po prethodno izvršenoj odjavi prebivališta. Nadležno tijelo kojem je podnesen zahtjev za prijavu prebivališta po službenoj dužnosti izvješćuje nadležno tijelo u mjestu ranijeg prebivališta državljanina, radi odjave prebivališta. O odjavi prebivališta izvješćuje se nadležno tijelo kojem je podnesen zahtjev za prijavu prebivališta.

Postupak od podnošenja zahtjeva za prijavu prebivališta do odjave ranijeg prebivališta i od prijave novog prebivališta ne može trajati dulje od 15 dana.

Nadležni organ je dužan da državljaninu odmah izda potvrđenu presliku obrasca prijave, koja će služiti kao dokaz da je osoba izvršila prijavu prebivališta kako je predviđeno ovim zakonom. Potvrđeni obrazac također služi kao dokaz da je nadležni organ omogućio odjavu ranijeg prebivališta državljanina.

Članak 8a.

Ukoliko nadležno tijelo u postupku provedenom po službenoj dužnosti ili po zahtjevu stranke koja ima pravni interes utvrdi da je državljanin BiH prijavio prebivalište ili boravište protivno odredbama članka 8. stavak 1. ovoga Zakona, rješenjem će poništiti prebivalište.

Članak 32.

Nadzor nad provođenjem ovoga zakona vrši MCPK tako što:

1. kontrolira zakonitost upravnih akata i radnji nadležnih organa;

2. predlaže, odnosno pokreće postupak ocjene zakonitosti upravnih akata nadležnih organa;

3. nalaže nadležnom organu izvršenje određenih obveza koje su im nametnute ovim zakonom;

4. donosi upute i instrukcije radi jedinstvenog postupanja nadležnih organa.

U roku od 90 dana od dana objavljivanja ovoga zakona MCPK donosi podzakonske akte o:

¹ Ustavni sud napominje da se radi o odredbama koje su bile na snazi u navedenom sadržaju do donošenja izmjena i dopuna navedenog zakona iz 2015. godine kada su dobile sadržaj koji apelant osporava u zahtjevu.

a) jedinstvenom obrascu prijave i odjave po odredbama ovoga zakona;

b) pravilniku o vršenju nadzora nad provođenjem ovoga zakona;

c) svim drugim pitanjima nužnim za provođenje ovoga zakona.

Tijelo koje vodi središnju evidenciju, sukladno zakonu kojim se uređuje područje središnje evidencije i razmjene podataka u BiH, u roku od 90 dana od dana stupanja na snagu ovoga Zakona donosi propise:

a) o zaštiti podataka u središnjoj evidenciji, sukladno zakonu kojim se uređuje zaštita podataka u BiH;

b) o načinu dostave podataka;

c) o načinu razmjene podataka između tijela koje vodi središnju evidenciju i nadležnih tijela.

32. U Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o prebivalištu i boravištu državljana Bosne i Hercegovine¹ ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 58/15) relevantne odredbe glase:

Članak 2.

Članak 8. mijenja se i glasi:

"Članak 8.

Prilikom prijave i odjave prebivališta državljani su dužni dati točne i istinite podatke.

U postupku prijave prebivališta i adrese stanovanja državljani su dužni priložiti dokaz da imaju valjanu osnovu za prebivalište na adresi na kojoj se prijavljuju. Dokazom da državljani ima valjanu osnovu za prebivalište na adresi na kojoj se prijavljuje smatra se jedan od sljedećih dokaza:

a) dokaz o vlasništvu ili suvlasništvu ili posjedu stana, kuće ili drugog objekta za stanovanje;

b) ovjereni ugovor o zakupu ili ovjereni ugovor o podstanarskom odnosu uz ovjereni dokaz o vlasništvu ili suvlasništvu ili posjedu stanodavca;

c) potvrda da se pred nadležnim tijelom vodi spor o vlasništvu, odnosno da je pokrenut postupak legaliziranja ili uknjižbe objekta, stana ili kuće na adresi na kojoj se prijavljuje prebivalište.

Valjanim dokazom za prebivalište smatrat će se i ovjerena izjava stanodavca iz koje je vidljivo da stanodavac ispunjava uvjete propisane toč. a), b) i c) prethodnoga stavka ovoga članka te daje pristanak da određena osoba bude prijavljena na njegovoj adresi stanovanja.

Bračni ili izvanbračni partneri i srodnici u prvom stupnju u pravoj liniji (roditelji i djeca), posvojitelji i posvojenici u postupku prijave prebivališta mogu podnijeti zahtjev za prijavu prebivališta na adresi već prijavljenog bračnog ili izvanbračnog partnera ili srodnika u prvom stupnju u pravoj liniji odnosno posvojitelja ili posvojenika samo uz dokaz o bračnom ili izvanbračnom stanju, srodstvu ili posvojenju, bez pribavljanja dokaza iz stavka 2. ovoga članka, uz evidentiranje postojanja takvog odnosa.

Nadležna tijela socijalne skrbi, starački domovi, gerijatrijske i druge specijalizirane zdravstvene ustanove dužni su dostaviti relevantne podatke o adresama stanovanja štićenika i korisnika svojih usluga, državljana Bosne i Hercegovine koji u postupku prijave prebivališta ne mogu osigurati dokaze iz stavka 2. ovoga članka, nadležnome tijelu za prijavu prebivališta radi dokazivanja valjane osnove za prijavu prebivališta na adresi na kojoj se prijavljuju.

Državljanima Bosne i Hercegovine koji su u stanju socijalne potrebe i ne mogu osigurati dokaze iz stavka 2. ovoga članka, a nisu kod nadležnih tijela socijalne skrbi evidentirani kao korisnici pomoći, mogu zahtijevati od nadležnoga tijela socijalne skrbi pomoć u pribavljanju dokaza o valjanoj osnovi za prijavu prebivališta na adresi na kojoj se prijavljuju.

[...]"

Članak 3.

Članak 8a. mijenja se i glasi:

"Članak 8a.

Nadležna tijela dužna su u roku od pet godina od dana stupanja na snagu ovoga Zakona za svakog državljanina s evidentiranim prebivalištem provjeriti jesu li ispunjeni uvjeti iz članka 8. st. 2., 3. i 4. Dokazi se mogu prikupljati elektroničkim putem uz korištenje digitalno potpisanih podataka u tijelima nadležnim za vođenje evidencija u kojima se nalaze relevantni podaci.

U postupku provjere ispunjenosti uvjeta, nadležna tijela dužna su s posebnom pažnjom i razumijevanjem cijeniti dokaze za osjetljive i socijalno ugrožene kategorije državljana BiH iz članka 8. st. 4., 5. i 6.

U postupku provjere ispunjenosti uvjeta mogu se kao relevantne koristiti: matične knjige, evidencije nekretnina, zavoda za zapošljavanje, zdravstvene zaštite, mirovinsko invalidskog osiguranja, korisnika komunalnih i drugih usluga i sl., o čemu će poseban nalog donijeti ravnatelj Agencije."

Članak 9.

U članku 32. u stavku 3. iza točke c) dodaje se nova točka d), koja glasi:

"d) provođenju članka 7a. stavak 1. i članka 8. st. 2., 3. i 4. ovoga Zakona."

33. Zakon o prebivalištu i boravištu državljana Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH" br. 32/01, 56/08 i 58/15) Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Članak 8.

Prilikom prijave i odjave prebivališta državljani su dužni dati točne i istinite podatke.

U postupku prijave prebivališta i adrese stanovanja državljani su dužni priložiti dokaz da imaju valjanu osnovu za prebivalište na adresi na kojoj se prijavljuju. Dokazom da državljani ima valjanu osnovu za prebivalište na adresi na kojoj se prijavljuje smatra se jedan od sljedećih dokaza:

a) dokaz o vlasništvu ili suvlasništvu ili posjedu stana, kuće ili drugog objekta za stanovanje;

b) ovjereni ugovor o zakupu ili ovjereni ugovor o podstanarskom odnosu uz ovjereni dokaz o vlasništvu ili suvlasništvu ili posjedu stanodavca;

c) potvrda da se pred nadležnim tijelom vodi spor o vlasništvu, odnosno da je pokrenut postupak legaliziranja ili uknjižbe objekta, stana ili kuće na adresi na kojoj se prijavljuje prebivalište.

Valjanim dokazom za prebivalište smatrat će se i ovjerena izjava stanodavca iz koje je vidljivo da stanodavac ispunjava uvjete propisane toč. a), b) i c) prethodnoga stavka ovoga članka te daje pristanak da određena osoba bude prijavljena na njegovoj adresi stanovanja.

Bračni ili izvanbračni partneri i srodnici u prvom stupnju u pravoj liniji (roditelji i djeca), posvojitelji i posvojenici u postupku prijave prebivališta mogu podnijeti zahtjev za prijavu prebivališta na adresi već prijavljenog bračnog ili izvanbračnog partnera ili srodnika u prvom stupnju u pravoj liniji odnosno posvojitelja ili posvojenika samo uz dokaz o bračnom ili izvanbračnom stanju, srodstvu ili posvojenju, bez

¹ Izmjenama i dopunama Zakona o prebivalištu i boravištu državljana Bosne i Hercegovine koji je objavljen u navedenom "Službenom glasniku" došlo je do izmjena i dopuna čl. 8., 8.a i članka 32. stavak 3. točka d), te su one dobile sadržaj koji je i sada na snazi i koji podnositelj zahtjeva osporava.

pribavljanja dokaza iz stavka 2. ovoga članka, uz evidentiranje postojanja takvog odnosa.

Nadležna tijela socijalne skrbi, starački domovi, gerijatrijske i druge specijalizirane zdravstvene ustanove dužni su dostaviti relevantne podatke o adresama stanovanja štitenika i korisnika svojih usluga, državljana Bosne i Hercegovine koji u postupku prijave prebivališta ne mogu osigurati dokaze iz stavka 2. ovoga članka, nadležnome tijelu za prijavu prebivališta radi dokazivanja valjane osnove za prijavu prebivališta na adresi na kojoj se prijavljuju.

Državljanima Bosne i Hercegovine koji su u stanju socijalne potrebe i ne mogu osigurati dokaze iz stavka 2. ovoga članka, a nisu kod nadležnih tijela socijalne skrbi evidentirani kao korisnici pomoći, mogu zahtijevati od nadležnoga tijela socijalne skrbi pomoć u pribavljanju dokaza o valjanoj osnovi za prijavu prebivališta na adresi na kojoj se prijavljuju.

Osobi koja nema mjesto i adresu stanovanja niti sredstava kojima bi mogla namiriti potrebu stanovanja (u daljnjem tekstu: beskućnik) nadležno tijelo socijalne skrbi može omogućiti da prijavi prebivalište na adresi ustanove socijalne skrbi, a u tom slučaju beskućnik je dužan nadležnom tijelu i ustanovi socijalne skrbi dostaviti adresu za kontaktiranje, koja može biti kod fizičke ili pravne osobe uz njihovu suglasnost.

Građanin je dužan prijaviti nadležnom tijelu svoje prebivalište u roku od 15 dana od dana nastanjenja na adresi na kojoj prijavljuje prebivalište.

Prilikom prijave prebivališta maloljetnika, tijelo ili osoba iz članka 7. stavka 2. Zakona prilažu rodni list maloljetnika.

Prilikom prijave prebivališta prema rođenju djeteta, osoba ili tijelo iz stavka 8. ovoga članka, prijavljuju dijete nadležnom tijelu u roku od 30 dana od dana rođenja djeteta, prilažući rodni list djeteta.

Članak 8a.

Nadležna tijela dužna su u roku od pet godina od dana stupanja na snagu ovoga Zakona za svakog državljanina s evidentiranim prebivalištem provjeriti jesu li ispunjeni uvjeti iz članka 8. st. 2., 3. i 4. Dokazi se mogu prikupljati elektroničkim putem uz korištenje digitalno potpisanih podataka u tijelima nadležnim za vođenje evidencija u kojima se nalaze relevantni podaci.

U postupku provjere ispunjenosti uvjeta, nadležna tijela dužna su s posebnom pažnjom i razumijevanjem cijeniti dokaze za osjetljive i socijalno ugrožene kategorije državljana BiH iz članka 8. st. 4., 5. i 6.

U postupku provjere ispunjenosti uvjeta mogu se kao relevantne koristiti: matične knjige, evidencije nekretnina, zavoda za zapošljavanje, zdravstvene zaštite, mirovinsko invalidskog osiguranja, korisnika komunalnih i drugih usluga i sl., o čemu će poseban naputak donijeti ravnatelj Agencije.

Poglavlje VI – PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 32.

Nadzor nad provođenjem ovoga zakona vrši MCPK tako što:

1. kontrolira zakonitost upravnih akata i radnji nadležnih organa;
2. predlaže, odnosno pokreće postupak ocjene zakonitosti upravnih akata nadležnih organa;
3. nalaže nadležnom organu izvršenje određenih obveza koje su im nametnute ovim zakonom;
4. donosi upute i instrukcije radi jedinstvenog postupanja nadležnih organa.

U roku od 90 dana od dana objavljivanja ovoga zakona MCPK donosi podzakonske akte o:

- a) jedinstvenom obrascu prijave i objave po odredbama ovoga zakona;

- b) pravilniku o vršenju nadzora nad provođenjem ovoga zakona;

- c) svim drugim pitanjima nužnim za provođenje ovoga zakona.

Tijelo koje vodi središnju evidenciju, sukladno zakonu kojim se uređuje područje središnje evidencije i razmjene podataka u BiH, u roku od 90 dana od dana stupanja na snagu ovoga Zakona donosi propise:

- a) o zaštiti podataka u središnjoj evidenciji, sukladno zakonu kojim se uređuje zaštita podataka u BiH;
- b) o načinu dostave podataka;
- c) o načinu razmjene podataka između tijela koje vodi središnju evidenciju i nadležnih tijela.
- d) provođenju članka 7a. stavak 1. i članka 8. st. 2., 3. i 4. ovoga Zakona.

V. Dopustivost

34. Pri ispitivanju dopustivosti zahtjeva Ustavni sud je pošao od odredbe članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine.

35. Članak VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

a) Ustavni sud ima isključivu nadležnost odlučivanja o svim sporovima koji proisteknu iz ovog Ustava između entiteta, ili između Bosne i Hercegovine i jednog ili oba entiteta, ili između institucija Bosne i Hercegovine, uključujući, ali ne ograničavajući se na to:

- Je li odluka nekog entiteta da uspostavi posebne paralelne odnose sa susjednom državom sukladna ovom Ustavu, uključujući i odredbe koje se tiču suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine.

- Je li neka odredba ustava ili zakona jednog entiteta sukladna ovom Ustavu.

Spor može pokrenuti član Predsjedništva, predsjedavajući Vijeća ministara, predsjedavajući ili dopredsjedavajući jednog od domova Parlamentarne skupštine; jedna četvrtina članova/delegata jednog od domova Parlamentarne skupštine, ili jedna četvrtina jednog od domova zakonodavnog tijela jednog entiteta.

36. U konkretnom predmetu podnositelj zahtjeva je Željko Komšić, član Predsjedništva Bosne i Hercegovine, što znači da je zahtjev podnijela ovlaštena osoba iz članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine.

VI. Meritum

37. U konkretnom slučaju podnositelj zahtjeva smatra da osporene odredbe nisu u skladu sa čl. I/2., II/2., II/3.(m), II/4. i II/5. Ustava Bosne i Hercegovine, alineje 5. i 8. Preambule Ustava Bosne i Hercegovine, Aneksom I. Ustava Bosne i Hercegovine, člankom 14. Europske konvencije, člankom 2. st. 1., 3. i 4. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju, člankom 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju, čl. 2. stavak 2., 5. stavak 1., 12. i 16. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, čl. 2. stavak 1., 4. i 5. stavak 1. Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, čl. 6. i 13. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima UN-a, člankom 4. st. 2. i 3. Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina i Aneksom 7. Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH.

38. Ustavni sud najprije ukazuje na odredbe koje podnositelj zahtjeva osporava u predmetnom zahtjevu:

Članak 8. stavak 2.

U postupku prijavljivanja prebivališta i adrese stanovanja državljani su dužni priložiti dokaz da imaju valjanu osnovu za prebivalište na adresi na kojoj se prijavljuju. Kao dokaz da državljanin ima valjanu osnovu za prebivalište na adresi na kojoj se prijavljuje smatra se jedan od sljedećih dokaza:

a) *Dokaz o vlasništvu ili suvlasništvu ili posjedu stana, kuće ili drugog objekta za stanovanje.*

b) *Ovjereni ugovor o zakupu ili ovjereni ugovor o podstanarskom odnosu uz ovjereni dokaz o vlasništvu ili suvlasništvu ili posjedu stanodavca.*

c) *Potvrda da se pred nadležnim organom vodi spor o vlasništvu, odnosno da je pokrenut postupak legalizacije ili uknjižbe objekta, stana ili kuće na adresi na kojoj se prijavljuje prebivalište.*

Članak 8. stavak 3.

Valjanim dokazom za prebivalište smatrat će se i ovjerena izjava stanodavca iz koje je vidljivo da stanodavac ispunjava uvjete propisane toč. a), b) i c) iz prethodnoga stavka ovoga članka i da daje pristanak da određena osoba bude prijavljena na njegovoj adresi stanovanja.

Članak 8. stavak 4.

Bračni ili izvanbračni partneri i srodnici u prvom stupnju u pravoj liniji (roditelji i djeca), posvojitelji i posvojenici, u postupku prijavljivanja prebivališta, mogu podnijeti zahtjev za prijavu prebivališta na adresi već prijavljenog bračnog ili izvanbračnog partnera ili srodnika u prvom stupnju u pravoj liniji, odnosno posvojitelja ili posvojenika samo uz dokaz o bračnom ili izvanbračnom stanju, srodstvu ili posvojenju, bez pribavljanja dokaza iz stavka 2. ovoga članka, uz evidentiranje postojanja ovakvog odnosa.

Članak 8. stavak 5.

[...] koji u postupku prijave prebivališta ne mogu osigurati dokaze iz stavka 2. ovoga članka, [...] za prijavljivanje prebivališta radi dokazivanja valjane osnove [...].

Članak 8. stavak 6.

[...] i ne mogu osigurati dokaze iz stavka 2. ovoga članka, [...] u pribavljanju dokaza o valjanoj osnovi za prijavu prebivališta na adresi na kojoj se prijavljuju.

Članak 8.a

Nadležna tijela dužna su u roku od pet godina od dana stupanja na snagu ovoga Zakona za svakog državljanina s evidentiranim prebivalištem provjeriti jesu li ispunjeni uvjeti iz članka 8. st. 2., 3. i 4. Dokazi se mogu prikupljati elektroničkim putem uz korištenje digitalno potpisanih podataka u tijelima nadležnim za vođenje evidencija u kojima se nalaze relevantni podaci.

U postupku provjere ispunjenosti uvjeta, nadležna tijela dužna su s posebnom pažnjom i razumijevanjem cijeniti dokaze za osjetljive i socijalno ugrožene kategorije državljana BiH iz članka 8. st. 4., 5. i 6.

U postupku provjere ispunjenosti uvjeta mogu se kao relevantne koristiti: matične knjige, evidencije nekretnina, zavoda za zapošljavanje, zdravstvene zaštite, mirovinsko invalidskog osiguranja, korisnika komunalnih i drugih usluga i sl., o čemu će poseban naputak donijeti ravnatelj Agencije.

Članak 32. stavak 3. točka d)

[...] i članka 8. st. 2., 3. i 4. ovoga Zakona.

39. Ustavni sud podsjeća da je u Odluci broj U 5/15 odlučivao o ustavnosti odredaba istog zakona, koje su ponovno osporene predmetnim zahtjevom, te odlučio da su osporene odredbe u skladu sa čl. II/3.(m), II/4. i II/5. Ustava Bosne i Hercegovine. Odredbe koje su ponovno osporene predmetnim zahtjevom su članak 8. st. 2., 3., 4., 5. i 6., članak 8.a i članak 32. stavak 3. točka d) Zakona o prebivalištu i boravištu državljana Bosne i Hercegovine (vidi točku 33.).

40. Kada se usporede odredbe Zakona o prebivalištu i boravištu državljana BiH o kojima je Ustavni sud odlučio u Odluci broj U 5/15 i odredbe istog zakona koje su osporene u

konkretnom slučaju, proizlazi da Ustavni sud u Odluci broj U 5/15 nije odlučio o odredbama članka 8.a, st. 2. i 3. i članka 32. stavak 3. točka d) Zakona o prebivalištu i boravištu državljana Bosne i Hercegovine (vidi točku 33.).

41. Imajući u vidu da je o ustavnosti većine odredaba Zakona o prebivalištu i boravištu državljana BiH čija se ustavnost osporava u konkretnom slučaju već odlučeno u Odluci broj U 5/15, Ustavni sud napominje da, shodno njegovoj ranijoj praksi (vidi predmet broj U 23/18, odluka o dopustivosti i meritumu od 5. srpnja 2019. godine), ipak može ispitati iste, a ponovno osporene odredbe s obzirom na to da se radi o sličnim, ali ne i o istim navodima iz zahtjeva za ocjenu ustavnosti.

42. Ustavni sud će navode podnositelja zahtjeva ispitati u odnosu na sve osporene odredbe, ne praveći posebnu razliku između odredaba o čijoj je ustavnosti već odlučeno, kao i odredaba o čijoj ustavnosti nije odlučeno s obzirom na to da se najveći dio navoda odnosi na odredbe o čijoj ustavnosti je već odlučeno Odlukom broj U 5/15, te ih nije moguće razdvojiti. Ustavnost osporenih odredaba Ustavni sud će ispitati u odnosu na članak I/2. Ustava Bosne i Hercegovine, članak II/3.(m) Ustava Bosne i Hercegovine i članak 2. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju, kao i članak II/4. Ustava Bosne i Hercegovine. Prvo će se dati obrazloženje u odnosu na pravo na slobodu kretanja i prebivališta.

43. Članak II/3.(m) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

m) Pravo na slobodu kretanja i prebivanja.

44. Članak 2. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju u relevantnom dijelu glasi:

Sloboda kretanja

1. Svatko tko se zakonito nalazi na teritoriju jedne države ima na tom teritoriju, pravo na slobodu kretanja i slobodu izbora boravišta.

[...]

3. Nikakva ograničenja ne mogu se postaviti u odnosu na ostvarivanje ovih prava osim onih koja su sukladna zakonu i koja su neophodna u demokratskom društvu u interesu državne ili javne sigurnosti, radi očuvanja javnog poretka, radi sprječavanja kriminala, radi zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

4. Prava iz stavka 1. mogu se u određenim oblastima, također, podvrgnuti ograničenjima koja su uvedena sukladno zakonu i opravdana javnim interesom u demokratskom društvu.

45. U Odluci broj U 5/15 u točki 21. navedeno je da su definirani dokazi koji se smatraju valjanim pravnim osnovom za prebivalište na adresi na koju se prijavljuje državljanin BiH, te je nadalje ukazano koji su to dokazi koji proizlaze iz teksta same odredbe (izmijenjenog članka 8. st. 2., 3. i 4. i odredbe st. 5. i 6.). Dalje je ukazano na odredbu članka 8.a kojom je propisana provjera svih evidentiranih prebivališta u roku od pet godina od stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama (stupio na snagu 29. srpnja 2015. godine). Također, Ustavni sud je naveo da je zakonodavac, propisujući dokaze koji mogu biti valjane pravne osnove za prijavu prebivališta, propisao širok spektar dokaza za koje Ustavni sud smatra da su razumni i objektivni.

46. Imajući u vidu navedeno, te dovodeći to u svezu s navodima iz konkretnog zahtjeva, Ustavni sud naglašava da podržava svoj stav da je zakonodavac propisao širok spektar dokaza. Za prijavu prebivališta (misli se na osporeni članak 8. st. 2-6.) traži se dokaz o vlasništvu ili suvlasništvu ili posjedu stana, kuće ili drugog objekta za stanovanje. Pri tome, zakonodavac je ostavio mogućnost da i osobe koje vode spor o vlasništvu ili koje su pokrenule postupak legalizacije ili

uknjižbe potvrde o pokrenutom postupku koriste kao dokaz za prijavu prebivališta.

47. Osim toga, Ustavni sud primjećuje da osporeni članak 8. st. 2–6. propisuje i dokaz o posjedu stana, kuće ili drugog objekta za stanovanje, bez daljnjih preciziranja. Ustavni sud napominje da je posjed (prema Zakonu o stvarnim pravima) faktička vlast na stvari, odnosno faktičko stanje na stvari zaštićeno pravom. Osobe koje tvrde da imaju posjed nad nekretninama trebaju to dokazati, ali se ne traže isti uvjeti koji su potrebni za dokazivanje prava vlasništva i upis u zemljišne knjige.

48. Iz osporenih odredbi članka 8. st. 2–6. jasno proizlazi da se prijava može izvršiti čak i kada osoba koja se prijavljuje nema vlasništvo ili suvlasništvo ili posjed, već i na temelju ugovora o zakupu nekretnine, ili na temelju ugovora o podstanarskom odnosu (uz ovjeren dokaz o vlasništvu, suvlasništvu ili posjedu stanodavca) ili uz ovjerenu izjavu stanodavca (iz koje je vidljivo da stanodavac ispunjava propisane uvjete iz točaka a), b) i c) iz stavka 2. članka 8.) koji dâ pristanak da određena osoba bude prijavljena na njegovoj adresi stanovanja. Dakle, u tom slučaju osoba koja se prijavljuje ne treba dokaz o vlasništvu, odnosno suvlasništvu ili posjedu, odnosno to nije imperativ za osobu koja se prijavljuje.

49. Također, iz osporenih odredbi članka 8. st. 2–6. jasno proizlazi da određeni status (bračni, izvanbračni, srodnički, usvojenički) omogućava prijavu prebivališta na adresi već prijavljenog bračnog, odnosno izvanbračnog druga, srodnika itd., uz dokaz o bračnom ili izvanbračnom stanju, srodstvu, usvojenju, bez pribavljanja dokaza iz stavka 2. Dakle, prijave po osnovi srodstva, braka itd. ni u kojem slučaju ne traže kao imperativ imovinu onoga koji se želi prijaviti, kako se to tvrdi u zahtjevu za ocjenu ustavnosti, već upravo suprotno dodaje sasvim novu osnovu za prijavu prebivališta.

50. U odnosu na navode da je zakonodavac osporenim odredbama članka 8. st. 2–6. pooštrio kriterije u odnosu na odredbe koje su ranije bile na snazi, Ustavni sud naglašava da je u Odluci broj U 5/15 u točki 23. navedeno da je Vijeće ministara BiH uz Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o prebivalištu i boravištu dostavilo obrazloženje za predložene izmjene, te su kao razlozi navedene stvarne potrebe proizašle iz praktične primjene propisa u svezi s elektroničkim potpisom, te potrebe da se poboljša zakonski tekst preciziranjem uvjeta za prijavu i odjavu prebivališta i boravišta radi sprečavanja zlorabe tog instituta. U obrazloženju je također navedeno da je "strategija razvoja sustava dokumenata bila od ključnog značaja da BiH dobije bezvizni režim. Strategijom je predviđeno unapređenje sustava osobnih dokumenata. Polazna osnova za sustav osobnih dokumenata su pouzdane evidencije prebivališta i boravišta. Ma koliko u sigurnosnom smislu bili kvalitetni, osobni dokumenti će predstavljati 'mrtvo slovo' ako iza njih ne stoje točne evidencije prebivališta i boravišta na kojima se mogu locirati osobe na čije ime glase. Međunarodna suradnja u oblasti izvršenja sankcija je europski standard, a nezamisliva je bez pouzdanih evidencija prebivališta i boravišta. Bosna i Hercegovina je jedna od rijetkih država koja uopće u diplomatsko-konzularnim predstavništvima nema evidenciju svojih državljana koji borave na području koje pokriva".

51. Ustavni sud, dakle, nalazi da je zakon jasno propisao uvjete za prijavu, navodeći dokaze koji mogu biti valjana pravna osnova, a Ustavni sud nalazi da postoji legitimni cilj za navedeno, odnosno javni interes koji je naveden u Odluci broj U 5/15, koji se ogleda u osiguranju točnih i istinitih evidencija o prijavljenim prebivalištima i u potrebi da se unaprijedi sustav osobnih dokumenata. Naime, "zloraba prava" može biti daleko veća ako postoji mogućnost prijave bez bilo kakvog

dokaza da će osoba koja se prijavljuje zaista živjeti na prijavljenoj adresi, nego kada se traže određeni dokazi za navedeno. Osim toga, opet ukazujući na spektar propisanih dokaza za prijavu prebivališta, ali i na olakšice prilikom provjere ispunjenosti uvjeta za prijavljene državljane, Ustavni sud u navedenim odredbama ne može pronaći neproporcionalnost na kojoj inzistira podnositelj zahtjeva, niti u odnosu na povratnike (o kojima je već odlučio u Odluci broj U 5/15), niti u odnosu na bilo koju drugu osobu.

52. Ustavni sud opet upućuje na stav iz Odluke broj U 5/15 (podnositelj zahtjeva je naveo da je moguće da u primjeni odredbi policijski organi pristrano i tendenciozno tumače zakon) u kojem je jasno naveo da je rad policijskih organa reguliran zakonom, kao i da postoji sudska zaštita čak i u slučaju eventualnih nezakonitih radnji tih organa. U svezi s dostavljenim informacijama o prekršajnim postupcima protiv građana Srebrenice, ukoliko su oni zaista bili nezakoniti, mogla se podnijeti apelacija Ustavnom sudu. Osim toga, Ustavni sud primjećuje da se dostavljena dokumentacija podnositelja prijave odnosi na razdoblje prije stupanja na snagu osporenih odredbi (informacije o prekršajnim postupcima za 2013–2014. godinu), te je sasvim jasno da se navedeno ne može dovesti u svezu s osporenim odredbama koje su stupile na snagu.

53. Stoga, imajući u vidu zaključak iz Odluke broj U 5/15, kao i sve prethodno navedeno u konkretnom predmetu, Ustavni sud nalazi da su osporene odredbe u skladu sa člankom II/3.(m) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 2. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju.

54. Članak I/2. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Bosna i Hercegovina je demokratska država, koja funkcionira sukladno zakonu i temeljem slobodnih i demokratskih izbora.

55. Ustavni sud primjećuje da podnositelj zahtjeva smatra da se osporenim odredbama krši članak I/2. Ustava Bosne i Hercegovine, te da zakon mora najprije biti u skladu s Ustavom. Ustavni sud podsjeća da je u svojoj dosadašnjoj praksi navedeni članak tumačio tako da sadrži načelo vladavine prava. Načelo vladavine prava označava sustav političke vlasti utemeljen na tome da kako građani tako i sami nositelji državne vlasti poštuju ustav, zakone i druge propise. Svi zakoni, drugi propisi, kao i postupci nositelja vlasti moraju biti u skladu sa ustavom. Osim toga, ovo načelo zahtijeva da svi ustavi, zakoni i drugi propisi koji se donose moraju biti usklađeni s ustavnim načelima, što znači da pravni sustav počiva na hijerarhiji pravnih akata, počevši od ustava kao najvišeg pravnog akta, pa do podzakonskih akata (vidi, između ostalih, Ustavni sud, odluke o dopustivosti i meritumu br. U 21/16 od 1. lipnja 2017. godine, točka 19. i U 6/06 od 29. ožujka 2008. godine, točka 22.).

56. Nadalje, načelo vladavine prava nije ograničeno samo na formalno poštovanje ustavnosti i zakonitosti, već zahtijeva da svi pravni akti (zakoni, propisi i sl.) imaju određen sadržaj, odnosno kvalitetu primjerenu demokratskom sustavu, tako da služe zaštiti ljudskih prava i sloboda u odnosima građana i tijela javne vlasti u okviru demokratskog političkog sustava. U svezi s tim, Ustavni sud podsjeća da standard kvalitete zakona traži da pravna norma bude dostupna osobama na koje se primjenjuje i da bude za njih predvidljiva, to jest dovoljno precizna da one mogu stvarno i konkretno znati svoja prava i obveze do stupnja koji je razuman u danim okolnostima, kako bi se prema njima mogle ponašati (vidi Odluka o dopustivosti i meritumu broj U 15/18 od 29. studenog 2018. godine, točka 26.).

57. Dakle, podnositelj zahtjeva smatra da sadržaj osporenih odredbi ne zadovoljava načelo vladavine prava iz

članka I/2. Ustava Bosne i Hercegovine. Suštinski, podnositelj zahtjeva se protivi sadašnjem zakonskom rješenju kao "imperativnom, isključujućem i uvjetujućem". Podnositelj zahtjeva inzistira da se zbog značaja prava na prebivalište, iz kojeg se kasnije crpe brojna druga prava, ostvarivanje prava na prijavu prebivališta omogući i po drugim osnovama "poštujući kriterije istinitosti, točnosti i namjere stalnog nastanjivanja".

58. Ovdje Ustavni sud podsjeća na svoj ranije utvrđeni stav da zakon ne mora biti idealan da bi bio u skladu s Ustavom. Navedeno načelo se u postupku apstraktne kontrole ustavnosti ne može osporavati s aspekta je li to najbolje moguće rješenje ili bi li drugačije rješenje bilo pravednije i bolje. Očito da, u ovom slučaju, podnositelj zahtjeva smatra da kriteriji za prijavu prebivališta iz članka 8. st. 2–6. ne bi trebali glasiti kako sada glase, već bi trebali biti zamijenjeni drugim kriterijima koje podnositelj zahtjeva smatra odgovarajućim, i to kriterijima "istinitosti, točnosti i namjere stalnog nastanjivanja". Međutim, takva pitanja se mogu postavljati samo nadležnom zakonodavcu u zakonom predviđenoj proceduri koja se odnosi na izmjene i dopune zakona. Ustavni sud je u više svojih odluka naglasio da nije nadležan ispitivati ustavnost zakona prema članku VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine s aspekta jesu li određena zakonska rješenja dobra ili loša, bi li mogla biti bolja ili bi se nešto moglo regulirati na drugi način itd. Prema nadležnosti iz članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud je isključivo nadležan utvrditi je li određena zakonska odredba u skladu s "ovim Ustavom". Stoga, imajući u vidu zaključak iz Odluke broj U 5/15, kao i sve prethodno navedeno u konkretnom predmetu, Ustavni sud nalazi da su osporene odredbe u skladu sa člankom I/2. Ustava Bosne i Hercegovine.

59. Dalje, podnositelj zahtjeva ukazuje na povredu prava na nediskriminaciju u svezi s pravom na prebivalište.

Članak II/4. Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

4. Nediskriminacija

Uživanje prava i sloboda predviđenih ovim člankom ili u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I ovom Ustavu, osigurano je za sve osobe u Bosni i Hercegovini bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi kao što je spol, rasa, boja, jezik, vjera, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, vezivanje za neku nacionalnu manjinu, imovina, rođenje ili drugi status.

60. Ustavni sud opet ukazuje da je u Odluci broj U 5/15 ispitao navode podnosioca zahtjeva o diskriminaciji povratnika (Bošnjaka i Hrvata koji se žele vratiti na teritorij Republike Srpske), te nije mogao zaključiti da osporene odredbe otvaraju pitanje diskriminacije zabranjene člankom II/4. Ustava Bosne i Hercegovine u svezi s pravom na slobodu kretanja i prebivališta i slobodan povratak izbjeglica i raseljenih osoba u svoje domove. Takvim legislativnim djelovanjem u oblasti uređenja prava na prebivalište i provjere evidentiranih prebivališta zakonodavac ni na koji način nije doveo u pitanje pravo bilo kojeg državljanina Bosne i Hercegovine da slobodno odabere mjesto prebivališta, niti mu je ograničio slobodu kretanja u smislu članka II/3.(m) i II/5. Ustava Bosne i Hercegovine.

61. U odnosu na navode podnosioca zahtjeva da su "spornim odredbama predmetnog zakona nesumnjivo u nepovoljniji diskriminatorski položaj dovedeni građani Bosne i Hercegovine s obzirom na imovinu, odnosno imovinsko stanje, te s obzirom na bračni, izvanbračni, srodnički i usvojenički status u pogledu uživanja prava na prebivalište", Ustavni sud može samo uputiti na prethodne zaključke iz ove odluke. Zakonodavac je propisao više osnova za prijavu prebivališta, te je kao jedan od dokaza dokaz o vlasništvu, suvlasništvu ili posjedu. Međutim, nesporno je (a što je navedeno u prethodnim tačkama odluke) da i osobe koje nemaju imovinu mogu

prijaviti prebivalište, uz ispunjenje zakonom propisanih uvjeta. Dakle, ne postoji "isključenje" ili "zabrana" na temelju "imovine", već dokaz o vlasništvu, suvlasništvu i posjedu (a posjed nije sinonim za vlasništvo osobe koja se prijavljuje) predstavlja dokaz o valjanoj osnovi za prijavu prebivališta.

62. Brak, odnosno izvanbračna zajednica kao jedan odnos između osoba, ali i srodstvo ili usvojenje (potpuno drugačiji odnos naspram braka) predstavljaju osnove za prijavu prebivališta. Pri tome se nikome ne nameće obveza zaključenja braka radi prijave prebivališta, niti je zabranjeno osobama koje nisu u braku da prijave prebivalište. Isto se odnosi na roditelje ili djecu, s tim što je upravo veoma česta pojava da se djeca (bar nekoliko godina nakon što postanu punoljetna) najčešće i prijavljuju na adresi na kojoj im žive roditelji. Međutim, to ni u kojem slučaju ne znači, niti je podnositelj zahtjeva za navedeno dao bilo kakvo obrazloženje ili dokaz, da, naprimjer, djeca ne mogu prijaviti prebivalište gdje god žele, uz ispunjenje uvjeta propisanih zakonom. Dakle, radi se o pokušaju podnosioca zahtjeva da takve odnose (brak, srodstvo) prikaže diskriminirajućim, a za što nije dao niti jednu valjanu osnovu. Kako je Ustavni sud već ranije naveo u ovoj odluci, ali i u Odluci broj U 5/15, "ovakvim legislativnim djelovanjem u oblasti uređenja prava na prebivalište i provjere evidentiranih prebivališta zakonodavac ni na koji način nije doveo u pitanje pravo bilo kojeg državljanina Bosne i Hercegovine da slobodno odabere mjesto prebivališta, niti mu je ograničio slobodu kretanja u smislu članka II/3.(m) i II/5. Ustava Bosne i Hercegovine". Za drugačiju odluku podnositelj zahtjeva u konkretnom predmetu nije ponudio jasne i uvjerljive dokaze.

63. S obzirom na to da je podnositelj zahtjeva izdvojio pripadnike romske nacionalne manjine kao osobe čije životne potrebe zakonodavac nije uzeo u obzir prilikom donošenja osporenih odredbi i time im otežao uvjete za prijavu prebivališta, Ustavni sud opet ukazuje da pripadnici romske nacionalne manjine imaju ista prava na prijavu prebivališta kao i svi ostali građani Bosne i Hercegovine, i to pod jednakim uvjetima. Činjenica da pripadnici romske manjine, kako to navodi podnositelj zahtjeva, "čak nisu upisani u matične knjige" jeste nesporno problem o kojem država treba voditi računa, međutim, isto je tako nesporno da taj problem ne proizlazi iz osporenih odredaba Zakona o prijavi prebivališta i boravišta državljana BiH, niti nastaje njihovom primjenom. Iz navedenog jasno proizlazi da pripadnici romske nacionalne manjine nisu ni na koji način diskriminirani osporenim odredbama, niti im je oduzeto bilo koje pravo.

64. Stoga, Ustavni sud zaključuje da osporene odredbe nisu u suprotnosti sa člankom II/4. Ustava Bosne i Hercegovine u svezi sa člankom II/3.(m) Ustava Bosne i Hercegovine. Ustavni sud ne smatra da je potrebno dodatno razmatrati ostale navode o diskriminaciji u odnosu na prava iz Europske konvencije i ostalih međunarodnih dokumenata.

VII. Zaključak

65. Ustavni sud zaključuje da je odredba članka 8. st. 2., 3., 4., 5. i 6., članka 8.a, te članka 32. stavak 3. tačka d) Zakona o prebivalištu i boravištu državljana BiH kompatibilna sa člankom I/2., II/3.(m) i II/4. Ustava Bosne i Hercegovine u svezi s pravom na slobodu kretanja i prebivališta budući da je osporenim odredbama jasno reguliran širok spektar dokaza koji su razumni i objektivni za prijavu prebivališta, koji su propisani u javnom interesu i imaju legitimni cilj, kao i "dodatnih" dokaza u postupku provjere prijavljenih državljana s evidentiranim prebivalištem, a što je obveza nadležnog organa, te se jednako primjenjuju na sve građane Bosne i Hercegovine.

66. Na temelju članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

67. U smislu članka 43. Pravila Ustavnog suda, dopredsjednik Mirsad Čeman je dao izjavu o neslaganju s odlukom većine.

68. U skladu sa člankom VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, v. r.

САДРЖАЈ

САВЈЕТ МИНИСТАРА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

- 596 Одлука о измјенама и допуни Одлуке о заступнику/агенту Савјета министара Босне и Херцеговине пред Европским судом за људска права и Уреду заступника/агената Савјета министара Босне и Херцеговине пред Европским судом за људска права (српски језик) 1
- Одлука о измјенама и допуни Одлуке о заступнику/агенту Вјећа министара Босне и Херцеговине пред Европским судом за људска права и Уреду заступника/агената Вјећа министара Босне и Херцеговине пред Европским судом за људска права (bosanski jezik) 1
- Одлука о измјенама и допуни Одлуке о заступнику/агенту Вјећа министара Босне и Херцеговине пред Европским судом за људска права и Уреду заступника/агената Вјећа министара Босне и Херцеговине пред Европским судом за људска права (hrvatski jezik) 2
- 597 Одлука о додатку на плату запослених у Агенцији за статистику Босне и Херцеговине (српски језик) 2
- Одлука о додатку на плаћу запослених у Агенцији за статистику Босне и Херцеговине (bosanski jezik) 4
- Одлука о додатку на плаћу запослених у Агенцији за статистику Босне и Херцеговине (hrvatski jezik) 5
- 598 Одлука о измјенама и допунама Одлуке о прописивању додатних услова за улазак странаца у Босну и Херцеговину (српски језик) 7
- Одлука о измјенама и допунама Одлуке о прописивању додатних услова за улазак странаца у Босну и Херцеговину (bosanski jezik) 8

Одлука о измјенама и допунама Одлуке о прописивању додатних услова за улазак странаца у Босну и Херцеговину (hrvatski jezik) 8

МИНИСТАРСТВО ЦИВИЛНИХ ПОСЛОВА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

- 599 Допуна одлуке о додјели звања заслужног спортисте Босне и Херцеговине и врхунског спортисте међународног разреда за 2020. годину (српски језик) 9
- Допуна Одлуке о додјели звања заслужног спортисте Босне и Херцеговине и врхунског спортисте међународног разреда за 2020. годину (bosanski jezik) 9
- Допуна Одлуке о додјели звања заслужног спорташа Босне и Херцеговине и врхунског спорташа међународног разреда за 2020. годину (hrvatski jezik) 9

УСТАВНИ СУД БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

- 600 Одлука број АП 3400/19 (српски језик) 10
- Одлука број АП 3400/19 (bosanski jezik) 16
- Одлука број АП 3400/19 (hrvatski jezik) 23
- 601 Одлука број АП 534/21 (српски језик) 29
- Одлука број АП 534/21 (bosanski jezik) 38
- Одлука број АП 534/21 (hrvatski jezik) 46
- 602 Одлука број У 1/21 (српски језик) 54
- Одлука број У 1/21 (bosanski jezik) 65
- Одлука број У 1/21 (hrvatski jezik) 75

dr. NERMIN HALILAGIĆ

**POSEBNE ISTRAŽNE
RADNJE KAO ODGOVOR NA
ORGANIZOVANI KRIMINAL**

Sarajevo, 2019.

službena glasila 2020.

JP NIO Službeni list BiH
Dž. Bijedića 39, Sarajevo
Bosna i Hercegovina

tel/fax: ++387 33 722 079
722 054
722 041
e-mail: slist@slolist.ba
www.sluzbenilist.ba

Издавач: Овлаштена служба Дома народа Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине, Трг БиХ 1, Сарајево - За издавача: секретарка Дома народа Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине Гордана Живковић - Припрема и дистрибуција: ЈП НИО Службени лист БиХ Сарајево, Цемала Биједића 39/III - Директор: Драган Прушина - Телефони: Централна: 722-030 - Директор: 722-061 - Претплата: 722-054, факс: 722-071 - Огласни одјел: 722-049, 722-050, факс: 722-074 - Служба за правне и опште послове: 722-051 - Рачуноводство: 722-044, 722-046 - Комерцијала: 722-042 - Претплата се утврђује полугодишње, а уплата се врши УНАПРИЈЕД у корист рачуна: UNICREDIT BANK д.д. 338-320-22000052-11, ВАКУФСКА БАНКА д.д. Сарајево 160-200-00005746-51, НУРО-ALPE-ADRIA-BANK А.Д. Бања Лука, филијала Брчко 552-000-00000017-12, RAIFFEISEN BANK д.д. БиХ Сарајево 161-000- 00071700-57 - Штампач: "Унионинвестпластика" д. д. Сарајево - За штампариију: Јасмин Муминовић - Рекламације за непримљене бројеве примају се 20 дана од изласка гласила. "Службени гласник БиХ" је уписан у евиденцију јавних гласила под редним бројем 731. Упис у судски регистар код Кантоналног суда у Сарајеву, број УФ/1 - 2168/97 од 10.07.1997. године. - Идентификацијски број 4200226120002. - Порезни број 01071019. - ПДВ број 200226120002. Молимо претплатнике да обавезно доставе свој ПДВ број ради издавања пореске фактуре. Претплата за I полугодиште 2021. за "Службени гласник БиХ" и "Међународне уговоре" 120,00 КМ, "Службене новине Федерације БиХ" 110,00 КМ.

Web издање: <http://www.sluzbenilist.ba> - годишња претплата 240,00 КМ